

IOSEPHI BINGHAMI,

RECTORIS ECCLESIAE HAVANTINAE
IN AGRO HANTONIENSI ANGLIAE,

ORIGINES
SIVE
ANTIQVITATES ECCLESIASTICAE.

EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM
VERTIT

IO. HENRICVS GRISCHOVIVS,
HALBERSTADIENSIS.

VOLVMEN OCTAVVM.

HALAE,
SVMTIBVS ORPHANOTROPHEI.
M DCC XXIX.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

LIBER DECIMVS SEPTIMVS
De disciplinæ exercitio inter veteris ecclesiæ clericos.

CAPVT PRIMVM
De differentia inter pœnas ecclesiasticas, clericis & laicis inflictas.

CAPVT SECVNDVM
De reductione clericorum ad statum & communionem laicorum, tamquam pœna, ob grauiora crimina eis infligi solita.

CAPVT TERTIVM

De reductione clericorum ad communionem peregrinam.

CAPVT QVARTVM

De aliis quibusdam specialibus & peculiaribus modis infligendi pœnam clericis.

§. I.

CAPUT QUINTUM

De criminibus, propter quæ clericis hæc illa e memoratis pœnis infligi debuerit.

§. XXIV.

LIBER

LIBER DECIMVS OCTAVVS

De diuersis pœnitentium ordinibus, & de ratione agendi publicam pœnitentiam in ecclesia.

CAPVT PRIMVM.

De diuersis pœnitentium ordinibus in ecclesia.

CAPVT SECVNDVM

De cærimoniis, in admissione pœnitentium ad agendam publicam pœnitentiam obseruatis, & de ratione agendi eam in ecclesia.

§. X.

CAPVT TERTIVM

De exomologesi siue confessione in veteris ecclesiæ disciplina vsitata; quæ res ab arcana siue auriculari confessione, ab ecclesia Romanensi inuenta, diuersa esse ostenditur.

CAPVT QVARTVM

De magno rigore & seueritate disciplinæ & pœnitentiæ in ecclesia antiqua.

LIBER DECIMVS NONVS
De absolutione, siue ratione restituendi pœnitentes in ecclesiæ communionem.

CAPVT PRIMVM
De natura absolutionis & diuersis eius generibus, maxime de eis, quæ ad pœnitentialem ecclesiæ disciplinam respiciunt.

CAPVT SECVNDVM
De consuetudinibus, ritibus & cærimoniis, in publica peccatorum absolutione olim obseruatis.

§. VII.

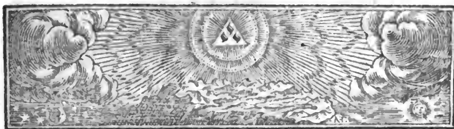
CAPVT TERTIVM

De ministro disciplinæ ecclesiasticæ, & speciatim de ministro absolutionis.

APPENDIX

Continens duos sermones, & epistolas duas ad summe reuerendum episcopum *Vintoniensem*, de natura & necessitate absolutionis; ostendens, quousque illa necessitas extendatur & vbi cesset.

I.N.I.

I. N. I.

ORIGINVM ECCLESIASTICARVM

LIBER DECIMVS SEPTIMVS

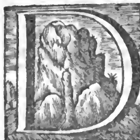
DE DISCIPLINAE EXERCITIO INTER VETERIS ECCLESIAE CLERICOS.

CAPVT PRIMVM

DE DIFFERENTIA INTER POENAS ECCLESIASTICAS, CLERICIS ET LAICIS INFLICTAS.

§. I.

Peculiaris notio communionis ecclesiasticæ & excommunicationis ecclesiasticæ, vt clericis applicatæ.

ISCIPLINAM ecclesiæ hactenus spectauimus generatim, prout omnia communitatis membra adfecit, quæ in diuersa crimina, excommunicationem commerentia, delaberentur. Vt autem disciplinæ ecclesiasticæ plenam habeamus notionem perfectamque intelligentiam, considerandum nobis est, fuisse quasdam pœnas clericis peculiares, & quasdam censuras eorum officio & functioni ita proprias, vt illis solis infligi po-

tuerint, non autem laicis. Quo respectu communio clericalis & communio laica semper considerabantur vt res distinctæ; & poterat quis priore illa priuari, dum ipsi huius posterioris beneficio ac priuilegio frui permitteretur; & illud ipsum, quod sæpenumero magna pœna erat in clerico, siue persona ecclesiastica, nulla prorsus pœna erat in laico, siue persona sæculari. Nulla enim erat sacri muneris administrandi vel beneficii ecclesiastici percipiendi temporaria vel perpetua interdictio, nulla ad communionem laicam reductio, quæ laicos adficere poterat tamquam pœna: sed hæ magnæ pœnæ erant, quatenus clericis infligebantur, quia ipsos præcipuis honoribus et vtilibus priuilegiis priuabant, functioni eorum peculiaribus & propriis. Quarum rerum respectu nonnumquam vocabula illa *communio ecclesiastica* & *excommunicatio ecclesiastica* peculiari & restricto sensu accipi obseruantur, non pro communione et excommunicatione in genere, sed pro admissione ad honores & vtilitates, quæ personis ecclesiasticis siue clericis peculiares erant & propriæ, vel expulsione ab eisdem honoribus & vtilitatibus. Quare licet quidam canones [a] priuationem communionis ecclesiasticæ accipiant pro segregatione laici a communione sacræ cœnæ vel precum ecclesiæ; alii tamen canones, loquentes de clericis eorumque pœnis, communionem ecclesiasticam sensu strictiore accipiunt pro communicatione in officiis functionis clericalis. Adeoque clericus dicebatur excommunicatus; si potestate exercendi functionis suæ officia esset exutus; nec talis excommunicatio semper arguebat, quod omni prorsus communione ecclesiæ esset exturbatus, sed tantum communione, quæ cum hac limitatione & restrictione designatur. Hæc distinctio a BALSAMONE [b], ZO-

(a) Concil. Agath. c. XXXVII. Itaque censuimus, homicidas & falsos testes a *communione ecclesiastica* submouendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.

Conc. Aurelian. IV. c. XIX. Quicumque pro deuotione sua oblationis studio aliquid in campellis vel in vineolis, etiam absque scriptura, probatur ecclesiæ contulisse; si postmodum vel ipse, vel heredes eius, quacumque occasione auferre a iure hoc ecclesiæ vel alienare voluerint, quoad vsque a tali intentione discedant, aut peruersa restituant, a *communione ecclesiastica* suspendantur. Vide sis etiam conc. V. c. XVII.

(b) Balsam. in can. XVI. concil. Nicæn. *δέδεκται ‥ τοὺς μετακαλουμένους κληρικοὺς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, καὶ μὴ πειθομένους ἀναστρέφειν, ἀκοινωνήτους*

NARA

NARA [c] multisque viris doctis aliis [d] post illos notatur: Et

αὐτοῖς εἶναι, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι συνιερουργεῖν τούτοις, εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μὴ κοινωνεῖν ἐκλαμβάνεται, οὐ μὴν εἰς τὸ μὴ ἐκκλησιάζειν, ἢ εἰς τὸ μὴ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων, κ. τ. λ. *Placuit -- clericos, qui ab eis, qui ordinarunt ipsos, euocantur, & redire non persuadentur, esse a communione separatos, id est, non permitti eis, vt simul sacrificent. In ea enim significatione non communicare accipitur: non autem in ea, quae est, in ecclesiam non accedere, vel sacramenta non participare, cetera.*

(c) Zonar. in eumdem. οἶμαι τοίνυν ἐπὶ τοῦ παρόντος κανόνος τὸ ἀκοινωνήτους εἶναι, οὕτως νοεῖσθαι, ἤγουν μὴ συγκοινωνεῖν αὐτοῖς τοὺς ἱερατικοὺς δηλαδή· ἀλλὰ ἀποτρέπεσθαι τὸ συνιερουργεῖν αὐτοῖς τὰς τοιαύτας κοινωνίαν, ἐνταῦθα τῶν ἁγίων πατέρων, οὐχὶ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγιασμάτων ὀνομασάντων, ἀλλὰ τὴν τῶν ἱερῶν συμμεταχείρησιν καὶ κοινοπραξίαν, καὶ τὸ συλλειτουργεῖν τοῖς, οἷσπερ προσῆλθον. *Communionis priuationem hoc loco eam intelligendam esse arbitror, qua initiati videlicet iis sacra facientibus nullo modo communicare, sed eos in sacro ministerio penitus auersari iubentur. Communionisque nomine, non sacrorum mysteriorum perceptionem, sed in sacris muneribus, ac ministeriis vna cum iis, ad quos accedunt, obeundis societatem heic a patribus reor esse significatam.*

(d) Albaspin. obseruat. lib. I. c. II. De ecclesiastica communione hoc nunc habeo, quod tot genera & species huiusce communionis censerentur, quot sunt ordinum gradus, & quot modis ab his gradibus excidere poterant clerici: qui enim in episcopum adlectus esset, longe alia ratione huiusce communitatis erat particeps, quam qui sola diaconatus aut presbyteriatus dignitate pollebat. Rursus quum non numquam euenire posset, vt gradus sui honore is non priuaretur, cui tamen ob aliquod crimen eiusdem gradus munia obire non liceret, exempli caussa, sedis & consessus honor cuipiam episcopo relinqui poterat, cui verbi diuini administratio, poenitentiae concessio, & cetera eiusmodi episcopatus partes interdictae & prohibitae essent; huic ergo, quamuis episcopo, non eadem erat pars, nec aequa omnino in eadem communione cum ceteris episcopis, quod videlicet de ea non nihil amisisset, & ius illud imminutum esset. -- Praeterea notandum est, quotiescumque in canonibus a communione clerici secluduntur, quamvis nihil aliud adiectum sit, quo genus communionis significetur, id de ecclesiastica communione esse accipiendum: Quae ab iisdem ecclesiastica, non numquam etiam sacerdotalis vocatur.

Habert. archierat. p. 745. 746. Non est contemnendum, quod monet aptissime Morinus, suspensionem significari aliquando nomine τοῦ ἀφορισμοῦ, *separationis*, quoties intentatur clericis ante depositionem, quasi eis eucharistica quidem communio relinquatur, sola vero ecclesiastica, quae ad ordinis & ministerii exsecutionem spectat, ad tempus interdicatur: vt apostol. can. XLV.

Suicer. thesaur. eccles. voce ἀφορισμός. tom. I. p. 600. 601. Est leuior excommunicatio clericorum, quae est priuatio communionis ecclesiasticae, seu segregatio & suspensio eorum ab officio. Atque de hac segregatione intelli-

 ob,

obſeruanda omnino eſt ad recte intelligendum multos antiquos canones [e], in quibus vocabula ἀκοινώνητος, ἀφορισμὸς, ἐκκηρύττεσθαι, quæ excommunicationem denotant, alium ſenſum habere nequeunt, clericis quidem applicata, niſi vt vel plenam eorum deiectionem de gradu dignitatis, vel temporariam adminiſtrandi muneris interdictionem ſignificent.

§. II.

Clerici abdicatione muneris plerumque puniti, non ſemper publicæ ſubiecti pœnitentiæ, velut homines, eccleſiæ communione omnino exturbati.

Hoc ipſum alia obſeruatione, libro quodam ſuperiore [*] facta, confirmari poteſt: Quod vetuſti quidam canones clericos ordinaria excommunicationis pœna, quæ perfectam ſegregationem ab eccleſiæ communione inuoluit, adfici expreſſis verbis prohibeant; ſatis eſſe exiſtimantes, ſi ab officio ſuo amoueantur; & id quidem ideo, quia non deceat nec expediat ob idem peccatum duplice pœna aliquem multare. *Epiſcopus vel presbyter vel diaconus,* inquit canon quidam apoſtolicus [f], *fornicationis, vel periurii, vel furti conuictus, deponatur & non ſegregetur. Dicit enim ſcriptura: Non vindicabis bis in id ipſum.* Simi-

gendus eſt canon XLIII. apoſtol. Ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκοί, *Hypodiaconus, aut lector, aut cantor ſimilia faciens;* nempe iis, quæ can. proxime præcedente epiſcopi, presbyteri & diaconi facere vetantur, κύβοις σχολάζειν καὶ μέθαις, *aleæ vacare aut ebrietati; vel deſinat, vel ſegregetur.* Can. LVI. Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω. *Si quis clericus iniuriam intulerit presbytero, vel diacono, ſegregetur.* Can. LVII. Εἴ τις κληρικὸς χωλὸν, ἢ κωφὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκός. *Si quis clericus mancum, vel ſurdum, vel cæcum, vel loripedem riſerit, ſegregetur. Similiter etiam laicus.* Vide etiam can. VI. XLV. LVIII. LIX. LXXII. In his canonibus τὸ τοῦ ἀφορισμοῦ ἐπιτίμιον, vt loquitur Theophylactus in 1 ad Timoth. I. ad v. 20. p. 753. notat priuationem communionis eccleſiaſticæ, ſeu ſegregationem clericorum & ſuſpenſionem ab officio: ita enim ἀφορισθέντες non poſſunt μηδ᾽ ὅλως ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν, *vllum* officium ſacerdotale obire, vt de hac ἀφορισμοῦ ſpecie ſcribit Balſamon ad can. LXXIX. concilii Carthaginenſis p. 704.

(e) Vid. can. apoſtolicos, ſub litt. antecedente (d) adlegatos.

(*) Lib. VI. cap. II. §. II. vol. II. p. 311. ſeq.

(f) Can. apoſt. c. XXIV. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ ἐπιορκίᾳ, ἢ κλοπῇ ἁλοὺς, καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω. λέγει γὰρ ἡ γραφή, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

lis

lis regula in canonibus PETRI [*g*] episcopi *Alexandrini*, & BASILII [*b*] præscribitur.

§. III.

In quibusdam tamen casibus specialioribus vtraque pœna inflicta.

VERVMTAMEN propter atrociora crimina vtraque pœna inflicta, quemadmodum ex iisdem apostolicis canonibus [*i*] videre est, qui clericum *Simoniæ* reum non tantum officio exui, sed & a communione ecclesiæ omnino exscindi iubent. Et multi viri docti [*k*] existimant, fuisse id constantem ecclesiæ consuetudinem in ipsis prioribus tribus sæculis, vbi canones apostolici maxime viguerunt. Id sane certum est, tempore CYPRIANI ita fuisse. Hic enim loquens de *Nouato*, qui homicidii reus erat, eo quod vxori suæ, vtero eius calce percusso, abortionem importasset, dicit, ipsum ob hoc crimen non de presbyterio tantum, sed & communione ecclesiæ prohiberi [*l*]

(*g*) Petr. Alex. c. X. (ap. Beuereg. pand. tom. II. p. 15.) Οὐκ ἔστιν εὔλογον, cet. vid. Lib. VI. c. II. §. II. vol. II. p. 312. sub litt. (l).

(*b*) Basil. can. III. XXXII. LI. vid. ibid. p. 311. sub litt. (k).

(*i*) Can. apost. XXIX. XXX. LI. cit. ibid. p. 312. sub litt. (m) & (n).

(*k*) Pagi critic. in Baron. an. LXVII. n. XV. (XIX. edit. Antuerp. MDCCV.) Sic intelligendus etiam Leo in epist. II. ad Rustic. Narbonensium episcopum in inquisitione secunda, vbi ait: Alienum est a consuetudine ecclesiastica, vt qui presbyterali honore aut in diaconi gradu fuerint consecrati, ii pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi; quod sine dubio ex apostolica traditione descendit. Quibus ex verbis eruitur, inquit Quesnellus, minoris ordinis clericos, inter quos subdiaconi numerabantur, non semper agendæ pœnitentiæ lege exemtos fuisse. Sed quod hanc disciplinam a consuetudine ecclesiastica, immo ex apostolica traditione arcessit Leo, illud benigne intelligendum: nec enim de hac traditione vspiam apparet, quum potius tribus fere primis sæculis clericos etiam maiores pœnitentiæ publicæ fuisse subiectos multis probet Morinus in commentario de pœnitentia.
Quesneil. not. in Leon epist. ad Rustic. Narbon. modo cit. a Pagio.
Morin. de pœnit. lib. IV. c. XII. tot.
Fell. not. in Cyprian. epist. IV. ad Pompon. p. 4. (p. 174. edit. Amstelodam. MDCC.) *Abstinendo diacono*]. Pro recepto diu in ecclesia more; in laicorum crimina, excommunicatione reliquisque ecclesiæ censuris; & clericorum, depositione animaduerti solitum. Sed primis tribus sæculis episcopos, presbyteros & diaconos pœnitentiæ publicæ & manuum impositioni sicut laicos obnoxios fuisse, res est manifesta.

(*l*) Cyprian. epist. XLIX. al. LII. ad Cornel. p. 97. (p. 238. edit. Amstelod. MDCC.)

debuisse, nisi diem cognitionis persecutio anteuenisset. Et in sequentibus sæculis innumera huius praxis exempla obuia sunt; quemadmodum lector eruditus videre poterit, si loca infra ad marginem notata [m] volet consulere.

§. IV.

De suspensione a reditibus suis.

Qvod igitur in præsenti sub disquisitionem vocandum nobis est, pœnæ sunt, quæ speciatim clericos adfecerunt. Et hæ triplicis erant generis; tales videlicet, quæ ad eorum sustentationem, quæ ad eorum officia & quæ ad eorum personas in corporali castigatione & correctione spectabant. Interdum puniebantur ratione alimentorum corporis, dum ista redituum ecclesiasticorum portione, quæ ad sustentationem vi-

Propter hoc se de presbyterio excitari non tantum, sed & communicatione prohiberi pro certo tenebat; &c.

(m) Conc. Neocæsar. can. I. *πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι· ἐὰν δὲ πορνεύσῃ ἢ μοιχεύσῃ*, ἐξωθεῖσθαι αὐτὸν τέλεον, καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. *Presbyter si uxorem duxerit, ordine suo moueatur. Si autem fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit*, penitus extrudatur & ad pœnitentiam deducatur.

Conc. Agath. c. VIII. Id etiam placuit, vt clericus, si relicto officio suo propter districtionem, ad sæcularem iudicem fortasse confugerit, & is, ad quem recurrit, solatium ei defensionis impenderit, cum eodem *de ecclesiæ communione pellatur*. Can. XLII. --- Hoc quicumque *clericus* vel laicus detectus fuerit vel consulere vel docere, *ab ecclesia habeatur extraneus*.

Concil. Ilerdens. c. I. De his clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, vt, qui altario administrant & Christi corpus & sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputata contrectant, ab omni humano sanguine abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam *communione priuentur*, cetera. Can. V. -- Si iterato velut canes ad vomitum reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam *sanctam communionem*, nisi in exitu, non percipiant. Vide sis etiam conc. Valent. Hispan. c. III. Concil. Venetic. c. XVI. Concil. Aurelian. I. c. XI. Aurelian. III. c. IV. VII. & VIII. Conc. Turon. I. c. III. V. Concil. Tolet. II. c. III. Concil. Tolet. XI. c. V. VI. Vigilii decret. c. VI. Felix III. epist. ad Acacium ita scribit: Sacerdotali honore & communione catholica, nec non etiam a fidelium numero segregatus, sublatum tibi nomen & munus ministerii sacerdotalis agnosce. Vid. & concil. Asiatic. epist. ad Ioan. Constantinop. in synodo sub Menna, act. I. ap. Crab. tom. II. p. 36. & concil. Constantinop. sub Flauiano in act. I. Concil. Chalced. ap. Crab. p. 780. vbi Eutyches punitur depositione & excommunicatione, quemadmodum omnes hæretici puniri soliti.

tæ

tæ e publico ærario dari eis solebat, priuabantur. Reditus ecclesiastici, vti libro quodam antecedente [*] obseruatum nobis est, singulis mensibus distribui solebant clericis, vnde res ista *diuisio mensurna* dicta: Et si qua esset clericum ob admissum aliquod leuius delictum puniendi occasio, fiebat hoc ipsum per vsitatæ huius portionis de diuisione menstrua interdictionem. Sicut ex illo loco CYPRIANI apparet [*n*], vbi de nonnullis inferioris ordinis clericis, qui deliquissent, loquens, eos se a diuisione mensurna continere, non autem ministerio ecclesiastico priuari oportere dicit.

§. V.

De suspensione ab officio.

INTERDVM non solum reditibus, sed officio etiam & functione clericali ipsis interdicebatur. Et hæc interdictio vel temporaria erat & limitata, vel perpetua nulloque modo restricta. Temporaria interdictio in eo tantum consistebat, vt administratione officii sui ad certum tempus priuarentur; quo elapso libertatem habebant locum suum denuo occupandi, & ad explendas omnes functionis suæ partes & officia reuertendi. Perpetua autem interdictio perfecta erat eorum deiectio de omni potestate ac dignitate, ad officium clericale pertinente, & reductio ad statum & conditionem laicorum, sine vlla spe restitutionis in stationem pristinam. Harum priorem veteres communiter exprimunt per τὸ abstinere vel suspendere a communione, intelligentes tantum communionem clericalem; & posteriorem per τὸ degradare, deordinare, vel deponere ab officio & ordine functionis clericalis. Ita CYPRIANVS ad *Rogatianum* episcopum *Africanum* scribens de contumace quodam diacono, qui contumeliis ipsum suis exacerbauerat, deponi eum iubet aut certe [*o*] abstineri. Pœna suspensionis, siue temporariæ interdictionis officii, propter leuiora crimina infligeba-

(*) Lib. V. c. IV. §. I. II. III. vol. II. p. 252. seqq.

(*n*) Cyprian. epist. XXVIII. al. XXXIV. ad cler. Interim se a diuisione mensurna tantum contineant, non quasi a ministerio ecclesiastico priuati esse videantur. Vid. conc. Carth. IV. c. XLIX. cit. infra sub litt. (*r*).

(*o*) Cyprian. epist. III. ad Rogat. p. 6. (p. 173. edit. Amstelod.) Quod si vltra te contumeliis suis exacerbauerit & prouocauerit, fungeris circa eum potestate honoris tui, vt eum vel *deponas* vel *abstineas*.

tur,

tur, vti ex concilio *Epaonensi* [p] videre est, in quo canon legitur in hanc sententiam: *Episcopis, presbyteris atque diaconibus canes ad venandum & accipitres ad aucupandum habere non liceat. Quod si quis talium personarum in hac fuerit voluntate detectus, si episcopus est, tribus mensibus se a communione suspendat; duobus presbyter abstineat; vno diaconus ab omni officio & communione cessabit.* Nec non ex concilio *Ilerdensi* [q], *De his clericis*, inquiente, *qui in obsidionis necessitate positi fuerint, id statutum est, vt ab omni humano sanguine, etiam hostili, se abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam communione corporis domini priuentur. Et ita demum officio vel communioni reddantur, ea tamen ratione, ne vlterius ad officia potiora proueh antur.*

§. VI.

De depositione siue deiectione de ordinis sui gradu.

ALTERA suspensio, siue muneris administrandi interdictio, communiter vocitata καθαίρεσις, *depositio*, siue *deiectio* de gradu honoris, plena & perpetua erat ademtio potestatis & auctoritatis, clericis in ordinatione commissæ. Nam vt ecclesia potestatem habebat hanc anctoritatem ministris suis committendi, ita potestatem habebat propter malam muneris administrationem manifestamque offensionem eam repetendi illisque eripiendi. Atque tum clericus, in quocumque dignitatis gradu antea esset constitutus, & nomine & dignitate & potestate & auctoritate, ad pristinum ipsius ordinem & functionem spectante, in totum priuabatur. Per quosdam proinde canones [r] degradari, priuari & ab officio suo remoueri; per

(*p*) Concil. Epaonens. c. III.

(*q*) Conc. Ilerd. can. III.

Vid. alia exempla suspensionis in Basil. can. LXIX. (Ἀναγνώστης ἐὰν ἑαυτοῦ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου συναλλάξειεν, ἐνιαυτὸν ἀργήσας, εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθήσεται, μένων ἀπρόκοπος· κλεψιγαμήσας δὲ ἄνευ μνηστείας, παυθήσεται τῆς ὑπηρεσίας· τὸ αὐτὸ καὶ ὑπηρέτης. *Lector si cum sua sponsa ante matrimonium commercium habuerit: postquam anno cessauerit, ad legendum suscipietur, permanebit tamen, nec promouebitur. Quod si absque desponsatione furtim coierit, cessabit a ministerio. Eadem & hypodiaconi ratio esto.* Item in concil. Bracar. III. c. I. V. Concil. Aurel. III. c. II. XVI. XXV. Conc. Aurel. c. V. XVIII.

(*r*) Concil. Carthag. IV. c. XLVIII. Clericus, qui non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio suo *degradetur*. Can. XLIX.

alios

alios [s] *παντελῶς καθαιρεῖσθαι*, *omnino deponi*; *παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ*, *omnino de proprio gradu* [t] *deiici*; deordinari [u]; ab ordine cleri [x] amoueri; a clero cessare [y]; & ad communionem laicam, hoc est, ad statum & conditionem laicorum, reduci iubetur. Omnes istæ locutiones, si ab vltima discesseris, communiter a recentioribus scriptoribus bene intelliguntur: Nonnulli autem ad tuendam peculiarem aliquam hypothesin insolitas & absurdas eius notiones inuenerunt. Quocirca vt rem apertissime planissimeque explicemus, deque disciplina ecclesiæ eo, quo par est, modo disputemus, non inconsultum erit, hac de re paullo agere vberius distinctiusque ostendere, quid veteres per hanc disciplinæ suæ partem intelligant, quam vocant reductionem clerici ad statum & communionem laicorum; id quod sequentis capitis nobis erit argumentum.

Clericus, qui absque corpusculi sui inæqualitate vigiliis deest, stipendiis *priuetur*. Can. L. Clericum inter tentationes ab officio suo declinantem, vel negligentius agentem, *ab officio suo remouendum*.

Concil. Tarracon. c. X. Si qui ista (munera) probantur accipere, veluti exactores fenoris, aut vsurarum possessores, secundum statuta patrum se nouerint *degradandos*.

(s) Concil. Antioch. c. V. Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καταφρονήσας τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἰδίου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας -- τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν, μηδὲ δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ἑαυτοῦ τιμήν. *Si quis presbyter vel diaconus proprio contemto episcopo, ab ecclesia se ipsum segregauit -- is* omnino deponatur, *& non amplius curationem adsequi, nec suum possit honorem capere.*

(t) Conc. Ephes. c. VI. Εἴ τινες βουληθεῖεν τὰ περὶ ἑκάστων πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ παρασαλεύειν, ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν, ἢ κληρικοί, τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀκοινωνήτους ὑπάρχειν. *Si qui velint ea, quæ de singulis per sanctam synodum Ephesinam gesta sunt, quocunque modo mouere: sancta synodus ipsa decreuit, si quidem episcopi aut clerici fuerint, eos* omnino a proprio cadere gradu: *si vero laici, excommunicatos esse.*

(u) Act. Seruatii Tungrensis ap. Crab. conc. tom. I. p. 318. Nulla mora Euphratas *deordinetur*.

(x) Concil. Arelat. I. c. XIII. Ab ordine cleri amoueatur.

(y) Conc. Nicæn. c. II. πεπαύσθω τοῦ κλήρου.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

CAPVT SECVNDVM

DE REDVCTIONE CLERICORVM AD STATVM ET COMMVNIONEM LAICORVM, TAMQVAM POENA, OB GRAVIORA CRIMINA EIS INFLIGI SOLITA.

§. I.

Communio laica non idem cum communione ſub vna tantum ſpecie.

COMMVNIO laica in laico non erat pœna, ſed priuilegium, & quidem vnum de maximis priuilegiis, ad ipſum tamquam chriſtianum pertinentibus. Hoc enim ipſi ad omnia chriſtianæ communionis beneficia & emolumenta ius dabat. In clerico autem de grauiſſimis pœnis erat, reducens ipſum a ſumma dignitate & ſtatione in eccleſia ad chriſtiani cuiusvis vulgaris æquilibritatem. Iam vero quæſtio eſt, in quo natura huius pœnæ conſtiterit. BELLARMINVS [a] & alii quidam eccleſiæ *Romanenſis* ſcriptores, vocabulum nouo accipientes ſenſu, exponunt id de communione ſub vna tantum ſpecie, petuntque inde argumentum, quo probare ſatagunt, eccleſiam primitiuam populis vſum calicis negaſſe in cœna dominica, & in vna tantum ſpecie euchariſtiam eis adminiſtraſſe, quia vocabulum *communio laica* in eccleſia *Romana*, quæ nunc eſt, hanc ſignificationem habet. Verum hoc nihil aliud eſt, quam argumento vti precario & praxin ſupponere, cuius ne leuiſſimum quidem veſtigium in eccleſia veteri conſpicitur, quemadmodum in anteriore quodam libro [*] ſatis ſuperque demonſtrauimus. Et id quidem iſtiuſmodi ignoratæ maleque repræſentatæ veteris diſciplinæ indicium eſt, vt alios viros doctos in eccleſia *Romanenſi* eius rei communiter pudeat. Notio iſthæc prorſus reiicitur & confutatur a LINDANO [b], ALBA-

(a) Bellarmin. de euchar. lib. IV. c. XXIV. p. 678. (tom. III. opp. p. 293. g. h. edit. Colon. MDCXV.)

(*) Lib. XV. c. V. vol. VI. p. 431. ſeqq.

(b) Lindan. panopl. lib. IV. c. LVIII. Laicam communionem ſunt qui exiſtimant fuiſſe S. euchariſtiæ ſub vna panis ſpecie communionem. Quod SPI-

SPINAEO [c], PETRO DE MARCA [d], RIGALTIO [e], DVRANTO [f] & BONA cardinali [g], qui BELLARMINVM cius-

quam sit a veritate alienum, mecum agnoscet spero, qui priseæ consuetudinis sedulus inuestigator consuderarit, laicam communionem tunc vel in primis in vsu fuisse, quum passim priseo de more vtraque communionis species & panis et calicis toti exhibebatur eccleiæ.

(c) Albaspin. obseruat. lib. I. c. IV. tot.

(d) Marca tract. in cap. Clericus, ad calcem Baluzii de emendat. Gratiani p. 583. (In opusculis Petr. de Marca § XVI. p. 369. Par. MDCLXXXI.) Quæ laica communio significat, clericum non solum e consessu cleri extra cancellos depulsum & redactum in locum & ordinem laicorum ad communicandum synaxi, sed deturbatum omnino a corpore cleri & ad laicam conditionem detrusum, ita vt seposito priuilegio, quod antea illi competebat, nunc pertineat ad forum sæculare in caussa ciuili & criminali: in quo distinguitur hæc communio laica a peregrina; quum ista retineat clericum in ordine cleri (etsi gradu consessus & sportulis ordinariis multatum, præter alimenta) laica vero eum ab illo ordine depellat.

(e) Rigalt. in Cyprian. epist. LII. ad Anton. *Vt laicus communicet*]. Sæuiente aduersus christianos persecutione, si quem forte in ordine constitutum ecclesiastico, puta episcopum, presbyterum, diaconum, exilii metus aut violentia tormentorum de fide Christo data deiecerat, is ad fidem reuersus, postquam impetrata peractaque pœnitentia satis fecerat ecclesiæ, recipiebat quidem ecclesiasticam communionem, hoc est societatem & conuersationem cum ceteris fidelibus, ita vt fieret particeps corporis Christi; sed non recipiebat locum, quem in ordine prius tenuerat. Itaque de episcopo, de presbytero, de diacono fiebat id, quod erat, priusquam fuisset ordinatus. Reddebatur illi locus in ecclesia, non dignitas loci. Communicabat vt laicus siue plebeius, vtebatur iure ceterorum fidelium, qui nondum erant promoti ad quemquam ordinem ecclesiasticum. Hæc erat tunc temporis communio laica, cuius adeo participes eucharistica sacramenta, speciem inquam vtramque panis & vini, sumebant. Hodie communionem laicam diceremus, quæ sub vna tantum specie panis conceditur, etiam episcopis & sacerdotibus extra sacrificiorum officia communicantibus. Immo & communionis vocabulum vix audimus alio significatu quam eucharistiæ celebrandæ.

(f) Durant. de ritib. eccles. lib. II. c. LV. n. 6. Verius est, laicam communionem dictam, quæ extra sacratiorem locum sacrificii fit, vbi tum sacerdos conficiens, tum ministri communicabant. Solis enim sacratis licebat ad altare accedere & communicare. Synod. Laodic. c. XIX. καὶ μόνοις ἐξὸν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κοινωνεῖν. Id. in synod. VI. in Trull. can. LXVIII. Ea vero loci, quoad communionem, distinctio adeo tum pertinebat ad ordinis ecclesiastici dignitatem & venerationem, vt grauioris supplicii loco sacerdotes ceterique clerici extra sacros cancellos cum laicis & veluti laici communicarent.

(g) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. §. III.

que ſectatores tacite reprehendit ob ieiunam huius antiqui vocabuli explicationem, qua id recentiori praxi accommodare adlaborant. *Recentiores*, inquit ille, *qui audito nomine communione, eius veteri notione neglecta id ſolum concipiunt, quod hodie ea voce ſignificatur, laicam communionem nihil aliud eſſe putant, quam perceptionem euchariſtiæ ſub vnica ſpecie aut extra cancellos more laicorum; quod quam falſum ſit, vel ex eo liquet, quod ſæpe clericos ad laicam communionem detruſos legimus eo tempore, quo etiam laici ſub vtraque ſpecie communicabant.*

§. II.

Neque ſignificat ſacræ cœnæ perceptionem inter laicos extra cancellos ſanctuarii.

EODEM argumento iam antea vſus erat LINDANVS, magiſque probabilem dederat explicationem, quod per communionem laicam iſtiuſmodi pœna poſſit intelligi, qua clericus inter laicos extra cancellos ſanctuarii ſacram euchariſtiam percipere coactus ſit. Quæ explicatio tam plauſibilis eſt, vt viri eruditi FORBESIVS [b] & VOSSIVS [i] in eamdem eant ſententiam. Enimuero licet aliquid veri in ſe habeat, non tamen ſenſum communionis laicæ penitus exprimit. Poterat enim quis ad communionem laicam admitti non tantum in eccleſia, ſed in priuatis etiam ædibus, immo in lecto animam agens, vbi talis diſtinctio locum habere non poterat.

§. III.

Sed plenam & perfectam degradationem ſiue ordinum priuationem & reductionem ad ſtatum & conditionem laicorum.

QVARE plenus ſenſus iſtius phraſeos & adæquata notio reductionis ad communionem laicam eam rationem puniendi clericum infert, per quam ordinibus ſuis, hoc eſt, poteſtate & au-

(b) Forbeſ. irenic. lib. II. c. XI. p. 221. (part. I. opp. p. 437. §. 14. edit. Amſtelod. MDCCIII.) Laica illa communio non fuit communio ſub vna tantum ſpecie, ſicut pueriliter nugatur Bellarminus lib. IV. de euchariſt. c. XXIV. §. *Sed neque hæc.* Sed fuit ſub vtraque ſpecie communio extra cancellos ſanctuarii, ſeu loci illius, qui erat epiſcopo & presbyteris & diaconis tributus. Eratque laicis, celebrationis tempore, inacceſſus.

(i) Voſſ. theſ. theol. diſput. XXIII. theſ. V. pag. 514. (pag. 327. edit. Hag. comit. MDCLVIII.) Communio laica dicebatur, quando clerici ob delictum aliquod, non cum clero, ſed inter laicos extra cancellos communicabant.

ctoritate officii & functionis suæ clericalis omnino priuatur, & ad statum, ordinem & simplicem conditionem laici reducitur. Ita CHAMIERVS vocabulum recte explanat contra BELLARMINVM [k], quando obseruat, „appellatam fuisse laicam „communionem, non a loco, non a speciebus, non a tempo„re, sed a persona: nimirum quod qui ante fuerit clericus, siue „in clericorum nomenclatura, nunc sit laicus & in laicorum „ordine„. Hoc potestatem supponit in ecclesia, non tantum conferendi hominibus ordines clericales, eosque ex laicis euehendi in episcopos, presbyteros vel diaconos; sed potestatem etiam auferendi illis hæc officia, eosque exuendi omni potestate & auctoritate, ad ipsos pertinente, per iustam deiectionem de honoris sui gradu, & reductionem ad statum, ordinem & conditionem laicorum. Hic sine controuersia verus sensus est omnium antiquorum canonum & scriptorum, qui toties de clericis, ob crimina sua deponendis, & concedenda illis venia communicandi tamquam laicis, loquuntur. Per hanc rem ordine suo ac officio, potestate & auctoritate, ipso denique nomine & titulo clericorum priuabantur; & tamquam priuati christiani tractabantur, omni pristina sua dignitate & clericali potestate, & omnibus priuilegiis orbati, prorsusque ad statum & conditionem laicorum reducti. Qua de re quum copiosam edisserendi occasionem in alio opere habuimus [*], hoc loco plura non dicimus, sed pauca tantum testimonia, quæ ibi omissa sunt, addemus. In concilio *Aurelianensi* tertio [l] canon legitur, ita decernens: *Si quis adulterasse aut confessus fuerit, vel conuictus, depositus ab officio communione concessa, in monasterio toto vitæ suæ tempore trudatur.* Alius canon [m] statuit: *Si quis clericus furtum aut falsitatem admiserit, quia capitalia etiam ipsa sunt crimina, communione concessa, ab ordine degradetur.* Ita in collectione, a MARTINO BRACARENSI [n] ex *Græcis* canonibus in vsum ecclesiæ *Hispanicæ* facta, in hunc modum decernitur: *Si quis homicidii aut facto, aut præcepto, aut consilio,*

(k) Chamier. de eucharist. lib. IX. c. III. num. 33. tom. IV. p. 487.
(*) Scholast. hist. of Lay-Baptism. part. II. chap. IV.
(l) Conc. Aurel. III. can. VII.
(m) Ibid. can. VIII.
(n) Martin. Bracar. collect. can. c. XXVI.

aut defensione post baptismum conscius fuerit, & per aliquam subreptionem ad clericatum venerit, deiiciatur, & in finem vitae suae laicam communionem tantummodo recipiat. Simile decretum habet GELASIVS [o], factum in caussa cuiusdam presbyteri, qui in contentione alteri effoderat oculum. *Bene fraternitas tua*, inquit, scribens ad *Ruffinum*, *fecit ab officio eum presbyterii remouere. Hoc tamen sollicitudinis tuae sit, vt locum ei poenitentiae constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, laica tantum sibi communione concessa.* Et GRATIANVS [p] regulam citat concilii *Ilerdensis* in eamdem sententiam: *Si iterato velut canes ad vomitum reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.*

§. IV.

Clerici ita reducti raro amissam stationem recuperandi nacti occasionem.

Ex quibus illud manifesto colligitur, quod reductio clerici ad communionem laicam fuerit plena & perfecta eius deiectio de officio suo & ordine. Ita, vt si iam agere vellet tamquam minister ecclesiae, actiones eius nullae & irritae, nec aliae quam actiones laici haberentur. Eruditus FORBESIVS recte hoc obseruauit [q] in antiqua disciplina, neque id ego melius quam verbis ipsius exprimere valeo: *Depositus depositione plena & perfecta non valide exercet ea, quae sunt ordinis. Et iam non nisi laicus est, & tanto deteriore conditione, quam alii laici, quod longe difficilior sit eius restitutio, quam laicorum promotio.* Dantur quidem pauca quaedam exempla eorum, qui ad clericale officium denuo prouecti fuerunt; quod vero numquam nisi summa quadam vrgente necessitate, vel grauissima mouente caussa factum; cuiusmodi exemplum erat illud *Maximi* confessoris, quum de schismate *Nouatiano* ad ecclesiam rediret, magnamque populi multitudinem secum duceret: CORNELIVS episcopus *Romanus* considerans ipsum tamquam confessorem & talem quidem, qui exemplo suo tot schismaticos lucratus ecclesiae gratissimum fe-

(o) Gelas. epist. ad Ruffin. ap. Gratian. distinct. LV. c. XIII.

(p) Concil. Ilerd. c. V. ap. Gratian. distinct. L. c. LII.

(q) Forbes. irenic. lib. II. c. XI. p. 231. (Not. In editione Amstelod. MDCCIII. fol. haec non inuenio, forte de industria omissa sunt. Vid. praefationem.)

cisset,

cisset, a generali regula in eius gratiam discedebat, ipsumque in pristinum presbyterii locum restituebat [r]. Concilium *Nicaenum* idem beneficium indulgebat *Nouatianis*, & patres *Africani Donatistis*, in id animum amanter ac officiose intendentes, vt hisce magnis ac inueteratis schismatibus imponeretur finis. Enimuero haec exempla exceptiones tantum sunt communis regulae, & generalis legis ac stabilitae in ecclesia disciplinae laxamenta.

§. V.

Non obstante indelebili, qui venditatur, charactere ordinationis.

DIXERIS forte, remansisse tamen inhaerentem aliquam potestatem & auctoritatem in istiusmodi depositis clericis, neque depositionem ordinationes eorum irritas & omnino nullas fecisse: retinuisse enim illos indelebilem characterem sui, quem quisque acceperit, ordinis: adeoque potuisse adhuc esse ministros, eorumque actus ministeriales habere iustum valorem atque efficacitatem, non obstante vlla, quae in ecclesia esset, ipsos de officio & honoris gradu deiiciendi potestate. Verum vt haec pugnantia sunt, quod quis ordine suo deturbatus sit, & tamen ordinem suum cum omni spirituali, quae ad illum spectet, potestate retineat: ita eiusmodi notionem indelebilis, qui vulgo dicitur, characteris ordinationis inferunt, quae veterum scriptorum nulli vmquam in mentem venit. Indelebilis enim character ordinationis veteribus nihil amplius quam indelebilis character baptismi significat; quod, sicut externa baptismi forma, lauatio siue immersio in aquam, quamtumuis transiens solum actus, in perpetuum eo valeat, vt christianus a mere pagano vel iudaeo internoscatur; ita quidem, vt, etiamsi a christiana religione ad paganismum vel iudaismum deficiat, tantum tamen christiani characteris retineat, vt si ad fidem Christi redeat, secundo baptismate ei non sit opus: Similem in modum externa ordinationis forma, quae est impositio manuum, hominem ad clericale aliquod officium designans, licet transiens tantum actus sit, sufficiat ad discernendum talem

(r) Cornel. epist. XLVI. al. XLIX. ad Cyprian. p. 93. (p. 235. edit. Fell. Amstelod.) Maximum presbyterum locum suum agnoscere iussimus.

homi-

hominem a mere laico, nullam eiusmodi ordinationis cærimoniam adepto; ita quidem, vt per hanc notam siue characterem officii sui semel receptum, licet postea officium suum omnemque honorem & potestatem ad id pertinentem perdat, semper tamen quodam modo distinctus maneat ab eis, qui tale officium numquam gesserunt; & quamuis hoc officio suo & potestate omnino priuatus ad simplicem conditionem & statum laici reducatur, tantum tamen de pristini muneris sui notis & vestigiis in eo remaneat, vt, si postea in officium suum restituatur, quamuis noua illud ei committendi cærimonia necessaria sit, hic tamen externus character, siue ritus nouæ ordinationis haud requiratur. Nemo est, qui veterum hac de re sententiam explanarit apertius, quam quidem eruditus FORBESIVS: Et idcirco ad vberiorem eius confirmationem verba illius huc lubet transcribere. *Manet quidem*, inquit [r], *in deposito* (clerico) *aliquid distinctiuum, quo ab aliis laicis distinguitur: ad distinctionem autem non est necessaria aliqua impressa forma, sed sufficit actus transiens in præteritum, nempe quod sit aliquando ordinatus. Manet in deposito non character præsentis alicuius officii aut potestatis, sed vestigium quoddam præteriti honoris & aliquando habitæ potestatis; per quod vestigium ab aliis laicis, numquam ordinatis, distinguitur: & peracta sufficienti pœnitentia, si idoneus inueniatur, & vtilitas ecclesiæ postulet, restitui potest absque noua ordinatione.* Exempli gratia, Si quis princeps ministris suis aulicis munerum, quæ sub ipso sustinent, notas & characteres imprimeret; candenti ferro faciens in brachio cubicularii figuram clauis, & imaginem equi in brachio præfecti stabuli, & imaginem calicis in brachio cellarii: postea autem princeps iusta ira & indignatione commotus eos ab officiis suis amoueret, aliosque in eorum locum substitueret, iisdem eos functionum suarum signans characteribus. Istæ notæ, quæ in ministris non depositis characteres essent præsentis suæ potestatis, in his depositis vestigia tantum præteritæ potestatis forent: & quidquid depositi illi istorum munerum respectu facerent, nihil amplius valeret, quam quod ab alio quocumque priuato homine, qui numquam istiusmodi munus sustinuisset, fieret. In hoc tamen aliquid discriminis intercederet, vt, si

(r) Forbes. irenic. lib. II. c. XI. p. 224. (vid. not. sub litt. [q]).

prin-

principi placeret deiectos ab officio restituere, non opus esset nouam illis notam apponere; sed vestigium antiquæ potestatis nouus iam character præsentis potestatis eorum euaderet. Ex hac illustratione, quæ veterum sententiam recte repræsentat, nemo non facile intelligit, quousque disciplina ecclesiæ in deponendis clericis patuerit: nimirum quod non solum eos ab officii sui suspenderit administratione, sed munere suo omnino amouerit, ordinesque suos eis eripuerit; quod proinde non nisi laici fuerint, hoc tantum cum discrimine, vt externum præteriti honoris haberent characterem, quo ceteri laici carebant; quod iam nec officium habuerint clerici, nec eius potestatem; nec actiones eorum in ecclesia alio loco, quam quo actiones hominum priuatorum & laicorum, habitæ fuerint. Eo vsque progrediebatur ecclesia in censuris suis in clericos, qui disciplinæ ipsius se submittebant, nec contumaces erant ac refractarii. Beneficium illis communionis laicæ tribuebat, quæ pœnæ erat moderatio, ob promtum eorum animum disciplinæ ac censuris suis libenter se submittendi, ipsis indulta.

§. VI.

Sed nonnumquam excommunicati, æque ac depositi, & a communione laica reiecti.

Qvod si autem in contumacia & mentis obstinatione persisterent, primis eius censuris sese opponentes & agentes tamquam clerici in earum contemtum; paullo seuerius erga eos se se gerebat, addens depositioni formalem excommunicationem, illisque negans ipsam communionem laicam. Ita *Arius* & multi alii hæresiarchæ non minus anathemate & excommunicatione, quam deiectione de honoris gradu multati. Et sexcenta eiusdem agendi rationis exempla in CYPRIANO [t], canonibus *apostolicis* [u], conciliis *Sar-*

(t) Cyprian. epist. XLIX. al. LII. ad Cornel. p. 96. (p. 237. edit. Amstel. MDCC.) Quibus litteris & didicimus, & docere atque instruere ceteros cœpimus, Euaristum de episcopo iam nec laicum remansisse, cathedræ & plebis extorrem & de ecclesia Christi exulem, per alias longe prouincias oberrare &c.

(u) Canon. apost. XXIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἐφάψασθαι τῆς ποτε ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας· οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας. *Si quis episcopus, dicen-*

dicensi [x], *Coloniensi* [y], *Illiberritano* [z] & *Romano* [a] sub *Felice III.* occurrunt, quæ iam alia occasione [*] in medium produximus.

§. VII.

Interdum remoti & correcti ope & auctoritate magistratus saecularis.

SIMILITER obseruandum nobis est, quod ecclesia, si contumaciter contemni censuras suas videret, sæcularem adierit magistratum, opem & auctoritatem illius imploratum, vt vel obstinatum clericum de loco & honorifica statione sua in

---

aut presbyter, aut diaconus, iuste propter manifesta crimina depositus, attingere sibi quondam traditum ministerium ausus fuerit, is penitus ab ecclesia abscindatur. Can. XXX. Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι καὶ τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου. *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, per pecunias compos huius dignitatis fuerit; deponatur & ipse, & qui eum ordinauit, atque penitus abscindatur etiam a communione; vt Simon magus a me Petro.*

(x) Concil. Sardic. can. I. ἡγοῦμαι μηδὲ λαϊκῶν ἔχειν τοὺς τοιούτους χρῆναι κοινωνίαν. *Existimo, eos ne laicorum quidem debere habere communionem.* Can. II. καθάπαξ ἐν ταῖς ῥᾳδιουργίαις ταῖς τοιαύταις καὶ τέχναις κολαστέας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. *Omnino ergo has fraudes & artes puniendas esse existimo; vt nemo possit, qui est eiusmodi, ne in fine quidem laica communione dignus haberi.*

(y) Concil. Agrippin. ap. Crab. tom. I. p. 317. (ap. Labb. tom. II. p. 615.) Quia Euphrata Christum Deum negat, consentio, eum episcopum esse non posse; qui nec laicam debet communionem accipere.

(z) Concil. Illiberrit. c. XVIII. (al. XIX.) Episcopi, presbyteri & diacones, si in ministerio positi, detecti fuerint, quod sint mœchati, placuit, & propter scandalum & propter profanum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere. Can. LXXVI. Si quis diaconum se permiserit ordinari, & postea fuerit detectus in crimine mortis, quod aliquando commiserit; si sponte fuerit confessus, placuit eum, acta legitima pœnitentia, post triennium accipere communionem. Quod si alius eum detexerit, post quinquennium, acta pœnitentia, accipere communionem laicam debere.

(a) Conc. Rom. III. sub Felice III. can. II. (tom. IV. conc. p. 1076. c.) Quia idem dominus atque saluator clementissimus est, & neminem vult perire, vsque ad exitus sui diem in pœnitentia, (si resipiscunt) iacere conueniet; nec orationi modo fidelium, sed ne catechumenorum omnimodis interesse, quibus communio laica tantum in morte reddenda est.

(*) Scholast. hist. of Bapt. par. II. chap. V.

eccle-

ecclesia, quam post depositionem pertinaciter retinebat, deturbaret, vel aliam ei pœnam in castigationem & correctionem ipsius infligeret. Diuersa huius rei exempla iam ante, quando de disciplinæ in omnia membra ecclesiastica exercitio egimus [†] generatim, vidimus, relata ex EVSEBIO, concilio *Antiocheno*, concilio tertio *Carthaginensi* & codice *Africano*, vbi libellus supplex sæcularibus magistratibus partim ethnicis partim christianis offertur, vel offerendus decernitur, quo eorum auxilium ad quosdam obstinatos & contumaces episcopos ac presbyteros de locis suis deiiciendos, imploretur, si ecclesiæ decretis morem gerere recusarent, suaque munera & functiones, censuris eius susque deque habitis, tenerent. Et de his hoc loco plura dicere necesse non habeo: sicut nec de diuersis aliis pœnis temporalibus, quas respublica hæreticis generatim, laicis æque ac clericis, ad reprimendam heterodoxiam maioremque vim & auctoritatem censuris ecclesiæ conciliandam, infligere pro sua sapientia duxit consultum. De his enim satis superque exposuimus, quando libro vltimo de pœnis hæreseos sumus loquuti.

§. VIII.

Quid intelligatur per eam puniendi rationem, qua curiæ traditi dicuntur clerici.

ERAT autem ciuilis quædam pœna, clericis delinquentibus peculiaris, cuius hoc loco mentio facienda est. Leges antiquæ comprehendunt eam sub locutione *curiæ tradi*: Quæ, GOTHOFREDO [*b*] obseruante, sensum in antiqua lege habet omnino diuersum ab eo, quem vsus & praxis recentior ei tribuit. Nam inter recentiores canonistas id significat, quando

(†) Lib. XVI. c. II. §. III. vol. VII. p. 63 seq.

(*b*) Gothofred. in codic. Theod. lib. XVI. tit. II. de episcop. leg. XXXIX. Depositus seu exauctoratus episcopi iudicio, velut indignus clericatu & ob improbitatem, vel etiam spontaneus clericatus desertor, prout natales & facultates eius sunt, vel curiæ vel collegio ciuitatis suæ sociari, non etiam ad militiam seu officia quæcumque admitti, id est, officialis iudicum fieri, hac Honorii constitutione anno domini CCCCVIII. quam memorat Iustinianus & firmat *l. 53. §. 1. cod. de episcopis*, iubetur: pœna duarum librarum auri *decemprimis* curialium indicta, si cum aliquibus colluserint. Decemprimos scilicet curiæ sollicitudo respiciebat, vt ne qui curiæ obnoxii elaberentur. Illud ex hac lege vulgo colligitur, pœnæ loco quem olim cu-

clerici depositi & exauctorati iudici sæculari traduntur, ob grandia quædam delicta morte, vel alia capitali pœna, quam eis infligendi ecclesia non habebat potestatem, adficiendi. In veteri autem lege curiæ significatio patebat latius, vt non solum denotaret palatium forense, sed collegium etiam alicuius ciuitatis, cuius membra decuriones & curiales solebant vocitari. In hoc erant alia honorifica alia seruilia officia. Et idcirco si quis clericus ob crimen aliquod esset officio deiectus & ad conditionem reductus laici; præterquam quod omnia priuilegia & immunitates, ex lege & beneuolentia imperatoria ad clericos pertinentes, perdidisset, curiæ, siue ciuitatis suæ societati, seruire cogebatur, & id quidem sæpenumero in humili officio ac seruili conditione, quæ pœna erat ciuilis addititia, eo quod leges ecclesiæ, & sacræ suæ professionis & venerabilis functionis regulas violasset. Et hæc certa quædam ratio erat præcludendi ipsi omnem spem clericalis dignitatis suæ posthac recuperandæ. Nam vt leges aliquem ex curialibus primum ordinari absolute prohibebant [*], quia certis municipalibus & ciuilibus officiis adstricti tenebantur, quæ cum spiritualibus consistere non poterant; ita, si quis de clericis semel esset de honoris sui gradu deiectus, & sæcularis curiæ potestati traditus, fieri non poterat, vt ad statum ecclesiasticum denuo pertingeret. Quare HONORIVS hanc legem ferebat, vt curia istiusmodi sontes sibi statim vindicaret, quo eorum pœna immutabilis fieret & perpetua: *Quemcumque clericum*, inquit lex [c], *indignum officio suo episcopus iudicauerit, & ab ecclesiæ ministerio segregauerit: aut si qui professum sacræ religionis sponte dereliquerit, continuo sibi eum curia vindicet: vt liber illi vltro ad ecclesiam recursus esse non possit: Et pro hominum qualitate, & quantitate patrimonii, vel ordini suo, vel collegio ciuitatis adiungatur; vnde, vt quibuscumque apti erunt publicis necessitatibus obligentur: ita vt con-*

riæ deditum: — Neque enim pœnæ loco hac lege clerici curiæ tradi iubentur: verum ecclesiasticos, ecclesia deiectos vel ecclesiam sponte deserentes, curiæ tradi clericos episcopis suis contumaces, veluti Pii *epist. II. p. 199.* & Fabiani *II. p 300.* Stephani *II. p. 337.* canonistæ tumultuantur.

(*) Vid. lib. IV. c. IV. §. IV. vol. II. p. 147-150. Lib. V. c. III. §. XV. ibid. pag. 255. 256.

(c) Cod. Theod. lib. XVI. tit. II. de episcopis leg. XXXIX.

Iudicio

ludio quoque locus non sit. Per singulos igitur bina libræ auri inferendæ ærario nostro a decemprimis curialibus exigantur: hominibusque improbissimis ab omnibus officiis militiæ aditus obstruatur. IVSTINIANVS hanc legem nouella quadam [*d*] renouat ac confirmat, & in alia similem pœnam denuntiat monacho, qui monasterio suo relicto ad sæcularem aliquam veniat functionem. *Substantia eius*, inquit [*e*], *in monasterio remanente, ipse inter officiales prouinciæ iudicio statuetur, & hunc habebit mutationis fructum, vt, qui sacrum ministerium despexerit, tribunalis terreni obseruet seruitium.*

PRAETER hanc autem alia erat clericos peccantes sæculari foro & ciuilibus iudiciis tradendi ratio; nimirum, quando talia committebant crimina, quæ proprie ciuilis erant cognitionis, & audiri atque puniri poterant vt crimina contra imperium & rempublicam admissa. Clerici enim duplici considerabantur respectu, vt ministri ecclesiæ, & vt membra reipublicæ. Quæcumque crimina priore modo spectati committebant, primario quidem ab ecclesiæ episcopis, vtpote propriis caussarum ecclesiasticarum iudicibus, iudicandi erant: Verumtamen si crimina eorum essent grandia, cuiusmodi erat hæresis vel Simonia, quantumuis essent proprie caussæ ecclesiasticæ, rei tamen sæcularibus iudicibus tradi poterant postea, quam sententia ecclesiastica contra illos dicta esset. Istiusmodi enim sontes & ecclesia & respublica suis vtraque censuris puniebat. Si crimina eorum essent talia, vt propius & directe pacem & tranquillitatem publicam adficerent; vti proditio, seditio, cædes, latrocinia, & magicarum ac perniciosarum artium exercitia; tum episcopi non poterant solum, sed ex officio etiam debebant, clericum de officio deturbatum sæculari & competenti iudicio tradere, vt pro grauitate delicto-

(*d*) Iustin. nouell. CXXIII. c. XIV. *Εἰ μετὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἀγάγηται γαμετὴν, ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου, καὶ τῇ βουλῇ καὶ τάξει τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κληρικὸς ἦν, μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων παραδιδόσθω. Si post ordinationem presbyter, aut diaconus, aut subdiaconus vxorem duxerit: expellatur a clero & curiæ ciuitatis illius, in qua clericus erat, cum propriis rebus tradatur.*

(*e*) Iustin. nouell. V. c. VI. *τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἰς τὸ μοναστήριον ἀπομενούσης, αὐτὸς ἐν τοῖς ταξεωτάταις τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος τετάξεται, καὶ τοῦτον ἕξει τῆς μεταβολῆς τὸν καρπόν· καὶ ὅγε τὴν θείαν λειτουργίαν ὑπεριδὼν, δικαστηρίου χθαμαλοῦ προσκαρτερείτω δουλείᾳ.*

rum suorum puniretur. Memorabile exemplum, quod ad hanc materiam spectat, in historia actorum concilii *Chalcedonensis* occurrit, ex actis concilii *Tyrii* relatum, vbi *Ibas* episcopus *Edessæ* accusabatur, quod *Abraamium* diaconum ad episcopi dignitatem euehere tentasset, qui coram episcopo & vniuerso clero magicis artibus operam se dedisse ipse confessus sit: Et additur, ad exaggerandum episcopi erratum [*f*], quod retineat chartam magicarum incantationum, quum tamen hunc tam exsecrabilem hominem iudici prouinciæ, secundum consuetudinem legum, offerre debuisset. Ex quo vno exemplo facile ad intelligendum est, fuisse quædam crimina & ecclesiasticæ & ciuilis cognitionis; & si quis istiusmodi clericus in iudicio ecclesiastico de munere suo esset deiectus, episcopum remittere eum debuisse ad iudicem sæcularem, vt tamquam laicus pœnis ciuilibus, pro delictorum suorum ratione, adficeretur. Et hoc in casu, reor, eum tractarunt vt excommunicatum, non vt mere reductum ad laicam communionem, sed ad humiliorem adhuc gradum, ad infimum scilicet publicorum peccatorum ordinem, communique beneficio & priuilegio orbatum eorum, quibus communionis laicæ participes esse permittebatur. Cuiusmodi censuræ diuersa exempla obuia sunt in canonibus apostolicis, & conciliis *Illiberritano*, *Coloniensi*, & *Sardicensi*; quæ quum alia occasione [*g*] copiose producta a nobis sint, hoc loco enarrare supersedemus, & ad aliam disquisitionem de pœna, quæ vocari solebat *communio peregrina*, progredimur.

(*f*) Concil. Chalced. act. X. (conc. tom. IV. p. 648.) *καὶ ἔχει παρακατασχὼν τὸν χάρτην τῶν γοητευτικῶν ἐπικλήσεων ὁ εὐλαβέστατος ἡμῶν ἐπίσκοπος, ὀφείλων τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας τὸν ἀπηγορευμένον προσενεγκεῖν, κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν νόμων.*

(*g*) Scholast. histor. of baptism. par. II. chap. V.

LIBRI

LIBRI DECIMI SEPTIMI
CAPVT TERTIVM
DE REDVCTIONE CLERICORVM AD COMMVNIONEM PEREGRINAM.

§. I.

Diuersi canones, in quibus hæc pœna memoratur.

NVLLA quæstio in vniuersa antiqua disciplina est, quæ virorum doctorum ingenia & calamos magis exercuit, quam quidem hæc de pœna dicta *communione peregrina.* Ex omnibus canonibus, in quibus vlla eius mentio habetur, liquido apparet, pœnam quamdam indicari peculiariter infligendam clericis ob specialiora quædam crimina; non autem ita facile ad enuntiandum est, qualis illa pœna fuerit. Nos primum canones exhibebimus, qui eius faciunt mentionem, deinde diuersas virorum eruditorum de ea sententias commemorabimus, adnotantes eam, quæ rationi maxime conueniat, explicationem, cum testimoniis quibusdam eam confirmantibus ex historia antiqua. Primum concilium, quod eius meminit, concilium est *Regense*, anno CCCCXXXIX. celebratum, vbi in caussa episcopi schismatici, ad catholicam ecclesiam reuertentis, ita decernitur [*a*]: *Liceat ei in vnam parochiarum suarum ecclesiam cedere, in qua aut chorepiscopi nomine, aut peregrina, vt aiunt, communione foueatur.* Proximum concilium, quod eius mentionem iniicit, *Agathense* [*b*] est, anno DVI. habitum, vbi canon quidam sic statuit: *Si quis clericus furtum ecclesiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur.* Et alius [*c*]: *Contumaces clerici ab episcopis corripiantur: Et si qui prioris gradus elati superbia, communionem fortasse contemserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita vt quum eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque suscipiant.* Post hoc in concilio *Ilerdensi* [*d*] ad annum DXXXIX. simile inuenimus decretum: *Si quisquam cleri-*

(*a*) Concil. Regens. c. III. (tom. III. concil. p. 1386. fin.)
(*b*) Concil. Agath. c. V.
(*c*) Ibid. can. II.
(*d*) Concil. Ilerd. c. XV.

cus

cus quacumque occasione quidpiam probatus fuerit abstulisse, vel forsitan dolo aliquo suppressisse, reus sacrilegii, prolixiori anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina ei communio concedatur. Hi sunt canones, in quibus hæc pœna, vel moderatio pœnæ, (prout eam vocare volueris) memoratur. At vero tam parum lucis ex ipsis canonibus, quod ad ipsam pœnæ naturam attinet, haberi potest, vt mirum non sit, viros doctos in varias de ea iuisse sententias.

§. II.

Communio peregrina non eadem, quæ communio laica.

NONNVLLI eam confundunt cum communione laica, vti BINIVS in notis suis in concilium *Ilerdense* [e], HOSPINIANVS [f] & vetus glossa in GRATIANVM [g]. At vero non est credibile, veteres eamdem rem diuersis adeo vocabulis expressisse, quandoquidem communio laica vocabulum fuit, inter ipsos tam bene cognitum. Accedit, quod hæc duo euidenter inter se discreparent. Nam clerici, ad communionem reducti laicam, plene & perfecte ordinibus suis deiecti erant, nec via ordinaria in munera sua restitui poterant, sed perpetuo in statu & conditione laicorum manebant; quemadmodum capite præcedenti euidenter demonstrauimus: Quum contra clerici, ad communionem peregrinam reducti, in pristinam stationem restitui possent, post actam certam pœnitentiam, vti in ante memorato concilii *Agathensis* canone secundo expressis verbis dicitur.

§. III.

Nec communio sub vna tantum specie.

BELLARMINVS [h] & alii non solum pro communione laica accipiunt, sed audacter quoque adserunt, laicam illam

(e) Bin. not. in conc. Ilerd. can. XV. Existimo, laicam & peregrinam communionem idem esse, nullumque discrimen inter vtramque versari.

(f) Hospinian. histor. sacram. lib. II. c. I. p. 24. (p. 21. edit. Genev. MDCLXXXI.) vbi can. V. concil. Agath. sub (b) iam recitatum allegat de communione laica.

(g) Gloss. in Gratian. causs. XIII. quæst. II. c. XI. Peregrina, quæ alias dicitur laica.

(h) Bellarmin. de eucharist. lib. IV. c. XXIV. p. 679. (p. 294. edit. Colon. MDCXVI.) Eadem (laica) communicatio dicitur etiam peregrina in concilio Agathensi c. II. & V.

com-

communionem fuiſſe perceptionem euchariſtiæ ſub vna duntaxat ſpecie. Vt adeo, quando clericus ad communionem laicam reductus eſſe dicitur, ex eorum opinione idem ſit, ac deiectum eſſe ad percipiendam communionem inter laicos ſub vna ſolum ſpecie. Sed hoc nihil eſt aliud, quam multiplicare obſcuritates lectoremque errorem errori addendo confundere. Nam vt veteres de communione laica & de communione peregrina loquuntur, tamquam rebus a ſe diuerſis; ita non talem habent communionis laicæ notionem, qualem ſcriptores iſti venditant. Omnis enim publica communio clericorum & laicorum in eccleſia antiqua ſub vtraque erat ſpecie, vti libro quodam ſuperiore [*] luculentiſſime demonſtrauimus, idque hodie a pleriſque eruditis & accuratis ſcriptoribus in eccleſia *Romanenſi* agnoſcitur. Vt adeo hæc opinio, quæ communionem peregrinam cum communione ſub vna ſpecie confundit, ne vmbram quidem veri, nec vllum in antiquitate fundamentum habeat, quo nitatur.

§. IV.

Nec communio in hora mortis.

AVCTOR gloſſæ in GRATIANVM aliam lepidam habet interpretationem. Opinatur enim, ſignificari poſſe communionem, quam quis recipiat in exitu vitæ conſtitutus. *Peregrina communio*, inquit [*i*], *id eſt, quum recedit vel peregrinatur de hoc mundo.* Verum hoc eo tantum valet, vt intelligenti lectori riſum moueat. Mors enim improprie & inſcite dicitur peregrinatio, quam accuratius loquendo ex ſtilo ſcripturæ ſacræ potius translationem hominum in patriam ſuam, cælum ſuum & domum ſuam dixeris. Homines dicuntur eſſe peregrini & aduenæ in terra, quia abſunt a cælo, ciuitate & regione, ad quam pertinent. Hinc relinquentes mundum dici nequeunt peregrinari, ſed potius deſinere peregrinari, & ad ſempiternam ſuam vadere habitationem. Quapropter ſi veteres proprie loquuti ſunt, ſicut ſunt, ſine vllo dubio, non potuerunt per communionem peregrinam intelligere communionem hominum moribundorum, ſiue eorum, qui peregrinentur

(*) Lib. XV. c. V. §. 1. vol. VI. p. 431. ſeqq.
(*i*) Gloſſ. in Grat. vbi ſupra.

tur de hoc mundo. Accedit, quod ipſe concilii *Agathenſis* canon, quem gloſſator explicare præ ſe fert, communionem peregrinam non faciat communionem moribundorum, ſed eorum, qui viuant, & ad gradum dignitatemque priſtinam, poſtquam eos pœnitentia correxerit, redire poſſint.

§. V.

Nec communio talium, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes iniunctæ, quæ diſciplinæ pars veteribus ignota fuit.

IOANNES BONA [k] curiæ *Romanæ* purpuratus, aliam multo abſurdiorem ſententiam cuiuſdam GABRIELIS HENAO memorat & exponit, quem diffuſiſſime de hac communione peregrina agere [l] & tandem concludere dicit, fuiſſe eam, ad quam clerici admiſſi ſint, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes ſiue perpetuæ ſiue temporariæ impoſitæ fuerint. Addit autem BONA, non probare eum, quæ & qualis fuerit peregrinantium communio: deinde & hoc ab illo demonſtrari oportuiſſe, quod, quando canones de communione peregrina editi ſint, clericis ad expianda peccata peregrinationes iniungi conſueuerint. Altum certe in antiquitate de iſtiuſmodi iniunctis peregrinationibus ſilentium eſt.

§. VI.

Nec priuata & peculiaris oblatio pro peregrinis.

GEORGIVS CASSANDER [m] & GERARDVS IOANNES

(k) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. §. V. Alia eſt ſingularis ſententia Gabrielis Henao, qui *lib. de ſacrific. miſſæ p. III. diſputat. XXVIII. ſect. XLIX. & ſeqlentibus* diffuſiſſime agens de communione peregrina, eam tandem fuiſſe concludit, ad quam clerici admittebantur, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes ſiue perpetuæ ſiue ad tempus impoſitæ erant. Sed quamuis multa dicat, non tamen probat, quæ & qualis fuerit peregrinantium communio. Et hoc deinde ab illo demonſtrari oportebat, quod, quando canones de communione peregrina editi ſunt, ſolerent clericis ad expianda pecca peregrinationes iniungi.

(l) Henao de ſacrific. miſſæ part. III. diſput. XXVIII. §. XLIX.

(m) Caſſand. de communione ſub vtraque ſpecie p. 1029. Idem de peregrina communione, cuius in Agathenſi ſynodo mentio fit, cenſendum puto: intelligi videlicet eam communionem inter peregrinos, ſeu cum peregrinis. Conſtat enim ex b. Ambroſio, præter ſtatos dies, quibus incolis bis in hebdomada myſteria celebrabantur, nonnunquam extra ordinem, fere quoti-

VOS-

VOSSIVS [n] post quosdam scholasticos existimant, communione peregrina significari oblationem eucharistiæ præter statos dies peculiaribus ritibus peregrinantium caussa factam; pœnamque fuisse clericorum inter peregrinos communicare. Enimuero non fuit istiusmodi consuetudo faciendi peculiarem eucharistiæ oblationem pro peregrinantibus in antiqua ecclesia. Nam omnes viatores & peregrini, ad extraneam quamdam venientes ecclesiam, si communicatorias siue commendatitias adferrent litteras, ad communicandum in ecclesia admittebantur, vbicumque commorarentur: si non adferrent, communio eis denegabatur, donec procurarent. Interim communicandi habebant veniam in rebus bonis externis, siue participandi beneficia ecclesiæ, si eis indigerent, tametsi ab omni religiosa communione, tamquam homines suspecti, arcerentur. Et huius distinctionis beneficio ad verum sensum communionis peregrinæ pertingere poterimus.

§. VII.

Sed communicatio tantum instar peregrinorum, sine litteris commendatitiis iter facientium, qui benignitatis ecclesiæ, non autem communionis altaris, participes esse poterant.

OBSERVANDVM enim est, communionem in ecclesia antiqua non tantum significare perceptionem sacræ eucharistiæ, siue communionem altaris; sed etiam participationem beneficentiæ ac liberalitatis ecclesiæ. Et tales peregrinatores, qui ad extraneam quamdam ecclesiam sine litteris commendatitiis, ad testificandam orthodoxiam suam & vitæ integritatem, venirent, censuræ cuidam subiacere, nec in ipsa communione cum ecclesia sua esse iudicabantur. Donec igitur ab hac suspicione liberare se possent, per regulam catholicæ vnitatis & communionis, quam omnes ecclesiæ inter se mutuo habebant,

die peregrinis aduentantibus, mysteria celebrari & administrari solere. cetera.

(n) Voss. thes. theol. p. 516. (p. 328. ed. Hag. comit. MDCLVIII.) Nec magis pontificios iuuat communio peregrina: vt qua proprie significetur oblatio, quæ præter statos dies peregrinantium caussa fiebat. ---- Hinc peregrina communione communicare dicebantur, qui inter peregrinos communicabant. Eam vero etiam inter clericorum pœnas fuisse, clarissime liquet ex canone hoc primo concilii Agathensis: *Contumaces clerici*, cetera.

communione prohibendi erant in extranea quadam eccleſia, & ſolum ad communem beneficentiam participandam admittendi tamquam peregrini. Et ſecundum hanc agendi rationem clerici delinquentes ad tempus eodem modo tractabantur, & idcirco ad communionem peregrinam dicebantur reducendi: hoc eſt, nec ſolemniter ſacris operari poterant, tamquam clerici in celebranda euchariſtia, vel alia quacumque officii ſui parte; nec in quibuſdam caſibus euchariſtiam participare ad certum tempus, vſque dum culpæ ſatis feciſſent; ſed tantum ea, quæ ad vitam ſuſtentandam erant neceſſaria, de reditibus eccleſiæ percipiendi habebant libertatem, iure plenæ portionis, donec per legitimam pœnitentiam officium & ſtationem poſſent recuperare, excluſi. Hæc maxime probabilis eſt ratio, quæ de difficili & dubia illa materia reddi poteſt, & viri docti generatim hodie in præcipuo huius explicationis capite conſentiunt; quemadmodum lector, qui volet, in ſcriptis GABRIELIS ALBASPINAEI [o], IOAN-

(o) Albaſpin. obſeruat. lib. I. c. III. Communio peregrina nihil aliud eſt, niſi me fallit opinio, quam communitas & conſociatio, quæ presbyteris ſiue aliis clericis, qui ſine formatis, aut commendatitiis litteris peregrinabantur, indulgebatur in ſocietate clericorum & communione eccleſiaſtica. --- Ea de cauſſa litteræ formatæ ſubintroductæ ſunt. Inde etiam veteres canones omnem curam & cautionis omne genus adhibent, vt fideles a conſortio & ſocietate peccatorum ſecludantur. Quando igitur epiſcopus, presbyter, clericus peregrinabantur, placuit, vt nullus epiſcoporum nauigaret, ſine formata primatis: item vt clerici ſiue formata & conſcientia epiſcopi, per alienas plebes non vagarentur. Tum demum, vt nullus peregrinus ſine formata epiſcopi acciperetur, ſuper quibus litteris epiſcopi, ad quos facilis aditus patebat, ſcribebant peregrinis illac iter feciſſe, viſiſque litteris eorum, a quibus profecti erant, communionem indulſiſſe: alioqui peregrinus ille non accipiebatur, neque vlli rei eccleſiaſticæ aut ciuili cum clericis diœceſis, qua illi iter erat, communicabat, & quaſi excommunicatus habebatur. Verum enim vero quamuis frons, oculi, vultus perſæpe mentiantur, oratio vero ſæpiſſime, ſi tamen peregrino litteræ formatæ excidiſſent, ſi interceptæ aut alio quouis caſu amiſſæ fuiſſent, aut epiſcopus quacumque tandem de cauſſa eas denegauiſſet; vel ſi qua tandem ſuſpicio ſubeſſet: non omnino reiiciebatur, quia dubitatio oboriebatur, num vera eſſent, quæ allegarent. Itaque non ea iniuria adficiebatur, vt excommunicatis adnumeraretur; ſed neque ad communionem eccleſiæ admittebatur, ne aut ouis morboſa & tabida, quæ gregem inficeret, in caulam domini noſtri Ieſu Chriſti intraret: ſed ſeorſum ſumtibus eccleſiæ in loco ſemoto alebatur, vbi

ANNIS

ANNIS BONAE [p] cardinalis, EMANVELIS SCHEL-

orabat, & in eo statu erat, vt laicus non esset, nec tamen communioni ecclesiæ participabat, neque vllis clerici muneribus defungebatur, id videre est in XXXII. canone apostolorum: *nemo peregrinorum episcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum sine commendatitiis suscipitur litteris, & si eas obtulerit, attentius in disquisitionem vocantor. Et quidem si prædicatores pietatis fuerint, suscipiuntur, sin minus, vbi necessaria eis suppeditaueritis, ad communionem & vlteriorem ipsos consuetudinem non admittitote, multa enim per surreptionem fiunt:* quo canone, mea quidem sententia, exponitur, quid sit communio peregrina, quæ ab initio non erat genus pœnæ & animaduersionis, sed instituta fuerat, vt clerici, de quorum statu & conditione non constaret, non omnino reiicerentur. Postea vero hoc eodem genere communionis vsa est ecclesia, vt clericos non peregrinos in officio contineret; & ita factum est, vt hæc communio genus quoddam pœnæ censeretur. --- Est locus quidam insignis in vita sancti Ioannis Chrysostomi, qui huic obseruationi multum lucis adfundere potest: *Si placet, inquiunt, domine, spiritualis communionis nondum illis consortium trade, ne papam contristes; ceterum in aliis omnia in eos officia humanitatis exerce, id enim tibi episcopo conuenit, ita illos excepit Ioannes, ad communionem minime admittit.* Hac peregrinæ communionis specie ecclesia puniuit non solum clericos peregrinos; sed eos etiam, qui in diœcesi habebant domicilium, quod degradationis, siue suspensionis a muneribus ecclesiæ & separationis a ceteris clericis genus est, tam in rebus ciuilibus, quam ecclesiasticis: & hinc patet, vt mea fert opinio, quid fuerit communio peregrina, & vnde denominationem acceperit.

(*p*) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. n. VI. Sirmondus *in histor. publicæ pœnitentiæ cap. vlt.* & Albaspinæus *lib. I. obseruat* tunc peregrina communione mulctatos fuisse clericos crediderunt, quando in eo loco & statu collocabantur, quo poni solebant clerici peregrini, qui sine litteris commendatitiis, quas formatas vocabant, extra propriam diœcesim peregrinabantur. Excipi enim benigne consueuerant & sumtibus ecclesiæ ali, nullo prætermisso humanitatis officio: nemo tamen clericorum cum illis tamquam cum clericis communicabat, nec vllis sui ordinis muneribus fungebantur. --. Hoc autem aduenis nulla erat pœna, sed sic ferebat vsus ecclesiæ, vt clerici vagantes sine formatis ad suorum ordinum exercitia in aliena diœcesi non admitterentur: quæ cautio etiam hodie adhibetur, vt ignoti & extranei sacerdotes non permittantur celebrare, nisi litteras suæ ordinationis ostendant, tametsi in reliquis omnia illis officia christianæ caritatis impendantur. Quum vero clerici alicui ecclesiæ adscripti functiones sui ordinis exercere prohibebantur, id sane pœna erat, in hoc sita, quod, licet peregrini non essent, certumque domicilium & gradum in propria ciuitate & ecclesia obtinerent; sic tamen cum eis agebatur, ac si peregrini forent, de quorum statu & conditione non constaret. Quumque sui ordinis exercitio carerent, non tamen abstenti erant a perceptione eucharistiæ, quæ nec peregrinis quidem & ignotis negabatur, quum se vere orthodoxos esse docuissent.

STRATII [q], PHILIPPI PRIORII [r], DIONYSII PETAVII [s], MARCI ANTONII DE DOMINIS [t] & IACOBI SIRMONDI [u] videre poteſt; vt nihil dicamus de mentione eius ex

(q) Schelſtrat. not. in conc. Antioch. p. 397. Diſſentire non poſſum ab illis, quæ recte animaduertit Philippus Priorius in *diſſertat. de litteris canonicis titul. XI.* Litteræ canonicæ ideo concedebantur, cet. vid. ſub litt. ſeq. (r). Ex hiſce iam ſpes adfulget exponendi canones Agathenſis II. & V. concilii de communione peregrina tractantes. --- Sunt, qui peregrinam communionem interpretati ſunt de communione ſub vnica ſpecie, ſed nullatenus veriſimile videtur, illam pro tam graui & enormi crimine in pœnam infligi, quum tamen canones & Ilerdenſes citati communionem peregrinam impoſuerint in pœnam, vnde rectius Gabriel Albaſpinæus, doctiſſimus Aurelianenſium antiſtes libro I. obſeruat. III. Communio peregrina, cet. vid. ſub litt. anteced. (o).

(r) Prior. de litteris canon. titul. XI. p. 38. citante Schelſtrato l. c. Litteræ canonicæ ideo concedebantur, vt peregrinantes ſubleuarentur harum beneficio, quod communionis chriſtianæ, ſiue etiam communicationis nomine inſigniebatur. Atque in eo ſita erat illa communio, vt religionis ſocietate fruerentur & myſteriorum conſortio, modo adeſſent eiuſmodi litteræ ex antiquorum canonum decretis conſcriptæ. Qui autem hac ope deſtitutus ad iter ſe accingebat, a fratribus quidem humaniter accipiebatur, ei tamen communionis tantum peregrinæ iure frui licebat, id eſt, quod ad naturæ iura pertinet, ad omne genus ſolatii, ad ea, quæ ad vitam erant neceſſaria, benigne & comiter agebatur cum peregrinis; in iis vero, quæ ſacramentorum erant, ea ſeueritate procedebant, vt abſque litteris penitus ſacrorum communio denegaretur. Erant enim tunc quaſi ſuſpecti; nec ſatis apparebat, an vere eſſent chriſtiani; aut dubium erat, ne criminis aut ſceleris cuiuſpiam rei eſſent. Nihil euidentius in hanc rem adferri poteſt, quam id, quod habet Syneſius epiſtola LXVI. de Alexandro epiſcopo. --- Scribit igitur Syneſius: *Noſti igitur, venerande pater, quomodo me geſſi, in eccleſiam eum non admiſi, neque ſacræ menſæ participem feci; domi tamen eumdem honorem largitus ſum, qui inſontibus impendi ſolet.*

(s) Petau. not. in Syneſii epiſt. LXVII. p. 78. Peregrina communio, qualem Regenſis concilii canon ille ſignificat, non ex eo more dicta deriuataque videtur, quo peregrini clerici, qui ſine formatis litteris aduenirent; ac de quorum ſtatu, vel iuris integritate dubitari poterat, ab epiſcopis tractabantur: ſed inde potius, quod in aliena eccleſia peregrini epiſcopi, vel clerici nullum miniſterii ac functionis ordini ſuo conſentaneæ obeundæ ius habeant. Tametſi ab earum ciuitatum, in quibus peregrinabantur, epiſcopis adhiberentur ad illa præſtanda. Sed ex eo præciſe, quod ſuis locis egreſſi, vſu ordinis ſui careant; inde peregrina communio, quæ quidem pœnalis fuit, appellata videtur, qua, ſimiliter ac peregrini, in ciuitatibus ſuis ius nullum haberent ordinis exercendi. cetera.

(t) Marc. Anton. de Dominis de communione peregrina.

(u) Sirmond. hiſtor. pœnitent. cap. vltim. (tom. IV. opp. pag. 511. edit. Pariſ.

occa-

occasione strictim facta a GVILIELMO LINDANO [x], CAESARE BARONIO [y] & PETRO DE MARCA [z], vniuersis ecclesiæ *Romanensis* scriptoribus; quos hac in caussa libenter nominamus, vt tanto magis vanitatem profligemus BELLARMINI eiusque sociorum, qui admodum confidenter mortalibus persuadere satagunt, se communionem ecclesiæ suæ laicam sub vna specie, vt vocant, in hac antiqua communione peregrina detexisse, quum tamen illa toto, vt aiunt, cælo ab hac differat. Inter scriptores protestantes veram notionem scite exponit GVILIELMVS SHERLOCKIVS [a] quando ait: *Antiqua disciplina in admittendis, qui ignoti erant, ad communionem peregrinis omnino seuera erat; ne forte admitterentur hæretici, vel schismatici, vel homines excommunicati: Quocirca si qui venirent, qui litteras com-*

MDCXCVI.) De clericis agi (in canone II. Agathensi) liquet, qui vnum in corpus allecti sunt, vnaque in matricula conscripti, diuino cultui vna deseruiunt. Quorum si qui ab officio per contumaciam discesserint, synodi decreto ex matricula expuncti, graduque summoti, peregrinorum in ordinem rediguntur, vt peregrina cum iis communione contenti sint. Sic tamen, vt, quando resipiscent, locum suum recipiant matriculæque, & corpori, a quo segregati sunt, restituantur. cetera.

(x) Lindan. panopl. lib. IV. c. LVIII. Laica communio non fuit vnius speciei, vti hodie videmus vsitatum ex antiquissima simul & laudatissima Occidentis consuetudine, sed cum laicis communio. Erat enim clericorum excommunicatorum propria: Quippe nondum erant sicut nec sui gradus redditione, atque dignitatis restitutione digni: ita nec clericorum communione, verum ad laicorum societatem adiungebantur interea, dum sacris expiationibus atque saluberrimæ pœnitentiæ castigationibus ad amissæ cum clero dignitatis recuperationem (si ea modo contingeret) præparabantur.

(y) Baron. an. CCCC. p. 119. (p. 121. edit. Antuerp. MDCLVIII.) Peregrina tantum communione eos a Ioanne Chrysostomo dignatos esse, qua sacrarum precum communicatio impartitur, non autem vsus sacramentorum, Sozomenus tradit. --- Vigebat namque illa vetus in ecclesia consuetudo, vt peregrini aduenientes, seque christianos esse profitentes ad communes tantum ecclesiæ preces admitterentur; tunc vero & sacramenta illis impertirentur, quum se esse catholicos, fide certa docuissent.

(z) Marca differt. in cap. Clericus, ad calcem Baluzii de emendatione Gratiani p. 583. (p. 369. edit. Paris. MDCLXXXI. cit. supr. ad cap. II. §. I. litt. (d) pag. 11.)

(a) Sherlock *of Church Unity, in defence of* Stillingfleet p. 602. *The ancient Discipline was very severe in admitting Strangers, who were unknown to them, to the communion; lest they should admit Hereticks, or Schismaticks, or excommunicated Persons: And therefore if any such came, who could not produce their commendatory Letters, but pretended to have lost*

men-

mendatitias producere non possent, dictitantes, eas sese in itinere perdidisse, illi nec ad communionem admittebantur, nec prorsus reiiciebantur, sed, si qua esset necessitas, ecclesiæ sumtibus alebantur, donec istiusmodi litteræ ab ecclesia possent procurari, ex qua venerant, quod vocabatur COMMVNIO PEREGRINA.

§. VIII.

Hæc notio confirmatur ex variis antiquæ historiæ partibus.

HAEC notio tanto magis videtur rei ipsi consentanea, quia diuersis factis in antiqua historia commendatur & confirmatur. SYNESIVS scribens ad *Theophilum*, ecclesiæ *Alexandrinæ* antistitem, de *Alexandro* quodam episcopo *Basinopolitano* in *Bithynia*, qui *Ptolemaide* aliquo modo suspectus erat, narrat ei, se in ecclesiam eum admittere noluisse, neque sacram cum eo mensam communem habuisse [*b*], domi tamen eumdem honorem largitum ei esse, qui insontibus impendi soleat. Atque hoc modo, narrantibus historicis [*c*], *Chrysostomus* tractauit monachos *Aegyptios*, qui vexati a *Theophilo Alexandrinorum* episcopo *Constantinopolin* venerant, vt ea, quæ contra ipsos per vim & calumniam gesta erant, coram imperatore exponerent. Honorifice quidem viros illos excepit, & a precum communione minime exclusit, sacrorum vero mysteriorum communionem indulturum se negauit ante, quam caussa cognita eorum esset. Ex quibus apparet liquido, peregrinos, sine litteris commendatitiis iter facientes, communibus quidem christianæ humanitatis

them by the way, they were neither admitted to communion, non wholly refused, but, if occasion were, maintained by the Church, till such Letters could be procured by the Church from whence they came, which was called the communio peregrina.

(*b*) Synes. epist. LXVI. ad Theothimum (lege Theophilum) ἐκκλησίᾳ μὲν οὐκ ἐδεξάμην αὐτὸν, οὐδὲ τραπέζας ἱερᾶς ἐκοινώνησα· οἴκοι δὲ ἴσα καὶ τοῖς ἀναιτίοις ἐτίμησα.

(*c*) Socrat. lib. VI. c. IX. ἐν τιμῇ μὲν ἦγε τοὺς ἄνδρας, καὶ τῶν εὐχῶν μετέχειν οὐκ ἐκώλυσε· κοινωνίαν δὲ τῶν μυστηρίων οὐκ ἔφη πρὸ διαγνώσεως μεταδώσειν αὐτοῖς. Sozomen. lib. VIII. c. XIII. ὁ δὲ [Ιωάννης] προσελθόντας αὐτῷ τοὺς ἄνδρας φιλοφρόνως ἐδέξατο, καὶ ἐν τιμῇ εἶχε, καὶ εὔχεσθαι ἐπὶ ἐκκλησίας οὐ διεκώλυσε· κοινωνεῖν δὲ μυστηρίων αὐτοῖς οὐχ ἡγήσατο, ὡς οὐ θεμιτὸν πρὸ διαγνώσεως τοῦτο ποιεῖν. *Ioannes illos ad se venientes benigne excepit, & in pretio habuit, & in ecclesia orare nequaquam prohibuit: Cum illis tamen haudquaquam communicandum sibi esse existimauit, propterea quod ante caussam cognitam id fieri non liceret.*

offi-

officiis frui, ad christianam autem communionem admitti non potuisse. Atque ita expressis verbis rem determinant canones apostolici [*d*]. *Nullum*, inquiunt, *peregrinorum episcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum, sine commendatitiis recipite: iis vero litteris allatis, interrogentur illi & examinentur: & si quidem prædicatores fuerint pietatis, recipiantur; sin minus, eis suppeditate, quæ sunt necessaria, sed ad communionem eos ne admittatis: multa enim per obreptionem fiunt.* In concilio *Carthaginensi* primo [*e*] similis regula data legitur; *Clericus vel laicus non communicet in aliena plebe sine litteris episcopi sui. Nisi hoc obseruatum fuerit, communio fiet passiua.* Et in omnibus fere conciliis canon aliquis in eamdem sententiam habetur. Vt adeo, qualiter peregrini, siue clerici siue laici, in peregrina tractari solebant, taliter disciplina in peccantes clericos in sua ipsorum ecclesia exerceretur. Ab officio suo & communione prohibebantur, quæ autem ad vitam sustentandam necessaria erant, percipiebant; quæ proprie erat communio peregrina.

§. IX.

Qualis pœnitentia necessaria fuerit ad restituendum istiusmodi delinquentes clericos in officium suum & stationem pristinam.

VNA tantum difficultas superest memoranda nobis hac in materia; nempe qualis pœnitentia fuerit, quam ecclesia

(*d*) Can. apostol. XXXIIII. *Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων προσδέχεσθε· καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν· καὶ ἐὰν μὲν ὦσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν· εἰ δὲ μήγε, τὰ πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε· πολλὰ γὰρ καὶ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.*

(*e*) Concil. Carth. I. can. VII.

Vid. concil. Antioch. c. VII. *Μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων. Nullus extraneus sine pacificis suscipiatur.*

Conc. Laodic. c. XLI. *Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κανονικῶν γραμμάτων ὁδεύειν, Quod non oportet eum, qui est sacratus vel clericus, sine* canonicis litteris *iter ingredi.*

Conc. Mileuit. c. XX. (tom. II. conc. p. 1542.) Placuit, vt quicumque clericus, propter necessitatem suam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab episcopo accipiat. cetera.

Conc. Agath. c. LII. Presbytero, aut diacono, vel clerico sine antistitis sui epistolis ambulanti communionem nullus impendat. In conc. Epaon. c. VI. idem canon iisdem verbis legitur.

ab istiusmodi peccantibus clericis, ad restituendum eos officio suo & stationi pristinæ, requisierit. Potuisse eos per pœnitentiam restitui, ex ante memorato concilii *Agathensis* canone [*f*] manifestum est, qui id concedit; & in hoc communio peregrina præcipue discrepabat a communione laica, quod illa clerico peccanti restitutionem in officio permitteret, hæc plerumque non permitteret. Difficultas autem oritur ex aliis canonibus, qui & aliquem ordinari vetant [*g*], qui dum laicus esset, pœnitentiam publicam egerit, & clericos, qui ad publicam pœnitentiam reducti fuerint, in antiquam dignitatem & stationem suam [*b*] restitui prohibent. De quibus duobus di-

(*f*) Conc. Agath. can. II. vid. §. I. sub litt. (c) in textu.

(*g*) Concil. Nic. can. X. Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται. *Quicumque ex iis, qui lapsi sunt, vel per ignorantiam, vel scientibus iis, qui promouerunt, ordinati sunt, hoc ecclesiastico canoni non præiudicat. Ii enim cogniti deponuntur.*

Conc. Carth. IV. c. LXVIII. Ex pœnitentibus (quamuis sit bonus) clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem. Si autem sciens episcopus ordinauerit talem, etiam ab episcopatus sui, ordinandi duntaxat, potestate priuetur.

Concil. Tolet. I. c. II. Placuit, vt pœnitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum si necessitas aut vsus exegerit, & tunc inter ostiarios deputentur, vel inter lectores.

Conc. Agath. c. XLIII. De pœnitentibus id placuit obseruare, quod sancti patres nostri synodali sententia censuerunt, vt nullus de his clericus ordinetur, & qui iam sunt per ignorantiam ordinati, vt sicut bigami, aut interruptarum mariti, locum teneant, ministrare diaconus, aut consecrare altare huiusmodi presbyter non præsumat.

Concil. Epaon. c. III. Pœnitentiam professi ad clericatum penitus non vocentur.

(*b*) Conc. Carth. V. c. XI. Confirmatum est, vt si quando presbyteri vel diaconi in aliqua grauiore culpa conuicti fuerint, qua eos a ministerio necesse fuerit remoueri, non eis manus, tamquam pœnitentibus, vel tamquam fidelibus laicis, imponatur, neque vmquam permittendum, vt rebaptizati ad clericatus gradum promoueantur.

Leo epist. XCII. ad Rustic. c. II. (tom. III. concil. p. 1406.) Alienum est a consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyteriali honore, aut in diaconi gradu fuerint consecrati, hi pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi: quod sine dubio ex apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: *Sacerdos si peccauerit, quis orabit pro eo?* Vnde huiusmodi lapsis ad promouendam misericordi-

sci-

ſciplinæ momentis, præter iſtos canones, AVGVSTINVS, quod ad praxin attinet, maius omni contradictione reddit teſtimonium, *Vt conſtitueretur in eccleſia*, inquiens [i], *ne quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt diſciplinæ.* Quomodo igitur dici poteſt, quod communio peregrina clericis permittat officium & dignitatem ſuam pœnitentiæ beneficio recuperare, quando hi canones pœnitentiam agentibus id tam clare denegant? Ad quod facile reſpondetur diſtinguendo inter publicam & priuatam pœnitentiam. Canones, qui clericos poſt actam pœnitentiam in officium reſtitui prohibent, de publica loquuntur pœnitentia, ſolemniter actâ in eccleſia; alii autem canones, qui reos reſtitui permittunt, de priuata tantum pœnitentia loquuntur. Hanc autem diſtinctionem non eſſe arbitrariam, ſed ab ipſa eccleſia adhibitam, ex ipſis canonibus liquet. Nam concilium *Gerundenſe* [k] eos, qui priuatam pœnitentiam morbo quodam adfecti egerint communionemque acceperint, poſtmodum ordinari permittit, niſi ad pœnitentiam publicam in eccleſia agendam adacti fuerint, vel quibuſdam prohibitis vitiis adſtricti teneantur. Similem in modum GENNADIVS recenſens varias res, quæ quem ab ordinatione excludant, publicam pœnitentiam [l] eis adnumerat. De priuata autem pœnitentia mentionem nullam facit. Quocirca per hanc regulam omnes canones interpretari debemus, qui vel pœnitentes primum ordinari vetant, vel clericis poſt actam pœnitentiam libertatem abiudicant antiquam ſtationem ſuam recuperandi. De

am Dei priuata eſt expetenda ſeceſſio, vbi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.

(i) Auguſtin. ep. L. ad Bonifac. p. 87. (tom. II. opp. p. 227. edit. Baſil. MDLXIX.)

(k) Concil. Gerund. c. X. Qui ægritudinis languore depreſſus, pœnitentiæ benedictionem (quam viaticum deputamus) per communionem acceperit, & poſtmodum reconualeſcens caput pœnitentiæ in eccleſia publice non ſubdiderit; ſi prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.

(l) Gennad. de eccleſ. dogmat. c. LXXII. Clericum non ordinandum, qui publica pœnitentia mortalia crimina deflet. Vid. conc. Tolet. I. c. II. Pœnitentem dicimus, qui publicam pœnitentiam gerens, ſub cilicio, diuino fuerit reconciliatus altario.

publica videlicet intelligendi sunt pœnitentia non de priuata. Atque ita apparens illa difficultas & contradictio canonum facile tollitur, quandoquidem concilium *Agathense*, quod clericis, ad communionem peregrinam reductis, libertatem indulget pristinum officium suum post pœnitentiam resumendi, de priuata non de publica pœnitentia explicari oportet. Atque hoc manifestum facit, quod reductio clericorum ad communionem peregrinam temporaria tantum eorum segregatio fuerit ab eorum officio, non plena & perfecta deiectio, siue reductio eorum ad statum, ordinem & conditionem laicorum.

LIBRI DECIMI SEPTIMI
CAPVT QVARTVM
DE ALIIS QVIBVSDAM SPECIALIBVS ET PECVLIARIBVS MODIS INFLIGENDI POENAM CLERICIS.

§. I.

Clerici nonnunquam in perpetuum officio suo deiecti, honorem tamen & dignitatem retinere siti.

PRAETER hosce generaliores vsitatioresque puniendi clericos modos, erant quidam minus noti minusque vsitati in eos animaduertendi modi, quos obseruare non abs re erit, dum in hoc argumento versamur. Hisce adnumerare licebit istam suspensionem, quæ eos officii sui exercitio plene & perfecte priuabat, honorem tamen & dignitatem retinere sinebat. Hoc genus puniendi medium erat inter temporariam suspensionem & perpetuam degradationem. Nam adhuc communicandi inter clericos habebant libertatem, nec penitus ad communionem laicam erant reducti. Ita in concilio *Ancyrano* [a] istis presbyteris, qui idolis sacrificauerant, postea autem certamine iterum inito confessores euaserant, dignitatem & honorem

(a) Conc. Ancyr. can. I. Πρεσβυτέρους τοὺς ἐπιθύσαντας, εἶτα ἐπαναπαλαίσαντας, μήτε ἐκ μεθόδου τινός, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας, μήτε προκατασκευάσαντας καὶ ἐπιτηδεύσαντας καὶ πείσαντας, ἵνα δόξωσι μὲν βασάνοις ὑποβάλλεσθαι, ταύτας δὲ τῷ δοκεῖν καὶ τῷ σχήματι προσαχθῆναι· τούτους ἔδοξε τῆς μὲν τιμῆς τῆς κατὰ τὴν

presby-

presbyterorum retinendi, & inter reliquos in presbyterio ſedendi dabatur libertas; ſermonem autem habere, vel euchariſtiam conſecrare, vel aliud quoddam ſacerdotalis functionis officium obire eis non permittebatur. Idem decernebatur [b] de diaconis in idololatriam delapſis, vt honorem quidem ſuum retinerent, ab omni autem ſacro miniſterio ceſſarent, nec panem nec calicem offerrent, nec præconis officio in eccleſia defungerentur, niſi epiſcopus laboris eorum & humilitatis ac manſuetudinis conſcius eis aliquid amplius tribuere vellet, quod arbitrio eius in totum relinquebatur. Simile decretum faciebant patres concilii *Nicæni* [c] reſpectu epiſcoporum *Nouatianorum*, quos ad ordinem presbyterorum reducebant, honorem tamen epiſcoporum retinere ſinebant, ſi epiſcopo loci illis eum impertire placeret. Idem definiebatur in cauſſa *Meletii* ab eodem concilio [d], vt nudum honoris ſui nomen retineret, nullum autem haberet aut manus imponendi aut eli-

καθέδρας μετέχειν, προσφέρειν δὲ αὐτὰς, ἢ ὁμιλεῖν, ἢ ὅλως λειτουργεῖν τι τῶν ἱερατικῶν λειτουργιῶν, μὴ ἐξεῖναι. Presbyteros, qui ſacrificant, deinde contra reluctati ſunt, non fraudulenter & inſidioſe, ſed vere, nec hoc prius machinati ſunt, nec conſulto ac de induſtria id fecerunt & perſuaſerunt, vt tormentis ſubiici viderentur, cum ea ſpecie & opinione tantum inferrentur: viſum eſt, eos cathedræ quidem honoris eſſe participes, non licere autem ipſis offerre, ſeu ſermonem conferre, vel omnino ſacerdotale aliquod munus obire.

(b) Ibid. can. II. *Διακόνους ὁμοίως θύσαντας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίσαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεπαῦσθαι δὲ αὐτοὺς πάσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, τῆς τε τοῦ ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν, ἢ κηρύσσειν· εἰ μέν τοι τινὲς τῶν ἐπισκόπων τούτοις συνίδοιεν κάματόν τινα ἢ ταπείνωσιν πρᾳότητος, καὶ ἐθέλοιεν πλεῖόν τι διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ᾽ αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξουσίαν. Diaconos ſimiliter, qui ſacrificant, poſtea autem reluctati ſunt, alium quidem honorem habere, ipſos autem ab omni ſacro miniſterio ceſſare, ſiue a pane ſiue a calice offerendo, vel prædicando. Sed ſi ex epiſcopis aliqui in iis vel adflictionem aliquam, vel humilitatem ac manſuetudinem viderint, & aliquid amplius dare vel offerre voluerint, in eorum poteſtate id eſſe.*

(c) Concil. Nicæn. c. VIII. *ὁ δὲ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις καθαροῖς ἐπίσκοπος, τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἕξει· πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. Qui apud eos, qui Cathari dicuntur, nominatur epiſcopus, presbyteri honorem habebit: niſi vtique epiſcopo placeat, ipſum nominis honorem impertire.*

(d) Conc. Nic. epiſt. ſynod. ap. Theodoret. lib. I. c. IX. *κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐδὲ μιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν· μένειν ἐν τῇ πόλει ἑαυτοῦ, καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν, μήτε προχειρίζεσθαι, μήτε χειροθετεῖν, μήτε ἐν χώρᾳ ἢ πόλει τινὶ*

gen-

gendi potestatem, nec huius rei caussa aut in vico aut in vrbe vlla compareret. Ita in canonibus BASILII [e] presbytero, qui certo peccato adstrictus est, inter reliquos presbyteros sedere, nullum autem ordinis sui officium obire, permittitur. Et diaconus peccans [f] a ministerio prohibetur, sacramentorum tamen cum reliquis diaconis particeps esse sinitur. Concilium *Agathense* [g] simile decretum habet de presbyteris & diaconis digamis, qui aliorum viduas duxerant; vt, quamuis nonnullæ regulæ patrum olim factæ seuerius eos tractari iubeant, ea tamen reuerentia ac lenitas eis, qui iam ordinati sint, adhibeatur, vt presbyterorum vel diaconorum nomen retineant, officium vero consecrandi presbyteri, & ministrandi diaconi sibi non arrogent. Similis sententia lata est in concilio generali *Ephesino* [h] in caussa *Eustathii* metropolitani *Pamphiliæ*, qui vitæ priuatæ studio ductus, quum turbas quasdam in officio suo sustineret, episcopatu ipse se abdicabat, idque

---

φαίνεσθαι ταύτης τῆς προθέσεως ἕνεκεν, ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τῆς τιμῆς κεκλῆσθαι. Vid. Socrat. lib. I. c. IX. vbi eadem habentur.

Sozom. lib. I. c. XXIV. Ἐξετασθέντων δὲ καὶ τῶν μετὰ Μελίτιον ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον συμβάντων, κατεδίκασεν αὐτὸν ἡ σύνοδος ἐν τῇ Λυκῷ διατρίβειν, ψιλὸν ὄνομα ἐπισκοπῆς ἔχοντα· τῶ δὲ λοιπῶ, μήτε ἐν πόλει, μήτε ἐν κώμῃ χειροτονεῖν. *Porro eadem synodus, quum ea, quæ per Meletium in Aegypto acciderant, examinasset, contra illum sententiam tulit; vt in vrbe Lyco degeret solo episcopi nomine contentus: nec deinceps siue in vrbe siue in vico ordinationem vllam faceret.*

(e) Basil. c. XXVII. περὶ τῶ πρεσβυτέρω τῶ κατ' ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντος ὥρισα ἃ ἐχρῆν, καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι. *De presbytero, qui per ignorantiam nefariis nuptiis implicatus est, definiui, quæ oporteat: esse quidem cathedræ participem, a reliquis autem actionibus abstinere.*

(f) Ibid. c. LXX. Διάκονος ἐν χείλεσι μιανθεὶς, καὶ μέχρι τέτω ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτεργίας ἐπισχεθήσεται. *Diaconus, qui pollutus est labiis, & se eo vsque peccasse confessus est, a ministerio prohibebitur; sacramentorum autem cum diaconis particeps esse sinetur.*

(g) Conc. Agath. c. I. Placuit de digamis, aut interruptarum maritis, quamquam aliud patrum statuta decreuerint, vt qui huc vsque ordinati sunt, habita miseratione, presbyteri vel diaconi nomen tantum obtineant: officium vero consecrandi presbyteri vel ministrandi huiusmodi diaconi non præsumant.

(h) Concil. Ephes. epist. Synod. ad synod. Pamphyl. conc. tom. III. p. 808. d. e. ἐδικαιώσαμεν καὶ ὡρίσαμεν δίχα πάσης ἀντιλογίας ἔχειν αὐτὸν τό τε τῆς ἐπισκοπῆς ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν κοινωνίαν· ὅτω μέν τοι, ὥστε μὴ χειροτονεῖν αὐτὸν, μήτε μὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντα ἱερουργεῖν ἐξ ἰδίας αὐθεντείας· ἀλλ' ἢ

con-

contra canonem, deinde vero a concilio petebat, vt solum episcopalis honoris nomen retinere sibi liceret. Cui illius petitioni, habita ætatis & quieti animi eius ratione, adnuebat; iustum rectumque esse definiens, vt & nomen retineret episcopi & honorem & communionem, ea tamen lege, vt neque ordinandi ipse auctoritatem haberet, neque in vlla ecclesia ex propria sacrificaret auctoritate; nisi id sibi vel adiuuandi caussa, vel concessionis ratione, affectu amoreque christiano a fratre & coëpiscopo, si ita contingeret, liberaliter deferretur.

§. II.

Interdum deiecti non omnino, sed tantum ex parte, de vno ordine ad alium.

Ex vno ante memoratorum canonum [*i*] apparet, fuisse etiam pœnam aliquam clericorum degradationem eorum ex parte; quæ erat, quando non omni prorsus gradu & officio clericali priuabantur, sed tantum de altiore gradu ad inferiorem per modum disciplinæ & castigationis deiiciebantur. Hoc modo synodus *Nicæna* schismaticos *Nouatianos* tractabat, permittens eis, qui episcopi inter eos nominati erant, vt presbyterorum officio in ecclesia catholica fungerentur, nisi forte episcopo alicui catholico placeret, nomen & honorem chorepiscopi in diœcesi sua eis impertire. Atque ita concilium *Neocæsareense* [*k*] diaconum, qui in peccatum aliquod impudicitiæ inciderit, ad ordinem hypodiaconorum detrudi iubet. Et per hanc regulam, quemadmodum ex chronico HIERONY-

ἅμα συμπαραλαμβανόμενον, εἴτε ἐπιτρεπόμενον, εἰ τύχοι, παρὰ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου, κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγάπην τὴν ἐν χριστῷ.

(*i*) Conc. Nic. can. VIII. vid. litt. (c).

(*k*) *Ὁμοίως καὶ διάκονος ἐὰν ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι περιπέσῃ, τὴν τοῦ ὑπηρέτου τάξιν ἐχέτω. Similiter & diaconus, si in idem peccatum inciderit, ministri ordinem habeat.*

Vid. concil. Tolet. I. c. IV. Subdiaconus defuncta vxore si aliam duxerit, ab officio, in quo ordinatus fuerat, remoueatur & habeatur inter ostiarios, vel inter lectores, ita vt euangelium & epistolam non legat.

Concil. Trull. c. XX. *Μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν· εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς παυέσθω, τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργείτω. Ne liceat episcopo in alia, quæ ad se non pertinet, ciuitate publice docere. Si quis autem hoc facere deprehensus fuerit, ab episcopatu desistat, presbyteri autem munere fungatur.*

III

MI obseruat VALESIVS [l], factum est, vt *Cyrillus Hierosolymitanus Heraclium* de gradu episcopi ad gradum presbyteri deiiceret. Concilium autem *Chalcedonense* hanc regulam non videtur approbasse. Nam in vno quodam canone illius sacrilegium [m] vocatur, episcopum in presbyteri gradum deducere. Et propterea, si qua iusta caussa sit, ab episcopali eum dignitate deiiciendi, nec presbyteri locum obtinere ipsum oportere decernitur. Vnde colligere nobis licebit, hanc disciplinæ partem pro diuersis sententiis hominum in diuersis ætatibus variasse.

§. III.

Interdum aliqua muneris sui parte priuati, reliquas autem partes exercere siti.

INTERDVM etiam officio suo priuabantur, quod ad particulares quosdam eius actus, reliquas autem functionis suæ partes exercendi retinebant libertatem. Ita in concilio *Neocæsareensi* [n] canonem deprehendimus, hunc in modum statuentem: *Si presbyter, qui corpore prius peccauerat, promotus fuerit, & si ante ordinationem peccasse confessus fuerit: ne offerat, manens in aliis, propter aliud eius bonæ vitæ studium.* Et in concilio *Carthaginensi* quarto [o], decretum legitur huiusmodi: *Si sciens episcopus ordinauerit talem* (qui publice pœnitentiam egerit, quem canones ordinari vetant) *etiam ipse ab episcopatus sui, ordinandi duntaxat, potestate priuetur.* Vnde videre est, istiusmodi episcopum reliquas officii partes vniuersas exercendi retinuisse potestatem.

§. IV.

Interdum potestas eis ademta in aliquam gregis sui partem, in reliquas autem relicta.

IN Africa nonnumquam episcopos inuenimus, ob malam

(l) Vales. not. in Sozom lib. IV. c. XXX. Ἡράκλειος] Hunc Heraclium -- Maximus moriens sibi successorem designauerat. Verum Cyrillus Arianorum factione ad episcopatum promotus, eum variis fraudibus appetitum ex episcopo in presbyteri locum regradauit, vt scribit Hieronymus in chronico.

(m) Concil. Chalcedon. c. XXIX. Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστίν· εἰ δὲ αἰτία τις δικαία ἐκείνους ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλουσι.

(n) Conc. Neocæsar. can. IX. Πρεσβύτερος, ἐὰν προημαρτηκὼς σώματι προαχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἥμαρτε πρὸ τῆς χειροτονίας, μὴ προσφερέτω, μένων ἐν τοῖς λοιποῖς, διὰ τὴν ἄλλην σπουδήν.

(o) Conc. Carth. IV. c. LXVIII.

et

et imprudentem officij sui administrationem, potestate in aliquam gregis sui partem priuatos, quibus tamen reliquum populum gubernare permissum fuerit. Colligi hoc potest ex iis, quæ AVGVSTINVS de eorum ratione agendi cum *Antonio* quodam episcopo iuuene narrat, qui nonnullos de populo suo indignis exactionibus oppresserat. *Sententias nostras*, inquit [p], *sic temperauimus, vt saluo episcopatu, non tamen impunita relinquerentur, quæ non deberent vel eidem ipsi deinceps iterumque facienda, vel ceteris sectanda proponi. Honorem itaque integrum seruauimus iuueni corrigendo: sed corripiendo minuimus potestatem, ne scilicet iis praeesset vlterius, cum quibus sic egerat, vt dolore iusto, eum sibi praeesse, ferre omnino non possent, &, cum suo illiusque periculo, in aliquod scelus forsitan erupturam impatientiam sui doloris ostenderent.* Addit AVGVSTINVS, *Antonium* quidem hac de re conquestum esse, tamquam iuris sui ac potestatis violatione, & clamasse; *Aut in mea cathedra sedere debui, aut episcopus esse non debui:* ostendit autem, non esse hoc nouum ac insolitum in *Africa*, nec in se iniquum: posse enim episcopum diuersarum rerum male gestarum reum esse, propter quod non expediat eum omnino impunitum dimittere, neque tamen prorsus episcopali honore & potestate priuare. Cuiusmodi in casibus viam mediam correctionem vtilissimam esse putat: vt nec nimia seueritas vltra naturam peccati, nec nimia lenitas, sine vlla censura illud abire sinens, adhibeatur. Et hanc methodum esse demonstrat, in puniendis leuioribus peccatis in *Africa* sæpissime vsurpari solitam.

§. V.

Episcopi in Africa *puniti ademtione prærogatiuæ ætatis & iuris succedendi in locum primatis siue metropolitani.*

SPECIATIM in *Africa* (vbi primatus metropolitanorum semper migrabat cum episcopo seniore, ita vt hic mortuo primati succederet, in quacumque diœcesi sedem suam haberet) moris erat episcopum delinquentem punire, priuando eum ætatis prærogatiua & iure primatus, ita vt omni eius aliquando adipiscendi spe deiiceretur. Hoc ab AVGVSTINO in eadem epistola [q] discimus, vbi exemplum exhibet in quodam *Pri-*

(p) Augustin. epist. CCLXI.

(q) August. ibid. Clamet Priscus prouinciæ Cæsariensis episcopus: Aut ad primatum, cetera.

-*ſco*, prouinciæ *Cæſarienſis* epiſcopo, qui hoc modo punitus ſit. Et ſi argumentum *Antonii* recte ſe habeat, *Priſcum* itidem clamare potuiſſe dicit: *Aut ad primatum locus, ſicut ceteris, & mihi patere debuit, aut epiſcopatus mihi remanere non debuit.* At diſciplinam *Africanam* media via incedere, vt propter certa crimina nec epiſcopos epiſcopali ſua poteſtate priuet, nec eos omnino impunitos relinquat.

§. VI.

Et prohibitione ab aliarum eccleſiarum communione.

ALIVD huius diſciplinæ exemplum erat, epiſcopum delinquentem ad communionem ſuæ ipſius eccleſiæ adſtringere, omnibuſque reliquis epiſcopis interdicere, ne eum ad communionem in vlla eccleſiarum ſuarum admitterent. AVGVSTINVS cuiuſdam *Victorii* [r] meminit, in quem hoc modo animaduerſum ſit; qui æque obiicere potuiſſet: *Aut vbique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui.* Sed hæc æqua & iuſta ratio habebatur epiſcopos ob leuia quædam errata coërcendi, ſi grauiſſimis cenſuris non haberentur digni. Exempli gratia, ſi quis epiſcopus ad prouincialem ſynodum a primate arceſſitus ire recuſaret, vel alius cuiuſdam epiſcopi clericos, ſine eius permiſſu & auctoritate, ordinaret; quæ quædam de delictis ſunt, quorum fit mentio in ſynodis *Africanis* [*], propter quæ epiſcopus hanc cenſuram poterat incurrere.

(r) Auguſt. ibid. Clamet alius eiuſdem prouinciæ Victor epiſcopus, cui relicto in eadem pœna, in qua & Priſcus fuit, nuſquam niſi in diœceſi eius ab alio communicatur epiſcopo: Clamet, inquam, aut vbique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui.

(*) Vid. Concil. Carthag. V. c. X. Placuit, vt quotieſcumque congregandum eſt concilium, epiſcopi qui neque ætate, neque ægritudine, neque alia grauiori neceſſitate impediuntur, competenter occurrant. --- Quod ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas in tractatoria ſubſcribant: vel ſi poſt aduentum tractatoriæ aliquæ neceſſitates repente forſitan fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum primatem reddiderint, *eccleſiæ ſuæ communione debere eſſe contentos.* Ibid. c. XIII. Placuit, vt ſi quis de alterius monaſterio repertum, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in ſuo monaſterio maiorem monaſterii conſtituere; epiſcopus qui hoc fecerit, a ceterorum communione ſeiunctus, *ſuæ tantum plebis communione contentus ſit:* & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeueret. Conf. cod. Afric. can. LXXVI, LXXX. vbi eadem leguntur.

§. VII.

§. VII.

Vel translatione ex diœcesi maiori ad minorem.

AVGVSTINVS tertium aliquod huius disciplinæ exemplum in ecclesia *Africana* exhibet, quod erat negligentis episcopi de diœcesi maiori ad minorem translatio, quæ species quædam erat tacitæ infamiæ & dedecoris, istaque dignitatis imminutio pœna eius erat. Vt enim laudi erat episcopo ex diœcesi minori ad maiorem, approbante quidem & decernente synodo, (sine qua id non erat licitum) transferri: ita probro & dedecori ei erat, per synodale aliquod decretum, etsi non ad inferiorem aliquem ordinem, tamen ad inferiorem aliquam stationem deturbari. Alterum quidem argumentum erat meriti ac magnæ virtutis, alterum autem argumentum alicuius culpæ & malæ muneris administrationis; & propterea alterum instar remunerationis adhibebatur, ad altius prouehendum episcopum ob dexteritatem suam egregiamque ecclesiæ datam operam; alterum autem pœnæ loco, ad humaniter admonendum & moderate corrigendum negligentem episcopum. Atque hoc modo *Laurentium* quemdam episcopum per disciplinam ecclesiæ *Africanæ* punitum fuisse, idem AVGVSTINVS fidem nobis [s] facit.

§. VIII.

Clerici generatim puniti amissione prærogatiuæ ætatis inter reliquos sui ordinis.

MODERATA pœna erat eiusdem prorsus generis, cuius, tamquam omnibus clericorum ordinibus generatim infligi solitæ, concilium *Trullanum* [t] meminit. Quæ in eo consistebat, vt ætatis priuarentur prærogatiua, & ad infimam sedem siue gradum inter reliquos sui ordinis clericos deiicerentur. Hæc plerumque ambitiosorum & arrogantium pœna erat. Concilium exemplum dat in illis diaconis, qui quum in honorificentiore aliquo essent officio ecclesiastico, presbytero-

(s) August. ibid. epist. CCLXI. Clamet tertius eiusdem prouinciæ Laurentius episcopus, & prorsus huius vocibus clamet: Aut in cathedra, cui ordinatus sum, sedere debui, aut episcopus esse non debui.

(t) Conc. Trull. c. VII. Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, ἔν τισι τῶν ἐκκλησιῶν διακόνους τυγχάνειν ὀφφίκια ἐκκλησιαστικὰ ἔχοντας, ἐντεῦθεν τινας αὐτῶν αὐθαδείᾳ καὶ αὐτονομίᾳ κεχρημένους πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθέζεσθαι· ὁρίζομεν ὥστε τὸν διάκονον,

rum locum occupare & ante eos sedere sibi sumebant; contra quos parabolam adlegat seruatoris nostri: *Quando ab aliquo ad nuptias inuitatus fueris, ne in primo loco accubueris, ne forte quispiam honoratior ab eo inuitatus fuerit, isque qui te & ipsum inuitauit, veniat & dicat: da ei locum, & tunc incipies cum pudore vltimum locum tenere. Sed quando inuitatus fueris, in vltimo loco accumbe, vt quando venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, adscende altius: tunc erit tibi gloria coram iis, qui tecum accumbunt. Nam quisquis se extollit, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.* Auctor constitutionum apostolicarum eiusdem pœnæ facit mentionem, tamquam tempore suo inter ipsos etiam laicos vsitatæ. Nam si quis honoratus in congregationem veniret, peregrinus scilicet, & aliquis monitus a diacono, vt honoratum illum sedere faceret, loco cedere renueret; mouendus & post omnes amandandus erat in ecclesia [u]. Eamdem consuetudinem no-

κῶν ἐν ἀξιώματι, τουτέστιν ὀφφικίῳ οἱῳδήποτε ἐκκλησιαστικῷ, τυγχάνῃ, τὸν τοιοῦτον μὴ πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἐκτὸς εἰ μὴ τὸ πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οἰκείου πατριάρχου, ἢ μητροπολίτου ἐν ἑτέρᾳ πόλει παραγένηται ἐπί τινι κεφαλαίῳ· τότε γὰρ ὡς τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν τιμηθήσεται· εἰ δέ τις τοιοῦτον τολμήσει τυραννικῷ χρώμενος θράσει διαπράξασθαι, ὁ τοιοῦτος ἐκ τοῦ οἰκείου καταβιβασθεὶς βαθμοῦ ἔσχατος πάντων γινέσθω τοῦ ἐν ᾧπερ καταλέγεται τάγματος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, τοῦ κυρίου ἡμῶν παραινοῦντος, μὴ χαίρειν ταῖς πρωτοκλισίαις, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ κειμένην διδασκαλίαν· ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν ἐπάγων· ἐὰν κληθῇς κ. τ. λ. *Quoniam in nonnullis ecclesiis diaconos officia ecclesiastica habere didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia & licentia fretos ante presbyteros sedere: statuimus vt diaconus, etiamsi in dignitate, id est, in quouis sit officio ecclesiastico, ante presbyterum ne sedeat, præterquam si proprii patriarchæ vel metropolitani vicem gerens adsit in alia ciuitate super aliquo capite: tunc enim vt locum illius implens honorabitur. Si quis autem tyrannica adductus audacia, tale quid efficere ausus fuerit,* is ex proprio gradu deiectus omnium sit vltimus eius ordinis, in cuius est catalogo in sua ecclesia, *domino nostro admonente, ne in primis sedibus delectemur, secundum eam, quæ in sancto euangelista Luca, vt ex domino nostro & Deo profecta, posita est, doctrinam. Iis enim, qui vocati erant, dicebat hanc parabolam:* Quando ab aliquo, *cetera.*

(u) Constitut. lib. II. c. LVIII. ἐκεῖνον [ἔνδοξον] καθισάτω· δίκαιον δὲ τοῦτο καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν φιλάδελφον ποιῆσαι· ἐὰν δὲ ἀνανεύῃ, ἐγείρας αὐτὸν ἀναγκαστῶς, ὀπίσω πάντων στῆσον.

tar

tat COTELERIVS [w] obſeruatam inter monachos in regulis PACHOMII & BENEDICTI propter leuiores offenſiones. Et in concilio *Niceno* ſecundo [x] ſimilis regula ad corrigendos clericos exſtat, in qua definitur, vt ſi quis arroganter elatus inſurgat aduerſus alios, ad infimum ordinis ſui gradum, ad diſcendam in ſtatione ſua animi ſubmiſſionem, detrudatur.

§. IX.

Et deiectione de ſpe ad altiorem ordinem adſcendendi.

NEGATIVAM quoque pœnam habebant eiuſdem generis, cui omnes inferiores clericorum ordines erant obnoxii. Hæc in eo conſiſtebat, vt omnis ad potiorem dignitatem prouectio eis negaretur, nec vlla ſpes ad altiorem quemdam in eccleſia ordinem adſcendendi relinqueretur. Concilium *Toletanum* primum diuerſos canones hanc in rem fecit. Canon primus habet [y]: *Placuit, vt diaconi, qui incontinenter cum vxoribus vixerint, presbyterii honore non cumulentur. Si quis vero ex presbyteris ante interdictum filios ſuos ſuſceperit, de presbyterio ad epiſcopatum non admittatur.* Hic primus quidam gradus erat ad conſtituendum

(w) Coteler. in loc. In regula S. Pachomii articulo LXXXV. „Si quis iracundus & furioſus frequenter iraſcatur ſine cauſſa & propter rem inanem & „vacuam; per ſex vices commonebitur, & in ſeptima facient eum ſurgere „de ordine ſeſſionis ſuæ & *inter vltimos collocabitur*„. Et in regula S. Benedicti c. XLIII. „Quod ſi quis ad nocturnas vigilias poſt gloriam pſalm. „XCIV. (quem propter hoc omnino protrahendo & moroſe volumus dici) „occurrerit, non ſtet in ordine ſuo in choro, ſed omnium vltimus ſtet, „aut in loco, quem talibus negligentibus ſeorſum conſtituerit abbas &c.„ Cuius poſterioris præcepti veſtigia premit caput CXXXI. libri I. ſynodi Aquisgranenſis anno DCCCXVI. congregatæ. Nec multum diſſimilis eſt alia cenſura concilii Trullani can. VII. & concilii Nicæni II. can. V. per quam clericus ad vltimum gradum ordinis ſui amandatur, ſitque ſociorum omnium ὑποβάθμιος.

(x) Concil. Nic. II. c. V. *τὰς ἀναιδεῖ προσώπῳ καὶ ἀπερικαλύπτῳ στόματι ὀνειδιστικοῖς λόγοις τὰς δι' ἀρετὴν βίου ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκλεγέντας καὶ καταχθέντας ἐκτὸς δόσεως χρυσίου ἀτιμάζοντας, πρῶτον μὲν τοῦτο ποιοῦντας τὸν ἔσχατον* βαθμὸν λαμβάνειν τοῦ οἰκείου τάγματος· *εἰ δὲ ἐπιμένοιεν, δι' ἐπιτιμίου διορθοῦσθαι. Eos, qui ex imprudenti facie & non operto ore exprobrabilibus verbis eos, qui ob virtutem vitæ a ſancto ſpiritu electi & conſtituti ſine datione auri ſunt, inhonorant; primo quidem* nouiſſimum gradum accipere ſui ordinis *definimus; quod ſi permanſerint, per epitimium corrigantur.*

(y) Concil. Tolet. I. c. I.

cle-

clericorum cælibatum, qui initio introducebatur non abolitione ordinum clericorum, vxores habentium, sed reiectione eorum ab aditu & adscensu ad altiorem ordinem. Alius canon [z] ita statuit: *Lector, si viduam alterius vxorem acceperit, amplius nihil sit, sed semper lector habeatur, aut forte subdiaconus.* Et rursus alius eiusdem concilii canon [a]: *Si quis post baptismum militauerit & chlamydem sumserit, aut cingulum ad necandos fideles, etiamsi grauia non admiserit, si ad clerum admissus fuerit, diaconi non accipiet gradum.* Simile decretum in concilio legitur *Ilerdensi: De his clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, vt, qui altari ministrant, & Christi corpus & sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputata contrectant, ab omni humano sanguine etiam hostili abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam communione priuentur: ita vt his duobus annis, vigiliis, ieiuniis, orationibus & eleemosynis pro viribus, quas dominus donauerit, expientur, & ita demum officio, vel communioni reddantur; ea tamen ratione seruata [b], ne vlterius ad officia potiora promoueantur.* Et alius quidam canon in eodem concilio reperitur, in quo eadem pœna delinquentibus clericis decernitur: *Hi qui altari Dei deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint, & domino respiciente digne pœnituerint, ita vt mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in potestate pontificis, vel veraciter adflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesiæ corpore segregare, vt sic officiorum suorum loca recipiant [c], ne possint ad altiora officia vlterius promoueri.* Concilium primum *Arausicanum* & concilium *Taurinense* [d] canones habent in eamdem sententiam. Et LEO episcopus *Romanus* id tamquam regulam tradit, generali ecclesiæ praxi fundatam, quod hæretici ad ecclesiam redeuntes in magno habere debeant beneficio, si ademta

(z) Ibid. c. III.

(a) Ibid. c. VIII.

(b) Concil. Ilerdens. c. I.

(c) Ibid. can. V.

(d) Concil. Arausic. I. c. XXIV. De his qui prius ordinati hoc ipsum inciderunt, Taurinatis synodi sequendam esse sententiam, qua iubentur non vlterius promoueri.

Concil. Taurin. c. VIII. Hi qui contra interdictum sunt ordinati, vel in ministerio filios genuerunt, ne ad maiores gradus ordinum permittantur, synodi decreuit auctoritas.

sibi

ſibi omni ſpe promotionis [e], in quo inueniantur ordine, manere ſibi liceat. Inter *Græcos* BASILIVS [f] ſimilem regulam habet de lectoribus, qui cum ſponſa ſua ante matrimonium commercium habuerint, vt quilibet huius peccati reus, poſtquam per annum officio ceſſauerit, ad legendum quidem ſuſcipiatur, maneat autem in officio ſuo, nec vlterius prouehatur. IVSTINIANVS imperator in *nouella* quadam [g] ſimile decretum de lectoribus fecit: *Si lector ſecundam ducat vxorem, aut primam quidem viduam, aut ſeparatam a viro, aut legibus vel ſacris canonibus interdictam, nequaquam ad alium eccleſiaſticum ordinem prouehatur: ſed etſi ad maiorem ordinem perducatur, expellatur eo & priori reſtituatur.* Hæc vna erat ex hiſce pœnis negatiuis, quæ ad impedienda & corrigenda leuiora delicta conferre poterat; & quatenus eo faciebat, pro vtili diſciplinæ eccleſiaſticæ parte poteſt haberi.

§. X.

Clerici quandoque puniti prohibitione a publico officii ſui exercitio, dum priuatim munus ſuum obeundi haberent veniam.

BASILIO [h] alia diſciplinæ pars obſeruatur, quæ prorſus peculiaris fuit. Neque enim in præſenti vllius ſcriptoris memini, qui præter eum eius fecerit mentionem: Nimirum,

(e) Leo epiſt. III. ad Iulianum, al. Ianuarium. Circa quos etiam eam canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, vt in magno habeant beneficio, ſi ademta ſibi omni ſpe promotionis, in quo inueniuntur ordine, ſtabilitate perpetua maneant, ſi tamen iterata tinctione non fuerint maculati.

(f) Baſil. c. LXIX. *Ἀναγνώστης ἐὰν τῇ ἑαυτοῦ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου συναλλάξειεν, ἐνιαυτὸν ἀργήσας εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθήσεται, μένων ἀπρόκοπος.*

(g) Iuſtin. nouell. CXXIII. c. XIV. *Εἰ ἀναγνώστης δευτέραν γαμετὴν ἀγάγηται, ἢ πρώτην μὲν, χήραν δὲ, ἢ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς, ἢ τοῖς νόμοις ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην, μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαινέτω· εἰ δὲ οἱῳδήποτε τρόπῳ εἰς μείζονα βαθμὸν προαχθείη, ἐκβαλλέσθω αὐτοῦ, καὶ τῷ προτέρῳ ἀποκαθιστάσθω.*

(h) Baſil. can. XVII. *ἠρώτησας ἡμᾶς περὶ Βιάνορος τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ δεκτός ἐστιν εἰς τὸν κλῆρον, διὰ τὸν ὅρκον· ἐγὼ δὲ ἤδη τινὰ καὶ κοινὸν ὅρον περὶ πάντων ὁμοῦ τῶν μετ' αὐτοῦ ὀμωμοκότων, τοῖς κατ' Ἀντιόχειαν κληρικοῖς οἶδα ἐκτεθεικώς· ὥστε τῶν μὲν δημοσίων αὐτοὺς ἀπέχεσθαι συλλόγων, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργεῖν τὰ τῶν πρεσβυτέρων. Interrogaſti nos de Bianore presbytero, an propter ius iurandum ſit in clerum ſuſcipiendus. Ego vero commune iam quoddam decre-*

quod

quod clerici a publicis conuentionibus se abstinere iuberentur, dum priuatim munus suum obeundi retinerent libertatem. Regula hæc erat a BASILIO facta de *Bianore* & aliis quibusdam presbyteris *Antiochenis* in *Pisidia*, qui aliqua adfecti iniuria præcipitanter iurauerant, se sacerdotalia munera non amplius obituros: deinde autem iurisiurandi pœnitentia ducti, ad officiorum suorum exercitium rursus admitti cupiebant. BASILIVS hac in re interrogatus decernebat, vt a publico functionis suæ exercitio prohiberentur, quod multorum animi hoc offendi possent, priuatim autem munera sua obirent, vnde istiusmodi scandalum non esset metuendum. Hæ erant specialiores istæ pœnæ, quas disciplina ecclesiæ clericis communiter infligebat ob leuiora peccata; quas eo lubentius recensuimus, quod in recentioribus scriptoribus, qui de disciplina ecclesiastica exposuerunt, rarior earum mentio inuenitur.

§. XI.

De relegatione ac amandatione peccantium clericorum, in aliquod monasterium ad agendam inibi priuatim pœnitentiam.

HISCE omnibus addere possumus, quod sæculo quarto & quinto, vbi monasteria in mundo constitui cœpta sunt, nihil vulgatius fuerit, quam clericum peccantem in monasterium aliquod relegare atque amandare, siue ad certum temporis spatium, siue ad omnem eius vitam, prout ipsius vel temporaria vel perpetua segregatio requisierit; ad exercendum se ibi in priuatæ pœnitentiæ pro peccatis suis actibus. Hæc potius commoditas quam pœna erat, quæ opportunitatem eis dabat sese tanto magis idoneos reddendi, qui officio pristino restituerentur, vel in communionem reciperentur laicam. Et idcirco tam in plena & perfecta deiectione de officio, quam in temporaria eius interdictione indiscriminatim adhibebatur. Multi, quibus tantum ad tempus muneris administratio interdicebatur, monasterio tamen, durante illo tempore, include-

tum de omnibus, qui simul iurauerunt, Antiochenis clericis me edidisse memini, vt ipsi a publicis conuentibus abstineant, priuatim autem presbyterorum munera obeant.

ban-

bantur; quemadmodum ex *Iustiniani* nouella apparet, qua presbyteri vel diaconi, si inuenti fuerint pro pecuniaria caussa falsum perhibuisse testimonium, tribus annis a sacro ministerio separari & monasterio tradi [*i*] iubentur. Et id ipsum loco verberum erat, quæ propter hoc crimen aliis huius criminis reis infligebantur. Concilium *Hispalense* secundum idem decernit [*k*] in caussa clerici, ecclesiam suam sine episcopi venia deserentis, domiciliumque suum figentis in alia. Cingulo honoris ac ordinationis suæ eum exui & aliquamdiu in monasterium relegari iubet, vsque dum in ecclesiastici ordinis ministerium reuocari possit. Quod si autem pœna adscenderet ad plenam & perpetuam muneris interdictionem, tum sæpius monasterio ad omnem vitam includebantur, ibique reliquam ætatem in laica degebant communione. Id quod canones conciliorum *Agathensis* & *Epaonensis* [*l*] luculentissime demonstrant, ad quos eruditum lectorem in margine amandamus.

§. XII.

De pœna corporali. Quatenus tamquam pars disciplinæ ad corrigendos clericos inferiores adhibita sit.

Observare porro possumus, quod iisdem temporibus, vbi moris erat delinquentes monasterio includere, corporalis quædam pœna & carcer ecclesiasticus, tamquam disciplinæ ecclesiasticæ pars, ad corrigendos inferiorum ordinum clericos adhiberi consueuerit. Iam supra [*] habuimus occasionem ostendendi, quod maiores ecclesiæ communiter hanc in rem sua habuerint decanica; quæ non distincta ædificia erant, sed

(*i*) Iustin. nouell. CXXIII. c. XX. vid. sub litt. (t) pag. 51.

(*k*) Concil. Hispal. can. III. Desertorem clericum, cingulo honoris atque ordinationis suæ exutum, aliquo tempore monasterio relegari (al. religari) conuenit; sicque postea in ministerio ecclesiastici ordinis reuocari.

(*l*) Concil. Agath. c. L. Si episcopus, presbyter, vel diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsauerit, aut testimonium falsum dixerit, ab officii honore depositus in monasterium retrudatur: & ibi, quam diu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

Conc. Epaon. c. XXII. Si diaconus aut presbyter crimen capitale commiserit, ob officii honore depositus, in monasterium retrudatur, ibi tantummodo, quamdiu vixerit, communionem sumendo.

(*) Lib. VIII. c. VII. §. IX. volum. III. p. 264. seq.

vel catechumenia vel diaconica, vel ſecretaria, ad eccleſiam pertinentia, & in hunc finem deſtinata, vt clerici delinquentes honeſtiori quadam cuſtodia inibi tenerentur. Alio etiam loco [†] obſeruatum nobis eſt, omnia monaſteria habuiſſe flagella ad caſtigandos monachos iuuenes, & qui proteruius aliquid feciſſent. Et certum eſt, ad corrigendos inferiorum ordinum clericos hanc diſciplinam quoque adhibitam fuiſſe. Concilium *Agathenſe* bis eius meminit; primo quidem loco vt pœnæ illis infligendæ, qui de alia eccleſia ad aliam migrent ſine antiſtitis ſui litteris: *Clericis [m] ſine commendatitiis epiſtolis epiſcopi ſui licentia non pateat euagandi, quos ſi verborum increpatio non emendauerit, etiam verberibus ſtatuimus coërceri.* Deinde alius canon [n] eamdem diſciplinam ebrietati decernit: *Ante omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnis vitiorum fomes ac nutrix eſt. Itaque eum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit, vt ordo patitur, aut triginta dierum ſpatio a communione ſtatuimus ſubmouendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio.* Concilium *Epaonenſe* [o] hac in re diſerte diſtinguit inter ſuperiores & inferiores clericos: *Si ſuperioris loci clericus hæretici cuiuſcumque conuiuio interfuerit, anni ſpatio pacem eccleſiæ non habebit: Quod ſi minores clerici præſumſerint, vapulabunt.* Concilium *Matiſconenſe* primum [p] canonem habet in hanc ſententiam: *Clericus, ſi cum indecenti veſte aut cum armis inuentus fuerit, a ſeniore ita coërceatur, vt triginta dierum incluſione detentus aqua tantum & modico pane diebus ſingulis ſuſtentetur.* Hæc incluſio ſuperiorum clericorum pœna erat. Nam in alio canone diſtinctio expreſſe adhibetur [q] in cauſſa clerici, qui quemcumque alium de clericis apud magiſtratum ſæcularem accuſauerit. *Quicumque clericus hoc implere diſtulerit, ſi iunior fuerit, vno minus de quadraginta ictus accipiat; ſin certe honoratior, triginta dierum concluſione multetur.* Quæ iuniores puniendi ratio ad regulam inſtituebatur, in lege *Moſaica* præſcriptam, vt ne amplius quadraginta ictus infligerentur; tantummodo ſi crimen atrox eſſet,

(†) Lib. VII. cap. III. §. XII. ibid. p. 66.
(m) Concil. Agath. c. XXXVIII.
(n) Ibid. c. XLI.
(o) Conc. Epaun. c. XV.
(p) Conc. Matiſcon. I. can. III. (al. V.)
(q) Ibid. can. V. (al. VIII.)

poſt

post aliquot dies denuo infligi poterant; quod ex vita *Cæsarii Arelatensis* recentior ille *Gallicanus* auctor *historiæ flagellantium* [r] obseruat, qui multos alios scriptores citat, quos heic commemorare nihil attinet. Addimus tantum AVGVSTINVM [s], qui hunc coërcitionis modum sua ætate ab episcopis in iudiciis adhiberi consueuisse dicit: vtrum vero aduersus clericos, an aduersus laicos, non ita liquet. Fortassis aduersus vtrosque adhibitus est in minoribus caussis criminalibus, quæ ecclesiasticæ essent cognitionis. Nam in caussis criminalibus, quæ ciuilis erant generis, episcopi nullam habebant potestatem, præsertim si ad sanguinem spectarent: cuiusmodi in iudiciis episcopus nihil commercii habere poterat, quin ipse grauissimas incurreret ecclesiæ censuras. Libertatem autem habebant inferiores clericos verberibus castigandi. Lex multis in casibus clericos superiores a corporali castigatione excipit: Exempli gratia, si quis presbyter vel diaconus falsum testimonium in caussa pecuniaria perhibuisset, ab officio ad tempus segregari & in monasterium contrudi poterat, non autem, vt ceteri, verberibus castigari. In caussis criminalibus aliter se res habebat. Falsum testimonium in tali casu ordinibus eos suis priuabat, & ad statum laicorum reducebat; atque tum vt alii laici corporali pœnæ obnoxii erant, prout leges eam requirebant. At vero siue esset caussa pecuniaria, siue caussa criminalis, si quis de inferioribus ordinibus falsum dixisset testimonium, vtrobique corporalem pœnam subire cogebatur. Atque in hoc discrimen inter superiores & inferiores clericos consistebat, quod ad hanc partem disciplinæ, vt in quadam *Iustiniani* nouella [t] notatur, quæ ad praxin ecclesiæ explanan-

(r) Historia flagellantium c. V. & VI. Paris. MDCC. 8uo.

(s) Augustin. epist. CLIX. ad Marcellinum. Qui modus coërcitionis (per virgarum verbera) & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in iudiciis solet ab episcopis adhiberi.

(t) Iustin. nouell. CXXIII. c. XX. Τοῖς εὐλαβεστάτοις πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, εἰ εὑρεθεῖεν ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας ψευδομαρτυρήσαντες, ἀρέσκει ἀντὶ βασάνων ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτὰς χωρίζεσθαι τῆς θείας ὑπηρεσίας, καὶ μοναστηρίοις παραδίδοσθαι· ὑπὲρ δὲ ἐγκληματικῶν αἰτιῶν εἰ ψευδομαρτυρίαν εἴποιεν, τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἀξίας γυμνουμένους ταῖς νομίμοις ὑποβάλλεσθαι ποιναῖς προστάττομεν· τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσιν ἀναφερομένους, εἰ πλαστὴν μαρτυρίαν ἐν οἱῳδήποτε πράγματι, εἴτε χρηματικῷ, εἴτε ἐγκληματικῷ, εἰρηκότες διελεγχθεῖεν,

dam facit. Et hæc ſunt, quæ de his pœnis obſeruare habuimus, quæ per veteris diſciplinæ regulas peculiariter clericis, in delictorum ſuorum emendationem, infligi conſueuerunt.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

CAPVT QVINTVM

DE CRIMINIBVS, PROPTER QVAE CLERICIS HAEC ILLA EX MEMORATIS POENIS INFLIGI DEBVERIT.

§. I.

Omnia crimina, excommunicatione puniri ſolita in laico, temporaria vel perpetua muneris interdictione punita in clerico.

RESTAT, vt de criminibus iam exponamus ſigillatim, propter quæ clerici puniri potuerint. Atque heic obſervandum nobis eſt, crimina eorum duplicis fuiſſe generis, talia, quæ eis cum laicis communia erant, & eiuſmodi, quorum rei eſſe poterant per violationem regularum, ad officium & functionem eorum peculiariter ſpectantium. De prioris generis criminibus hoc loco agere particulatim neceſſe non eſt, quia id ſatis fuſe fecimus libro vltimo, vbi naturam diuerſorum grandium criminum examinauimus, propter quæ laici cenſuram excommunicationis incurrere potuerunt. Hanc generalem tantum differentiam hoc loco notari oportet inter crimina laicorum & crimina eccleſiaſticorum, quod quæ in laicis excommunicatione, ea in clericis plerumque temporaria vel perpetua muneris interdictione punita fuerint, vel ſi crimen atrox eſſet & grauis plenum ſcandali, etiam excommuni-

μὴ μόνον τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ βασάνοις ὑποβάλλεσθαι. *Reuerendiſſimis presbyteris aut diaconis, etiam ſi inuenti fuerint pro pecuniaria cauſſa falſum perhibuiſſe teſtimonium: ſufficiat pro verberibus tribus annis ſeparari & monaſteriis tradi. Pro criminalibus autem cauſſis ſi falſum teſtimonium dixerint, clero nudatos, legitimis ſubdi pœnis præcipimus: reliquos autem omnes in aliis etiam eccleſiaſticis ordinibus conſtitutos, ſi falſum teſtimonium cuiuslibet cauſſæ, ſiue pecuniariæ, ſiue criminalis dixiſſe conuincantur, non ſolum eccleſiaſtico officio repelli, ſed etiam verberibus ſubdi.*

catio-

catione. Quam ob cauſſam magna crimina idololatriæ, diuinationis, magiæ, veneficii & incantamenti, apoſtaſiæ, hæreſeos, ſchiſmatis, ſacrilegii & ſimoniæ ſilentio heic præterimus; quæ crimina ſunt contra primum & ſecundum præceptum decalogi. Prætermittimus etiam blaſphemiam, profanam iurandi adſuetudinem, periurium, & votorum violationem, contra præceptum tertium: Omnem transgreſſionem legis iniungentis religioſam diei dominici obſeruationem, contra quartum præceptum: omnem inobedientiam & contemtum parentum, proditionem patriæ & rebellionem in ſummos imperantes, & generalem contemtum legum eccleſiæ, contra quintum præceptum: Omnes ſpecies homicidii, contra ſextum præceptum; omnes ſpecies impudicitiæ & intemperantiæ, contra ſeptimum præceptum: omnia genera furti, fraudis, oppreſſionis ac iniuſtitiæ, contra octauum præceptum: omnis generis falſum teſtimonium, libellos famoſos, delationem, calumniam & maledicentiam, contra nonum præceptum; quia de ſingulis hiſce iam loquuti ſumus & oſtendimus, quod, vti excommunicatione in laicis, ita deiectione de gradu ad tempus vel in perpetuum, & nonnumquam excommunicatione etiam, punita fuerint in clericis. Verum præter hæc crimina laicis & clericis communia, multa erant, quæ a clericis aduerſum peculiares functionis & profeſſionis ſuæ regulas committi poterant. Et de his ſpecialior nobis hoc loco inſtituenda eſt diſquiſitio. Horum nonnulla ad aditum muneris eorum, alia ad rationem illud adminiſtrandi ſpectant. De vtriſque iam ſigillatim, breuiter tamen & ſtrictim, loquemur.

§. II.

Quædam crimina ordinationem reddebant nullam & irritam ab origine, ob eaque clerici immediate obnoxii erant deiectioni poſt ipſam primam ordinationem. Vt 1. Ob ignorantiam & heterodoxiam in religione.

REQVIREBANTVR nonnulla in clericis tamquam neceſſaria ſub aditum vitæ ac functionis clericalis: adeoque certæ praſcriptæ erant regulæ, ad quas in ea inquiri oportebat, antequam ſacro muneri initiarentur; quorum ſi vnum deficeret, vel ſi qua harum regularum violata eſſet, hoc ſatis valebat ad

ordinationem eorum nullam & irritam reddendam ab origine; adeo vt clericos ſic ordinatos de ipſa prima ordinatione ſua ſtatim deiici oporteret. Horum requiſitorum (vti libro quodam ſuperiore [*] oſtendimus copioſius) alia ad fidem & eruditionem, alia ad vitam & mores, & alia ad externum ſtatum & conditionem eorum in mundo ſpectabant. Quorum ſi vel in vno aliquid reperiretur vitii, vel ſi quid contra præſcriptas regulas factum eſſet, in communi diſciplinæ eccleſiaſticæ exercitio idonea habebatur ratio clericum ab officio, ſimulac ei eſſet initiatus, amouendi. Quod omnium primum & maxime admodum in clerico requirebatur, orthodoxa erat fides & accommodata ad functionis ſuæ exercitium ſcripturarum & rerum omnium ad illud pertinentium, cognitio. Quod ſi epiſcopus ſine eiuſmodi examinatione, vel ſine iſtiuſmodi ornamentis ordinaretur, tum ille ipſe & qui eum ordinauerat, ſtatim epiſcopatu ſe abdicare cogebantur. Verba legis *Iuſtinianeæ* [a] hac in re id diſerte præcipiunt. *Si quis præter memoratam obſeruationem epiſcopus ordinetur, iubemus & ipſum omnibus modis epiſcopatu deiici; & eum, qui contra talem obſeruationem eum ordinare auſus fuerit.*

§. III.

2. *Ob vitam vitioſam & flagitioſam, & cuiuſdam ex notis ordinationis regulis violationem.*

INQVIRENDVM etiam ſtudioſe erat in hominum vitam & mores; & ſi qua in mali exempli re conuicti eſſent, ordinatio eorum prohibebatur; vel ſi ex ignorantia aut ſubreptitia quadam ratione ordinati eſſent, ſimul ac illud innoteſceret de eoque illi conuincerentur, ab officio ſuſpendendi erant, ſi non prorſus amouendi. Ita in concilio *Neocæſareenſi* [b] ſtatutum legimus, ſi presbyter ante ordinationem corpore peccaſſe conuictus fuerit, vt ne amplius ſacrificium ſuper altari offe-

(*) Lib. IV. c. III. vol. II. p. 113. ſeqq.

(a) Iuſtin. nouell. CXXXVII. c. II. Εἴ τις παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, κελεύομεν καὶ αὐτὸν πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι, καὶ τὸν παρὰ ταῦτα τολμήσαντα χειροτονῆσαι.

(b) Conc. Neocæſar. can. IX. Πρεσβύτερος, ἐὰν προημαρτηκὼς σώματι προαχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἥμαρτε πρὸ τῆς χειροτονίας, μὴ προσφερέτω, μένων ἐν τοῖς λοιποῖς, διὰ τὴν ἄλλην σπουδήν. Τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ

rat.

rat. Hoc impudicitiæ peccatum hominem ſemper faciebat, vt loqui ſolent, irregularem, hoc eſt ad ſacra miniſteria inhabilem, tametſi multi, vt canon indicat, reliqua peccata impoſitione manuum tolli exiſtimabant. Canones porro requirunt, vt ne quis ſit digamus, nec viduam, nec aliam quamcumque ab alio per diuortium dimiſſam vxorem, habeat in matrimonio. Et ſi quis iſtiuſmodi ordinatus eſſet, per eamdem *Iuſtiniani* regulam ſtatim munere priuandus erat. Similiter vetitum erat, aliquem ordinare ἀπολελυμένως abſolute, hoc eſt ita, vt nulli particulari diœceſi vel eccleſiæ affigeretur; & cuiuſcumque ordinatio huic regulæ contraria fuerit, a LEONE [c] papa vana declaratur; & a magno concilio *Chalcedonenſi* [d] irrita & inualida. Alia huiuſmodi regula erat ad conſeruandum bo-

---

καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι, κ. τ. λ. *Si presbyter, qui corpore prius peccaverat, promotus fuerit, & ſi ante ordinationem peccaſſe confeſſus fuerit, ne offerat, manens in aliis propter alind eius bonæ vitæ ſtudium. Reliqua enim peccata dicunt multi manuum impoſitione tolli.*

Vid. Concil. Nic. can. IX. Εἴ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὡμολόγησαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν, παρὰ κανόνα κινούμενοι ἄνθρωποι τοῖς τοιούτοις χεῖρα ἐπιτεθείκασι· τούτους ὁ κανὼν οὐ προσίεται· τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. *Si qui citra examinationem promoti ſunt presbyteri, vel examinati peccata ſua confeſſi ſunt, eiſque confeſſis, præter canonem moti homines manus impoſuerunt, eos canon non admittit. Quod eſt enim a reprehenſione alienum, defendit eccleſia.* Canon. X. ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται. *Quicumque ex iis, qui lapſi ſunt, vel per ignorantiam, vel ſcientibus iis, qui promouerunt, ordinati ſunt, hoc eccleſiaſtico canoni non præiudicat. Ii enim cogniti deponuntur.* Vid. & concil. Illiberrit. c. LXXVI. cit. ſupra c. II. §. VI. ſub litt. (z) pag. 18.

(c) Leo epiſt. XCII. ad Ruſtic. cap. I. Vana habenda eſt ordinatio, quæ nec loco fundata eſt, nec auctoritate munita.

(d) Concil. Chalced. can. VI. Μηδένα δὲ ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν ἐκκλησιαστικῷ τάγματι· εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ, ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο· τοὺς δὲ ἀπολύτως χειροτονουμένους ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος ἄκυρον ἔχειν τὴν τοιαύτην χειροθεσίαν, καὶ μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐφ' ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος. Nullum abſolute ordinari, *nec presbyterum, nec diaconum, nec omnino aliquem eorum, qui ſunt in ordine eccleſiaſtico, niſi ſpecialiter in eccleſia ciuitatis, vel pagi, vel martyrio, vel monaſterio is, qui ordinetur, deſignetur. Eos autem, qui abſolute ordi-*

num

num ordinem in ecclesia, vt nullus episcopus alios cuiusdam episcopi clericos ordinaret, ipso quidem non consentiente; & si quis hoc facere ausus esset, concilium *Nicaenum* [*e*], concilium *Sardicense* [*f*] & concilium secundum *Arelatense* [*g*] omnes istiusmodi ordinationes omnino irritas ac infirmas pronuntiant. Requirebatur in electione & ordinatione episcopi, vti hi quatuor generatim consentirent, clerus videlicet, populus, episcopi prouinciales & metropolitanus. Et ordinationes, quae vlli huius regulae parti derogarint, per innumeros canones absolute irritae declarantur, & episcopi ita ordinati officio amoveri iubentur. Concilium *Antiochenum* expressis verbis praesentiam aut certe consensum episcoporum prouincialium [*h*] & metropolitani requirit; decernens, vt ordinatio contra hanc

---

nantur, decreuit sancta synodus, irritam ac inualidam *habere eiusmodi* manuum impositionem, *& nusquam exercere ac operari posse ad eius, qui ordinant, miniriam.* Vid. plura lib. IV. c. VI. §. II. vol. II. p. 170.

(*e*) Conc. Nic. c. XVI. *εἰ δὲ καὶ τολμήσειέ τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, καὶ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, οὗ ἀνεχώρησεν ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος· ἄκυρος ἔστω ἡ χειροτονία. Sin ausus fuerit quispiam eum, qui ad alium pertinet, surripere, & in ecclesia sua, non consentiente proprio episcopo, a quo recessit, qui in canone censetur, irrita sit ordinatio.*

(*f*) Concil. Sardic. c. XV. *καὶ τοῦτο δὲ πάντες ὁρίζομεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροικίας βουληθῇ ἀλλότριον ὑπηρέτην, χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, εἴς τινα βαθμὸν καταστῆσαι, ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος ἡ κατάστασις ἡ τοιαύτη νομίζοιτο. Hoc quoque omnes definiumus; vt, si quis episcopus ex alia parochia velit alienum ministrum sine consensu proprii episcopi in aliquo gradu constituere*, irrita & infirma eiusmodi constitutio existimetur.

(*g*) Concil. Arelat. II. c. XIII. Nullus cuiuscumque ordinis clericus, non diaconus, non presbyter, non episcopus, quacumque occasione faciente, propriam relinquat ecclesiam: sed omnimodis aut excommunicetur, aut redire cogatur. Quod si aliquo commorationis tempore inuito episcopo suo, in aliena ecclesia habitans, ab episcopo loci clericus fuerit ordinatus, huiusmodi ordinatio irrita habeatur.

(*h*) Concil. Antioch. c. XIX. Ἐπίσκοπον *μὴ χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας· τούτου δὲ παρόντος ἐξάπαντος βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συλλειτουργούς, καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῆς τὸν ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν, καὶ εἰ μὲν ἀπαντοῖεν οἱ πάντες, βέλτιον· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, τούς γε πλείους ἐξάπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γενέσθαι· καὶ οὕτως μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἤτοι παρουσίας, ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατάστασιν· Εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίγνοιτο,* μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν· *εἰ δὲ κατὰ τὸν ὡρισμένον κανόνα γίγνοιτο ἡ κατάστασις, ἀντιλέ-*

IC-

regulam facta, nihil valeat. Concilium *Regense* [*i*] hanc ob caussam *Armentarium* episcopum *Ebredunensem* episcopatu deiiciebat, quod nec generalis episcoporum prouincialium, nec metropolitani consensu, sed a duobus episcopis clandestino ordinatus fuerat, sine conscientia ceterorum, ad quos hoc negotium praecipue pertinebat. Canones, speciatim in ecclesia *Latina*, omnes in eo consentiunt, vt ordinationes episcoporum contra generalem populi consensum factas, irritas ac vanas pronuntient. *Nullus inuitis detur episcopus*, inquit concilium aliquod *Aurelianense* [*k*], *sed nec per oppressionem potentium personarum ad consensum faciendum ciues aut clerici, quod dici nefas est, inclinentur. Quod si factum fuerit, ipse episcopus, qui magis per violentiam, quam decretum legitimum ordinatur, ab indepto episcopatus honore in perpetuum deponatur.* Similiter concilium *Cabillonense* [*l*]: *Si quis episcopus de quacumque ciuitate fuerit defunctus, non ab alio nisi a comprouincialibus, clero & ciuibus suis alterius habeatur electio: sin ali-*

γοιεν δὲ τινες δι' οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον. Episcopus ne ordinetur absque synodo & praesentia metropolitani prouinciae. Eo autem praesente, omnino melius est, omnes vna cum eo adesse, qui sunt in prouincia eiusdem muneris officiique socii, & oportet per epistolam metropolitanum eos conuocare: & si omnes quidem accesserint, bene est; sin autem hoc fuerit difficile, plures omnino adesse oportet, vel per litteras vna cum illis suffragium ferre, & sic cum plurium praesentia vel electione fieri constitutionem. Sin autem aliter praeter haec quae, decreta sunt, fiat, non valeat ordinatio. *Sin autem ex praefinito canone facta fuerit constitutio, aliqui autem propter suum contentionis studium contradicant, vincat plurium suffragium.*

(*i*) Conc. Regens. c. II. Ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque vacuandam esse censuimus, in qua, praetermissa trium praesentia, nec expetitis comprouincialium litteris, metropolitani quoque voluntate neglecta, prorsus nihil, quod episcopum faceret, ostensum est.
Vid. Conc. Arelat. II. c. VI. Illud ante omnia clareat, eum, qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus, iuxta magnam synodum esse episcopum non debere.
Concil. Aurelian. V. c. X. Vt nulli episcopatum praemiis aut comparatione liceat adipisci, sed cum voluntate regis, iuxta electionem cleri ac plebis, sicut in antiquis canonibus tenetur scriptum, a metropolitano, vel quem in vice sua praemiserit, cum comprouincialibus pontifex consecretur. Quod si quis hanc regulam huius sanctae constitutionis per coëmtionem excesserit, eum, qui per praemia ordinatus fuerit, statuimus remouendum.

(*k*) Concil. Aurel. V. c. XI.

(*l*) Concil. Cabillon. I. c. X.

ter, huius ordinatio irrita habeatur. Hisce congruit responsio *Leonis* [*m*] ad quaestionem cuiusdam episcopi *Gallicani: Nulla ratio sinit, vt inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a prouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati.* Et rescriptum *Honorii* de electione episcopi *Romani* [*n*]: *Si duo contra fas temeritate certantes, fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem; sed illum solum in sede apostolica permansurum, quem ex numero clericorum, noua ordinatione, diuinum iudicium & vniuersitatis consensus elegerit.* Vt adeo, si quis episcoporum contra hasce regulas ordinaretur, ordinatio eius vana & irrita, ipseque deponendus esset, simul ac esset ordinatus. Ita si quis episcopus ordinaretur, qui sententiae depositionis iam ante subiacebat, ordinatio eius nulla erat, quemadmodum ex iis, quae de *Timotheo Aeluro* a diuersis conciliis, in acta concilii *Chalcedonensis* [*o*] relatis, declarantur, videre est. Si quis episcopus ordinaretur in sedem plenam, in quam alius ante eum ordinatus fuerat, ordinatio eius valebat nihil. Pro episcopo non habendus, sed tamquam adulter, & inuasor iurium alterius, & lupus in vestimentis ouium reiiciendus erat: Quod responsum erat, quod de *Nouatiano* dabat CYPRIANVS [*p*];

(*m*) Leo epist. XCII. ad Rustic. Narbonens. c. I.

(*n*) Honor. rescript. ad Bonifac. ap. Crab. tom. I. p. 491.

(*o*) Synod. Cappadoc. in actis conc. I. Chalced. part. III. c. LI. (tom. IV. concil. p. 956.) Ea, quae de Timotheo gesta sunt, penitus non laudamus: sacerdotium habere non potest. Primum quidem, quia oportet eum, qui ex quacumque caussa deponitur, sustinere, & neque ad eum gradum accedere, neque ad maiorem currere dignitatem, antequam is, qui eum deposuit, soluat sententiam in eo prolatam, aut certe sanctorum episcoporum synodus, quae perspexerint iusta definiant.
Synod. Galat. ibid. c. LVII. p. 970. Eum, qui ex quacumque caussa depositus est, non solum ad maiorem gradum venire lex ecclesiastica non permittit, sed neque in ordine, in quo fuit, permanere, nisi deponens propria sententia eum rursus absoluat, aut certe synodus sanctorum episcoporum aliquid de eo disponat. Vide sis & synod. Paphlagon. c. LIV. & synod. Corinth. c. LVI. ibid.

(*p*) Cyprian. epist. LV. ad Antonian. pag. 104. (p. 243. edit. Amstelod. MDCC.) Factus est Cornelius episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quae tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; quum nemo ante se factus esset, quum Fabiani locus, id est, quum locus Petri & gradus cathe-

et

et concilium *Sardicense* [q] apud HILARIVM; & episcopi ac synodi orientales [r] in ante memorata caussa *Timothei Aeluri* apud LIBERATVM & in actis suis sub finem concilii *Chalcedonensis*. Similiter regula erat in ecclesia, vt ne quis energumenus, hoc est a malo dæmone agitatus, ordinaretur: vel si quis casu vel errore aliquo esset ordinatus, vt statim amoueretur. Hoc expressis verbis decretum legitur in concilio primo *Arausicano* [s]: *Energumeni non solum non assumendi sunt ad vllum ordinem clericatus, sed & illi, qui ordinati iam sunt, ab imposito officio sunt repellendi.* GELASIVS [t], *Necessario remouendi sunt* (dæmoniaci), inquit, *ne quibuslibet, pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis.* Alia regula erat ecclesiæ, ne quis, qui voluntarie corpus suum dilacerasset vel truncasset [u], ad vllum vmquam munus sacrum admitteretur. Hinc si quis iam esset ordinatus, per canonem magnæ synodi *Nicænæ* [w] & decretum GELASII [x] ab officio cessare debebat; vel, vt conci-

dræ sacerdotalis vacaret. Quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato; quisquis iam episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est; nec habeat ecclesiasticam ordinationem, qui ecclesiæ non tenet vnitatem; quisquis ille fuerit, multum licet de se iactans & sibi plurimum vindicans; profanus est, alienus est, foris est. Et ibid. p. 249. Nisi si episcopus tibi videtur, qui, episcopo in ecclesia a sedecim coëpiscopis facto, adulter atque extraneus episcopus fieri a desertoribus per ambitum nititur, &c.

(q) Hilar. de synodis p. 128.

(r) Liberat. breuiar. cap. XV. tot. (apud Labb. tom. V. concil. p. 763. 764.) Et acta concil. Chalced. part. III. epist. XXXVIII. XXXIX. XLI.

(s) Conc. Arausic. I. c. XVI.

(t) Gelas. epist. IX. ad episc. Lucaniæ c. XIX.

(u) Can. apostol. XXI. ὁ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, μὴ γινέσθω κληρικός· αὐτοφόντης γάρ ἐστιν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός. *Qui se ipsum exsecuit; non fiat clericus: est enim sui homicida & hostis diuini opificii.*
Conc. Arelat. II. c. VII. Hos, qui se carnali vitio repugnare nescientes abscindunt, ad clerum peruenire non posse.

(w) Conc. Nic c. I. εἴ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει· καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. *Si quis, quum esset sanus, se ipsum exsecuit, eum etiam in clero examinatum cessare conuenit, & deinceps nullum talem oportet promoueri.*

(x) Gelas. epist. IX. c. XIX. Si corpore sauciatum fortassis aut debilem nequaquam sancta contingere lex diuina permittit: quanto magis doni cælestis dispensatores esse non conuenit, quod est deterius, mente perculsos?

lium *Romanum* ſub *Hilario* [*y*] definit, ſi quis iſtiuſmodi irrepſiſſet in ordines, epiſcopus, qui eum conſecrauerat, factum ſuum diſſoluere debebat, ſimul ac fraus detecta eſſet. Alia regula erat, vt ne quis, nondum vel irregulariter ſine debita baptiſmi formula baptizatus, ad ſanctos ordines admitteretur: quam ob cauſſam concilium *Nicænum* [z] eos, qui a *Paulianiſtis* ordinati erant, de nouo baptizari & ordinari iubebat, ſi alioquin apti eſſe ad functionem ſuam deprehenderentur. Idem decretum factum de omnibus inter hæreticos baptizatis vel rebaptizatis ab eis; vt ne quis eorum ordinaretur; & ſi qui ſubreptitia ratione ad ordines admiſſi eſſent, deponendi erant, pœna depoſitionis ipſi epiſcopo denuntiata, qui tales ordinare auſus eſſet, aut remouere eos, qui ab aliis fraudulenter eſſent ordinati, recuſaret [*a*]. Si quis ſæcularibus principibus vſus gradum in eccleſia obtinuiſſet, ſecundum canonem quemdam apoſtolicum [*b*] deponendus; & omnes a communione chriſtianorum ſegregandi erant, qui illi communicarent. Si quis epiſcopus aliquem minus dignum de propinquis ſuis ex mere humano adfectu ordinaſſet, per regulam eorumdem canonum

(*y*) Concil. Rom. c. III. Inſcii litterarum, nec non & aliqua membrorum damna perpeſſi, & hi qui ex pœnitentibus ſunt, ad ſacros ordines aſpirare non audeant. Quiſquis talium conſecrator exſtiterit, factum ſuum diſſoluet.

(z) Conc. Nic. can. XIX. *Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος· εἰ δέ τινες ἐν τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθησαν, εἰ μὲν ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖεν, ἀναβαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου· εἰ δὲ ἡ ἀνάκρισις ἀνεπιτηδείους αὐτοὺς εὑρίσκοι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς προσήκει. κ. τ. λ.* *De Paulianiſtis, qui deinde ad eccleſiam confugerunt, ſtatutum eſt, vt ii omnino rebaptizentur. Si qui vero tempore præterito in clericorum numero erant, ſi quidem a culpa & reprehenſione alieni viſi fuerint, rebaptizati ordinentur a catholicæ eccleſiæ epiſcopo. Si vero examinatio eos non eſſe aptos deprehendit, deponi eos oportet. cetera.*

(*a*) Felic. III. epiſt. I. c. V. Qui in qualibet ætate, alibi quam in eccleſia catholica, aut baptizati aut rebaptizati ſunt, ad eccleſiaſticam militiam prorſus non admittantur. --- Quoniam de ſuo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quiſquis hoc violauerit inſtitutum, vel qui non remouerit eum, quem ex eis ad miniſterium clericale obrepſiſſe cognouerit.

(*b*) Can. apoſt. can. XXX. Εἴ *τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθωσαν καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.*

apo-

apostolicorum [c] ordinatio irrita habenda, & episcopus segregatione puniendus erat. Et huic regulæ conuenit decretum, in concilio *Toletano* decimo [d] ad eumdem finem factum. Si quis episcopus successorem suum ordinasset, per canonem concilii *Antiocheni* [e] ordinatio erat irrita, quod clandestine sine prouincialis synodi consensu facta esset. Vel si quis episcopus a duobus tantum episcopis ordinatus esset, ob camdem rationem deponendus erat, quia id factum erat contra regulam, quæ præsentiam metropolitani & episcoporum prouincialium

(c) Can. apost. c. LXXVI. *Ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ, ἢ τῷ υἱῷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενεῖ χαριζόμενον τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς, χειροτονεῖν οὓς αὐτὸς βούλεται· κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ Θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ· οὐ γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονομίαν ὀφείλει τιθέναι· εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσει, ἄκυρος μὲν ἔστω ἡ χειροτονία, αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ. Non oportet episcopum, fratri, vel filio, vel altere propinquo dignitatem episcopatus largiendo, ordinare quos ipse vult: non enim æquum est, vt episcopatus sui heredes faciat, humano adfectu largiens quæ Dei sunt: nam Christi ecclesiam non debet hereditati subiicere. Si quis autem hoc fecerit; irrita quidem sit eius ordinatio; ipse vero puniatur segregatione.*

(d) Conc. Toletan. X. can. III. Agnouimus quosdam pontifices præcepti principis apostolorum, qui ait: *Pascite, qui in vobis est, gregem &c.* ita esse immemores, vt quibusdam monasteriis, parochialibusque ecclesiis, aut suæ consanguinitatis personas, aut sui sanguinis participes inique sæpe statuant in prælatum; ita illis prouidentes commoda inhonesta, vt eisdem deserantur, aut quæ proprio episcopo dare iustus ordo poposcerit, aut quæ rapere deputati exactoris violentia potuerit. Proinde decenter omnibus placet, & in præsenti tale rescindere factum, & non esse de cetero faciendum. Nam quisquis pontificum deinceps, aut sanguine propinquis, aut fauore sibi personis quibuscumque deuinctis talia commodare lucra tentauerit ausu nefandæ præsumtionis; & quod visum fuerit, deuocetur in irritum, & qui ordinarit, annuæ excommunicationis ferat excidium.

(e) Conc. Antioch. c. XXIII. *Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι ἀντ' αὐτοῦ καθιστᾷν ἕτερον ἑαυτοῦ διάδοχον, κἂν πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βίου τυγχάνῃ· εἰ δέ τι τοιοῦτο γίγνοιτο, ἄκυρον εἶναι τὴν κατάστασιν, φυλάττεσθαι δὲ τὸν θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικὸν, περιέχοντα, μὴ δεῖν ἄλλως γίνεσθαι, ἢ μετὰ συνόδου καὶ ἐπικρίσεως ἐπισκόπων, τῶν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τοῦ προάγεσθαι τὸν ἄξιον. Nec liceat episcopo alium pro se successorem constituere, etiam si sit in fine vitæ. Si quid autem fiat eiusmodi, irrita sit constitutio. Seruetur autem ritus ecclesiasticus, qui continet, non aliter debere fieri, quam cum synodo & iudicio episcoporum, qui post defuncti dormitionem potestatem habent dignum prouehendi.*

requirebat. Hinc concilium *Arauſicanum* primum [*f*] in tali caſu hoc habebat decretum: *Duo ſi præſumſerint ordinare epiſcopum, placuit de præſumtoribus, vt, ſicubi contigerit, duos epiſcopos inuitum epiſcopum facere, auctoribus damnatis, vnius eorum eccleſiæ ipſe, qui vim paſſus eſt, ſubſtituatur: ſi voluntarium duo fecerint, & ipſe damnabitur, quo cautius ea, quæ ſunt antiquitus inſtituta, ſeruentur.* Et concilium *Regenſe* [*g*] *Armentarium* epiſcopum *Ebredunenſem* hanc ipſam ob cauſſam re vera deponebat, quia non habuerat tres epiſcopos ad ſe ordinandum. Hæc omnia contra cognitas ordinationis regulas fiebant, hominibuſque dabantur crimini, quia bonas regulas & decreta, ad bonum regimen & in beneficium eccleſiæ ſapientiſſime facta, violabant. Et idcirco ſi quo in huiuſmodi caſu crimen committeretur, ordinatio per diſciplinam eccleſiæ irrita declaranda erat ab origine; & clerici ſic ordinati deponi poterant, ſimul ac ordinati eſſent, ob vitium in ipſorum ordinatione commiſſum. Equidem id manifeſtum eſt, eccleſiam non ſemper eos re ipſa depoſuiſſe: tunc vero a ſuis ipſius regulis diſcedebat, & talis agendi ratio ad fauorem duntaxat & indulgentiam in ſpecialioribus quibuſdam caſibus impertiendam ſpectabat, quum eccleſia iuſtis de cauſſis diſciplinam ſuam laxandam, & hominibus iſtiuſinodi commoda concedenda duceret, quæ rigore legis ſibi poſtulare haud poterant. Generalibus diſciplinæ regulis ſua conſtabat vis & auctoritas, etiamſi eccleſia non ſemper e re ſua eſſe iudicaret, eas ſeuere exſequi.

§. IV.

Nullum remedium hoc in caſu per publicæ pœnitentiæ pro criminibus actionem permiſſum.

NEQVE vllum hoc in caſu remedium erat, vt quis ſolemnem criminum ſuorum expiationem coram eccleſia, publicam pro eis agendo pœnitentiam, faceret. Hoc enim viam

(*f*) Concil. Arauſic. I. c. XXI.

(*g*) Conc. Regenſ. c. II. Ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque euacuandam eſſe cenſuimus, in qua, prætermiſſa trium præſentia, nec expetitis comprouincialium litteris, metropolitani quoque voluntate neglecta, prorſus nihil, quod epiſcopum faceret, oſtenſum eſt. Itaque placuit in voluntate domini, remoto eo, qui perperam aſſumtus erat epiſcopus, fieri omnino fratrum conſtitutionem, eccleſiaſtica traditione ſeruata.

ad

ad regularem ordinationem adeo non aperiebat, vt de eis rebus esset, quæ eos a munere ecclesiastico plane reiiciebant. Si vero clandestinis artibus ordinationem obtinuissent, idonea credebatur ratio ordinibus eos suis priuandi deque gradu deiiciendi. *Ex pœnitentibus*, inquit concilium *Carthaginense* quartum [*b*], *quamuis sit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem.* Eumdem in modum concilium *Romanum* sub *Hilario* pœnitentes [*i*] non minus, quam inscios litterarum & aliqua membrorum damna passos, ab ordinatione arceri iubet: Et declarat, vt quisquis episcoporum tales consecrauerit, factum suum dissoluat; hoc est, ordinibus eos suis, simul ac ordinati fuerint, deiiciat. Idem ab *Innocentio* episcopo *Romano* definitum est in caussa cuiusdam *Modesti*, qui, postquam pro multis criminibus pœnitentiam egisset, non tantum clericus ordinatus fuerat, quod legi erat contrarium, sed episcopatum etiam ambiebat. Decretum eius hac in re ita habet; *Non* [*k*] *sola ab episcopatus ambitione, sed etiam* (secundum canones *Nicænos* [*l*]) *a clericatus remoueatur officio.* Concilium *Aurelianense* tertium idem sanxit [*m*]: *De ipsis, qui ordinandi sint clerici, regulari custodiatur studio, ne aut duarum vxorum vir; aut renuptæ maritus, aut pœnitentiam professus -- ad ordines promoueatur. Quod si sciens episcopus contra hæc statuta agendum esse crediderit, is quidem qui ordinatur, suscepto iuxta anteriores canones priuetur officio: sed & pro ordinationis temeritate sex mensibus a celebrandis officiis sequestretur.* Concilium *Agathense* [*n*] pœnam quodam modo mitigat, talibus presbyteris & diaconis nomen & honorem tenere permittens, diaconis autem calicem ministrare, & presbyteris oblationem altaris consecrare interdicens. Et concilium primum *Toletanum* [*o*] eos de gradu quidem deiicit, non

(*b*) Conc. Carth. IV. c. LXVIII.
(*i*) Conc. Rom. can. III. cit. sub litt. anteced. (*y*) pag. 60.
(*k*) Innocent. epist. VI. ad episcopos Apuliæ.
(*l*) Concil. Nic. can. IX. & X. cit. §. III. litt. (b) pag. 54. 55.
(*m*) Concil. Aurelian. III. can. VI.
(*n*) Concil. Agath. c. XLIII. vid. cap. III. §. IX. sub litt. (g) pag. 54.
(*o*) Concil. Tolet. I. c. II. Placuit, pœnitentes non admittantur ad clerum. -- Si qui autem ante ordinati sunt diacones, inter subdiaconos habeantur.

omni-

omnino tamen, sed diaconis, qui ita de pœnitentibus ordinati fuerint, locum inter hypodiaconos, hoc est in proximo inferiore ordine, habere permittit. Hac vel illa ratione quilibet clericus, qui pœnitentiam egerat, dum esset laicus, corrigebatur & plectebatur eo, quod quum ordinaretur, non declarasset, se in istiusmodi statu esse, qui per ecclesiæ regulas iusto impedimento ordinationi ipsius esset. Et semper res plena scandali & offensionis habebatur, si cui, qui publice pœnitentiam in ecclesia egisset, permitteretur instar publici ministri officia celebrare. Ecclesia admittere eos ad veniam & pacem post pœnitentiam poterat; sed vt ad aliquam dignitatem adspirarent, vel in vllo clericali officio perseuerarent, eis permittere nolebat.

§. V.

Impedimenta quædam ordinationis, ob externo hominum statu & conditione in mundo oriunda, deiectioni eorum nonnumquam dabant occasionem.

ALIVD genus erat impedimentorum ordinationis, quæ, vt obseruo, non ex vlla criminali actione in hominibus, sed ex externo tantum eorum statu & conditione in mundo oriebantur; quia cum sacri ordinis officiis consistere non poterat. Quocirca plures accuratæ regulæ datæ, ad istiusmodi hominum ordinationem impediendam, eosque de clericali ad sæcularem statum deiiciendos, si forte contra istiusmodi interdicta imprudenter essent ordinati. Ita, vt paucis rem exemplis illustremus, militia (sub qua, vt alio loco [*] ostendimus, non tantum armati milites, sed omnes etiam ministri palatii imperatoris, & omnes apparitores iudicum siue gubernatorum prouinciarum comprehendebantur) militia, inquam, hoc sensu latiore accepta, cum officiis vitæ clericalis consistere non posse credebatur: quia homines, in istiusmodi vitæ genere constituti, per leges seruitio imperii tenebantur, idcirco leges tam ecclesiasticæ quam ciuiles eos ad ordinem aliquem ecclesiæ admitti vetabant; et si quam per fraudem vel errorem admissi essent, amouendi & ad pristinum statum reuocandi erant. Ecclesia aliam etiam habebat rationem reiiciendi mi-

(*) Lib. IV. c. IV. §. I. vol. II. pag. 144. 145.

lites

lites bellicos, quod probabile esset, eos manus suas sanguine maculasse, cuiusmodi ordinationem accipere non poterant. Hinc quum nonnulli tales in ecclesiis *Hispanicis* in ordines adsciti essent, *Innocentius* pontifex *Romanus*, data ad synodi *Toletanae* episcopos acriore epistola, narrabat, expedire propter numerum sic ordinatorum, vt in officio tolerarentur, ne perturbationes mouerentur quam plurimis ecclesiis, & vt ea, quae facta essent, Dei potius iudicio dimitterentur: sed si deinceps istiusmodi ordinarentur, tam hos ipsos, quam qui eos ordinassent [p], ordine & honore priuandos esse pronuntiabat. Cui eius admonitioni concilium *Toletanum* [q] eatenus morem gerebat, vt canonem faceret in hanc sententiam: *Si quis post baptismum militauerit & chlamydem sumserit, aut cingulum; etiamsi grauiora non admiserit, si ad clerum admissus fuerit, diaconii non accipiat dignitatem.* Seruos & clientes beneficiarios ordinari ex eadem ratione prohibitum erat, quia per legem ministerio dominorum suorum temporalium obligati erant: Ita similiter omnia membra ciuilis cuiusdam societatis, vel sodalitii opificum, quia ministerio reipublicae tenebantur: Et omnes, qui nomine veniebant curialium siue decurionum in imperio *Romano*; vtpote qui membra erant curiae, siue communis concilii in aliqua ciuitate, cui per facultates & possessiones suas operam suam commodare debebant. Horum omnium ordinatio generatim tum per ecclesiasticas tum ciuiles leges interdicta erat: & si qui eorum irregulariter essent ordinati, domini libertatem habebant repetendi seruos suos; imperium milites suos; & curia

(p) Innocent. epist. XXIII. ad synod. Toletan. cap. IV. De ordinationibus, quas prauae consuetudinis vitio Hispanienses episcopos celebrare cognoscimus, fuerat aliquid secundum maiorum traditionem statuendum, nisi perpenderemus, ne perturbationes quam plurimis ecclesiis moueremus. Quorum factum ita reprehendimus, vt propter numerum corrigendorum ea, quae quoquo modo facta sunt, in dubium non vocemus, sed Dei potius iudicio dimittamus. --- Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestrae maturitas prouidere debebit, vt tantae vsurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, vt si qui posthaec aduersus formas canonum vel ad ecclesiasticum ordinem, vel ad ipsum sacerdotium venire tentauerint, vna cum creatoribus suis ipso, in quo inuenti fuerint, ordine & honore priuentur.

(q) Concil. Tolet. I. c. VIII.

decuriones suos desertores: Et ecclesia, excepto in quibusdam specialibus casibus, eos deponere debebat & statim consentire, vt ad antiquam suam stationem & functionem saecularem reducerentur. De quibus omnibus libro quodam [*] anteriore copiosius exposuimus, hoc autem loco ea tantum ad explanandum disciplinam ecclesiae attingimus.

§. VI.

Quaenam crimina depositionem, vel alias censuras clericis in officii sui administratione adferre potuerint. 1. Clerici censura ecclesiastica adficiendi ob contemtum canonum.

HACTENVS caussas & occasiones deiectionis clericorum ex vitio aliquo, sub clericalis muneris aditum commisso, oriundas spectauimus. Iam videbimus, quaenam crimina deiectionem parere, vel aliis censuris in officii sui administratione obnoxios eos reddere potuerint. Atque heic generatim notandum fuerit, clericum censuris semper fuisse obnoxium ob quemuis contemtum canonum. Qua de re in concilio primo *Carthaginensi* [r], *Taurinensi* & *Bracarensi* & diuersis aliis regulae praescriptae leguntur. Verum vt hae clericos & laicos pariter adficiunt, eas heic longo ordine recensere nihil attinet, quum id libro quodam superiore [†], in generaliore disciplinae consideratione, factum sit.

§. VII.

2. Ob negligentiam in officio suo.

SPECIALIVS censurae obnoxii erant ob negligentiam in officio suo, vel actionem aliquam in eius administratione, rectae legum normae minime conuenientem. *Episcopus aut presbyter*, inquiunt canones apostolici [s], *clerum vel populum negli-*

(*) Lib. IV. c. IV. §. II. seqq. volum. II. p. 145. seqq.

(r) Concil. Carthag. I. c. XIV. Si quis statuta supergressus corruperit, vel pro nihilo habenda putauerit, si laicus est, communione, si clericus est, honore priuetur.
Conc. Taurin. c. II. †
Conc. Brac. I. c. XL. (ap. Labb. conc. II. can. XXII. tom. V. conc. p. 842.) Placuit, vt quaecumque praecepta antiquorum canonum modo in concilio recitata sunt, nullus audeat praeterire. Si quis autem quasi contumax transgreditur, ille necesse est vt de suo degradetur officio.

(†) Lib. XVI. cap. IX. §. V. volum. VII. pag.

(s) Canon. apost. c. LVIII. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ,

gens

gens & non docens eos pietatem, ſegregetur: ſi autem in ſocordia perſeueret, deponatur. Hæc negligentia in ciuili lege [*t*] ſacrilegium audit, & hoc nomine puniri iubetur.

§. VIII.

3. Ob neglectum vſum publicæ liturgiæ, orationis dominicæ, hymnorum &c.

Si clerici publicam liturgiam, vel vllam eius partem, orationem dominicam, ſtatos & receptos hymnos, cetera, prætermitterent, cenſuræ & condemnationi obnoxii erant. Concilium *Toletanum* quartum diuerſos hanc in rem canones habet. *Quiſquis ſacerdotum vel ſubiacentium clericorum*, inquit vnus canon [*u*], *orationem dominicam quotidie aut in publico aut in priuato officio præterierit, propter ſuperbiam iudicatus, ordinis ſui honore priuetur.* Alius [*w*] vſum precum communium, doxologiæ, & hymnorum HILARII atque AVGVSTINI, in laudem Dei atque apoſtolorum & martyrum triumphos compoſitorum ſtabilit, & tandem concludit: *Sicut igitur orationes, ita & hymnos in laudem Dei compoſitos nullus noſtrum vlterius improbet, ſed pari modo Gallicia Hiſpaniaque celebrent, excommunicatione plectendi, qui hymnos reiicere fuerint auſi.* Alius vſum hymni trium puerorum confirmat, eamdem pœnam negligentibus cum [*x*] denuntians. Quartus quidam canon [*y*] definit, quemadmodum doxologia illa *Glo-*

καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥᾳθυμίᾳ, καθαιρείσθω.

(*t*) Cod. Theodoſ. lib. XVI. tit. II. de epiſcopis leg. XXV. Qui diuinæ legis ſanctitatem aut neſciendo confundunt, aut negligendo violant, ſacrilegium committunt.

(*u*) Concil. Tolet. IV. c. X.

(*w*) Ibid. can. XIII.

(*x*) Ibid. can. XIV. Hymnum quoque trium puerorum, in quo vniuerſa cœli terræque creatura dominum collaudat, & quem eccleſia catholica per totum orbem diffuſa celebrat, quidam ſacerdotes in miſſa dominicorum dierum & in ſolemnitatibus martyrum canere negligunt: proinde hoc ſanctum concilium inſtituit, vt per omnes eccleſias Hiſpaniæ vel Galliciæ in omnium miſſarum ſolemnitate idem in pulpito decantetur: communionem amiſſuri, qui & antiquam huius hymni conſuetudinem noſtramque definitionem exceſſerint.

(*y*) Ibid. c. XV. In fine pſalmorum non, ſicut a quibuſdam huc vſque, Gloria patri, ſed, Gloria & honor patri dicatur, Dauid propheta dicente: *Afferte domino gloriam & honorem:* & Ioannes euangeliſta in apocalypſi: *Audiui*

ria patri, &c. ab omnibus ecclesiasticis cani debeat: & quintus quidam [z] lectionem apocalypseos certo anni tempore fieri iubet, inter pascha scilicet & pentecosten, eamdem sententiam & pœnam excommunicationis denuntians omnibus, qui vel librum tamquam non canonicum reiecturi, vel in diuino officio secundum datam regulam adhibere prætermissuri sint.

§. IX.

4. Ob mutationem in forma baptismi factam.

Si quis ecclesiæ minister materialem mutationem faceret in administrandis sacramentis, propter istam audaciam officio deiiciendus erat: Verbi gratia, si vel generalem verborum formulam in baptismo vsitatam mutaret, vel trinam immersionem, vniuersali consuetudine in omnibus ecclesiis receptam. *Si quis episcopus aut presbyter*, inquit canon quidam apostolicus [a], *secundum domini constitutionem non baptizauerit in patrem & filium & spiritum sanctum; sed in tres principio carentes, vel in tres filios, vel in tres paracletos, deponatur.* Et proximus canon [*] ait: *Si quis episcopus aut presbyter non tres mersiones vnius initiationis seu baptismi fecerit; sed vnam mersionem, quæ detur in mortem domini, deponatur. Non enim dixit dominus; In mortem meam baptizate: sed, Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti.*

vocem cælestis exercitus dicentem: Honor & gloria Deo nostro sedenti in throno: ac per hoc hæc duo sic oportet in terris dici, sicut in cælis resonant. Vniuersis igitur ecclesiasticis hanc obseruantiam damus, quam quisquis prætererierit, communionis iacturam habebit.

(z) Ibid. can. XVII. Apocalypsin librum multorum conciliorum auctoritas & synodiea sanctorum præsulum Romanorum decreta Ioannis euangelistæ esse perscribunt, & inter diuinos libros recipiendum [hic deest aliquid] atque in ecclesia Dei prædicare contemnunt. Si quis eum deinceps aut non receperit, aut a pascha vsque ad pentecosten missarum tempore in ecclesia non prædicauerit, excommunicationis sententiam habebit.

(a) Can. apost. XLIX. (al. XLI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱούς, ἢ εἰς τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

(*) Can. apost. XLII. (al. L.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλ' ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε· ἀλλά, πορευθέντες κ. τ. λ.

§. X.

§. X.

5. Si non frequentarent quotidianum Dei cultum.

Si quis clericus ecclesiam frequentare & diuino cultui adesse negligeret, etiam quando ipse non celebrabat sacrificium, deponendus erat, si admonitus in contemtu persisteret. Hunc in finem decretum legimus a concilio *Toletano* primo [*b*] factum: *Presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet ecclesiae deputatus clericus, si intra ciuitatem fuerit, vel in loco, in quo ecclesia est, aut castella, aut vici sunt, aut villae, si ad ecclesiam aut ad sacrificium quotidianum non venerit, clericus non habeatur, si castigatus, per satisfactionem veniam ab episcopo noluit promereri.* Concilium *Agathense* tales ad communionem peregrinam reducit [*c*], hoc est, officio ad tempus amouet. Et lex IVSTINIANI [*d*] eos extra clerum iubet constitui, propter scandalum, quod per istiusmodi neglectum & contemtum diuini cultus detur laicis.

§. XI.

6. Si saecularibus officiis sese implicarent.

Si quis clericus se admisceret atque implicaret saecularibus officiis, quum hoc minus necessaria auocatio esset a propria eius functione, & proprium vocationis eius impediret negotium, munere suo priuandus erat. *Non oportet*, inquit vnus e canonibus apostolicis [*e*], *vt episcopus se εἰς δημοσίας διοικήσεις in publicas administrationes demittat, sed ecclesiasticis vsibus vacet. Aut igitur persuadeatur hoc non facere, aut deponatur. Nemo e-*

(*b*) Concil. Tolet. I. c. V.

(*c*) Conc. Agath. c. II. Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: & si qui prioris gradus elati superbia communionem fortasse contemserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur: ita, vt quum eos poenitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant.

(*d*) Cod. Iustin. lib. I. tit. III. de episcopis leg. XLII. §. X. *τοὺς μὴ εὑρισκομένους ἀμέμπτως ταῖς λειτουργίαις προσκαρτεροῦντας ἔξω τοῦ κλήρου καθίστασθαι, Eos, qui inuenti non fuerint inculpate in liturgiis perseuerantes, extra clerum constitui (iubemus).*

(*e*) Can. apostol. LXXXI. *ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις· ἢ πειθέσθω ἂν τοῦτο μὴ*

nim potest duobus dominis seruire; iuxta dominicam admonitionem. Alius canon [*f*] ait: *Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, militiæ vacans, & vtrumque retinere volens, Romanum magistratum & sacram administrationem; deponatur. Quæ enim sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo.* Concilium *Carthaginense* primum [*g*] clericis interdicit, ne administrationem vel procurationem domorum in se recipiant, quia apostolus dicat: *Nemo militans Deo, ingerit se negotiis sæcularibus.* Et concludit: *Proinde aut clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sint sine officio clericorum.* Enimuero quum necessitas vel caritas videri posset postulare a clericis, vt in casibus quibusdam specialibus negotiis sæcularibus sese implicarent, concilium *Chalcedonense* [*h*] regulam cum quadam distinctione tradit: *Peruenit, inquiens, ad sanctam synodum, quod eorum, qui in clerum cooptati sunt, quidam propter turpe lucrum alienas possessiones conducunt, & sæcularia negotia exercent, diuinum ministerium negligentes, sæcularium vero domos subeuntes, & eorum facultatum tractationem ac curationem propter auaritiam suscipientes. Definiit ergo sancta synodus, neminem deinceps, nec episcopum, nec clericum, nec monachum vel possessiones conducere, vel sæcularibus possessionum administrationibus se ipsum ingerere: nisi vtique ex lege ad inexcusabilem impuberum tutelam vocetur, vel ciuitatis episcopus eum rerum ecclesiasticarum curam gerere permittat, vel orphanorum, vel viduarum, quibus prouideri non potest, & personarum, quæ ecclesiastico auxilio maxime indigent, propter* timo-

ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω· οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν κυριακὴν παρακέλευσιν.

(*f*) Ibid. can. LXXXIII. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω· τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, θεῷ. Vid. can. VII. ibid. κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω· εἰ δὲ μή, καθαιρείσθω.

(*g*) Conc. Carth. I. c. VI.

(*h*) Concil. Chalced. can. III. Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, ὅτι τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων τινὲς δι' οἰκείαν αἰσχροκέρδειαν ἀλλοτρίων κτημάτων γίνονται μισθωταί, καὶ πράγματα κοσμικὰ ἐργολαβοῦσι, τῆς μὲν τοῦ θεοῦ λειτουργίας καταῤῥᾳθυμοῦντες, τοὺς δὲ τῶν κοσμικῶν ὑποτρέχοντες οἴκους, καὶ οὐσιῶν χειρισμοὺς ἀναδεχόμενοι διὰ φιλαργυρίαν· ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, μηδένα τοῦ λοιποῦ, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ κληρικόν, μὴ μονάζοντα, ἢ μισθοῦσθαι κτήματα, ἢ πράγματα, ἢ ἐπεισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοικήσεσι· πλὴν εἰ μή που ἐκ νόμων καλοῖτο εἰς ἀφηλίκων, ἀπαραίτητον ἐπιτροπήν, ἢ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέψοι φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὀρφανῶν, καὶ χηρῶν ἀπρονοήτων, καὶ τῶν προσώπων τῶν μάλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, διὰ τὸν φόβον τοῦ κυ-

timorem domini. Si quis autem, quæ ſtatuta ſunt, deinceps transgredi adgreſſus fuerit, is pœnis eccleſiaſticis ſubiiciatur. Dantur multæ aliæ leges, quæ clericis pro aliis ſpondere vel cauſſam in iudicio agere, vel ſæcularem negotiationem exercere interdicunt; ſed tamen cum aliqua limitatione & exceptione. De quibus quum libro quodam antecedente [*] copioſe diſſeruimus, hoc loco plura dicere nihil attinet.

§. XII.

7. Si propriam eccleſiam ſine venia dsererent, ad migrandum ad aliam.

ALIVD eiuſdem generis crimen erat in clerico, ſi eccleſiam ſuam, cui initio per ordinationem adfixus erat, ſine venia epiſcopi, ad cuius iuriſdictionem pertinebat, deſereret. Licet enim hoc proprie non eſſet abſoluta quædam & vniuerſalis abdicatio & deſertio miniſterii eccleſiaſtici; manifeſta tamen boni ordinis violatio erat, & transgreſſio vtilis regulæ, per ſæpius iteratas præceptiones in vniuerſa eccleſia ſtabilitæ, qua clerici epiſcopi ſui eccleſiam vel diœceſin ſine eius conſenſu deſerere, & in alia quacumque in fraudem epiſcopi, qui initio eos ordinauerat, recipi prohibentur. *Si quis presbyter aut diaconus*, inquit canon quidam apoſtolicus [i], *relicta paræcia ſua ad aliam abierit; & quum migrauerit penitus, in alia paræcia præter epiſcopi ſui voluntatem manſerit; hunc iubemus non amplius ſacris miniſtrare; præſertim ſi epiſcopo ad reditum hortanti non obtemperauerit, in ordinis deſertione perſeuerans: illic tamen veluti laicus communicet. Sin vero epiſcopus, apud quem verſatur, pro nihilo ducens aduerſum eos decretam ceſſationem a miniſterio, receperit eos tamquam clericos; ſegregetur, vt magiſter turbati ordinis.* Eadem regula

ρία· εἰ δέ τις παραβαίνειν τὰ ὡρισμένα τῦ λοιπῦ ἐπιχειρήσει, ὁ τοιῦτος ἐκκλησιαστικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.

(*) Lib. VI. cap. IV. §. IX. X. XI. ſeq. volum. II. p. 401. ſeqq.

(i) Can. apoſtol. XII. (al. XV. XVI.) Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τῦ καταλόγυ τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβῃ ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τῦ ἰδίυ ἐπισκόπυ· τῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτυργεῖν, εἰ μάλιστα, προσκαλυμένυ αὐτὸν ἐπανελθεῖν τῦ ἐπισκόπυ, ὀκ ὑπήκυσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ· ὡς λαϊκὸς μέν τοι ἐκεῖσε κοινωνείτω· εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος, παρ᾽ ᾧ τυγχάνυσιν, παρ᾽ ὀδὲν ἡγησάμενος τὴν κατ᾽ αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτὰς ὡς κληρικὸς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

ſæpi-

ſæpius repetitur in antiquis canonibus, ad quos alio loco lectorem [†] amandauimus.

§. XIII.

8. Si miniſterium obire auderent, a ſynodo iam condemnati.

Si quis clericus miniſterium obire auderet, poſtquam a ſynodo condemnatus, nec dum ab ea vel alia quadam ſynodo abſolutus eſſet, ob contemtum ſuum deiiciendus erat ſine vlla ſpe reſtitutionis. Ita primum in canonibus apoſtolicis [*k*] decretum eſt: *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, iuſte propter manifeſta crimina depoſitus, attingere ſibi quomdam traditum miniſterium auſus fuerit; is penitus ab eccleſia exſcindatur.* Concilium *Antiochenum* [*l*] hanc regulam paullo explicitius repetit: *Si quis epiſcopus a ſynodo depoſitus, vel presbyter, vel diaconus a proprio epiſcopo, ſacrum celebrare auſus fuerit, ſiue epiſcopus ſecundum præcedentem conſuetudinem, ſiue presbyter, ſiue diaconus, nullam amplius ſpem reſtitutionis in alia ſynodo, neque defenſionis locum ei habere liceat. Sed & omnes, qui ei communicant, ex eccleſia eiiciantur, & maxime ſi quam ſententiam aduerſus prædictos prolatam didicerunt, eis communicare auſi fuerint.* Hic canon in magno concilio *Chalcedonenſi* [*m*] repetitur & confirmatur, tamquam firma & ſtata regula, tunc vniverſalis eccleſiæ codici inſerta.

§. XIV.

9. Si a cenſura ſynodi prouincialis ad extraneas appellarent eccleſias.

Hoc in caſu eccleſia appellationem permittebat, vt, ſi quis iniuriam paſſus, vel oppreſſus eſſet per violentam aliquam ſecum agendi rationem, coram prouinciali ſynodo ius poſtu-

(†) Lib. VI. c. IV. §. IV. vol. II. p. 387. ſeqq.

(*k*) Can. apoſtol. XXIX. (al. XXI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἐφάψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας· οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

(*l*) Conc. Antioch. can. IV. Εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τολμήσειέν τι πρᾶξαι τῆς λειτουργίας, εἴτε ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν προάγουσαν συνήθειαν, εἴτε ὁ διάκονος· μηκέτι ἐξὸν εἶναι αὐτῷ, μηδ᾽ ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως, μήτε ἀπολογίας χώραν ἔχειν· ἀλλὰ δὲ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ πάντας ἀποβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα εἰ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προειρημένων ἐξενεχθεῖσαν τολμήσειαν αὐτοῖς κοινωνεῖν.

(*m*) Concil. Chalced. act. IV. (concil. tom. IV. p. 538.)

lare

lare posset. Tum vero hæc appellandi libertas ad locum siue prouinciam, in qua ille viuebat, adstricta erat, nec ad aliam poterat confugere regionem, hanc quidem huic rei prætexendo caussam, quod illic alieniores a partium studio iudices se habiturum considerct. Equidem episcopi *Romani* interdum peculiarem hac in re prærogatiuam sibi arrogabant, quasi potestatem haberent appellationes ab aliis ecclesiis accipiendi, caussasque, in extraneis regionibus iisque remotissimis & diversæ iurisdictioni subiacentibus subnatas, audiendi atque decidendi. At vero *Augustinus* & reliqui patres *Africani* huic iniquæ vsurpationi mascule sese opponebant, clericisque ad exteras ecclesias appellare interdicebant, facto hanc in rem tali decreto: *Placuit, vt presbyteri, diaconi vel ceteri inferiores clerici, in caussis, quas habuerint, si de iudiciis episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos audiant; & inter eos, quicquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quod & si ab eis provocandum putauerint, non prouocent nisi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem (* Romam intelligunt *) qui putauerint appellandum, a nullo inter Africam in communionem suscipiantur.* Decretum hoc primum factum est in concilio *Mileuitano* [n], & postmodum confirmatum diuersis actibus generalium synodorum, celebratarum occasione decantatissimæ appellationis *Apiarii* presbyteri *Africani*, quem, ab *Africano* quodam concilio honoris sui gradu deiectum, *Zosimus* pontifex *Romanus* communioni restituere conabatur. Quemadmodum hisce conatibus obuiam ierint patres *Africani*, quamdiu tres pontifices *Zosimus, Bonifacius*, & *Cælestinus* sedi *Romanæ* alius post alium præfuerunt, & quibus argumentis contra eos pugnauerint, iam supra [*] e canonibus codicis *Africani* ostendimus. Hoc loco id tantum breuissime notamus, vt antiquam disciplinam hac in re ex communi tenore & praxi ecclesiæ explanemus.

(n) Concil. Mileuitan. c. XXII.

(*) Cod. Afric. CXXXV. CXXXVI. CXXXVII. CXXXVIII. vid. lib. IX. cap. I. §. XI. volum. III. p. 303. seqq.

§. XV.

10. *Si controuersias coram episcopis finire recusarent, & ad saeculare confugerent iudicium.*

Alia res, propter quam clerici poenis ecclesiasticis subiiciebantur, erat, si controuersias suas coram episcopis finire recusarent, & ad saecularia potius aufugerent iudicia. Leges imperiales permittunt, & leges ecclesiasticae praecipiunt eis, vt omnes lites, quas inter se habeant, ad ecclesiastici tribunalis cognitionem deferant. Occasionem alio in loco [*] habuimus hac de re, tamquam priuilegio & immunitate, clericis per leges imperiales indulta, loquendi, & quae hoc loco de ea adhuc notabimus, tantum ea sunt, quae ad disciplinam ecclesiae spectant. Quo pertinet decretum, quod in concilio legimus *Chalcedonensi* [o]: *Si quis clericus habet cum clerico litem aut negotium, proprium episcopum ne relinquat, & ad saecularia iudicia ne excurrat: sed caussam prius apud proprium episcopum agat: vel de episcopi sententia apud eos, quos vtraque pars elegerit, iudicium agitetur: Si quis autem praeter hoc fecerit, canonicis poenis subiiciatur.* Quae poenae in ecclesia *Africana* in eo consistebant, vt locum suum, hoc est dignitatem, amitteret, siue episcopus esset, siue presbyter, siue diaconus, siue alius quicumque inferior clericus, qui sententiam fori ecclesiastici in caussa criminali declinaret, & ad iudicium confugeret saeculare: Vel si caussa ciuilis esset, perdere debebat quicquid emolumenti ex ista actione consequutus erat; quemadmodum concilium *Carthaginense* tertium [p] hac in re definiuit, quia vniuersam ecclesiam despiciebat in eo,

(*) Lib. V. cap. I. §. IV. vol. II. p. 207. seqq.

(o) Concil. Chalced. c. IX. *Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχει, μὴ καταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατατρεχέτω· ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἤγουν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλεται, τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω· εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσει, κανονικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.*
Vid. conc. Venetic. c. IX. Clericis, nisi ex permissu episcoporum suorum saecularia iudicia adire non liceat. Sed si quis fortassis episcopi sui iudicium coeperit habere suspectum, aut ipsi de proprietate aliqua aduersus ipsum episcopum fuerit nata contentio, aliorum episcoporum audientiam, non saecularium potestatem, debebit audire. Aliter a communione habeatur alienus.

(p) Concil. Carth. III. c. IX. Placuit, vt quisquis episcoporum, presbyterorum

quod

quod nullum e viris ecclesiasticis caussam suam diiudicare posse, opinaretur. Et concilium *Milenitanum* hisce addit [q], quod nulli clerico liceat ab imperatore petere, vt sibi in aliqua caussa iudices sæculares adsignet, sed tantum ecclesiasticos, nisi honore ille suo priuari velit. Et hic genuinus sensus videtur esse duorum celebratissimorum canonum concilii *Antiocheni*, qui generatim a recentioribus auctoribus eo perperam accipiuntur, quasi constituti sint duntaxat clandestino consilio *Arianorum* contra *Athanasium*, quum re vera nihil nisi antiquam disciplinæ regulam, per ecclesiam vniuersaliter obseruatam, contineant. Verba prioris canonis hæc sunt [r]: *Si quis episcopus, vel presbyter, vel omnino ex canone, citra sententiam & litteras episcoporum prouinciæ & maxime metropolitani ad imperatorem proficisci adgressus fuerit, is abdicetur & eiiciatur non solum a communione, sed etiam a dignitate, cuius est particeps, vt qui religiosissimi imperatoris nostri auribus molestiam adferre audeat præter ritum ecclesiæ. Si autem necessarius vsus exigat, vt ad imperatorem se conferat, id agat cum deliberatione & sententia metropolitani prouinciæ, & eorum, qui sunt in ea, eorumque litteris munitus, iter inuadat.* Posterior canon ita habet [s]: *Si quis a proprio episcopo depositus presbyter, vel dia-*

& diaconorum seu clericorum, quum in ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis caussa fuerit commota, si relicto ecclesiastico iudicio, publicis iudiciis purgari voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali iudicio. In ciuili vero perdat, quod euicit, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio iudicat, qui de vniuersa ecclesia male sentiendo, de iudicio sæculari poscit auxilium, quum priuatorum christianorum caussas apostolus ad ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

(q) Concil. Mileuit. c. XIX. Quicumque ab imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem episcopale iudicium ab imperatore postulauerit, nihil ei obsit.

(r) Concil. Antioch. c. XI. *Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ κανόνος, ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν, ὁρμήσειεν πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν, τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι καὶ ἀπόβλητον γίνεσθαι, οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν τολμῶντα τὰς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀκοὰς, παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας· εἰ δὲ ἀναγκαία καλοίη χρεία πρὸς βασιλέα ὁρμᾷν, τοῦτο πράττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπου, ἢ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι.*

(s) Ibid. c. XII. *Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος, ἢ διάκονος,*

conus,

conus, vel episcopus a synodo, ausus fuerit imperatoris auribus molestiam exhibere, quum oporteat ad maiorem synodum conuerti, & ius, quod se habere putat, ad plures episcopos referre, eorumque examinationem & iudicium suscipere: qui itaque iis contemtis imperatori molestus fuerit, is nulla venia dignus, neque sui defendendi locum habeat, nec restitutionis futura spem exspectet. Recentiores scriptores plerique omnes, sequentes animaduersionem, factam in hunc canonem ab ANTONIO AVGVSTINO [t] & BARONIO [u], canonem conflatum esse putant a factione *Ariana* aduersus *Athanasium*; & eumdem ipsum canonem esse dicunt, ad quem prouocarint contra *Chrysostomum* aduersarii eius, & quem ipse atque aduocati ipsius reiecerint temporibus sequentibus. Verum eruditus SCHELSTRATVS, qui concilii *Antiocheni* ex instituto vindicauit auctoritatem [w], errorem vulgarem esse ostendit; demonstrans canonem *Arianum* ab hoc omnino diuersum, & hunc *Antiochenum*

ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλῆσαι τολμήσειε τὰς βασιλέως ἀκοάς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, προσαναφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν αὐτῶν ἐξέτασίν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι· εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας, ἐνοχλήσειεν τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μηδεμιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μηδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδὲ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως προσδοκᾶν.

(t) Anton. August. de emendatione Gratiani lib. I. dial. XI. p. 123. Hoc esse caput arbitror contra b. Athanasium scriptum, quod reprehendit Iulius in epistola ad hos eosdem episcopos Antiochiae congregatos; idem contra Ioannem Chrysostomum dum obiiceretur, ab eo responsum est, haereticorum canonem fuisse.

(u) Baron. an. CCCXLI. n. XXVIII. (al. XXX.) Hic canon aduersus Athanasium, vt apparet, editus; quippe quem dicerent Eusebiani, litteris tantum imperatoris subnixum, qui depositus fuerat in conciliabulo Tyrio, in suam ecclesiam Alexandrinam reuersum esse. Quum igitur idem ipse canon aduersus Ioannem Chrysostomum ab eius aduersariis adduceretur; qui ipsum defendebant, libera voce dicebant, canonem ab Arianis sancitum & per Sardicense concilium penitus esse sublatum, atque irritum omnino redditum, cetera.

(w) Schelstrat. de concilio Antioch. p. 541. Grauem peritorum errorem primum aperui parte II. antiquitatis illustratae, vbi canonem a Theophilo quondam D. Chrysostomo obiectum, quem Socrates, Sozomenus, Georgius patriarcha Alexandrinus, aliique in odium D. Athanasii ab Arianis confectum testantur, in medium attuli ex Palladio Helenopolitano episcopo, ipsius Ioannis Chrysostomi discipulo, & est sequens: *Si quis episcopus aut presbyter siue iuste siue iniuste depositus ex se ipso absque synodo in ecclesiam redierit, hic iam excusationis non habeat locum, sed omnino expellatur.* Hic quondam oculos lectoris aduocabam, nunc fidem peritorum omnium expe-

con-

conformem esse receptæ disciplinæ veteris ecclesiæ. Nam vt talem vniuersalis ecclesiæ codici insertum & a concilio *Chalcedonensi*, & ab omnibus canonum collectoribus, FERRANDO, *Carthaginensi* diacono, MARTINO, episcopo *Bracarensi* & *capitularibus* CAROLI MAGNI imperatoris agnitum esse. Accedit, quod concilium *Veneticum* [x] canonem habeat eiusdem argumenti: *Clericus, si fortasse episcopi sui iudicium caperit habere suspectum, aut ipsi de proprietate aliqua aduersus ipsum episcopum fuerit nata contentio, aliorum episcoporum audientiam, non secularium potestatum, debebit ambire. Aliter a communione habebitur alienus.* Ex quibus omnibus manifestum est, concilium *Antiochenum* nihil amplius intendisse, quam clericis imponere necessitatem omnes controuersias suas coram synodo episcoporum finiendi, quod generali regulæ & disciplinæ ecclesiæ conuenit.

§. XVI.

II. Si iterum baptizati vel ordinati essent.

LEGES ecclesiæ itidem seueræ erant, aduersus omnem iterationem ordinationis in clericis, & aduersus omnem baptismi iterationem in clericis & laicis: adeoque quilibet clericus, qui vel sponte sua vel per vim alterutri sese submitteret, grauissimæ pœnæ sese reddebat obnoxium. *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus,* inquiunt canones apostolici [y], *secundam ordinationem acceperit ab aliquo; deponatur & ipse, & qui eum ordinauit; nisi ostendat, se ordinationem habere ab hæreticis: qui enim a talibus baptizati, vel ordinati fuerunt; neque fideles neque clerici esse possunt.*

---

to, an post adductum e tenebris canonem illum, quem Chrysostomus, Innocentius, aliique antiquiores ab Arianis promanasse indicabant, quisquam inueniri possit, qui eum canonem inter Antiochenos duodecimum merito sustineat? Tantum re vera abest, cuiquam videri id vlterius posse, vt neminem posthac inueniri existimem, quin exclamaturus sit, vtrumque canonem toto cælo differre. Canon a Chrysostomo reiectus agit de illis, qui damnati iuste vel iniuste sine noua synodo sedem suam recuperant: canon vero XII. Antiochenus agit de illis, qui depositi imperatoris auribus molestiam adferunt, vt euidens sit, canones illos eadem de re non egisse, multo minus eodem sensu idem pertractasse. cetera.

(x) Concil. Venetic. can. IX.

(y) Can. apostol. LXVIII. *Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, δευτέραν χειροτονίαν δέξηται παρά τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· εἰ μὴ δείξοι, παρὰ αἱρετικῶν αὐτὸν ἔχειν τὴν χειροτονίαν· τοὺς δὲ παρὰ τοιούτων βαπτισθέντας, ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστὰς, οὔτε κληρικὰς εἶναι δυνατόν.*

OPTATVS [z] narrat, quod inter alias cauſſas, ob quas *Donatus* a concilio *Romano* ſub *Melchiade* damnatus & officio pulſus ſit, hæc aliqua fuerit, quod epiſcopis, tempore perſecutionis lapſis, manum impoſuiſſet, quod ab eccleſia alienum ſit. Si manum imponere heic ſignificat ordinare, tum crimen eius fuit, quod eos reordinarit: ſi vero, VT ALBASPINAEVS [*] in notis ad hunc locum & in *obſeruationibus* ſuis putat, de manus impoſitione in pœnitentia intelligendum eſt, tunc ex hoc loco nihil roboris habet argumentatio, quia ad diuerſam materiam ſpectat. Quod ad rebaptizationem attinet, res eodem modo ſe habebat. Nam canon quidam apoſtolicus [a] de ea ſic ſtatuit: *Epiſcopus, aut presbyter, eum, qui vere habet baptiſmum, ſi denuo baptizauerit, deponatur.* Et concilium *Romanum* ſub *Felice III.* decreuit, quod ſi quis epiſcopus, presbyter vel diaconus paſſus ſit ſe rebaptizari [b], deiici & per omnem vitam pœnitentiam agere, nec orationi fidelium nec orationi catechumenorum intereſſe, ſed tantum ad communionem laicam in hora mortis admitti debeat; quia talis non ſolum ordinem ſuum deſerat, ſed etiam ſe chriſtianum palam neget, & profiteatur ſe

(z) Optat. lib. I. p. 44. (p. 27. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) In Donatum ſunt hæ ſententiæ latæ; Quod confeſſus ſit, ſe rebaptizaſſe & epiſcopis lapſis manum impoſuiſſe: quod ab eccleſia alienum eſt.

(*) Albaſpin. in loc. De pœnitentiæ manus impoſitione, non autem de reordinatione hæc verba explicanda eſſe, docuimus in obſeruationibus.

(a) Can. apoſtolic. XLVII. (al. XXXIX.) *Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ --- καθαιρείσθω.*

(b) Vid. Felic. epiſt. I. c. II. (epiſt. VII. ad vniuerſos epiſcopos, tom. IV. conc. p. 1076.) Vt ab eccleſiæ ſummitatibus inchoemus, eos quos epiſcopos, presbyteros, vel diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan, ſeu coactos lauacri illius vnici ſalutariſque clarueriт feciſſe iacturam, & Chriſtum, quem non ſolum dono regenerationis, verum etiam gratia percepti honoris induerant, exuiſſe, quum conſtet, neminem ad ſecundam tinctionem venire potuiſſe, niſi palam ſe chriſtianum negauerit, & profeſſus fuerit, ſe eſſe paganum. Quod quum generaliter ſit in omnibus exſecrandum, multo magis in epiſcopis, presbyteris, diaconibus auditu ſaltem dictuque probatur horrendum. Sed quia idem dominus atque ſaluator clementiſſimus eſt, & neminem vult perire, vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia, (ſi reſipiſcunt) iacere conueniet: nec orationi non modo fidelium, ſed ne catechumenorum omnimodis intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt. Quam rem diligentius explorare vel facere probatiſſimi ſacerdotis cura debebit.

esse paganum. Lex ciuilis hasce censuras ecclesiæ confirmat additque temporales quasdam pœnas, vt maius illis robur conciliet; qua de re lector libro quodam superiore [*] plura videre potest.

§. XVII.

12. *Si se clericos esse negassent.*

CRIMEN eiusdem generis erat in clerico, si ordinem suum verbis negaret, vel professionem suam coram iudæo aliquo vel gentili dissimularet, quia hoc tantummodo gradus quidam erat abnegatione inferior. *Si quis clericus*, inquit canon quidam apostolicus [c], *propter metum hominum, iudæi, vel gentilis, vel hæretici, negauerit; si quidem nomen Christi, segregetur; si vero nomen clerici, deponatur: si autem pœnitentiam egerit, vt laicus recipiatur.*

§. XVIII.

13. *Si diuulgassent libros apocryphos.*

SI quis clericus libros apocryphos, siue falso inscriptos hominum impiorum libros, tamquam sanctos & pios, ad perniciem populi & cleri diuulgasse conuictus esset, per alium canonem apostolicum [d] deponendus erat. TERTVLLIANVS [e] exemplum nobis suggerit disciplinæ, hoc in casu administratæ in presbyterum quemdam *Asiaticum*, qui librum, *Acta Pauli* & *Theclæ* inscriptum, sub ficto huius apostoli nomine ediderat. Amore *Pauli* se hoc fecisse profitebatur, sed hoc ecclesiæ non faciebat satis. Postquam enim librum scripsisse conuictus & confessus fuerat, loco suo decedere cogebatur.

(*) Lib. XII. cap. V. §. VII. vol. IV. p. 408. seqq.

(c) Can. apost. LXII. (al. LIV.) Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον, ἰουδαίου, ἢ ἕλληνος, ἢ αἱρετικοῦ, ἀρνήσηται εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀφοριζέσθω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω· μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω.

(d) Ibid. LX. (al. LII.) Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἅγια, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει, ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.

(e) Tertull. de baptismo c. XVII. Quod si quæ (mulieres) Pauli perperam scripta legunt, exemplum Theclæ ad licentiam mulierum docendi tinguendique defendunt; sciant in Asia presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, conuictum atque confessum, id se amore Pauli fecisse, loco decessisse.

§. XIX.

§. XIX.

14. *Si superstitiose a carne, vino & aliis istiusmodi rebus se abstinerent.*

CLERICI similiter depositioni obnoxii erant ob quamcumque superstitiosam a carne, vino, matrimonio aliisque rebus innocentibus & licitis abstinentiam; si quidem ab illis se abstinerent non exercitationis caussa, sed ex falsa & hæretica opinione, quod pollutæ essent & impuræ. Magna semper contentio de esculentis & potulentis & coniugio fuit ecclesiæ cum diuersis sectis, quæ hoc de capite ei sese numquam non opposuerunt. Multi hæretici, vt *Manichæi*, *Priscillianistæ* & alii magis spirituales & puriores se esse opinabantur, eo quod a vino & carne, tamquam rebus immundis & illicitis, sese abstinerent; & ex hoc capite ecclesiam tamquam impuram & carnalem increpabant, quia hominibus iustum & moderatum eorum vsum concedebat. Si quis igitur clericus eatenus hæreticis adspiraret, vt vel iudicio suo errores eorum hac in re approbaret, vel praxi sua, dum vniuersalem abstinentiam exerceret, suspicionem ecclesiæ daret, quod ab eorum staret partibus; grauissimis censuris sese reddebat obnoxium. Canones apostolici hanc in rem ita statuunt [f]: *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex numero clericorum, a nuptiis & carne, & vino, non propter exercitationem, verum propter detestationem abstinuerit, oblitus, quod omnia sint bona, & quod masculum & feminam Deus fecerit hominem; sed blasphemans accusauerit creaturam; vel corrigat se, vel deponatur, atque ex ecclesia eiiciatur. Itidem & laicus.* Alius canon simul rationem huius censuræ reddit, ita [g] decernens: *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus in diebus festis non sumit carnem aut vinum abominans, & non propter exercitatio-*

(f) Can. apost. LI. (al. XLIII.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου, οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλανθανόμενος, ὅτι πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθούσθω, ἢ καθαιρείσθω καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

(g) Ibid. can. LIII. (al. XLV.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν ἢ οἴνου, βδελυσσόμενος, καὶ οὐ δι'

nem,

nem, deponatur; vt qui cauteriatam habeat suam conscientiam, multisque fit caussa scandali. Concilium *Ancyranum* [*h*] eumdem errorem damnat, similemque pœnam clericis, qui hoc errore teneantur, denuntiat, decreto facto in hanc sententiam: *Qui in clero sunt, presbyteros vel diaconos a carnibus abstinentes, visum est eas attingere, & sic, vt velint, ab eis abstinere. Si autem nolint olera, quae cum carnibus apponuntur, comedere, & canoni non cedant, ab ordine cessare.* Et in concilio primo *Bracarensi* [*i*] regulam datam invenimus istiusmodi: *Placuit, vt quicumque in clero cibo carnium non vtuntur, pro amputanda suspicione Priscillianæ hæresis, vel olera cocta cum carnibus prægustare cogantur. Quod si contemserint, secundum quod de his talibus sancti patres antiquitus statuerunt, necesse est, eos, pro suspicione hæresis huius, officio excommunicatos omnibus modis remoueri.*

§. XX.

15. *Si sanguinem comedissent.*

AB alia autem parte, quia mos erat ecclesiæ catholicæ, vsque ad AVGVSTINI fere ætatem, vt ab esu sanguinis secundum regulam ab apostolis datam conuersis gentilibus, se abstinerent: igitur per antiquissimas ecclesiæ leges omnes clerici sub pœna abrogationis officii ab eo se abstinere debebant. Hoc e canonibus apostolicis [*k*], ex concilio *Gangrensi* [*l*],

---

ἄσκησιν, καθαιρείσθω, ὡς κεκαυστηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

(*h*) Concil. Ancyran. c. XIV. *Τοὺς ἐν κλήρῳ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους ὄντας, καὶ ἀπεχομένους κρεῶν, ἔδοξεν ἐφάπτεσθαι, καὶ οὕτως, εἰ βούλοιντο, κρατεῖν ἑαυτῶν· εἰ δὲ βούλοιντο ὡς μηδὲ τὰ μετὰ κρεῶν βαλλόμενα λάχανα ἐσθίειν, καὶ εἰ μὴ ὑπείκοιεν τῷ κανόνι, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως.*

Vid. conc. Gangrens. c. II. sub litt. sequ. (l).

(*i*) Concil. Bracar. I. c. XXXII. (Labbeo conc. II. c. XIV. tom. V. p. 841)

(*k*) Can. apost. LXIII. (al. LV.) *Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγῃ κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ νόμος ἀπεῖπεν· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex catalogo clericorum, manducauerit carnem in sanguine animæ eius, vel captum a bestia, vel morticinum; deponatur: id enim lex quoque interdixit. Quod si laicus sit, segregetur.*

(*l*) Concil. Gangrens. c. II. *Εἴ τις ἐσθίοντα κρέα χωρὶς αἵματος καὶ εἰδωλοθύτου καὶ πνικτοῦ, μετ' εὐλαβείας καὶ πίστεως, κατακρίνοι, ὡς ἂν διὰ τὸ μεταλαμβάνειν, ἐλπίδα μὴ ἔχοντα, ἀνάθεμα ἔστω. Si quis eum, qui carnem præter sangui-*

concilio fecundo *Aurelianensi* [m] & concilio *Trullano* [n] liquet. Verum vt hoc nonnulli pro temporario tantum interdicto habuerunt, ita ex AVGVSTINO [o] apparet, quod ætate ipsius nullius roboris in ecclesia *Africana* fuerit. Dicit enim, quod

nem & idolothytum & suffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, tamquam eo, quod ea vescatur, spem non habeat, sit anathema.

(m) Concil. Aurel. II. c. XX. Catholici --- qui cibis idolorum cultibus immolatis gustu illicitæ præsumtionis vtuntur, ab ecclesiæ cœtibus arceantur. Similiter & hi, qui bestiarum morsibus extincta, vel quolibet morbo aut casu suffocata vescuntur.

(n) Concil. Trull. c. LXVII. Ἡ θεία ἡμῖν γραφὴ ἐνετείλατο ἀπέχεσθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας· Τοὺς οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα αἷμα οἱουδήποτε ζώου τέχνῃ τινὶ κατασκευάζουσιν ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίουσι, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν· εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζώου ἐσθίειν ἐπιχειροίη οἱῳδήτινι τρόπῳ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω. *Diuina nobis scriptura mandauit, a sanguine & suffocato, & fornicatione abstinere. Eos ergo, qui propter lautum & delicatum ventrem cuiuscumque animalis sanguinem arte aliqua esculentum condiunt ac instruunt; atque ita illo vescuntur, conuenienter punimus. Si quis deinceps animalis sanguinem quovis modo comedere adgrediatur, si sit quidem clericus, deponatur: sin autem laicus, segregetur.*

(o) Augustin. contr. Faust. lib. XXXII. c. XIII. (tom. VI. opp. p. 483. 484. edit. Basil. MDLXIX.) In actibus apostolorum hoc lege præceptum ab apostolis, vt abstinerent gentes tantum a fornicatione & ab immolatis & sanguine: id est, nequaquam ederent carnem, cuius sanguis non esset effusus. Quod alii non sic intelligunt, sed a sanguine præceptum esse abstinendum, ne quis homicidio se contaminet. Hoc nunc discutere longum est, & non necessarium: quod si & hoc tunc apostoli præceperint, vt ab animalium sanguine abstinerent christiani, ne præfocatis carnibus vescerentur, elegisse videntur pro tempore rem facilem & nequaquam obseruantibus onerosam, in qua cum Israëlitis etiam gentes propter angularem illum lapidem, duos parietes in se condentem, aliquid communiter obseruarent: simul & admonerent, in ipsa arca Noë, quando Deus hoc iussit, ecclesiam omnium gentium fuisse præfiguratam: cuius facti prophetia iam gentibus, ad fidem accedentibus, incipiebat impleri. Transacto vero illo tempore, quo illi duo parietes, vnus ex circumcisione, alter ex præputio venientes, quamvis in angulari lapide concordarent, tamen suis quibusdam proprietatibus distinctius eminebant: & vbi ecclesia gentium talis effecta est, vt in ea nullus Israëlita carnalis appareat, quis iam hoc christianus obseruat, vt turdos vel minutiores auiculas non attingat, nisi quorum sanguis effusus est? aut leporem non edat, si manu a ceruice percussus, nullo cruento vulnere occisus est? Et qui forte pauci adhuc tangere ista formidant, a ceteris irridentur. Ita omnium animos in hac re tenuit illa sententia veritatis, Non quod intrat in os vestrum, vos coinquinat, sed quod exit, nullam cibi na-

pauci

pauci homines ſuo tempore hac lege ſe teneri crediderint, aut ſanguinem edere dubitarint. Vt adeo hæc regula diſciplinæ accipienda ſit cum hac limitatione & reſtrictione, quatenus ad praxin veteris eccleſiæ ſpectat. Qui plura hac de re videre cupit, is CVRCELLAEVM [p] conſulat, qui longam diſſertationem de hoc argumento edidit.

§. XXI.

16. Si ieiunia & dies feſtos contemnerent eccleſiæ.

VETERIS eccleſiæ mos erat, magna cum diligentia obſervare ſtata ieiunia & dies feſtos: cuiuſmodi erant anniuerſarium ieiunium quadrageſimale, ieiunia hebdomadalia dierum ſtationariorum, hoc eſt feriæ quartæ & ſextæ per ſingulas hebdomades, & anniuerſariæ magnorum factorum ſeruatoris noſtri & apoſtolorum eius & martyrum commemorationes. Et idcirco quidam canones magnam pœnam maxime clericis irrogant, qui voluntaria neglectione eos flocci fecerint. *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor,* (inquit canon quidam apoſtolicus [q]), *ſanctam quadrageſimam non ieiunat, vel feriam quartam, vel paraſceuen, deponatur; præterquam ſi per imbecillitatem corporalem impediatur.* Concilium *Gangrenſe* paullo vlterius progreditur, & ieiunia deſpicientibus ac martyrum congregationes negligentibus anathema denuntiat; *Si quis* [r] *eorum*, inquiens, *qui exercentur, abſque corporali neceſſitate ſe inſolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter ſeruantur ab eccleſia, diſſoluat, perfecta in ea reſidente ratione, ſit anathema.* Et in alio canone: *Si quis arrogantia vtens* [s] *& martyrum congregationes ab-*

turam, quam ſocietas admittit humana, ſed quæ iniquitas committit, peccata condemnans.

(p) Curcell. de eſu ſanguinis cap. XIII. inter opera, Amſtelod. MDCLXXV. pag. 974. ſeqq.

(q) Can. apoſtol. LXIX. (al. LXI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν ὀ νηστεύει, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν, καθαιρείσθω· ἐκτὸς εἰ μὴ δι᾽ ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο.

(r) Concil. Gangr. c. XIX. Εἴ τις ἀσκουμένων χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερηφανεύοιτο, καὶ τὰς παραδεδομένας νηστείας εἰς τὸ κοινὸν, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, παραλύοι, ὑποικουροῦντος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

(s) Ibid. c. XX. Εἴ τις αἰτιῷτο, ὑπερηφάνῳ διαθέσει κεχρημένος καὶ βδελυσσόμε-

horrens, & sacra, quæ in eis celebrantur, & eorum memorias accusat, sit anathema. Similis canon in concilio primo *Carthaginensi* [t] habetur: *Si quis ad iniuriam martyrum claritati eorum adiungat infamiam, placet eos, si laici sint, ad pœnitentiam redigi: Si autem sint clerici, post commonitionem & post cognitionem, honore priuari.* Et alii quidam canones a concilio *Laodiceno* [u] in rem eamdem sanciti sunt.

§. XXII.

17. *Si regulam de celebrando paschate datam non obseruarent.*

NONNVLLI canones id etiam magnum crimen faciunt in clericis, si non obseruarent regulam, ab ecclesia in concilio *Nicæno* de tempore, celebrationi paschatis constituto, præscriptam. Etsi enim magna libertas antea hac in re indulta erat, propter contentiones, quæ inter ecclesias *Romanam* & *Asiaticam* hac de materia mouebantur: tamen quum magna illa synodus *Nicæna* interposita auctoritate sua controuersiam diremisset, non amplius res indifferens esse credebatur; sed omnes ecclesias in eius decisione acquiescere oportebat. Hinc concilium *Antiochenum* non multo post seuere hunc in modum statuebat [w]: *Omnes, qui audent dissoluere decretum sanctæ & magnæ synodi, quæ Nicææ coacta est in præsentia pietatis religiosissimi imperatoris Constantini de sancto festo salutiferi paschatis, esse excommunicatos & ecclesia eiectos statuimus, si aduersus ea, quæ recte decreta sunt, contentiosius insistere perrexerint. Et hæc quidem de laicis dicta sint. Si*

νος, τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων, ἢ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας λειτουργίας, καὶ τὰς μνήμας αὐτῶν, ἀνάθεμα ἔστω.

(t) Conc. Carth. I. c. II.

(u) Conc. Laodicen. c. XXXIV. Ὅτι οὐ δεῖ πάντα χριστιανὸν ἐγκαταλείπειν μάρτυρας Χριστοῦ, κ. τ. λ. *Non oportet omnem christianum Christi martyres relinquere &c.* Can. XXXV. Ὅτι οὐ δεῖ χριστιανοὺς ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπιέναι, καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν, καὶ συνάξεις ποιεῖν. κ. τ. λ. *Quod non oportet christianos, relicta dei ecclesia, abire & angelos nominare, vel congregationes facere, cetera.*

(w) Concil. Antioch. c. I. Πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν τὸν ὅρον τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα· καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ τῶν λαϊκῶν· εἰ δέ τις

quis

quis autem eorum, qui præsunt ecclesiæ, episcopus, vel presbyter, vel diaconus audebit, post hoc decretum ad populorum subuersionem & ecclesiarum perturbationem seorsim agere, & pascha cum iudæis peragere, sancta synodus eum abhinc alienum esse ab ecclesia iudicauit, vt qui non sibi solum peccati, sed & multis exitii & subuersionis caussa fuerit: & non solum eos a ministerio deponit, sed & eos, qui audent iis communicare post depositionem. Depositos autem etiam externo honore priuari, quem sanctus canon & Dei sacerdotium promeruit. Alia etiam ratio erat celebrandi cum iudæis pascha, per falsam computationem, quæ faciebat, vt ante æquinoctium vernum incideret, atque ita sæpius duo paschata in eumdem annum inferebat. Quæ praxis tamquam iudaica ab auctore *constitutionum* [x] damnatur, & quicumque clericus ei sese conformaret, per canones apostolicos [y] deponendus erat.

§. XXIII.

18. *Si cum indecentibus vestibus procederent.*

Si quis clericus cum vestibus, ordinem ac stationem ipsius in ecclesia minus decentibus, prodiret in publicum, ipse sese censuræ canonicæ reddebat obnoxium. Ita regulam in concilio *Matisconensi* primo [z] inuenimus, quæ ita decernit: *Nullus clericus sagum, aut vestimenta, vel calceamenta secularia, nisi quæ religionem deceant, induere præsumat. Quod si post hanc definitionem clericus cum indecenti veste, aut cum armis inuentus fuerit, a seniore coërceatur, vt triginta dierum inclusione detentus, aqua tantum & modico pane diebus singulis sustentetur.* Sed vero hæc regula tan-

τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας, ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τολμήσειεν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν, καὶ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν, ἰδιάζειν καὶ μετὰ τῶν ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ πάσχα· τοῦτον ἡ ἁγία σύνοδος ἐντεῦθεν ἤδη ἀλλότριον ἔκρινεν τῆς ἐκκλησίας· ὡς οὐ μόνον ἑαυτῷ ἁμαρτίας, ἀλλὰ πολλοῖς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς γινόμενον αἴτιον· καὶ οὐ μόνον τοὺς τοιούτους καθαιρεῖ τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμῶντας τούτοις κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαίρεσιν· τοὺς δὲ καθαιρεθέντας ἀποστερεῖσθαι καὶ τῆς ἔξωθεν τιμῆς, ἧς ὁ ἅγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἱερατεῖον μετείληφεν.

(x) Constit. lib. V. c. XVII. vid. infra lib. XX. cap. V. §. IV. sub litt. (c).

(y) Can. apost. V. al. VIII. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω. *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, sanctum paschæ diem ante vernale æquinoctium cum iudæis celebrauerit, abiiciatur.*

(z) Concil. Matiscon. I. c. V.

 tum

tum pro communibus & ordinariis casibus erat, non pro casibus magnæ necessitatis aut temporibus persecutionis. Vnde quum celebris ille *Eusebius Samosatensis*, militari sumto habitu, quemadmodum historici [a] tradunt, *Syriam*, *Phœnicen* ac *Palæstinam*, feruente persecutione *Ariana*, peragraret, presbyteros ordinans ac diaconos, aliosque ecclesiæ ordines supplens; licet hoc contra litteram alius legis esset, quæ episcopo in alterius diœcesi quemquam ordinare interdicebat; numquam tamen ab vllo bono catholico accusatus fuit, quod alterutram legem violasset, quia necessitas rei factum illud excusabat; & hæ regulæ, ad bonum ordinem & decentiam seruandam datæ, hoc in casu per regulam maioris necessitatis infirmabantur. Nam fidei ac ministerii ecclesiastici conseruatio res maioris ponderis erat, magisque ad rem pertinebat ecclesiæ isthac tempestate, quam gestatio vestis; neque vitium in illo erat vestem gerere militarem, in isto rerum statu ad conseruandam ecclesiam, & sine animaduersione fieri sinebatur; tametsi aliis in casibus grauis regularum ordinis & decentiæ violatio fuisset. Sed hæc obiter. Pergimus iam ad reliquas disciplinæ leges, quæ ad clericos spectant.

§. XXIV.

19. Si accipitres alerent & canes venaticos, vanisque & illicitis oblectamentis animum pascerent.

EAEDEM regulæ ecclesiæ, quæ clericos iubent vitare munera sæcularia, cum idonea ratione spectari possunt tamquam prohibitio sæcularium oblectamentorum, qualia a venatione & aucupio, ludis equestribus, lusu aleæ, histrionum & mimorum actione, frequentatione spectaculorum circi ac theatri captabantur. Hæc omnia sub prohibitione rerum sæcularium comprehendi possunt. Dantur autem quidam canones, qui ea clericis disertius interdicunt sub comminatione pœnæ canonicæ. *Episcopis, presbyteris, diaconibus canes ad venandum, aut accipi-*

(a) Vid. Theodoret. lib. IV. c. XIII. οὗτος πολλὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἐρήμους εἶναι ποιμένων μαθὼν, στρατιωτικὸν ἀμπεχόμενος σχῆμα, καὶ τιάραν καλύπτων τὴν κεφαλὴν, τὴν Συρίαν περιῄει καὶ τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην, πρεσβυτέρους χειροτονῶν καὶ διακόνους, καὶ τὰ ἄλλα τάγματα τῆς ἐκκλησίας ἀναπληρῶν.

tres

tres habere non liceat, (inquit concilium *Agathense* [*b*],) *Quod si quis talium personarum in hac voluntate detectus fuerit, si episcopus est, tribus mensibus se suspendat a communione: presbyter duobus mensibus se abstineat; diaconus vero ab omni officio vel communione cessabit.* Concilium *Illiberritanum* generalem habet canonem [*c*], qui laicis alea ludere interdicit, eosque, qui id facere ausi fuerint, per integrum annum abstineri iubet a communione. Atqui hic maiori vi clericos ferire existimandus est. Alii canones [*d*] sub CAROLO MAGNO diserte nominant clericos, & ad antiquam ecclesiæ regulam hoc prohibentem prouocant. Et concilium *Trullanum* [*e*] clericis & laicis alea ludere interdicit, illis quidem, si hoc facere deprehensi fuerint, deiectionem de dignitate, his autem segregationem a communione denuntians. Idem concilium [*f*] statuit, vt clerici ne mimos agant, nec

(*b*) Concil. Agath. c. LV.
Vid. conc. Matiscon. II. c. XIII. Tractatis omnibus, quæ diuinæ legis vel humani iuris fuerunt & ad finem vsque perductis, putauimus congruum esse, de canibus etiam vel accipitribus aliqua statuere. Volumus igitur, quod episcopalis domus, quæ ad hoc Deo fauente instituta est, vt sine personarum acceptione omnes in hospitalitate accipiat, canes non habeat. --- Vbi igitur Dei est assiduitas cantilenæ, monstrum est & dedecoris nota, canes ibi vel accipitres habitare. Et concil. Mogunt. c. XIV. Canes & aues sequi ad venandum, in omnibus quibuslibet sit caussis, superfluum esse.

(*c*) Concil. Illiberritan. c. LXXIX. Si quis fidelis alea, id est tabula luserit nummos, placuit, eum abstineri: & si emendatus cessauerit, post annum poterit reconciliari communioni.

(*d*) Conc. Mogunt. c. XIV. Ministri altaris domini vel monachi nobis placuit, vt a negotiis sæcularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negotia sæcularia. --- Quidquid plus iusto appetit homo, turpe lucrum est munera iniusta accipere --- *aleas amare*, cetera.
Can. apost. XLII. *ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, κύβοις σχολάζων καὶ μέθαις, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω· ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκός. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ atque ebrietati deseruiens aut desinat, aut certe damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communione priuetur. Similiter etiam laici.*

(*e*) Concil. Trullan. c. L. *Μηδένα τῶν ἁπάντων εἴτε λαϊκῶν, εἴτε κληρικῶν κυβεύειν ἀπὸ τοῦ νῦν· εἰ δέ τις τοῦτο φωραθείη πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Nullum omnium, siue clericum, siue laicum, ab hoc deinceps tempore alea ludere. Si quis autem hoc deinceps facere deprehensus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si laicus, segregetur.*

(*f*) Ibid. can. LI. *Καθόλου ἀπαγορεύει ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος αὕτη τοὺς λα-*

specta-

ſpectacula edant, nec venationibus aut ſaltationibus in ſcena operam dent, eamdemque pœnam interdicto morem non gerentibus decernit. Concilium *Laodicenum* [g] eis vlla ſpectacula contemplari interdicit. Et concilium *Carthaginenſe* ſcitam reddit rationem [b], cur nec ipſos nec ipſorum liberos deceat exhibere vel frequentare iſtiuſmodi ſpectacula; quoniam videlicet omnes laici a blaſphemia impiorum iſtorum hominum, quibus in eis eſt negotium, prohibeantur. Intolerandum eſſe credebant, quempiam e clericis has res præſentia ſua approbare & adiuuare, quas ne laicus quidem innocenter videre, nec ſine cenſura eccleſiæ ſpectare poterat.

§. XXV.

20. Si ſuſpecti eſſent de extraneis mulieribus.

ANTIQVISSIMAE leges eccleſiæ clericis non abſolute imponebant cælibatum, nec eos vniuerſaliter a ſtatu & vita coniugali prohibebant, quemadmodum libro quodam ſuperiore [*] fuſius demonſtrauimus. Duo autem erant in conuerſatione clericorum, habito reſpectu ad mulieres, quæ admodum improbabant puniebantque. Vnum erat ſuſpicioſa & plena offendiculi vanorum & temerariorum quorumdam virorum cohabitatio cum mulieribus alienis, quæ non eſſent ipſis propinqua cognatione coniunctæ. Licentia, qua iſti vteban-

γομένους μίμους, καὶ τὰ τούτων θέατρα· εἶτά γε μὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια, καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῶν ὀρχήσεις ἐπιτελεῖσθαι· εἰ δέ τις τοῦ παρόντος κανόνος καταφρονήσει, καὶ πρός τι ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων τούτων ἐκδῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. *Omnino prohibet hæc ſancta & vniuerſalis ſynodus eos, qui dicuntur, mimos & eorum ſpectacula; deinde venationum quoque ſpectationes, atque in ſcena ſaltationes fieri. Si quis autem præſentem canonem contemſerit & ſe alicui eorum, quæ ſunt vetita, dederit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi vero laicus, ſegregetur.*

(g) Concil. Laodicen. c. LIV. Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικούς τινας θεωρίας θεωρεῖν ἐν γάμοις ἢ δείπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσέρχεσθαι τοὺς θυμελικοὺς, ἐγείρεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρεῖν. *Quod non oportet ſacratos & clericos in nuptiis vel conuiuiis aliqua ſpectacula contemplari, ſed priuſquam ingrediantur thymelici, ſurgere & ſecedere.*

(b) Concil. Carth. III. c. XI. Vt filii ſacerdotum vel clericorum ſpectacula ſæcularia non exhibeant, ſed nec ſpectent, quoniam a ſpectaculo & omnes laici prohibeantur. Semper enim chriſtianis omnibus hoc interdictum eſt, vt, vbi blaſphemi ſunt, non accedant.

(*) Lib. IV. c. V. §. V. ſeq. vol. II. p. 158. ſeqq.

tur,

tur, ecclesiam compellebat non tantum interdicere clericis, vt ne cohabitarent cum eis, quas *συνεισάκτους*, extraneas & subintroductas, vocabant, quatenus matri, sorori, amitæ, vel materteræ opponuntur, de quibus propter sanguinis propinquitatem iusta suspicio esse non poterat; sed eam etiam inducebat, vt huic regulæ, extrema disciplinæ seueritate in delinquentes vtendo, vim conciliaret atque efficacitatem. CYPRIANVS [*i*] laudat *Pomponium*, quod diaconum excommunicasset, qui huiusmodi criminis reus fuerat deprehensus. Et inter alias rationes, quas de *Pauli Samosateni* depositione reddit concilium *Antiochenum*, hæc vna est, quod semper mulieres quasdam *συνεισάκτους*, subintroductas, habuerit sibi ministrantes, suisque presbyteris & diaconis idem facere permiserit [*k*], vt ne ab eis accusaretur. Concilium *Arelatense* [*l*] secundum clericum quemcumque supra diaconorum ordinem excommunicat, qui domi suæ mulierem retinuerit præter auiam, matrem, filiam, neptem, vel vxorem secum conuersam. Et concilium *Ilerdense* [*m*] eos officii sui dignitate priuari iubet, vsque dum post primam vel

(*i*) Cypr. epist. LXII. al. IV. ad Pompon. Consulte & cum vigore fecisti, frater carissime, abstinendo diaconum, qui cum virgine sæpe mansit, sed & ceteros, qui cum virginibus dormire consueuerunt.

(*k*) Euseb. lib. VII. c. XXX. *τὰς δὲ συνεισάκτους αὐτοῦ γυναῖκας, ὡς Ἀντιοχεῖς ὀνομάζουσι, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, οἷς καὶ τοῦτο καὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα ἀνίατα ὄντα συγκρύπτει, συνειδὼς καὶ ἐλέγξας, ὅπως αὐτοὺς ὑποχρέως ἔχῃ, περὶ ὧν λόγοις καὶ ἔργοις ἀδικεῖ, μὴ τολμῶντας κατηγορεῖν τῷ καθ᾽ ἑαυτοὺς φόβῳ. Quid heic referre attinet subintroductas, vt Antiocheni vocant, mulieres, tam ipsius quam presbyterorum eius ac diaconorum? In quibus non hoc solum, sed etiam alia insanabilia crimina, quorum conscius est & quorum ipsos reos esse conuicit, nihilominus tegit & dissimulat, vt illos sibi obnoxios habeat: vtque, dum sibi ipsis metuunt, ipsum ob ea, quæ impie agit ac loquitur, accusare non audeant.*

(*l*) Concil. Arelat. II. c. III. Si quis de clericis a gradu diaconatus in solatio suo mulierem, præter auiam, matrem, sororem, filiam, neptem vel vxorem secum conuersam, habere præsumserit, alienus in communione habeatur.

(*m*) Concil. Ilerdens. c. XV. Familiaritatem extranearum mulierum, licet ex toto sancti patres antiquis monitionibus præceperint ecclesiasticis euitandam, id nunc tamen nobis visum est, vt qui talis probabitur, si post primam & secundam commonitionem se emendare neglexerit, donec in vitio perseuerat, officii sui dignitate priuetur. Quod si se, Deo iuuante, correxit, sancto ministerio restauretur.

 secun-

fecundam admonitionem emendati fancto minifterio reftaurentur.

§. XXVI.

21. *Si poft ordinationem vxorem duxiffent.*

ALTERVM, quod generatim improbatur, erat, fi clericus fecundam vxorem duxiffet poft ordinationem. Non reiiciebant, vti diximus, maritos ab ordinibus, neque eos poft ordinationem ab vxoribus feparatos viuere cogebant: quinimmo fi quis diaconus ante ordinationem teftificaretur, in cælibatu fe perfeuerare non poffe, poftea [n] ex decreto concilii *Ancyrani*, vxorem ducere poterat, nec officio decedere cogebatur. Alii autem canones presbyteris & epifcopis poft ordinationem matrimonium inire interdicunt, fiue in coniugio fiue extra coniugium antea vixerint, idque fub comminatione depofitionis. *Presbyter, fi vxorem duxerit*, inquit concilium *Neocæfareenfe* [o], *ordine fuo moueatur.* Concilium *Illiberritanum* [p] & alia quædam in ecclefia *Latina* feuerius agebant contra clericos, in matrimonio conftitutos, & non tantum poft ordina-

(n) Concil. Ancyran. c. X. *Διάκονοι, ὅσοι καθίστανται, παρ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν εἰ ἐμαρτύραντο καὶ ἔφασαν χρῆναι γαμῆσαι, μὴ δυνάμενοι οὕτως μένειν· οὗτοι μετὰ ταῦτα γαμήσαντες, ἔστωσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦτο δὲ εἴ τινες σιωπήσαντες, καὶ καταδεξάμενοι ἐν τῇ χειροτονίᾳ μένειν οὕτως, μετὰ ταῦτα ἦλθον ἐπὶ γάμον, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς διακονίας. Quicumque diaconi conftituti, in ipfa conftitutione teftificati funt & dixerunt, oportere fe vxores ducere, quum non poffint fic manere, ii fi vxorem poftea duxerint, fint in minifterio, eo quod hoc fit illis ab epifcopo conceffum. Si qui autem hoc filentio prætcrito, & in ordinatione, vt ita manerent, fufcepti funt, poftea autem ad matrimonium venerint, ii a diaconatu ceffent.*

(o) Concil. Neocæfar. c. I. *πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι.*

(p) Concil. Illiberritan. c. XXXIII. Placuit in totum prohiberi epifcopis, presbyteris & diaconibus, vel omnibus clericis pofitis in minifterio, abftinere fe a coniugibus fuis & non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

Vid. concil. Agath. c. IX. Placuit, vt, fi diacones aut presbyteri coniugati ad locum vxorum fuarum redire voluerint, papæ Innocentii ordinatio & Siricii epifcopi auctoritas, quæ eft his canonibus inferta, conferuetur.

EPISTOLA S. INNOCENTII PAPAE.

Dilectiffimo fratri Exuperio Innocentius. Confulenti tibi, frater cariffime, & *poft alia*: Propofuifti, quid de his obferuari debeat, quos in diaconii mi-

tio-

tionem eis coniugium inire interdicebant, ſed, quas ante iam duxerant, vxores cogebant deſerere. Verum vt hæc praxis primitiuæ regulæ violatio eſt, nec vnquam in eccleſia *Græca* inualuit; ita inter ſtatas diſciplinæ regulas, quæ ad totam eccleſiam ſpectant, referenda non eſt.

§. XXVII.

22. Si vxorem adulteram retinuiſſent.

VERVMTAMEN vnus caſus erat, in quo clericos oportebat vxores ſuas dimittere, qui caſus erat adulterii. *Si alicuius vxor*, inquit concilium *Neocæſareenſe* [q], *quum eſſet laicus, adulte-*

niſterio, aut in officio presbyterii poſitos incontinentes eſſe aut fuiſſe, generati filii prodiderint. De his & diuinarum legum manifeſta eſt diſciplina, & beatæ recordationis viri Siricii epiſcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes in officiis talibus poſiti omni eccleſiaſtico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad miniſterium, quod ſola continentia oportet impleri. *& poſt alia*: Nam ſi ad aliquos forma illa eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quæ a Siricio epiſcopo ad prouincias commeauit, non probabitur perueniſſe, his ignorationis venia remittatur; ita vt de cetero penitus incipiant abſtinere. Et ita gradus ſuos, in quibus inventi fuerint, ſic retentent, vt ad potiora eis non liceat adſcendere. Quibus in beneficio eſſe debet, quod hunc ipſum locum, quem retinent, non amittant. Si qui autem ſciſſe formam viuendi miſſam a Siricio epiſcopo deteguntur, neque ſtatim cupiditates libidinis abieciſſe, illi ſunt modis omnibus ſubmouendi, qui poſt admonitionem cognitam præponendam arbitrati ſunt voluptatem.

Conc. Arauſic. I. can. XXIII. Si quis poſt acceptam benedictionem leuiticam cum vxore ſua incontinens inuenitur, ab officio abiiciatur.

Concil. Carthag. V. can. III. Quum de quorundam clericorum, quamuis erga vxores proprias, incontinentia referretur, placuit epiſcopos & presbyteros & diaconos, ſecundum propria ſtatuta, etiam ab vxoribus continere. Quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico remoueantur officio. &c.

Concil. Matiſcon. I. c. XI. Epiſcopi, presbyteri, vel vniuerſi honoratiores clerici, quum ſublimi dignitatis apice ſublimantur, actibus omnino renuntient ſæculi, & ſacro electi miniſterio repudient carnale conſortium, ac permixtionis priſtinæ contubernium permutent germanitatis adſectu. Et quiſquis ille eſt, diuino munere benedictione percepta, vxori prius ſuæ frater illico efficiatur ex coniuge. Eos vero, quos reperimus ardore libidinis inflammatos, abiecto religionis cingulo, ad vomitum priſtinum & inhabita prorſus coniugia repetiſſe, atque inceſti quodammodo crimine clarum decus ſacerdotii violaſſe, quod nati etiam filii prodiderunt: Quod quiſquis feciſſe cognoſcitur, omni in perpetuum, quam admiſſo iam crimine perdidit, dignitate priuabitur.

(q) Concil. Neocæſar. c. VIII. γυνή τινος μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος ἐὰν ἐλεγχθῇ φα-

rata

nentem [w] : *Placuit, vt episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primae sedis episcopo, siue cuiusque prouinciae primate, vt ab eo praecipue possint sumere formatam siue commendationem.* Et ante hoc concilium *Antiochenum* [x] decreuit, vt ne quis episcopus vel presbyter, vel alius omnino de ecclesiasticis ad imperatorem proficisci auderet sine consensu & litteris episcoporum prouincialium, maxime metropolitani, nisi abdicari & eiici vellet non solum a communione, sed etiam a dignitate, cuius particeps sit in ecclesia. Et his consonant regulae & decreta pontificum *Romanorum* HILARII [y] & GREGORII MAGNI [z], ad antiquas regulas disciplinae in ecclesia accommodate facta.

§. XXIX.

24. *Si beneficium ecclesiasticum in duabus ecclesiis simul retinere ausi essent.*

OPORTEBAT etiam clericos ad vnam sese adstringere ecclesiam, hoc est, vt alio iam loco explanauimus, ad vnam dioecesin, siue ecclesiam dioecesanam, sub vnius episcopi iurisdictione; nec petere vel retinere audere beneficia sub duobus episcopis in duabus distinctis ecclesiis, diuersae iurisdictioni subiacentibus. Hoc sensu in duarum vel plurium ecclesiarum

dirigere se ad hanc felicissimam ciuitatem, priusquam (si quidem episcopus sit) litteras acceperit proprii metropolitae ad imperium, & quae secundum diuinas regulas probabilia vocantur, testimonium perhibentia necessitatis eius praesentiae. Si vero metropolita sit, qui proficisci vult, litteras sumat eiusdem dioeceseos patriarchae, eius praesentiam necessariam esse, dicentes. cetera

(w) Concil. Carthag. III. c. XXVIII.

(x) Concil. Antiochen. c. XI. cit. ad §. XV. sub litt. (r) pag. 71.

(y) Hilar. epist. VIII. ad episcopos Galliae. c. III. Illud etiam non possumus praeterire, quod sollicitudine diligentiore curandum sit, ne praeter metropolitanorum suorum litteras aliqui ad quamlibet prouinciam audeant proficisci, quod etiam in omni genere officii clericalis per singulas debet ecclesias custodiri.

(z) Gregor. lib. VII. epist. VIII. Additur, quod ex vobis aliqui pro ecclesiae suae emergentibus caussis transmarina petentes, sine praedicti metropolitani sui cognitione, vel epistolis, sicut canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur igitur fraternitatem vestram, vt antiquam ecclesiarum vestrarum consuetudinem exsequentes --- si quemdam vestrum pro caussis propriis vbicumque compulerit ambulare necessitas, ab eodem metropolitano vestro secundum indictam vobis regulam petere licentiam debeatis, nec eum postponere in aliquo praesumamus &c.

cata-

catalogo describi, sub pœna deiectionis de honoris loco vetatur. Concilium *Chalcedonense* [a] expressis verbis hoc prohibet: *Non liceat*, inquiens, *clericum in duarum ciuitatum ecclesiis eodem tempore in catalogum referri, & in ea, in qua a principio ordinatus est, & in ea, in quam, tamquam ad maiorem, confugit propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ ecclesiæ restitui, in qua ab initio ordinati sunt, vt illic solum ministrent: sed si iam quispiam ex alia in aliam ecclesiam translatus est, nihil prioris ecclesiæ vel eorum, quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos, qui ausi fuerint post magnæ huius & vniuersalis synodi definitionem aliquid eorum, quæ sunt probibita, facere, statuit sancta synodus, eos proprio gradu excidere.*

§. XXX.

25. *Si præter necessitatem publica diuersoria & cauponas frequentarent.*

CANONES multam etiam habebant rationem externæ & publicæ conuersationis clericorum; iubentes eos circumspecte & accurate ambulare, & se abstinere a rebus malæ famæ, vt vt alioquin in se innocentibus ac indifferentibus; vt omnem occasionem præciderent maledicentiæ, deuitando omnes istiusmodi suspiciosas actiones & speciem mali. Quocirca non solum ob intemperantiam & ebrietatem censuræ eos subiiciebant (quippe quæ vitia ne in laicis quidem tolerabantur) sed etiam edere vel apparere in publico diuersorio cum pœnæ ecclesiasticæ denuntiatione vetabant, nisi essent in itinere, vel alia istiusmodi necessitate id facere cogerentur. Concilia *Laodicenum* [b] & *Carthaginense* tertium [c] omnibus clerico-

(a) Concil. Chalcedon. c. X. Vid. Græca lib. VI. c. IV. §. VIII. sub litt. (f) volum. II. p. 399.

(b) Concil. Laodic. c. XXIV. *Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνωστῶν, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. Quod non oportet sacratos, a presbyteris vsque ad diaconos, & deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis vsque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.*

(c) Concil. Carth. III. c. XXVII. Vt clerici, edendi vel bibendi caussa, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

rum

nentem [w]: *Placuit, vt episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primae sedis episcopo, siue cuiusque prouinciae primate, vt ab eo praecipue possint sumere formatam siue commendationem.* Et ante hoc concilium *Antiochenum* [x] decreuit, vt ne quis episcopus vel presbyter, vel alius omnino de ecclesiasticis ad imperatorem proficisci auderet sine consensu & litteris episcoporum prouincialium, maxime metropolitani, nisi abdicari & eiici vellet non solum a communione, sed etiam a dignitate, cuius particeps sit in ecclesia. Et his consonant regulae & decreta pontificum *Romanorum* HILARII [y] & GREGORII MAGNI [z], ad antiquas regulas disciplinae in ecclesia accommodate facta.

§. XXIX.

24. *Si beneficium ecclesiasticum in duabus ecclesiis simul retinere ausi essent.*

OPORTEBAT etiam clericos ad vnam sese adstringere ecclesiam, hoc est, vt alio iam loco explanauimus, ad vnam dioecesin, siue ecclesiam dioecesanam, sub vnius episcopi iurisdictione; nec petere vel retinere audere beneficia sub duobus episcopis in duabus distinctis ecclesiis, diuersae iurisdictioni subiacentibus. Hoc sensu in duarum vel plurium ecclesiarum

dirigere se ad hanc felicissimam ciuitatem, priusquam (si quidem episcopus sit) litteras acceperit proprii metropolitae ad imperium, & quae secundum diuinas regulas probabilia vocantur, testimonium perhibentia necessitatis eius praesentiae. Si vero metropolita sit, qui proficisci vult, litteras sumat eiusdem dioeceseos patriarchae, eius praesentiam necessariam esse, dicentes. cetera.

(w) Concil. Carthag. III. c. XXVIII.

(x) Concil. Antiochen. c. XI. cit. ad §. XV. sub litt. (r) pag. 75.

(y) Hilar. epist. VIII. ad episcopos Galliae. c. III. Illud etiam non possumus praeterire, quod sollicitudine diligentiore curandum sit, ne praeter metropolitanorum suorum litteras aliqui ad quamlibet prouinciam audeant proficisci, quod etiam in omni genere officii clericalis per singulas debet ecclesias custodiri.

(z) Gregor. lib. VII. epist. VIII. Additur, quod ex vobis aliqui pro ecclesiae suae emergentibus caussis transmarina petentes, sine praedicti metropolitani sui cognitione, vel epistolis, sicut canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur igitur fraternitatem vestram, vt antiquam ecclesiarum vestrarum consuetudinem exsequentes --- si quemdam vestrum pro caussis propriis vbicumque compulerit ambulare necessitas, ab eodem metropolitano vestro secundum indictam vobis regulam petere licentiam debeatis, nec eum postponere in aliquo praesumamus &c.

cata-

catalogo describi, sub pœna deiectionis de honoris loco vetatur. Concilium *Chalcedonense* [a] expressis verbis hoc prohibet: *Non liceat,* inquiens, *clericum in duarum ciuitatum ecclesiis eodem tempore in catalogum referri, & in ea, in qua a principio ordinatus est, & in ea, in quam, tamquam ad maiorem, confugit propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ ecclesiæ restitui, in qua ab initio ordinati sunt, vt illic solum ministrent: sed si iam quispiam ex alia in aliam ecclesiam translatus est, nihil prioris ecclesiæ vel eorum, quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos, qui ausi fuerint post magnæ huius & vniuersalis synodi definitionem aliquid eorum, quæ sunt prohibita, facere, statuit sancta synodus, eos proprio gradu excidere.*

§. XXX.

25. *Si præter necessitatem publica diuersoria & cauponas frequentarent.*

CANONES multam etiam habebant rationem externæ & publicæ conuersationis clericorum; iubentes eos circumspecte & accurate ambulare, & se abstinere a rebus malæ famæ, vt vt alioquin in se innocentibus ac indifferentibus; vt omnem occasionem præciderent maledicentiæ, deuitando omnes istiusmodi suspiciosas actiones & speciem mali. Quocirca non solum ob intemperantiam & ebrietatem censuræ eos subiiciebant (quippe quæ vitia ne in laicis quidem tolerabantur) sed etiam edere vel apparere in publico diuersorio cum pœnæ ecclesiasticæ denuntiatione vetabant, nisi essent in itinere, vel alia istiusmodi necessitate id facere cogerentur. Concilia *Laodicenum* [b] & *Carthaginense* tertium [c] omnibus clerico-

(a) Concil. Chalcedon. c. X. Vid. Græca lib. VI. c. IV. §. VIII. sub litt. (f) volum. II. p. 399.

(b) Concil. Laodic. c. XXIV. Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνωστῶν, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. *Quod non oportet sacratos, a presbyteris vsque ad diaconos, & deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis vsque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.*

(c) Concil. Carth. III. c. XXVII. Vt clerici, edendi vel bibendi caussa, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

rum

nentem [w] : *Placuit, vt episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primae sedis episcopo, siue cuiusque prouinciae primate, vt ab eo praecipue possint sumere formatam siue commendationem.* Et ante hoc concilium *Antiochenum* [x] decreuit, vt ne quis episcopus vel presbyter, vel alius omnino de ecclesiasticis ad imperatorem proficisci auderet sine consensu & litteris episcoporum prouincialium, maxime metropolitani, nisi abdicari & eiici vellet non solum a communione, sed etiam a dignitate, cuius particeps sit in ecclesia. Et his consonant regulae & decreta pontificum *Romanorum* HILARII [y] & GREGORII MAGNI [z], ad antiquas regulas disciplinae in ecclesia accommodate facta.

§. XXIX.

24. *Si beneficium ecclesiasticum in duabus ecclesiis simul retinere ausi essent.*

OPORTEBAT etiam clericos ad vnam sese adstringere ecclesiam, hoc est, vt alio iam loco explanauimus, ad vnam dioecesin, siue ecclesiam dioecesanam, sub vnius episcopi iurisdictione; nec petere vel retinere audere beneficia sub duobus episcopis in duabus distinctis ecclesiis, diuersae iurisdictioni subiacentibus. Hoc sensu in duarum vel plurium ecclesiarum

dirigere se ad hanc felicissimam ciuitatem, priusquam (si quidem episcopus sit) litteras acceperit proprii metropolitae ad imperium, & quae secundum diuinas regulas probabilia vocantur, testimonium perhibentia necessitatis eius praesentiae. Si vero metropolita sit, qui proficisci vult, litteras sumat eiusdem dioeceseos patriarchae, eius praesentiam necessariam esse, dicentes. cetera.

(w) Concil. Carthag. III. c. XXVIII.

(x) Concil. Antiochen. c. XI. cit. ad §. XV. sub litt. (r) pag. 71.

(y) Hilar. epist. VIII. ad episcopos Galliae. c. III. Illud etiam non possumus praeterire, quod sollicitudine diligentiore curandum sit, ne praeter metropolitanorum suorum litteras aliqui ad quamlibet prouinciam audeant proficisci, quod etiam in omni genere officii clericalis per singulas debet ecclesias custodiri.

(z) Gregor. lib. VII. epist. VIII. Additur, quod ex vobis aliqui pro ecclesiae suae emergentibus caussis transmarina petentes, sine praedicti metropolitani sui cognitione, vel epistolis, sicut canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur igitur fraternitatem vestram, vt antiquam ecclesiarum vestrarum consuetudinem exsequentes --- si quemdam vestrum pro caussis propriis vbicumque compulerit ambulare necessitas, ab eodem metropolitano vestro secundum indictam vobis regulam petere licentiam debeatis, nec eum postponere in aliquo praesumamus &c.

cata-

catalogo describi, sub pœna deiectionis de honoris loco vetatur. Concilium *Chalcedonense* [a] expressis verbis hoc prohibet: *Non liceat*, inquiens, *clericum in duarum ciuitatum ecclesiis eodem tempore in catalogum referri, & in ea, in qua a principio ordinatus est, & in ea, in quam, tamquam ad maiorem, confugit propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ ecclesiæ restitui, in qua ab initio ordinati sunt, vt illic solum ministrent: sed si iam quispiam ex alia in aliam ecclesiam translatus est, nihil prioris ecclesiæ vel eorum, quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos, qui ausi fuerint post magnæ huius & vniuersalis synodi definitionem aliquid eorum, quæ sunt prohibita, facere, statuit sancta synodus, eos proprio gradu excidere.*

§. XXX.

25. *Si præter necessitatem publica diuersoria & caupones frequentarent.*

CANONES multam etiam habebant rationem externæ & publicæ conuersationis clericorum; iubentes eos circumspecte & accurate ambulare, & se abstinere a rebus malæ famæ, vt vt alioquin in se innocentibus ac indifferentibus; vt omnem occasionem præciderent maledicentiæ, deuitando omnes istiusmodi suspiciosas actiones & speciem mali. Quocirca non solum ob intemperantiam & ebrietatem censuræ eos subiiciebant (quippe quæ vitia ne in laicis quidem tolerabantur) sed etiam edere vel apparere in publico diuersorio cum pœnæ ecclesiasticæ denuntiatione vetabant, nisi essent in itinere, vel alia istiusmodi necessitate id facere cogerentur. Concilia *Laodicenum* [b] & *Carthaginense* tertium [c] omnibus clerico-

(a) Concil. Chalcedon. c. X. Vid. Græca lib. VI. c. IV. §. VIII. sub litt. (f) volum. II. p. 399.

(b) Concil. Laodic. c. XXIV. *Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνωστῶν, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. Quod non oportet sacratos, a presbyteris vsque ad diaconos, & deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis vsque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.*

(c) Concil. Carth. III. c. XXVII. Vt clerici, edendi vel bibendi caussa, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

rum

nentem [w]: *Placuit, vt episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primae sedis episcopo, siue cuiusque prouinciae primate, vt ab eo praecipue possint sumere formatam siue commendationem.* Et ante hoc concilium *Antiochenum* [x] decreuit, vt ne quis episcopus vel presbyter, vel alius omnino de ecclesiasticis ad imperatorem proficisci auderet sine consensu & litteris episcoporum prouincialium, maxime metropolitani, nisi abdicari & eiici vellet non solum a communione, sed etiam a dignitate, cuius particeps sit in ecclesia. Et his consonant regulae & decreta pontificum *Romanorum* HILARII [y] & GREGORII MAGNI [z], ad antiquas regulas disciplinae in ecclesia accommodate facta.

§. XXIX.

24. *Si beneficium ecclesiasticum in duabus ecclesiis simul retinere ausi essent.*

OPORTEBAT etiam clericos ad vnam sese adstringere ecclesiam, hoc est, vt alio iam loco explanauimus, ad vnam dioecesin, siue ecclesiam dioecesanam, sub vnius episcopi iurisdictione; nec petere vel retinere audere beneficia sub duobus episcopis in duabus distinctis ecclesiis, diuersae iurisdictioni subiacentibus. Hoc sensu in duarum vel plurium ecclesiarum

dirigere se ad hanc felicissimam ciuitatem, priusquam (si quidem episcopus sit) litteras acceperit proprii metropolitae ad imperium, & quae secundum diuinas regulas probabilia vocantur, testimonium perhibentia necessitatis eius praesentiae. Si vero metropolita sit, qui proficisci vult, litteras sumat eiusdem dioeceseos patriarchae, eius praesentiam necessariam esse, dicentes. cetera.

(w) Concil. Carthag. III. c. XXVIII.

(x) Concil. Antiochen. c. XI. cit. ad §. XV. sub litt. (r) pag. 71.

(y) Hilar. epist. VIII. ad episcopos Galliae. c. III. Illud etiam non possumus praeterire, quod sollicitudine diligentiore curandum sit, ne praeter metropolitanorum suorum litteras aliqui ad quamlibet prouinciam audeant proficisci, quod etiam in omni genere officii clericalis per singulas debet ecclesias custodiri.

(z) Gregor. lib. VII. epist. VIII. Additur, quod ex vobis aliqui pro ecclesiae suae emergentibus caussis transmarina petentes, sine praedicti metropolitani sui cognitione, vel epistolis, sicut canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur igitur fraternitatem vestram, vt antiquam ecclesiarum vestrarum consuetudinem exsequentes --- si quemdam vestrum pro caussis propriis vbicumque compulerit ambulare necessitas, ab eodem metropolitano vestro secundum indictam vobis regulam petere licentiam debeatis, nec eum postponere in aliquo praesumamus &c.

cata-

catalogo describi, sub pœna deiectionis de honoris loco vetatur. Concilium *Chalcedonense* [a] expressis verbis hoc prohibet: *Non liceat*, inquiens, *clericum in duarum ciuitatum ecclesiis eodem tempore in catalogum referri, & in ea, in qua a principio ordinatus est, & in ea, in quam, tamquam ad maiorem, confugit propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ ecclesiæ restitui, in qua ab initio ordinati sunt, vt illic solum ministrent: sed si iam quispiam ex alia in aliam ecclesiam translatus est, nihil prioris ecclesiæ vel eorum, quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos, qui ausi fuerint post magnæ huius & vniuersalis synodi definitionem aliquid eorum, quæ sunt prohibita, facere, statuit sancta synodus, eos proprio gradu excidere.*

§. XXX.

25. *Si præter necessitatem publica diuersoria & cauponas frequentarent.*

CANONES multam etiam habebant rationem externæ & publicæ conuersationis clericorum; iubentes eos circumspecte & accurate ambulare, & se abstinere a rebus malæ famæ, vt vt alioquin in se innocentibus ac indifferentibus; vt omnem occasionem præciderent maledicentiæ, deuitando omnes istiusmodi suspiciosas actiones & speciem mali. Quocirca non solum ob intemperantiam & ebrietatem censuræ eos subiiciebant (quippe quæ vitia ne in laicis quidem tolerabantur) sed etiam edere vel apparere in publico diuersorio cum pœnæ ecclesiasticæ denuntiatione vetabant, nisi essent in itinere, vel alia istiusmodi necessitate id facere cogerentur. Concilia *Laodicenum* [b] & *Carthaginense* tertium [c] omnibus clerico-

(a) Concil. Chalcedon. c. X. Vid. Græca lib. VI. c. IV. §. VIII. sub litt. (f) volum. II. p. 399.

(b) Concil. Laodic. c. XXIV. *Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνωστῶν, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. Quod non oportet sacratos, a presbyteris vsque ad diaconos, & deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis vsque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.*

(c) Concil. Carth. III. c. XXVII. Vt clerici, edendi vel bibendi caussa, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

rum

ſecundam admonitionem emendati ſancto miniſterio reſtaurentur.

§. XXVI.

21. Si poſt ordinationem vxorem duxiſſent.

ALTERVM, quod generatim improbatur, erat, ſi clericus ſecundam vxorem duxiſſet poſt ordinationem. Non reiiciebant, vti diximus, maritos ab ordinibus, neque eos poſt ordinationem ab vxoribus ſeparatos viuere cogebant: quinimmo ſi quis diaconus ante ordinationem teſtificaretur, in cælibatu ſe perſeuerare non poſſe, poſtea [n] ex decreto concilii *Ancyrani*, vxorem ducere poterat, nec officio decedere cogebatur. Alii autem canones presbyteris & epiſcopis poſt ordinationem matrimonium inire interdicunt, ſiue in coniugio ſiue extra coniugium antea vixerint, idque ſub comminatione depoſitionis. *Presbyter, ſi vxorem duxerit*, inquit concilium *Neocæſareenſe* [o], *ordine ſuo moueatur.* Concilium *Illiberritanum* [p] & alia quædam in eccleſia *Latina* ſeuerius agebant contra clericos, in matrimonio conſtitutos, & non tantum poſt ordina-

(n) Concil. Ancyran. c. X. Διάκονοι, ὅσοι καθίστανται, παρ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν εἰ ἐμαρτύραντο καὶ ἔφασαν χρῆναι γαμῆσαι, μὴ δυνάμενοι οὕτως μένειν· οὗτοι μετὰ ταῦτα γαμήσαντες, ἔστωσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦτο δὲ εἴ τινες σιωπήσαντες, καὶ καταδεξάμενοι ἐν τῇ χειροτονίᾳ μένειν οὕτως, μετὰ ταῦτα ἦλθον ἐπὶ γάμον, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς διακονίας. *Quicunque diaconi conſtituti, in ipſa conſtitutione teſtificati ſunt & dixerunt, oportere ſe vxores ducere, quum non poſſint ſic manere, ii ſi vxorem poſtea duxerint, ſint in miniſterio, eo quod hoc ſit illis ab epiſcopo conceſſum. Si qui autem hoc ſilentio præterito, & in ordinatione, vt ita manerent, ſuſcepti ſunt, poſtea autem ad matrimonium venerint, ii a diaconatu ceſſent.*

(o) Concil. Neocæſar. c. I. πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι.

(p) Concil. Illiberritan. c. XXXIII. Placuit in totum prohiberi epiſcopis, presbyteris & diaconibus, vel omnibus clericis poſitis in miniſterio, abſtinere ſe a coniugibus ſuis & non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

Vid. concil. Agath. c. IX. Placuit, vt, ſi diacones aut presbyteri coniugati ad locum vxorum ſuarum redire voluerint, papæ Innocentii ordinatio & Siricii epiſcopi auctoritas, quæ eſt his canonibus inſerta, conſeruetur.

EPISTOLA S. INNOCENTII PAPAE.

Dilectiſſimo fratri Exuperio Innocentius. Conſulenti tibi, frater cariſſime, *& poſt alia*: Propoſuiſti, quid de his obſeruari debeat, quos in diaconii mi-

tio-

tionem eis coniugium inire interdicebant, sed, quas ante iam duxerant, vxores cogebant deserere. Verum vt hæc praxis primitiuæ regulæ violatio est, nec vnquam in ecclesia *Græca* inualuit; ita inter statas disciplinæ regulas, quæ ad totam ecclesiam spectant, referenda non est.

§. XXVII.

22. *Si vxorem adulteram retinuissent.*

VERVMTAMEN vnus casus erat, in quo clericos oportebat vxores suas dimittere, qui casus erat adulterii. *Si alicuius vxor*, inquit concilium *Neocæsareense* [q], *quum esset laicus, adulte-*

nisterio, aut in officio presbyterii positos incontinentes esse aut fuisse, generati filii prodiderint. De his & diuinarum legum manifesta est disciplina, & beatæ recordationis viri Siricii episcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes in officiis talibus positi omni ecclesiastico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad ministerium, quod sola continentia oportet impleri. & *post alia*: Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticæ vitæ pariter & disciplinæ, quæ a Siricio episcopo ad prouincias commeauit, non probabitur peruenisse, his ignorationis venia remittatur; ita vt de cetero penitus incipiant abstinere. Et ita gradus suos, in quibus inventi fuerint, sic retentent, vt ad potiora eis non liceat adscendere. Quibus in beneficio esse debet, quod hunc ipsum locum, quem retinent, non amittant. Si qui autem scisse formam viuendi missam a Siricio episcopo deteguntur, neque statim cupiditates libidinis abiecisse, illi sunt modis omnibus submouendi, qui post admonitionem cognitam præponendam arbitrati sunt voluptatem.

Conc. Arausic. I. can. XXIII. Si quis post acceptam benedictionem leuiticam cum vxore sua incontinens inuenitur, ab officio abiiciatur.

Concil. Carthag. V. can. III. Quum de quorundam clericorum, quamuis erga vxores proprias, incontinentia referretur, placuit episcopos & presbyteros & diaconos, secundum propria statuta, etiam ab vxoribus continere. Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio. &c.

Concil. Matiscon. I. c. XI. Episcopi, presbyteri, vel vniuersi honoratiores clerici, quum sublimi dignitatis apice sublimantur, actibus omnino renuntient sæculi, & sacro electi ministerio repudient carnale consortium, ac permixtionis pristinæ contubernium permutent germanitatis adfectu. Et quisquis ille est, diuino munere benedictione percepta, vxori prius suæ frater illico efficiatur ex coniuge. Eos vero, quos reperimus ardore libidinis inflammatos, abiecto religionis cingulo, ad vomitum pristinum & inhabitata prorsus coniugia repetisse, atque incesti quodammodo crimine clarum decus sacerdotii violasse, quod nati etiam filii prodiderunt: Quod quisquis fecisse cognoscitur, omni in perpetuum, quam admisso iam crimine perdidit, dignitate priuabitur.

(q) Concil. Neocæsar. c. VIII. γυνή τινος μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος ἐὰν ἐλεγχθῇ φανερῶς *rata*

rata fuisse conuicta fuerit, is non potest ad ministerium accedere. Sin autem etiam post ordinationem adulterata fuerit, debet eam dimittere. Quod si cohabitet, non potest sibi commissum ministerium exsequi. Et concilium *Illiberritanum* [r] paullo vlterius progreditur, in hunc modum decernens: *Si cuius clerici vxor fuerit mœchata, & sciat eam maritus suus mœchari, & eam non statim proiecerit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his, qui exemplum bonæ conuersationis esse debent, videantur magisteria scelerum procedere.*

§. XXVIII.

23. *Si non residerent, hoc est, si in loco domicilii sui non essent adsiduo præsentes.*

ERANT etiam leges quædam de residentia, vt vocant, clericorum, hoc est de adsidua præsentia in loco domicilii sui, quæ seuere requirebatur cum pœnæ canonicæ in delinquentes denuntiatione. Diuersas leges residentiam requirentes alio loco [*] adnotauimus: Heic earum tantum mentionem facimus, quæ pœnas huiusmodi offensoribus infligendas enarrant. Inter hasce canon ille concilii *Agathensis* [s] omnium maxime notari meretur, qui decernit, vt si presbyter vel diaconus tres hebdomadas ab ecclesia sua defuerit, triennio a communione suspendatur. Et per leges *Iustiniani* [t] quilibet episcopus, qui ab ecclesia sua absfuerit, præterquam ad certum tempus idque in grandioribus negotiis & vrgente necessitate, aut volente

νεμῶς, ὁ τοιοῦτος εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν ὀ δύναται. Ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῇ, ὀφείλει ἀπολῦσαι αὐτήν· ἐὰν δὲ συζῇ, ὀ δύναται ἔχεσθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ ὑπηρεσίας.

(r) Concil. Illiberrit. c. LXV.

(*) Lib. VI. c. IV. §. VII. vol. II. p. 395. seq.

(s) Concil. Agath. c. LXIV. Si quis in clero constitutus ab ecclesia sua diebus solemnibus defuerit, id est, natiuitate, epiphania, pascha, vel pentecoste, dum potius sæcularibus lucris studet, quam seruitio Dei paret, conuenit, vt triennio a communione suspendatur. Similiter diaconus, vel presbyter si tres hebdomadas ab ecclesia sua defuerint, huic damnationi succumbant.

(t) Iustin. nouell. VI. c. II. κἀκεῖνο γε μὴν προσδιορίζομεν, ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἔξω τῆς καθ' ἑαυτὸν ἐκκλησίας πλεῖον ἢ κατ' ἐνιαυτὸν ὅλον ἀπολιμπάνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο κατὰ βασιλικὴν γίνοιτο κέλευσιν. (τότε γὰρ μόνον ἐστὶν ἀνεύθυνον) τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν ἑκάστης διοικήσεως ἀναγκαζόντων τοὺς θεοφιλεστάτους ἐ-

prin-

principe, collegio episcoporum expelli iubetur, tamquam statione sua indignus. Et ad melius præcauendam hanc offensionem, vti nulli clericorum licebat sine venia & litteris commendatitiis episcopi sui proficisci; ita nulli episcopo iter facere vel in aula imperatoris comparere permittebatur sine metropolitani sui venia & approbatione. Ita diserte prouisum est per easdem leges *Iustiniani* [u] & ante eum a concilio *Carthaginensi* tertio, quod canonem habet in hunc modum decer-

πισκόπους ταῖς αὐτῶν ἐγκαρτερεῖν ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ μὴ μακρὰν ὁδὸν στέλλεσθαι, μηδὲ ἐν ξένῃ διατρίβειν ἐθέλειν, μηδὲ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἀμελεῖν, μηδὲ τὸν ἐνιαυτὸν ὑπερβαίνειν, ὃν δὴ καὶ αὐτὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἐτάξαμεν. Εἰ μέντοιγε καὶ ὑπὲρ τὸν ἐνιαυτὸν πλανῷτο καὶ ἀλητεύοι, καὶ μήτε πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἐπανίοι τὴν οἰκείαν, μηδὲ βασιλική τις αὐτὸν, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήσαμεν, κατέχοι κέλευσις· τηνικαῦτα, εἰ μὲν εἴη μητροπολίτης, πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν ἀφορῶν ὁ τοῦ κλίματος πατριάρχης καλείτω μὲν αὐτὸν τοῖς νενομισμένοις κηρύγμασι, φυλάττων πανταχοῦ τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησιν· εἰ δὲ μένοι μέχρι παντὸς ἀπειθῶν, καὶ ἐξωθείτω τοῦ θείου τῶν ἐπισκόπων χοροῦ, καὶ ἕτερον ἀντεισαγέτω, τῆς τοιαύτης αἰδοῦς τε καὶ σεμνότητος ἄξιον· εἰ δὲ οὐ μητροπολίτης, ἀλλὰ τῶν ἄλλων τις ἐπισκόπων ὁ πλανώμενος εἴη, ταῦτα παρὰ τοῦ μητροπολίτου γινέσθω. κ. τ. λ. *Et illud etiam definiuimus*, vt nemo Deo amabilium episcoporum foris a sua ecclesia plus quam per totum annum deesse audeat: nisi hoc per imperialem fiat iussionem: (*tunc enim solum erit inculpabile*) *sacratissimis patriarchis vniuscuiusque diœceseos compellentibus Deo amabiles episcopos suis inhærere sanctissimis ecclesiis: & non longo itinere separari; neque in peregrinis demorari velle, neque sanctissimas ecclesias negligere, neque annum excedere, quem & ipsum propter misericordiam constituimus. Si vero vltra annum errauerit & dereliquerit, & non ad episcopatum remeauerit proprium, neque imperialis aliqua eum, (sicut prædiximus) detineat iussio: tunc si quidem sit metropolita, circa ecclesiasticam dispositionem segregatus regionis illius patriarcha reuocet quidem eum legitimis inclamationibus, seruans vtique sacrarum regularum obseruationem. Si vero maneat per omnia inobediens*, expellat a sacro episcoporum choro, *& alium introducat huiusmodi & reuerentia & verecundia & honestate dignum. Si vero non metropolita, sed aliorum episcoporum aliquis sit, qui errauerit: hæc omnia a metropolitano fiant. &c.*

(*u*) Iustin. nouell. VI. c. III. Μὴ ἄλλως δέ τινα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων θαῤῥεῖν στέλλεσθαι πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πρὶν ἂν, εἰ μὲν τις ἐπίσκοπος εἴη, γράμματα λάβοι τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸς τὴν βασιλείαν, ταῦτα δὴ κατὰ τοὺς θείους κανόνας συστατικὰ καλούμενα, τὰ μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαίῳ τῆς αὐτοῦ παρουσίας· εἰ δὲ γε μητροπολίτης εἴη ὁ παραγίνεσθαι βουλόμενος, γράμματα κομίσαιτο τοῦ διοικήσεως πατριάρχου, τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἀναγκαίαν εἶναι λέγοντα. κ. τ. λ. *Non autem aliter aliquem Deo amabilium episcoporum præsumere*

 nen-

nentem [w] : *Placuit, vt episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primæ sedis episcopo, siue cuiusque prouinciæ primate, vt ab eo præcipue possint sumere formatam siue commendationem.* Et ante hoc concilium *Antiochenum* [x] decreuit, vt ne quis episcopus vel presbyter, vel alius omnino de ecclesiasticis ad imperatorem proficisci auderet sine consensu & litteris episcoporum prouincialium, maxime metropolitani, nisi abdicari & eiici vellet non solum a communione, sed etiam a dignitate, cuius particeps sit in ecclesia. Et his consonant regulæ & decreta pontificum *Romanorum* HILARII [y] & GREGORII MAGNI [z], ad antiquas regulas disciplinæ in ecclesia accommodate facta.

§. XXIX.

24. *Si beneficium ecclesiasticum in duabus ecclesiis simul retinere ausi essent.*

OPORTEBAT etiam clericos ad vnam sese adstringere ecclesiam, hoc est, vt alio iam loco explanauimus, ad vnam diœcesin, siue ecclesiam diœcesanam, sub vnius episcopi iurisdictione; nec petere vel retinere audere beneficia sub duobus episcopis in duabus distinctis ecclesiis, diuersæ iurisdictioni subiacentibus. Hoc sensu in duarum vel plurium ecclesiarum

dirigere se ad hanc felicissimam ciuitatem, priusquam (si quidem episcopus sit) litteras acceperit proprii metropolitæ ad imperium, & quæ secundum diuinas regulas probabilia vocantur, testimonium perhibentia necessitatis eius præsentiæ. Si vero metropolita sit, qui proficisci vult, litteras sumat eiusdem diœceseos patriarchæ, eius præsentiam necessariam esse, dicentes, cetera.

(w) Concil. Carthag. III. c. XXVIII.

(x) Concil. Antiochen. c. XI. cit. ad §. XV. sub litt. (r) pag. 71.

(y) Hilar. epist. VIII. ad episcopos Galliæ. c. III. Illud etiam non possumus præterire, quod sollicitudine diligentiore curandum sit, ne præter metropolitanorum suorum litteras aliqui ad quamlibet prouinciam audeant proficisci, quod etiam in omni genere officii clericalis per singulas debet ecclesias custodiri.

(z) Gregor. lib. VII. epist. VIII. Additur, quod ex vobis aliqui pro ecclesiæ suæ emergentibus caussis transmarina petentes, sine prædicti metropolitani sui cognitione, vel epistolis, sicut canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur igitur fraternitatem vestram, vt antiquam ecclesiarum vestrarum consuetudinem exsequentes --- si quemdam vestrum pro caussis propriis vbicumque compulerit ambulare necessitas, ab eodem metropolitano vestro secundum indictam vobis regulam petere licentiam debeatis, nec eum postponere in aliquo præsumamus &c.

cata-

catalogo deſcribi, ſub pœna deiectionis de honoris loco vetatur. Concilium *Chalcedonenſe* [a] expreſſis verbis hoc prohibet: *Non liceat*, inquiens, *clericum in duarum ciuitatum eccleſiis eodem tempore in catalogum referri, & in ea, in qua a principio ordinatus eſt, & in ea, in quam, tamquam ad maiorem, confugit propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ eccleſiæ reſtitui, in qua ab initio ordinati ſunt, vt illic ſolum miniſtrent: ſed ſi iam quiſpiam ex alia in aliam eccleſiam tranſlatus eſt, nihil prioris eccleſiæ vel eorum, quæ ſub ea ſunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos, qui auſi fuerint poſt magnæ huius & vniuerſalis ſynodi definitionem aliquid eorum, quæ ſunt prohibita, facere, ſtatuit ſancta ſynodus, eos proprio gradu excidere.*

§. XXX.

25. *Si præter neceſſitatem publica diuerſoria & cauponas frequentarent.*

CANONES multam etiam habebant rationem externæ & publicæ conuerſationis clericorum; iubentes eos circumſpecte & accurate ambulare, & ſe abſtinere a rebus malæ famæ, vt vt alioquin in ſe innocentibus ac indifferentibus; vt omnem occaſionem præciderent maledicentiæ, deuitando omnes iſtiuſmodi ſuſpicioſas actiones & ſpeciem mali. Quocirca non ſolum ob intemperantiam & ebrietatem cenſuræ eos ſubiiciebant (quippe quæ vitia ne in laicis quidem tolerabantur) ſed etiam edere vel apparere in publico diuerſorio cum pœnæ eccleſiaſticæ denuntiatione vetabant, niſi eſſent in itinere, vel alia iſtiuſmodi neceſſitate id facere cogerentur. Concilia *Laodicenum* [b] & *Carthaginenſe* tertium [c] omnibus clerico-

(a) Concil. Chalcedon. c. X. Vid. Græca lib. VI. c. IV. §. VIII. ſub litt. (f) volum. II. p. 399.

(b) Concil. Laodic. c. XXIV. Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνωστῶν, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. *Quod non oportet ſacratos, a presbyteris vſque ad diaconos, & deinceps quemlibet eccleſiaſtici ordinis vſque ad miniſtros, vel lectores, vel cantores, vel exorciſtas, vel oſtiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.*

(c) Concil. Carth. III. c. XXVII. Vt clerici, edendi vel bibendi cauſſa, tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.

rum

rum ordinibus id interdicunt generatim, & canones apostolici [*d*] adhuc clarius ἀφορίζεσθαι excommunicari vel ab officio suspendi iubent eos vniuersos, qui cauponam ingressi fuerint, præterquam quum itineris & rerum suarum necessitate compulsi in eam diuertissent.

§. XXXI.

26. *Si cum iudæis, hæreticis vel gentilibus philosophis familiariter viuerent.*

Ob eamdem rationem canones illis interdicebant familiariter viuere cum iudæis, hæreticis & paganis, maxime cum gentilibus philosophis, eo quod scandalum ex eiusmodi familiaritate exsisteret. Leges, quæ omnem consuetudinem cum iudæis & hæreticis vetant, alia occasione [*] produximus in medium. Hoc loco tantum dignam notatu historiam addemus, quam de *Theodoto* episcopo *Laodiceæ* in *Syria* narrat SOZOMENVS [*e*], quemadmodum duos *Apollinares*, patrem & filium, ecclesia eiecerit, quod *Epiphanium* sophistam, hymnum in lau-

(*d*) Can. apost. LIII. al. LIV. Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων, ἀφοριζέσθω· παρὲξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ, ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύειν. *Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur; præterquam quum ex necessitate de via diuertet ad hospitium.*

(*) Lib. XVI. cap. VI. §. III. & X. vol. VII. pag. 274. & p. 296.

(*e*) Sozom. lib. VI. c. XXV. Ἔτι Θεοδότου τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν Λαοδικέων ἐκκλησίαν ἰθύναντος, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διαπρέπων Ἐπιφάνιος, ὁ σοφιστὴς, ὕμνον εἰς τὸν Διόνυσον παρῄει· διδασκάλῳ δὲ αὐτῷ χρώμενος Ἀπολλινάριος, ἔτι γὰρ νέος ἦν, παρεγένετο τῇ ἀκροάσει σὺν τῷ πατρί· ὁμώνυμος δὲ ἦν αὐτῷ, γραμματικὸς οὐκ ἄσημος· ἐπεὶ δὲ τοῦ λόγου ἀρχόμενος Ἐπιφάνιος, ὡς ἔθος τοῖς τοιάδε ἐπιδεικνυμένοις λέγειν, τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους ἐξιέναι θύραζε ἐκέλευεν· οὔτε δὲ Ἀπολλινάριος ὁ νέος, οὔτε ὁ πρεσβύτης, οὔτε ἕτερός τις τῶν παρόντων χριστιανῶν τῆς ἀκροάσεως ἀπεχώρησε· μαθὼν ταῦτα Θεόδοτος ὁ ἐπίσκοπος, χαλεπῶς ἤνεγκε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἐν λαῷ τεταγμένοις μετρίως ἐγκαλέσας, συγγνώμην ἔνειμεν· Ἀπολλιναρίῳ ἐλέγξας, τῆς ἐκκλησίας ἀφώρισεν· ἤστην γὰρ κληρικὼ, ὁ μὲν πατὴρ, πρεσβύτερος· ὁ δὲ παῖς, ἀναγνώστης ἔτι τῶν ἱερῶν γραφῶν. *Quo tempore Theodotus decessor Georgii Laodicenam regebat ecclesiam, quum Epiphanius Sophista nobilis hymnum in laudem Bacchi recitaret, Apollinaris, qui eo præceptore vtebatur, erat enim adhuc adolescens, ei recitationi interfuit vna cum patre, eiusdem cum ipso nominis, qui grammaticus erat non obscurus. Quumque Epiphanius in ipso carminis exordio, sicut moris est iis, qui eiusmodi hymnos publice recitant, cunctos profanos homines nec sacris illis initiatos, foras abire iussisset, nec iunior Apollinaris, nec senior, nec vllus omnino ex christianis, qui aderant, discessit ex auditorio: Id quum re-*

laudem *Bacchi* recitantem, audiſſent; quum hoc perſonis eorum minus dignum eſſet, vtpote quorum alter presbyteri alter lectoris ſacrarum ſcripturarum munere fungeretur in eccleſia chriſtiana.

§. XXXII.

27. *Si nimia ſeueritate in lapſos vſi eſſent.*

QVEMADMODVM clerici debita ſeueritate vti debebant in peccatores impœnitentes, exſequendo contra eos leges diſciplinæ: Ita ab altera parte nimia ſeueritas & duritas in recuſando recipere & reconciliare lapſos pœnitentes, poſtquam ex canonum præſcripto eccleſiæ ſatisfeciſſent, grandis erat offenſio, & tam manifeſta poteſtatis miniſterialis abuſio, vt eccleſia eam in clericis ſuis acrius caſtigandam duceret. *Si quis epiſcopus aut presbyter,* inquit canon quidam apoſtolicus [*f*], *eum, qui ſe conuertit a peccato, non receperit, ſed eiecerit, deponatur: quia contriſtat Chriſtum dicentem; Gaudium oritur in cælo ſuper vno peccatore, pœnitentiam agente.* Hoc non erat verum diſciplinæ exercitium, ſed imperioſa moroſitas & mera dominatio in hæreditatem Dei per nimis extenſæ miniſterialis poteſtatis vſurpationem. Eadem res erat, pro qua contendebant *Nouatiani* hæretici, & quam in illis ſemper oppugnabat damnabatque eccleſia: Et proinde ſi qui de clericis illius hanc enormem poteſtatem ſibi arrogarent, eos hoc crudeli *Nouatianorum* dogmate infectos eſſe recte iudicabat, & vt tales ſententiæ depoſitionis faciebat obnoxios.

§. XXXIII.

28. *Si officium benefici & liberalis hominis erga pauperes clericos intermiſiſſent.*

ALIA crudelitatis ſpecies erat, quam eccleſia etiam in clericis ſuis valde puniebat, nimirum beneficentiæ & liberalitatis erga pauperes & calamitoſos ordinis ſui homines præter-

ſciniſſet Theodotus epiſcopus, grauiter commotus eſt. Ac reliquis quidem, qui ex plebe erant, leniter obiurgatis veniam conceſſit. Vtrumque autem Apollinarem publice conuictum, eccleſia eiecit. Erant enim clerici: pater quidem presbyter; filius vero lector ſacrarum ſcripturarum.

(*f*) Can. apoſt. LII. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλ᾽ ἀποβάλλεται, καθαιρείσθω· ὅτι λυπεῖ τὸν Χριστὸν, εἰπόντα· χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

miſſio. Vt caritas homines iubet eſſe beneficos erga omnes, dum tempus opportunum habent, maxime vero erga domeſticos fidei: Ita clerici multo magis illis debebant ſuccurrere, qui in eodem ſecum miniſterio conſtituti & arctioribus fraterni amoris vinculis in eadem functione coniuncti erant. Vnde canones apoſtolici [g] hoc tamquam graue delictum puniri iubent, ita ſeuere decernendo: *Si quis epiſcopus, aut presbyter, quum aliquis clericorum inopia laborat, ei non ſuppeditat neceſſaria; ſegregetur: quod ſi perſeueret, deponatur, vt qui occiderit fratrem ſuum.*

§. XXXIV.

29. Si in cauſſis criminalibus iudicaſſent.

ALIQVA etiam crudelitatis ſpecies, aut certe res clericum minime decens, eſſe credebatur, in cauſſis criminalibus iudicare. In cauſſis ciuilibus leges ſinebant eos eligi arbitros. At in cauſſis criminalibus nullam omnino poteſtatem habebant, niſi eſſent mere eccleſiaſticæ; minime autem omnium in talibus cauſſis criminalibus, quæ ad vitam & necem ſpectarent. Hinc multi canones facti ſunt, ſub grauiſſimæ pœnæ depoſitionis denuntiatione id ipſum prohibentes. Concilium *Tarraconenſe* clericis vniuerſam iudicandi licentiam in negotiis criminalibus [h] denegat. Concilium *Antiſſiodorenſe* [i] ſpecialius presbyteris in illo iudicio ſedere interdicit, vnde homo ad mortem tradatur. Et in alio canone [k] presbyterum vel diaconum ſtare vetat ad trepalium, vbi rei torqueantur. Concilium *Toletanum* quartum [l] ſacerdotibus non permittit iudi-

(g) Can. apoſt. LIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τινὸς τῶν κληρικῶν ἐνδεῶς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγῇ τὰ δέοντα, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

(h) Concil. Tarracon. c. IV. Habeant licentiam iudicandi, exceptis criminalibus negotiis.

(i) Conc. Antiſſiodor. c. XXXIV. Non licet presbytero in illo iudicio ſedere, vnde homo ad mortem tradatur.

(k) Ibid. c. XXXIII. Non licet presbytero, nec diacono, ad trepalium, vbi rei torquentur, ſtare.

(l) Concil. Tolet. IV. c. XXXI. Sæpe principes contra quoslibet maieſtatis obnoxios, ſacerdotibus negotia ſua committunt. Et quia ſacerdotes a Chriſto ad miniſterium ſalutis electi ſunt, ibi conſentiant regibus fieri iudices, vbi iureiurando ſupplicii indulgentia promittitur; non vbi diſcriminis (al.

care

care in caussis, quae ad crimen laesae maiestatis pertineant, etiamsi a principe id facere iubeantur, nisi hic iureiurando supplicii indulgentiam promiserit. Qui secus fecerint, effusi sanguinis rei apud Christum futuri & apud ecclesiam proprium gradum perdituri dicuntur. Concilium vndecimum *Toletanum* [m] paullo longius progreditur, non solum tales excludens ordinis & stationis honore, sed omni etiam communione quoad vixerint, quam in hora demum mortis eis impertiendam esse decernit.

§. XXXV.

Episcopis officii sui administratio ad tempus vel in perpetuum interdici poterat, 1. Si ordinationes darent canonibus contrarias.

HAE praecipuae erant veteris disciplinae regulae, quae ad clericos spectabant generatim: praeter quas nonnullae erant, quae specialius ad particularis cuiusuis ordinis personas pertinebant. Episcopis officii sui administratio ad certum tempus vel in perpetuum etiam interdici poterat ob varia peccata, quae contra muneris ecclesiastici regulas ac officia, functioni ipsorum peculiaria, commisissent. Vt, *primo* quidem propter voluntariam cognitarum legum ordinationis transgressionem. Si qui episcopi quempiam ordinare auderent in plenam sedem, in quam alius secundum consuetas regulas ordinatus fuerat ante eum; vel si duo tresue episcopi episcopum clandestino ordinarent sine reliquorum episcoporum prouincialium & me-

sanguinis) sententia praeparatur. Si quis ergo sacerdotum discussor in alienis periculis exstiterit, si reus effusi sanguinis, apud Christum & apud ecclesiam perdat proprium gradum.

(m) Concil. Tolet. XI. c. VI. His, a quibus domini sacramenta tractanda sunt, iudicium sanguinis agitare non licet: & ideo magnopere talium excessibus prohibendum est, ne indiscretae praesumtionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria iudicare praesumant, aut truncationes quaslibet membrorum quibuslibet personis aut per se inferant, aut inferendas praecipiant. Quod si quisquam horum immemor praeceptorum, aut ecclesiae suae familiis (al. famulis) aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, & concessi ordinis honore priuatus, & loco suo, perpetuo damnationis teneatur ergastulo: cui tamen communio exeunti ex hac vita non neganda est; propter domini misericordiam, qui non vult peccatoris mortem, sed vt conuertatur & viuat.

 tro-

tropolitani consensu; non solum episcopus hoc modo ordinatus, sed ipsi quoque episcopi, qui sic eum ordinare ausi erant, statione sua pelli debebant [*]. Ita cum *Trophimo* & duobus aliis obscuris episcopis, qui *Nouatianum* ordinarant, actum est. Nam, vt CYPRIANVS & CORNELIVS sæpius narrant, de gradu dignitatis suæ deiecti ad communionem laicam reducebantur. Si quis episcopus eos ordinaret, qui ab hæreticis baptizati vel rebaptizati erant, ob hoc delictum a ministerio clericali [*n*] excludendus erat. Si quis ex humano adfectu fratrem, vel filium, vel alterum propinquum indignum ordinaret, per regulam in canonibus apostolicis [*o*] datam, segregatione puniendus erat. Si quis episcopus in alterius diœcesi quempiam ordinaret, per eosdem canones apostolicos & ipse [*p*] deponendus erat, & qui ab illo erat ordinatus. Hæc omnia plenius demonstrauimus sectione huius capitis tertia, quo lectorem nostrum amandamus. Quibus solum addimus, quod, si quis episcopus quempiam ordinasset, qui publicam pœnitentiam egerat in ecclesia, ipse potestate ordinationis priuandus fuerit [*q*].

(*) Vid. conc. Arausic. I. c. XXI. In nostris prouinciis placuit de præsumtoribus, vt, sicubi contigerit duos episcopos episcopum inuitum facere, auctoribus damnatis, vnius eorum ecclesiæ ipse, qui vim passus est, substituatur, si tamen vita respondet; & alter in alterius deiecti loco nihilo minus ordinetur. Si voluntarium duo fecerint, & ipse damnabitur, quo cautius ea, quæ sunt antiquitus statuta, seruentur.

(*n*) Vid. Felic. III. epist. I. c. V. (ap. Labb. tom. IV. concil. p. 1077. epist. VII.) Illo per omnia custodito, ne ex eis vnquam, qui in qualibet ætate alibi quam in ecclesia catholica aut baptizati aut rebaptizati sunt, ad ecclesiasticam militiam prorsus non permittantur accedere. Quibus satis esse debeat, quod in catholicorum numero sunt recepti: quoniam de suo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quisquis hoc violauerit institutum, vel qui non remouerit eum, quem ex eis ad ministerium clericale obrepsisse cognouerit.

(*o*) Can. apost. LXXVI. Vid. supr. §. III. sub litt. (c) pag. 61.

(*p*) Ibid. c. XXXVI. ἐπίσκοπον μὴ τολμᾷν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις ἢ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς, παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν. *Episcopus non audeat extra fines suos ordinationes facere in ciuitatibus aut pagis ipsi non subiectis. Quod si conuictus fuerit hoc fecisse præter eorum sententiam, qui ciuitates illas & pagos obtinent, deponatur, & ipse, & ii quos ordinauit.*

(*q*) Concil. Carth. IV. c. LXVIII. Ex pœnitentibus (quamuis sit bonus clerici-

§. XXXVI.

§. XXXVI.

2. Si leges disciplinæ ad effectum dare neglexissent.

Secundo, Si episcopi leges disciplinæ ad effectum dare neglexissent, qui peculiaris muneris ipsorum actus erat, ob istiusmodi neglectum contemtumque disciplinæ, sententiæ depositionis obnoxii erant non minus quam ii, quos censura ecclesiastica adficere debebat. Manifestum hoc est ex iis, quæ de quibusdam, qui ab hæreticis baptizati vel rebaptizati, & deinde more regulæ ecclesiæ contrario in ecclesia ordinati erant, statuit *Felix* [r] pontifex *Romanus*. Non illi tantum, qui eos ordinarant, officio pellendi erant, sed isti etiam episcopi, qui eos sic ordinatos norant, nec officium eis, leges disciplinæ contra illos ad effectum dando, abrogarant. Ita quoque si quis presbyter vel diaconus sibi officium aliquod assumeret sine episcopi auctoritate, quod ad eos non spectaret, & episcopus in tali vsurpatione conniueret, censuræ canonicæ ipse sese reddebat obnoxium [*], eo quod audaciam eorum corrigere ex quadam animi abiectione neglexisset.

§. XXXVII.

3. Si diœcesim suam diuiderent nouosque erigerent episcopatus sine venia: vel si in aliorum iura, vltra proprios limites & iurisdictionem, inuolarent.

Tertio, Episcopi canonicæ pœnæ sese faciebant obnoxios, si ecclesiæ terminos & fines, antiqua lege & consuetudine constitutos, sine prouincialis synodi conscientia & consen-

eus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, qui se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem. Si autem sciens episcopus ordinauerit talem, etiam ab episcopatus sui ordinandi duntaxat potestate priuetur.

(r) Felic. III, epist. I. c. V. vid. sub anteced. litt. (n).

(*) Vid. Gelasii epist. IX. ad episcop. Lucaniæ c. VI. VII. (tom. IV. conc. p. 1189.) Nec minus etiam presbyteros vltra modum suum tendere prohibemus; nec episcopali fastigio debita sibimet audacter assumere, --- Si quidquam ad episcopale ministerium specialiter pertinens suo motu putauerint exsequendum, continuo se presbyterii dignitate & sacra communione priuari. Quod fieri necesse esse censeamus, si eorum præsule deferente, huiusmodi fuerit præuaricatio comprobata, nec ipso eorum episcopo a culpa conniuentiæ & vltione vacaturo, si immoderata facientem dissimulauerit vindicare. Diaconos quoque propriam constituimus seruare mensuram &c.

su mutare ausi essent. Dioeceses ex idoneis rationibus diuidi ex illisque nouæ quædam erigi poterant; si vel ampliores essent, quam vt vnius episcopi cura eis sufficeret; (quæ res *Augustinum* induxit, vt dioecesin *Hipponensem* diuideret, nouumque ex ea constitueret episcopatum *Fussalensem*) vel si princeps præcipuum quemdam pagum vel vicum ciuitatis honore & priuilegiis donare consultum duceret; tum ista ciuitas, consentiente concilio prouinciali, nouus episcopatus fieri poterat. At vero si quis in vico quodam, in quo ante eum nullus vmquam episcopatus fuerat, episcopatum ambitiose obtinuisset; vel principem ambitiose sollicitasset, vt vicum in ciuitatem converteret, quo ipse in ea episcopus posset fieri; in istiusmodi casibus ecclesia sublimes ambitiosorum hominum cogitationes corrigendas, eorumque conatus reprimendos ducebat, denegando illis eos honores, quos istiusmodi peruersis artibus obtinere adlaborarant, ipsosque submittendo pœnæ depositionis. Multi dantur canones ac regulæ disciplinæ, hanc praxin prohibentes: at regula, in concilio quodam *Toletano* facta, omnium maxime notabilis est, quandoquidem conclusio est in speciali quodam casu facta ex omnibus antiquis canonibus (episcopos in villis & vicis ordinari vetantibus), qui ibi recitantur. *Wamba* rex quibusdam episcopis imperiose mandauerat, vt in diuersis villulis & monasteriis, in suburbanis *Toleti* alibique iacentibus, alios ordinarent episcopos: contra quem ausum & vsurpationem concilium primo vetustos citat canones, & tum concludit nouo decreto in hunc modum [s]: *Si quis contra hæc canonum interdicta venire conatus fuerit, vt in locis illis episcopum eligat fieri, vbi episcopus numquam fuit, sit in conspectu omnipotentis Dei anathema: & insuper tam ordinans quam ordinatus gradum sui honoris perdat: quia non solum antiquorum patrum decreta, sed & apostolica ausus esset conuellere instituta.* Concilium *Chalcedonense* simile decretum [t] fecit contra eos, qui principem rogare ausi fuerint, vt vna prouincia in duas diuisa nouam metropolim

(s) Concil. Tolet. XII. c. IV. (tom. VI. concil. p. 1229.)

(t) Concil. Chalcedon. c. XII. *Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς θεσμὰς προσδραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν βασιλικῶν τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ.*

in

in ea constituat. Hoc præter ritus ecclesiasticos esse dicunt, adeoque eis, qui tale quid postea ausi fuerint, denuntiant fore, vt suo gradu excidant.

§. XXXVIII.

4. Si conciliis prouincialibus interesse negligerent.

Quarto, EPISCOPOS conciliis prouincialibus interesse oportebat; quod si facere sine idonea caussa recusarent vel negligerent, suspensioni ab officio obnoxii erant. Hanc in rem decretum habetur in concilio secundo *Arelatensi* [u]: *Si quis adesse* (synodo) *neglexerit, aut cœtum fratrum, antequam concilium dissoluatur, crediderit deserendum, alienatum se a fratrum communione cognoscat, nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.* Idem decretum repetitur a concilio *Tarraconensi* [w], & patrum statutis conuenire dicitur: *Si quis episcoporum, commonitus a metropolitano, ad synodum, nulla graui intercedente necessitate corporali, venire contemserit, sicut statuta patrum censuerunt, vsque ad futurum concilium cunctorum episcoporum caritatis communione priuetur.* Synodi *Africanæ* [x] dicunt, contentum eum esse debere ecclesiæ suæ communione.

§. XXXIX.

5. Si populum iniquis exactionibus opprimerent.

Quinto, SI quis episcopus populum suum, vel aliquam eorum partem, dura tractatione, iniustis postulatis & iniquis ex-

ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τῷ λοιπῷ μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶσθαι παρὰ ἐπισκόπου· ἐπεὶ τὸν τοῦτο ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. Peruenit ad nos, quod quidam, quum præter ritus ad potentatus accessissent, per pragmaticos imperiales vnam prouinciam in duas diuiserunt, vt ex eo duo essent metropolitani in eadem prouincia. Statuit ergo sancta synodus, ne episcopus deinceps tale quid audeat: quoniam is, qui hoc adgreditur, a suo gradu excidit.

(u) Concil. Arelat. II. c. XIX.

(w) Conc. Tarracon. c. VI.

(x) Concil. Carth. V. c. X. Quod si non potuerint occurrere (ad concilium) excusationes suas in tractatoria subscribant: vel si post aduentum tractatoriæ aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum primatem reddiderint, ecclesiæ suæ communione debere esse contentos.

Cod. Afric. c. LXXVII. *εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ οἰκείου ἐμποδισμοῦ παρὰ τῷ οἰκείῳ πρωτεύοντι ἀποδώσωσιν, ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας.*

actio-

actionibus opprimeret; per leges ecclesiæ *Africanæ* hoc in casu peculiariter prouisum erat, vt amissione illius partis populi sui multaretur, quæ de oppressione eius caussam habebat conquerendi. Iam superiore capite [*] ex epistola AVGVSTINI hoc adnotauimus, vbi hanc agendi rationem cum episcopis scite defendit, si eorum delicta nec tam grauia sint, vt deiectionem de officio commereant; nec tam leuia, vt perfecte condonari, vel omnino sine censura prætermitti possint.

§. XL.

6. Si eos hospitio exciperent, qui ex alia diœcesi sine venia fugerant.

Sexto, DENIQVE quum per quosdam canones cautum esset, ne quis episcopus hospitium præberet vel animum adderet clericis, ex diœcesi sua fugientibus, nec monachis, monasterium suum deserentibus: nonnulla concilia huic abusui occurrere studebant, non solum clericum desertorem honoris sui gradu priuando, sed episcopo etiam, qui eum receperat & obfirmauerat, pœnam canonicam infligendo. Concilium *Antiochenum* [y] generatim permittit communi synodo, vt istiusmodi episcopum puniat. Canones apostolici [z] distinctius ei segregationem decernunt, tamquam magistro interturbati ordinis. In *Africa* autem magis peculiaris puniendi eiusmodi episcopum ratio obtinebat, quæ erat, vt a ceterorum episcoporum prouincialium communione seiunctus suæ tantum plebis [a] communione frueretur: Quæ, vt obseruatum nobis est,

(*) Augustin. epist. CCLXI. vid. cap. IV. § IV. sub litt. (p) pag. 41.

(y) Conc. Antioch. c. III. *εἰ δὲ καθαιρεθέντα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δέχοιτο ἕτερος ἐπίσκοπος, κἀκεῖνον ἐπιτιμίας τυγχάνειν ὑπὸ κοινῆς συνόδου, ὡς παραλύοντα τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικούς. Si eum, qui propter hanc caussam depositus est, alius episcopus receperit, ille quoque a communi synodo puniatur, vt qui ritus ecclesiasticos dissoluit.*

(z) Can. apostol. XVI. *εἰ ὁ ἐπίσκοπος, παρ᾽ ᾧ τυγχάνουσιν, παρ᾽ οὐδὲν ἡγησάμενος τὴν κατ᾽ αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικούς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας. Si episcopus, apud quem versantur, pro nihilo ducens aduersum eos decretam cessationem a ministerio, receperit eos tamquam clericos, segregetur, vt magister interturbati ordinis.*

(a) Concil. Carthag. V. c. XIII. Placuit, vt si quis de alterius monasterio repertum, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in suo monasterio maiorem monasterii constituere; episcopus, qui hoc fecerit, a ceterorum com-

moderata pœna erat, infligi ſolita ob leuioris momenti offenſiones, quæ nec plena deiectione de munere puniri, nec plane impunitæ, quaſi nullæ offenſiones eſſent, dimitti poterant.

§. XLI.

Chorepiſcopi cenſuræ obnoxii erant, ſi præter acceptum mandatum egiſſent.

PROXIME poſt epiſcopos genus quoddam hominum eccleſiaſticorum erat, quos antiqua eccleſia chorepiſcopos vocabat, quia ſacra faciebant in certis officiis epiſcopalibus ſub epiſcopo ciuitatis in eccleſiis ruralibus. Hi agebant limitata quadam & aliunde pendente poteſtate, ſæpenumero autem poteſtatem ſibi aſſumere conabantur præter acceptum mandatum. Vnde eccleſia certas leges & regulas facere neceſſe habebat ad vſurpationem eorum reprimendam atque corrigendam. Inferiorum ordinum clericos ordinare poterant, hypodiaconos, lectores & exorciſtas ex generali quodam accepto mandato, non autem presbyteros vel diaconos ſine ſpeciali licentia. Nonnumquam tamen hoc etiam facere ſibi ſumebant, ciuitatis epiſcopo non conſulto; propter quod delictum per canones [b] amiſſioni officii & degradationi obnoxii erant.

munione ſeiunctus, ſuæ tantum plebis communione contentus ſit: & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeueret.

(b) Concil. Antioch. c. X. τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰδέναι τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καὶ διοικεῖν τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι φροντίδι καὶ κηδεμονίᾳ, καθιστᾷν δὲ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἐφορκιστὰς, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγωγῇ· μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον χειροτονεῖν τολμᾷν, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾗ ὑπόκειται αὐτός τε καὶ ἡ χώρα· εἰ δὲ τολμήσειέ τις παραβῆναι τὰ ὁρισθέντα, καθαιρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἧς μετέχει τιμῆς. *Ii qui ſunt in vicis vel pagis, qui dicuntur chorepiſcopi, etiamſi epiſcopi ordinationem manuumue impoſitionem acceperint, viſum eſt, vt ſuum modum ſciant, & ſibi ſubiectas eccleſias adminiſtrent, earumque cura & ſollicitudine gerenda contenti ſint: conſtituant autem lectores, hypodiaconos & exorciſtas & eorum promotionem ſufficere exiſtiment, nec presbyterum, nec diaconum ordinare audeant abſque vrbis epiſcopo, cui ſubiicitur ipſe & regio. Si quis autem ea, quæ definita ſunt, tranſgredi audeat, ipſe quoque deponatur ab eo honore, quem habet.*

§. XLII.

Et presbyteri, si officium episcopale vsurpassent.

IDEM de presbyteris obseruari potest, qui episcoporum adiutores erant in peragendo ipsorum officio, sed cum certa limitatione, vt ne sese ingererent in tales eius partes, quas sibi ipsis absolute reseruarant; cuiusmodi erat ordinatio, consecratio chrismatis in vsum confirmationis, & consecratio ecclesiarum atque altarium. Et si presbyteri vnquam accepti mandati limites migrarent, assumendo sibimet ipsis istarum rerum exercitium atque potestatem, per leges ecclesiæ ordinaria sua potestate exuendi erant, qua alioquin frui poterant, & plenæ ac perfectæ deiectioni subiiciebantur. Sic quum *Eutychianus* & *Musæus*, qui episcopi non erant, diuersos clericos ordinassent, concilium *Sardicense* [c] statuebat, vt propter hanc audaciam ordinibus suis priuarentur, & prorsus ad communionem reducerentur laicam. Et in concilio primo *Bracarensi* [d] decretum habetur in hanc sententiam: *Si quis presbyter post hoc interdictum ausus fuerit chrisma benedicere, aut ecclesiam aut altare consecrare, a suo officio deponatur. Nam & antiqui canones hoc vetuerunt.*

§. XLIII.

Et diaconi, si functiones & priuilegia supra ordinem & stationem suam sibi arrogassent.

DIACONI similiter ad certas functiones & stationes, ordini ipsorum adsignatas, adstricti erant; supra quas si ambitiose

(c) Concil. Sardic. c. XIX. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῆς ἐμῆς μετριότητος ἡ ἀπόφασις ἐστιν αὕτη· ἐπειδὰν ἥσυχοι καὶ ὑπομονητικοὶ ὀφείλομεν εἶναι, καὶ διαρκῆ τὸν πρὸς πάντας ἔχειν οἶκτον, ἅπαξ τοὺς εἰς κλῆρον ἐκκλησιαστικὸν προαχθέντας ὑπό τινων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐὰν μὴ βούλοιντο ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃς κατωνομάσθησαν ἐκκλησίας, τὸ λοιπὸν μὴ ὑποδέχεσθαι· Εὐτυχιανὸν δὲ μήτε ἐπισκόπου ἑαυτῷ διεκδικεῖν ὄνομα· ἀλλ' οὐδὲ Μουσαῖον ὡς ἐπίσκοπον νομίζεσθαι· εἰ δὲ λαϊκὴν κοινωνίαν ἀπαιτοῖεν, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι· πάντες εἶπον· ἀρέσκει. *Osius episcopus dixit: Meæ mediocritatis hæc est sententia; quia quieti & patientes esse debemus, & perennem in omnes habere misericordiam, eos qui semel in clerum ecclesiasticum ab aliquibus fratribus nostris promoti sunt, si nolint redire ad eas, ad quas nominati sunt, ecclesias, deinceps non admitti: Eutychianum autem ne episcopi quidem sibi nomen vsurpare; sed neque Musæum vt episcopum existimari. Si autem laicam communionem petierint, non oportere eis denegari.*

(d) Concil. Bracar. I. c. XXXVII.

ad-

adſpirare, & ſeſe ipſos in officia presbyterorum ingerere, vel vllo modo illis inſultare auderent; grauiſſimas quoque pœnas incurrebant. Concilium *Nicænum* [*e*] vſurpationum quarumdam & abuſuum mentionem facit, qui committantur a diaconis; quod in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dent presbyteris euchariſtiam; eamque ante ipſos epiſcopos recipiant; & in medio presbyterorum ſedeant: quod quum fiat præter canonem & ordinem, iſtiuſmodi diaconi a miniſterio deſiſtere iubentur. Concilium ſecundum *Arelatenſe* [*f*] canonem habet eiuſdem argumenti: *In ſecretario diaconos inter presbyteros ſedere non liceat; vel corpus Chriſti, præſente presbytero, tradere non præſumant. Quod ſi fecerint, ab officio diaconatus abſcedant.*

ITA ſinguli ordines inter clericos ſua ſibi peculiariter adſignata habebant officia; neque tantum ſi deeſſent officio ſuo, verum etiam ſi functionibus, ad ſe non pertinentibus, ſe immiſcerent, poteſtatemque ſibi arrogarent ordine ſuo alienam, ſatis idonea cauſſa erat temporariæ vel plenæ & perfectæ deiectionis. Atque ita pertractauimus, quæ ſpecialius ad diſciplinam pertinent clericorum.

(*e*) Concil. Nic. c. XVIII. Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἔν τισι τόποις καὶ πόλεσι, τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν· ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν, οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· κἀκεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται· ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα περιῃρήσθω· καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσὶ, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι· λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τὴν τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου διδόντος αὐτοῖς, ἢ τοῦ πρεσβυτέρου· ἀλλὰ μηδὲ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις· παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἐστὶ τὸ γινόμενον· εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τούτους τοὺς ὅρους, πεπαύσθω τῆς διακονίας. *Peruenit ad ſanctam ſynodum, quod in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dant presbyteris euchariſtiam, quod nec canon neque conſuetudo tradidit, vt qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Chriſti. Iam vero illud etiam cognitum eſt, quod iam quidam ex diaconis etiam ante epiſcopos euchariſtiam attingunt. Hæc ergo omnia auferantur & diaconi inter ſuas menſuras permaneant, ſcientes, quod ſunt quidem epiſcopi miniſtri, presbyteris vero minores. Accipiant autem ſuo ordine euchariſtiam poſt presbyteros, eis præbente epiſcopo vel presbytero. Sed nec in medio quidem presbyterorum liceat diaconis ſedere. Id fit enim præter canonem & ordinem. Si quis autem non vult obedire poſt has conſtitutiones, a diaconatu deſiſtat.*

(*f*) Concil. Arelat. II, c. XV.

LIBER DECIMVS OCTAVVS

DE DIVERSIS POENITENTIVM ORDINIBVS, ET DE RATIONE AGENDI PVBLICAM POENITENTIAM IN ECCLESIA.

CAPVT PRIMVM

DE DIVERSIS POENITENTIVM ORDINIBVS IN ECCLESIA.

§. I.

Pœnitentes in quatuor ordines ſiue claſſes diuiſi.

HACTENVS diſciplinam ſpectauimus eccleſiæ, quatenus in obſtinatos & publicos peccatores adminiſtrata ſit, vt ad pœnitentiam eos perduceret: Iam iterum in progreſſu ſuo eam debemus conſiderare, quatenus in pœnitentes ſolita ſit exerceri, qui regulis diſciplinæ ſeſe ſubmiſerunt, & videre, quemadmodum hi in pœnitentiæ ſuæ actione tractati fuerint ab eo tempore, quo excommunicati fuerunt, vſque dum in eccleſiam denuo admitterentur. Pœnitentiæ actio olim res erat longi temporis, vt in hominum conſilium & ſinceritatem inquiri poſſet, eiſque daretur ſpatium ad edendum idoneum veræ ſollicitudinis ſuæ & deteſtationis peccatorum ſuorum teſtimonium, atque ad fidem faciendam eccleſiæ, quod morum inſtitutorumque ſuorum mutationi ſincere ſtuderent, dum longum pœnitentiæ curſum non recuſarent, quem eccleſia pro ſapientia ſua eis duceret iniungendum. Et hanc ob rationem eccleſia pœnitentes ſuos in quatuor ordines ſiue claſſes diuerſorum graduum diuidere ſolebat, quæ a *Græcis* vocabantur προσκλαίοντες, ἀκροώμενοι, ὑποπίπτοντες & συνιστάμενοι; & a *Latinis*, *flentes*, *audientes*, *ſubſtrati* & *conſiſtentes*, quorum nominum & diſtinctionum ratio mox dabitur. Sunt, qui hiſce quintum ordinem ad-

addunt, sed sine vlla idonea caussa & fundamento. BELLARMINVS [a] quintum locum eorum pœnitentium dicit fuisse, qui iam pœnitentiam expleuissent & solum exspectarent tempus reconciliationis. Et locum hunc pœnitentiæ dictum fuisse *μέςωσιν*, id est, *impletionem*. Eruditus noster GVILIELMVS CAVEVS [b] in eumdem errorem imprudens labitur, quinque faciens pœnitentium ordines, quorum quintum & vltimum communicantes vocatos & proxime ad participationem sacramenti admissos fuisse dicit. Sed vero certissimum est, numquam eiusmodi ordinem pœnitentium, sub nomine communicantium, in ecclesia fuisse cognitum. Nam communicantes, absolute sic dicti, prout denotant participantes sacram eucharistiam, vbique distinguuntur a pœnitentibus, & aliis nominibus insigniuntur, vocati *πιςοὶ, τέλειοι, fideles, perfecti*, hoc est, homines, non sub disciplina & publica pœnitentia, qui imperfectus communionis status erat, sed in perfecta, quieta & plena ecclesiæ communione constituti: quorum nulli in vllo vetusto scriptore pœnitentes appellantur. Nonnulli quidem pœnitentes imperfecte ecclesiæ communicare dicuntur in rebus quibusdam peculiaribus. Sic quartus ordo pœnitentium, quos *consistentes* vocant, sæpe dicuntur communicare in precibus sine oblatione, siue eucharistia. Verum hi, vti non participes erant eucharistiæ, ita numquam pro perfecte communicantibus habebantur in ecclesia, vsque dum ad *τὸ τέλειον*, hoc est ad plenam communionem fidelium ad altare, denuo admitterentur. Vt adeo nulla prorsus ratio nullumque fundamentum huius quinti ordinis pœnitentium reperiatur, cuius inuentio errori omnino debetur & contradictionem inuoluit.

(a) Bellarmin. de pœnitent. lib. I. c. XXII. tom. III. p. 959. (p. 408. e. edit. Colon. MDCXV.) Quintus locus eorum erat, qui iam pœnitentiam expleuerant, & solum exspectabant tempus reconciliationis: non enim reconciliabantur pœnitentes solemni cæremonia, nisi feria V. in cœna domini — dicebatur locus horum pœnitentium *μέςωσις*, id est expletio.

(b) Caue prim. christ. lib. I. c. VIII. p. 27. (p. 178. edit. Germ. Lips. MDCCXXIII.) *Die vierte gattung hiessen συνιςάμενοι, -- -- diese wurden hernachmals mit der zeit zur fünften und letzten Classe derer communicanten gezehlet, und endlich hernach zur geniessung des heil. sacraments zugelassen.*

§. II.
Prima origo huius distinctionis.

QVOD ad reliquos quatuor pœnitentium ordines attinet, viri docti generatim consentiunt, quod ecclesia istiusmodi distinctionem obseruarit; quo autem tempore adhibere eam cœperit, non adeo certo liquet. IOANNES BONA [c] cardinalis pœnitentium in varias classes distinctionem post *Nouati* demum hæresin, hoc est sæculo tertio medio, incepisse putat. Et SVICERVS [d], loquens de ordine pœnitentium, qui audientes dicebantur, nullam eius mentionem fieri dicit ante exortam *Nouati* hæresin; licet alioquin locus ad audiendum scripturas & sermonem in ecclesia adsignatus fuerit ethnicis, iudæis, hæreticis, schismaticis & secundi ordinis pœnitentibus, qui propterea communi nomine vocati sint audientes pridem ante, quam id nominis vllis pœnitentibus, tamquam distincto ordini, datum sit.

§. III.
De flentibus.

TERTIO autem & quarto sæculo pœnitentes communiter in quatuor ordines distingui reperimus, quorum primus erant *flentes*, qui potius candidati pœnitentiæ erant, quam pœnitentes, si stricte loquamur. Statio eorum erat in ecclesiæ vestibulo, vbi prostrati iacebant, expetentes fidelium preces, quando ecclesiam ingrediebantur, & cupientes admitti ad a-

(c) Bon. de reb. liturgic. lib. I. c. XVII. §. III. Obseruant eruditi, in scriptis Tertulliani, Cypriani & aliorum patrum, qui ducentis & quinquaginta annis post Christum floruerunt, nullam reperiri pœnitentium in varias classes distinctionem, siue episcoporum prudentiæ commissa tunc fuerit, siue revera post Nouati hæresin inceperit, quod probabilius existimo cetera.

(d) Suicer. thesaur. eccles. tom. I. p. 171. voce ἀκρόασις. Secundus pœnitentium gradus, seu ἐπιτιμίων τόπος, vocatur ἀκρόασις, *auditio.* ------ Hæc statio sex hominum genera complectebatur; teste Morino de administrat. pœnit. lib. VI. c. IV. ethnicos, iudæos, hæreticos, schismaticos, primi generis catechumenos, & audientes pœnitentes: his enim omnibus, quum ad ecclesiam sese conferebant, hic locus assignabatur, iisque omnibus psalmorum cantum, sacræ scripturæ lectionem, & sermones episcoporum audire licebat: neminem enim ab horum auscultatione prohibebant. Ante exortam Novati hæresin numquam vsurpata legitur hæc statio. Vid. constit. apost. lib. II. c. XVI. tot.

gen-

gendam publicam pœnitentiam in ecclesia. Hoc est, quod TERTVLLIANVS [e] intelligit, quando dicit, eos solitos esse presbyteris aduolui, caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Atque in hunc modum historici praxin repræsentant [f] *Ecebolii* sophistæ, qui quum *Iuliani* temporibus ad gentilium superstitionem reuertisset, post obitum *Iuliani* rursus christianam religionem profiteri, & pœnitentiam agere volebat. Quam ad rem primus gradus erat, quod pro foribus ecclesiæ se pronum obiiciens his vocibus vteretur: *Calcate me vt salem insipidum.* Quidam canones [g] hunc actum prætereunt, vtpote pœnitentiæ tantum præmitti solitum. At GREGORIVS THAVMATVRGVS & BASILIVS disertam eius in canonibus suis faciunt mentionem. GREGORIVS [h] quidem ait: *Fletus seu luctus est extra portam oratorii, vbi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, vt pro se precentur.* Et BASILIVS quatuor pœnitentium stationes describit in hunc modum [i]: *Oportet eos anno primo a precibus expelli, & ipsos deflere ad fores ecclesiæ: secundo autem ad auditionem admitti: tertio admitti ad pœnitentiam: quarto ad congregationem (ad σύστασιν, consistentiam) cum populo, abstinentes ab oblatione.* Et hoc sensu accipiendus est locus ille AMBROSII [k], vbi loquens ad non neminem, qui virginem corruperat, dicit: *Sanctorum (in-*

(e) Tertull. de pœnit. c. IX. Vid. et. lib. de pudicit. c. XIII. Tu quidem pœnitentiam mœchi ad exorandam fraternitatem in ecclesiam inducens, conciliatum & concineratum cum dedecore & horrore compositum prosternens in medium ante viduas, ante presbyteros, omnium lacrimas suadentem, omnium vestigia lambentem, omnium genua detinentem &c.

(f) Socrat. lib. III. c. XIII. ὅστις [Ἐκηβόλιος] τοῖς ἤθεσι τῶν βασιλέων ἑπόμενος, ἐπὶ μὲν Κωνσταντίου διαπύρως χριστιανίζειν ὑπεκρίνατο· ἐπὶ δὲ Ἰουλιανοῦ, γοργὸς ἕλλην ἐφαίνετο· καὶ αὖθις μετὰ Ἰουλιανὸν, χριστιανίζειν ἤθελε· ῥίψας γὰρ αὑτὸν πρηνῆ πρὸ τῆς πύλης τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, πατήσατέ με, ἐβόα, τὸ ἅλας τὸ ἀναίσθητον.

(g) Concil. Nic. can. XI. & XII. tot. Concil. Ancyran. c. IV. VI. IX. tot.

(h) Gregor. Thaumat. c. XI. ἡ πρόσκλαυσις ἔξω τῆς πύλης τοῦ εὐκτηρίου ἐστὶν, ἔνθα ἑστῶτα τὸν ἁμαρτάνοντα, χρὴ τῶν εἰσιόντων δεῖσθαι πιστῶν, ὑπὲρ αὐτοῦ εὔχεσθαι.

(i) Basil. can. XXII. χρὴ δὲ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσκλαίειν αὐτοὺς τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκρόασιν· τῷ τρίτῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν· τῷ τετάρτῳ, εἰς σύστασιν μετὰ τοῦ λαοῦ, ἀπεχομένους τῆς προσφορᾶς. Vid. can. LVI. LVII. LVIII. LIX. LXIV. LXVI. LXXV. ibid.

(k) Ambros. ad virgin. lapsum c. VIII.

telli-

telligens non sanctos in cælo, siue in ecclesia triumphante, sed sanctos in terra, siue in ecclesia militante) *petas auxilium, iaceas sub pedibus electorum.* Quæ verba ad hanc consuetudinem manifesto adludere videntur. Similiter EVSEBIVS [*l*] narrans, quemadmodum *Natalis* confessor, ab hæreticis *Theodotianis*, (qui ipsi persuaserant, vt accepto salario hæresis suæ episcopus crearetur) ad ecclesiam reuersus, se gesserit, ait: *Primo diluculo consurgens saccum induit, & cinere conspersus confestim cum lacrimis ad pedes Zephyrini episcopi sese obiecit, non solum cleri, verum etiam secularium vestigiis aduolutus; & Christi misericordis ecclesiam ipsam quoque misericordem fletibus suis commouit atque concussit. Multisque precibus vsus, ostensis etiam vibicibus plagarum, quas pro Christi confessione pertulerat, tandem ad communionem admissus est.* Vbi aduolui vestigiis non solum cleri, sed etiam populi, vix ad rem aliam referri potest, quam ad præparatoriam introductionem ad pœnitentiam, qua flentes vti solebant in vestibulo ecclesiæ, quando sese pronos abiiciebant ante populum, ad expetendas eorum preces, & obtinendam sui admissionem in primam partem ecclesiæ.

§. IV.

De audientibus.

QVVM precibus eorum ita relictus esset locus, ad pœnitentiam admitti, hoc est, libertatem habere debere dicebantur eundi per diuersæ pœnitentiæ stationes, quas ecclesia probationi & examini præstituerat eorum, qui acerbum animi sensum & dolorem de grauiore quodam & publico delicto & scandalo ecclesiæ dato præ se ferebant. Hic genuinus sensus est communium illarum phrasium, toties in veterum scriptis occurrentium, *pœnitentiam dare*, et, *pœnitentiam accipere.* Iam si homines ad hunc statum admissi essent, *audientes* vocabantur, qui secundus ordo pœnitentium erat; vel, si placet, primus eorum, quibus priuilegium erat ingrediendi ecclesiam. Hi libertatem habe-

(*l*) Euseb. lib. V. c. XXVIII. ὥστε ἕωθεν ἀναστῆναι, καὶ ἐνδυσάμενον σάκκον, καὶ σποδὸν καταπασάμενον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων προσπεσεῖν Ζεφυρίνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, κυλιόμενον ὑπὸ τὰς πόδας ὀ μόνον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν· συγχέαι τε τοῖς δάκρυσι τὴν εὔσπλαγχνον ἐκκλησίαν τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ· πολλῇ τε τῇ δεήσει χρησάμενον, δείξαντά τε τὰς μώλωπας ὧν εἰλήφει πληγῶν, μόλις κοινωνηθῆναι.

habebant consistendi & audiendi scripturas, quæ legebantur, atque sermonem; qui recitabatur; sed exire debebant ante, quam preces communes inchoarentur, cum reliquis catechumenis & aliis, qui generali nomine audientes tantum appellabantur. Frequens horum mentio est in antiquis canonibus, [m] præscribentibus, quam diu pœnitentes in hac statione perseuerare debeant, annum vnum, vel duo, vel tres, pro eo ac delictum eorum requirebat. GREGORIVS THAVMATVRGVS speciatim eis adsignat stationem in narthece [n], h.e. infima ecclesiæ parte, vbi steterint ad audiendum cum primi vel secundi ordinis catechumenis, vocatis audientibus, & dimissi fuerint cum illis, simulac sermo esset finitus, antequam vllæ preces caperent initium. BASILIVS [o] expressis verbis dicit, ad solam auditionem eos admitti, nec oratione dignos haberi. Quod exacte respondet præceptioni in *constitutionibus* [p], vbi diaconus finito sermone statim in locum excelsum adscendere & proclamare iubetur, *Ne quis audientium! Ne quis infidelium!*

(*m*) Conci. Nic. c. XI. *ὅσοι γνησίως μεταμέλονται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσιν οἱ πιστοί, κ. τ. λ. Quicunque germane & vere pœnitentia ducuntur, tres annos inter auditores exigent vt fideles &c.* Can. XII. *δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον, Decem annis prosternantur supplices, etiam post triennii auditionis tempus. — ἔτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, hi impleto auditionis tempore, quod præfinitum est, merito orationum communionem habebunt.*

(*n*) Gregor. Thaumat. c. XI. *ἡ ἀκρόασις ἔνδοθι τῆς πύλης ἐν τῷ νάρθηκι ἔνθα ἑστάναι χρὴ τὸν ἡμαρτηκότα, ἕως τῶν κατηχουμένων, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεσθαι· ἀκούων γάρ, φησὶ, τῶν γραφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας, ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ ἀξιούσθω προσευχῆς. Auditio est intra portam, in loco, quem νάρθηκα vocant, in ferula, vbi oportet eum, qui peccauit, stare post catechumenos, vsque ad catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim, inquit, post scripturas & doctrinam eiiciatur, & precatione ne dignus censeatur.*

(*o*) Basil. can. LXXV. *μετὰ τοῦτο ἄλλην τριετίαν εἰς ἀκρόασιν μόνην παραδεχθήτω, καὶ ἀκούων τῆς γραφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω καὶ μὴ καταξιούσθω προσευχῆς. Postea alio triennio ad solam auditionem admittatur, & scripturam ac doctrinam audiens eiiciatur, nec oratione dignus habeatur.*

(*p*) Constitut. lib. VIII. c. V. *πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον, ὁ διάκονος, ἐφ' ὑψηλοῦ τινὸς ἀνελθὼν, κηρυττέτω· μή τις τῶν ἀκροωμένων, μή τις τῶν ἀπίστων.*

§. V.

De genu flectentibus siue substratis.

Et in hoc distincti erant a tertii ordinis pœnitentibus, qui a *Græcis* appellabantur γονυκλίνοντες & ὑποπίπτοντες, & a *Latinis*, *genu flectentes* vel *substrati*, quia subsistere eis licebat seque in certis precibus, pro ipsis fieri solitis, iungere, dum in genua essent nixi. BELLARMINVS insignem errorem committit magnamque *Græcæ* linguæ prodit ignorantiam, quando vocabulum ὑπόπτωσις interpretatur locum eorum, qui in contemplatione [q] rerum supernarum fuerint occupati; deriuans vocabulum illud ab ὄπτομαι *video* vel *contemplor*; quum tamen omnes illud norint descendere ab ὑποπίπτω, *genua flecto*, vel *pronum me abiicio*, vnde proprie dicti fuerunt *genu flectentes*. Hisce semper licebat consistere in ecclesia, postquam audientes essent dimissi, & audire preces, quæ pro ipsis speciatim offerebantur ab omni populo, & recipere impositionem manuum ab episcopo, qui & ipse peculiarem pro eis precationem faciebat, quæ vocabatur impositio manuum super pœnitentes & episcopi benedictio. Concilium *Laodicenum* [r] de his precibus loquitur sub hoc ipso titulo, vocans eas preces eorum, qui sint sub pœnitentia & impositione manuum. CHRYSOSTOMVS quoque earum plus vice simplici meminit [s], vocans eas preces pro iis, qui in pœnitentia sint, & preces misericordia plenas, quia in illis deprecatio pro pœnitentibus ad Deum

(q) Bellarmin. de pœnit. lib. I. c. XXII. tom. III. p. 959. (p. 408. edit. Colon. MDCXV.) Tertius locus eorum erat, qui admittebantur, tum ad audiendum, tum etiam ad orandum cum competentibus, non tamen ad sacrificium missæ cum fidelibus: & hic locus dicebatur ὑπόπτωσις, *quasi contemplatio rerum supernarum.*

(r) Can. Laodic. c. XIX. *μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τὰς κατηχουμένους, τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι· καὶ τούτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑποχωρησάντων, οὕτως τῶν πιστῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς. κ. τ. λ. Postquam exierint catechumeni, eorum qui pœnitentiam agunt, fieri orationem: & quum ii sub manum accesserint & secesserint, fidelium preces sic ter fieri &c.*

(s) Chrysost. homil. XIIX. in 2 Cor. p. 873. (p. 673. edit. Francof. MDCXCVII.) *ὑπὲρ τῶν ἐνεργουμένων, ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ, κοιναὶ καὶ παρὰ τοῦ ἱερέως καὶ παρ' αὐτῶν γίνονται αἱ εὐχαί. Pro energumenis & pro iis, qui in pœnitentia sunt, communia & a sacerdote & ab ipsis vota fiunt.* Id. homil. LXXII. in Matth. p. 624. (p. 768. edit. Francof.) ἡ δευτέρα δέησις, ὑπὲρ ἑτέρων, τῶν ἐν

com-

communi miniſtri & populi voce fiebat. Auctor *conſtitutionum* [t] formulas harum precum recitat, quas heic omittimus, quia eas iam alio loco commodiore [*] recitauimus, quando de antiqua eccleſiæ liturgia ſumus loquuti. Statio huius ordinis pœnitentium intra templi portam [u], ſiue in naui eccleſiæ erat, prope ambonem, vbi impoſitionem manuum & benedictionem recipiebant ab epiſcopo. Quidam canones [w] hunc ordinem ſimpliciter *τὰς ἐν μετανοίᾳ pœnitentes* cum emphaſi vocant, ſine vlla alia diſtinctione: quia erant notiſſimi, & maxima actuum pœnitentialium pars ad eos pertinebat, dum in hac eſſent ſtatione; qua de re diſtinctius loquuturi ſumus capitibus ſequentibus.

§. VI.

De conſiſtentibus.

VLTIMVS pœnitentium ordo erant *συνιστάμενοι*, *conſiſtentes*, ſic vocitati, quod libertatem habebant, (reliquis pœnitentibus, energumenis, & catechumenis dimiſſis) conſiſtendi cum fidelibus ad altare, & in communibus precibus ſe iungendi, videndique oblationem fieri; nec dum autem oblationes ſuas facere, nec euchariſtiæ participes cum eis fieri poterant. Concilium *Nicænum* [x] id vocat, communicare cum populo in precibus ſine oblatione; id quod ob crimen idololatriæ ad minimum duobus annis facere debebant; poſtquam tres annos inter audientes & ſeptem annos inter ſubſtratos compleuiſſent. Concilium *Ancyranum* [y] eadem phraſi com-

μετανοίᾳ, πολὺ τὸ ἔλεος ἐπιζητοῦσα. Secunda oratio, qua pro his oramus, qui pœnitentiam agunt, miſericordiam humiliter quæritat.

(t) Conſtit. lib. VIII. c. VIII. & IX.

(*) Lib. XIV. cap. V. §. X. volum. VI. p. 224. 225.

(u) Gregor. Thaumat. c. XI. *ἡ δὲ ὑπόπτωσις, ἵνα ἔσωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἱστάμενος, μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξέρχηται. Subiectio ſeu ſubſtratio eſt, vt intra templi portam ſtans, cum catechumenis egrediatur.*

(w) Concil. Laodic. c. XIX. Vid. ſub anteced. litt. (r).

(x) Concil. Nicæn. c. XI. *δύο ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν.*

(y) Concil. Ancyr. c. IV. *Περὶ τῶν πρὸς βίαν θυσάντων, ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τῶν δειπνησάντων εἰς τὰ εἴδωλα, ὅσοι μὲν ἀπαγόμενοι, καὶ σχήματι φαιδροτέρῳ ἀνῆλθον, καὶ ἐσθῆτι ἐχρήσαντο πολυτελεστέρᾳ, καὶ μετέσχον τοῦ παρασκευασθέντος δείπνου ἀδιαφόρως· ἔδοξεν ἐνιαυτὸν ἀκροᾶσθαι, ὑποπεσεῖν δὲ τρία ἔτη, εὐχῆς δὲ μόνης*

 muni-

municandi in solis precibus, & communicandi sine oblatione, sæpe vtitur: Et in vno quodam canone [z] hunc ordinem pœnitentium diserte vocat *συνεςῶτας*, *consistentes*; quo nomine etiam in canonibus GREGORII THAVMATVRGI [a] & frequentius in canonibus BASILII [b] distinguuntur. In quibus omnibus obseruare licet, quod vocabulum *communicare* non semper significet eucharistiæ participem esse, sed communicare tantum in precibus sine oblatione, quod genus quoddam imper-

κοινωνῆσαι ἔτη δύο, καὶ τότε ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον. *De iis, qui vi sacrificarunt & præterea ad idola pransi sunt, quicunque abducti quidem, & lætiore habitu accesserint, & veste sumtuosiore vsi sunt, & parati prandii, non ægre id ferentes, participes fuerunt, visum est anno audire, tribus autem annis substerni ac supplices esse,* soli *autem* orationi duobus annis communicare, *& tunc ad id, quod est perfectum, accedere.* Can. VIII. οἱ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον θύσαντες μετὰ βίας, τετραετίαν ὑποπεσέτωσαν, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνησάτωσαν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ τελείως δεχθήτωσαν. *Qui bis vel ter sacrificarunt per vim, triennio substernantur, duobus autem annis* sine oblatione communicent, *& septimo perfecte suscipiantur.* Can. XVI. πέντε καὶ δέκα ἔτεσιν ὑποπεσόντες κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς. *Postquam quindecim annis substrati ac supplices fuerint,* communionem ad preces adsequantur. Can. XXIV. οἱ καταμαντευόμενοι --- ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς πενταετίας κατὰ τοὺς βαθμοὺς ὡρισμένους, τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς χωρὶς προσφορᾶς. *Qui vaticinantur — in quinquennii canonem incidant, secundum gradus præfinitos, tres annos substrationis & duos annos* orationis sine oblatione.

(z) Concil. Ancyr. c. XXV. οἱ συνειδότες ἐκελεύσθησαν ἐν δεκαετίᾳ δεχθῆναι εἰς τοὺς συνεςῶτας, κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμούς. *Qui conscii fuerunt, iussi sunt decennio in eos,* qui consistunt, *recipi per gradus definitos.*

(a) Gregor. Thaumat. c. XI. ἡ σύςασις, ἵνα συνίςαται τοῖς πιστοῖς, καὶ μὴ ἐξέρχηται μετὰ τῶν κατηχουμένων. *Congregatio siue* consistentia *est, vt cum fidelibus consistat & cum catechumenis non egrediatur.*

(b) Basil. c. XXII. vid. §. III. sub litt. (i) pag. 111. Ibid. c. LVI. συςήσεται μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται. *In quatuor annis solum* stabit *cum fidelibus, sed non erit oblationis particeps.* Can. LVII. ἐν ἐνιαυτῷ ςαθήσεται μόνον, *anno solum* consistet. Can. LVIII. ἐν δ΄. μὲν ἔτεσι προσκλαίων ἔςαι· ἐν ε΄. δὲ ἀκροώμενος· ἐν δ΄. ὑποπίπτων· ἐν δυσὶ συνεςὼς ἄνευ κοινωνίας. *Quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor substratus, in duobus* consistens *sine communione.* Vid. et can. LIX. LXI. LXVI. LXXV.

fectum

fectum communionis erat; cuius in oppositionem, si ad eucharistiæ participationem denuo admitterentur, dicebantur ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον [c], *venire ad id, quod perfectum est;* quandoquidem eucharistiæ participatio summus status siue consummatio & perfectio hominis christiani erat. Hæc breuis recensio est horum diuersorum ordinum pœnitentium, eorumque stationum in ecclesia. Vt autem integrum conspectum antiquæ rationis peragendi pœnitentiam habeamus, necesse erit considerare cærimoniam admissionis ad hunc statum, & varios actus pœnitentiæ, quos perfecerint, dum per diuersos eius gradus fuerunt; nec non temporis spatium, quod in hoc exercitio transegerint; quod sæpe multorum annorum decursus erat, & nonnumquam ad ipsam mortis horam sine vlla relaxatione extendebatur. Quorum omnium consideratio claram & dilucidam veteris disciplinæ imaginem nobis repræsentabit, sub vnoque conspectu sistet feueritatem, prudentiam & puritatem ecclesiæ, in tam aspera tractandi grandes peccatores ratione, quam tum ad examinandum pœnitentiæ eorum sinceritatem, tum ad tollendum scandalum, quod in religionem deuolutum erat, tum ad præueniendum apostasiam & futuros relapsus iniit. De his igitur rebus in sequentibus capitibus.

LIBRI DECIMI OCTAVI

CAPVT SECVNDVM

DE CAERIMONIIS, IN ADMISSIONE POENITENTIVM AD AGENDAM PVBLICAM POENITENTIAM OBSERVATIS, ET DE RATIONE AGENDI EAM IN ECCLESIA.

§. I.

Pœnitentes primum admissi ad pœnitentiam per impositionem manuum.

QVANDO pœnitens aliquis admitti cupiebat ad agendam publicam pœnitentiam, & petitioni eius locus relinquebatur,

(c) Concil. Ancyran c. IV. vid. præced. cap. §. VI. sub litt. y) p. 115. seq. Can. V. τῷ τρίτῳ κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τὸ τέλειον τῷ τετραετίᾳ λάβωσι, *tertio anno communicent sine oblatione, vt id,* quod perfectum *est, triennio accipiant.* Can. VI. ἔτους ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον.

batur, prima quæ adhibebatur cærimonia, erat pœnitentiam ei dare, vti formula loquendi habebat, per impoſitionem manuum. Nam hæc cærimonia erat, in pleriſque omnibus religioſis actionibus vſitata; quum quis ſolemniter Deo per preces eſſet commendandus. Erant multæ aliæ manuum impoſitiones, quotidie eis tributæ, quando in tertium pœnitentium ordinem recipiebantur; hæc autem admiſſioni eorum præmittebatur, vel potius forma & cærimonia eius erat, quum primum inter ſic dictos audientes in eccleſia adſciſcerentur. Pro hac re planum teſtimonium habemus concilii *Agathenſis* [a], hunc in modum ſtatuentis: *Pœnitentes tempore, quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum & cilicium ſuper caput a ſacerdote conſequantur.*

§. II.

Et comparere iuſſi in cilicio & cinere ſuper capite ſuo.

Qvo in canone alium ritum & conſuetudinem communiter vſitatam hac in materia obſeruare licebit: Quæ erat, quod pœnitentes in cilicio comparere deberent, ad indicandum & teſtandum magnum mærorem ſuum & indignationem in ſemet ipſos. Alii ſcriptores cilicium ſiue ſaccum & cinerem coniungunt. Nam EVSEBIVS pœnitentialem geſtum *Natalis* confeſſoris, a *Theodotianis* hæreticis ad eccleſiam redeuntis, deſcribens, ſacco indutum & cinere conſperſum [b] veniſſe eum dicit. Et AMBROSIVS ſcribens ad virginem lapſam, manifeſto ad vtramque conſuetudinem reſpicit, quando [c] dicit: *Totum corpus incuria maceretur, cinere adſperſum, & opertum cilicio.* Similiter TERTVLLIANVS [d], diſſerens de publica pœnitentia, compelli per eam dicit peccatorem habitum atque victum mutare, corpus ſordibus obſcurare, & ſacco & ci-

(a) Concil. Agath. c. XV.

(b) Euſeb. lib. V. c. XXVIII. Vid. cap. præced. §. II. ſub litt. (I) pag. 112.

(c) Ambroſ. ad virgin. lapſ. c. VIII.
Vid. Cyprian. de lapſis p. 135. (p. 98. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) Orare oportet impenſius & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis noctes & fletibus ducere, tempus omne lacrimoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo adhærere *cineri*, in cilicio & ſordibus volutari.

(d) Tertull: de pœnit. c. IX. De ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare.

neri

neri incubare. Neque summo loco nati homines ab hac cærimonia immunes erant. Nam HIERONYMVS [e] *Fabiolæ*, cuiusdam e præcipuis feminis *Romanis*, pœnitentiam describens, sacco indutam eam dicit in basilica *Laterani*, tota vrbe spectante *Romana*, stetisse in ordine pœnitentium, vt errorem publice fateretur. Et hoc quidem habitu vtebantur, durante ipsorum per omnes pœnitentiæ gradus curriculo. Nam in ipso extremo pœnitentiæ momento in cilicio comparebant, quum vniuersæ pœnitentiæ ipsorum cursus esset confectus; & sub hoc habitu absoluebantur, & (vt concilium *Toletanum* [f] loquitur) diuino reconciliabantur altario. Et hæc semper illorum scriptorum est sententia, qui pœnitentes vestitum mutare & lugubrem pœnitentiæ habitum sumere dicunt. Sunt, qui hoc semper factum esse putant feria quarta ante primam dominicam quadragesimæ, quæ inde dicta sit *dies cinerum* & *caput ieiunii*. Verum hoc, quantum mihi licuit obseruare, incerta traditione & recentiorum scriptorum auctoritate nititur; quum in vetustioribus scriptoribus altum de eo sit silentium. BELLARMINVS testimonium concilii *Agathensis* pro hac sententia adlegat [g]: at hoc apud solum GRATIANVM [h] reperitur, neque enim istiusmodi canon in tomis conciliorum habetur. Et correctores *Romani* [*] id fatentur, remittentes nos, quod ad sententiam eius, ad pœnitentiale *Romanum*, & *pontifi-*

(e) Hieron. epist. XXX. epitaph. Fabiolæ. Quis hoc crederet, vt saccum indueret, vt errorem publice fateretur, & tota vrbe spectante Romana, ante diem paschæ, in basilica Laterani --- staret in ordine pœnitentium.

(f) Concil. Tolet. I. c. II. Qui sub cilicio diuino reconciliatus est altario.

(g) Bellarmin. de pœnitent. lib. I. c. XXII. Quod attinet ad tempus, imponebatur pœnitentia publica feria quarta ante primam dominicam quadragesimæ, quæ dicitur, In capite ieiunii, vt testatur concilium Agathense cap. XV. teste Gratiano dist. L. can. In capite: nam ea verba non inueniuntur in vulgatis canonibus eius concilii. Habemus adhuc vestigium huius ritus in consecratione & adspersione cineris, quæ eo die fieri solet. Et quamuis tempus pœnitendi aliis longius, aliis breuius præscriberetur, vt trium, septem, decem aut pluium annorum: tamen singulis annis in V. feria maioris hebdomadæ omnes reconciliabantur, & communicabant. cetera.

(h) Grat. distinct. L. cap. LXIV. In capite quadragesimæ &c.

(*) Correct. Roman. ad h. l. Ex Agathensi etiam citant Burchardus & Iuo, & Rhebaldus cardinalis (qui tempore Paschalis pontif. claruit) in libro suo, de pœnitentia publice non iteranda. In vno tamen manuscripto Burchar-

cais

cale & *ordinem Romanum*. Atque ita BALVZIVS [*i*] dicit, *Burchardum* habere eum ex *pœnitentiali Romano*, quod eſt recentioris æui. Neque canon, vti a GRATIANO citatur, rem, qua de iam diſputatur, probat, ſed cærimoniam tantum deſcribit, quæ pœnitentibus ineunte ieiunio quadrageſimali adhibita fuerit, ſiue tunc primum ad pœnitentiam admitterentur, ſiue iam antea eſſent admiſſi. Quæ res ſatis innuit, pœnitentiam aliis temporibus non minus, quam primo die quadrageſimæ, potuiſſe imponi, quemadmodum vetus gloſſa in GRATIANVM recte obſeruat. Cærimonia, prout a GRATIANO deſcribitur, videtur eſſe duntaxat enarratio diſciplinæ, in pœnitentes adminiſtratæ in quadrageſima, diſcrepantis ab eorum tractatione, aliis anni temporibus vſitata. Verba apud ipſum ſic habent: „In capite quadrageſimæ, (ſiue in die cinerum) omnes „pœnitentes, qui publicam ſuſcipiunt aut ſuſceperunt pœni„tentiam, ante fores eccleſiæ ſe repræſentent epiſcopo ciuita„tis ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demiſſis, „reos ſe eſſe ipſo habitu & vultu proteſtantes. Ibi adeſſe de„bent decani, id eſt, archipresbyteri parochiarum, & presby„teri pœnitentium, qui eorum conuerſationem diligenter in„ſpicere debent, & ſecundum modum culpæ pœnitentiam per „præfatos gradus iniungere. Poſt hæc eos in eccleſiam intro„ducant & cum omni clero ſeptem pœnitentiales pſalmos in „terra proſtratus epiſcopus cum lacrimis pro eorum abſolutio„ne decantet: tunc reſurgens ab oratione, iuxta quod cano„nes iubent, manus eis imponat, aquam benedictam ſuper „eos ſpargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eo„rum operiat: & cum gemitu & crebris ſuſpiriis denuntiet eis,

di exemplari citatur ex pœnitentiali Romano. Sententia vero huius capitis magna ex parte habetur in pontificali & ordine Romano a pag. 24. vſque ad 30.

(*i*) Baluz. not. ad Gratian. p. 464. (p. 745. edit. Duisburg. MDCLXXVII. 8uo.) *In capite*] Regino lib. I. cap. 91. citat illud caput ex eodem concilio ex quo retulerat caput, quod præcedit, id eſt, ex concilio Agathenſi, vbi non exſtat. Item Burchardus lib. 9. c. 26. in editis. Admonent tamen correctores Romani, in vno manuſcripto Burchardi exemplari citari ex pœnitentiali Romano. Quo etiam modo citatur in alio antiquiſſimo Burchardi exemplari, quod exſtat in bibliotheca illuſtriſſimi viri Dionyſii Talorii regii aduocati in parlamento Pariſienſi.

„quod

„quod ſicut *Adam* proiectus eſt de paradiſo, ita ipſi ab eccleſia „pro peccatis abiiciuntur: poſthæc iubeat miniſtris, vt eos ex„tra ianuas eccleſiæ expellant; Clerus vero proſequatur eos cum „reſponſorio: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo* &c. vt videntes „ſanctam eccleſiam pro facinoribus ſuis tremefactam atque „commotam, non parui pendant pœnitentiam. In ſacra au„tem domini cœna (hoc eſt feria quarta magnæ hebdomadæ) „rurſus ab eorum decanis & eorum presbyteris eccleſiæ limi„nibus præſententur„. Hactenus GRATIANI narratio, qua manifeſto non definitur tempus imponendi pœnitentiam, quaſi primo die quadrageſimæ id fieri debeat, ſed deſcribitur, quemadmodum omnes pœnitentes in quadrageſima tractari oporteat, quocumque demum tempore pœnitentia eis impoſita fuerit. Et vt ſunt in ea nonnulla, quæ antiquæ diſciplinæ reſpondent; ita multa in ea ſunt, quæ eam ad recentiorem praxin reſpicere ſatis produnt. Nullus enim aquæ benedictæ vſus in antiqua diſciplina fuit; neque ſeptem pſalmi pœnitentiales in antiqua liturgia, ſed vnus tantum pſalmus pœnitentialis, qui eſt quinquageſimus primus, communiter diſtinctus nomine pſalmi exomologeſeos, pſalmi pœnitentialis, vel pſalmi confeſſionis. Neque dies cinerum olim primus dies ieiunii quadrageſimalis fuit, vſque dum GREGORIVS MAGNVS eum ieiunio adderet, vt numerum dierum ieiunii efficeret perfecte quadraginta, qui antea tantum triginta ſex fuerant. Neque patet, olim tempus imponendi pœnitentiam quadrageſimalis ieiunii exordio fuiſſe adſtrictum; ſed pœnitentia data eſt omnibus temporibus, quandocumque epiſcopus peccatorem ad eam ſuſcipiendam idoneum iudicarit. Ita AMBROSIVS *Theodoſium* imperatorem ad pœnitentiam admittebat in natalitiis *CHRISTI*; & dantur plura alia iſtiuſmodi exempla. Circumſtantia igitur temporis, tamquam incerta nec definita, prætereunda eſt. Tantummodo, quocumque tempore pœnitentia imponebatur, peccator veſtes ſuas mutare debebat, & habitum ſumere lugubrem, ſtatui pœnitentiali accommodatum. Atque hoc eſt, quidquid ex vllo veterum canonum, qui de pœnitentiæ circumſtantiis loquuntur, concludi poteſt.

§. III.

Et tondere capillos, vel incedere velato capite, ad aliud tristitiæ & luctus sui faciendum indicium.

EODEM tempore, quo vestes mutabant pœnitentes, quidam canones capillos suos tondere vel capita radere, si quidem mares essent, eos iubebant, ad dandum aliud tristitiæ & mœroris sui signum. Mulieres autem velum pœnitentiale gestare oportebat, & vel crines suos tondere, vel illis passis & per humeros sparsis & confusis incedere; quod aliud acerbi luctus & adflictionis signum erat. Concilium *Agathense* [k] hac de re in hunc modum statuit: *Pœnitentes si comas non deposuerint, aut vestimenta non mutauerint, abiiciantur.* Et concilium tertium *Toletanum* [l] similem habet canonem: *Quicumque ab episcopo pœnitentiam postulat, prius eum tondeat, aut in cinere & cilicio habitum mutare faciat, & sic pœnitentiam ei tradat.* OPTATVS ad hanc consuetudinem adludit, quando loquens de *Donatistarum* insolentia, qua aduersus episcopos quosdam catholicos vsi fuerant, dum adigendo eos ad agendam pœnitentiam [m], capita raserant eorum, in hunc modum rogat: *Vbi vobis mandatum est radere capita sacerdotum?* Et paucis interiectis: *Qui parare debebas aures ad audiendum, parasti nouaculam ad delinquendum;* Vult dicere, *Donatistas* compulisse catholicos sacerdotes agere publicam pœnitentiam, vt clericale officium suum retinerent; quod fieri non oportuerit. Nam si cui clerico publica agenda esset pœnitentia, primum de dignitatis suæ gradu deturbari eum oportebat, atque pœnitentiam agere tantum vt laicum. Quod ad mulieres attinet, mos erat, velamen pœnitentiale eis imponere, quod expressis verbis a concilio *Toletano* [n] tertio requiritur, in hunc modum statuente: *Si mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, nisi prius aut velata fuerit, aut mutauerit habitum.* Vnde OPTATVS istiusmodi velamina *velamina pœnitentiæ* vocat [o]; in-

(k) Concil. Agath. c. XV.

(l) Concil. Tolet. III. c. XII.

(m) Optat. lib. II. p. 58. (p. 54. edit. Paris. MDCLXXIX.)
Vid. Cyprian. p. 131. (p. 98. edit. Amstelod.) In cilicio & sordibus volutari post indumentum Christi perditum, *nullum* heic iam *velle vestitum* &c.

(n) Concil. Tolet. III. c. XII.

(o) Optat. lib. II. p. 59. (p. 54. edit. cit.) Extendistis manum, & super omne ca-

cu-

cuſans *Donatiſtas*, quod virgines catholicas innocentes coëgerint ſeſe ſubmittere impoſitioni manuum, & gerere in capitibus ſuis velamina pœnitentiæ. AMBROSIVS innuere videtur, quod capita ſua nonnumquam raſerint. Scribens enim ad virginem, quæ fornicata erat, iubet eam crines [*p*] amputare, qui per vanam gloriam occaſionem ei peccandi dediſſent. Verum hæc conſuetudo non generatim obtinuit. HIERONYMVS [*q*] enim pœnitentiam deſcribens *Fabiolæ*, ſparſo crine in ordine pœnitentium eam ſtetiſſe dicit, epiſcopo, presbyteris & omni populo collacrimantibus. Vnde obſeruare etiam nobis licet, quanta cum ſeueritate, grauitate & cura hoc totum negotium tractatum fuerit. Nam non tantum ipſe pœnitens rubore & verecundia ſuffuſus per haſce cærimonias mœrorem ſuum lacrimis declarabat; ſed vniuerſa etiam eccleſia eius caſu adficiebatur, patiens cum membro patiente, vnaque cum illo lugens ac lacrimas profundens. In hunc modum eccleſiæ *Romanæ* praxin in hoc exercitio repræſentat SOZOMENVS [*r*]. „Pœnitentes, inquit, peractis iam miſſarum ſolemni-„bus, excluſi a communione ſacrorum, quæ initiatis præberi „mos eſt, cum gemitu ac lamentis pronos ſe in terram abiici-„unt. Tum epiſcopus cum lacrimis ex aduerſo occurrens, „pariter ipſe humi prouoluitur: & vniuerſa eccleſiæ multitudo „ſimul confitens, lacrimis perfunditur. Poſthæc vero primus „conſurgit epiſcopus, ac proſtratos erigit: factaque, vt de-„cet, precatione pro peccatoribus pœnitentiam agentibus, e-„os dimittit„. Hæc admodum ſolemnis pœnitentiam agendi

put *mortifera velamina* prætendiſtis. Et pag. 61. (p. 58. cit. edit.) Vtique ſub cubito & ſub manibus veſtris, quum ſuper earum capita *velamina pœnitentiæ* tenditis.

(*p*) Ambroſ. ad virgin. lapſam c. VIII. *Amputentur crines*, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt.

(*q*) Hieron. epiſt. XXX. Vt ſtaret in ordine pœnitentium, epiſcopo, presbyteris & omni populo collacrimantibus, *ſparſo crine*, ora lurida, & ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret,

(*r*) Sozom. lib. VII. c. XVI. *ἤδη δὲ πληρωθείσης τῆς τοῦ θεοῦ λειτουργίας, μὴ μετασχόντες ὧν μύσταις θέμις, σὺν οἰμωγῇ καὶ ὀδυρμῷ πρηνεῖς ἐπὶ γῆς ῥίπτουσι σφᾶς· ἀντιπρόσωπος δὲ δεδακρυμένος ὁ ἐπίσκοπος προσδραμὼν, ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πίπτει· σὺν ὀλολυγῇ καὶ τὸ πᾶν τῆς ἐκκλησίας πλῆθος δακρύων ἐμπιπλᾶται· τὸ μετὰ τοῦτο δὲ, πρῶτος ὁ ἐπίσκοπος ἐξανίσταται, καὶ τοὺς κειμένους ἀνίστησι καὶ ἣ προσῆκεν ὑπὲρ ἡμαρτηκότων μεταμελουμένων εὐξάμενος, ἀποπέμπει.*

ratio erat, quæ vniuerſam eccleſiam valde commouebat, dum ſinguli ſenſu ſtoliditatis fratrum ſuorum tangebantur, eorumque peccata non materiam ludibrii faciebant, ſed occaſionem teſtandi affectum miſerationis ergo illos, tamquam eiuſdem corporis membra; flentes cum flentibus, preceſque & lacrimas eorum precibus & lacrimis iungentes, ad cælum vi vnita oppugnandum gratiamque & veniam a Deo illis impetrandam.

§. IV.

Pœnitentes debebant abſtinere a lauationibus, conuiuiis aliiſque innocentibus oblectationibus.

SOZOMENVS eodem loco meminit, quod pœnitentes a lauationibus aliiſque innocentibus oblectationibus ſe abſtinere conſueuerint. Dicit enim, priuatim ſua ſponte ſe macerare ieiuniis, illuuie, ciborum abſtinentia, vel aliis quibus iuſſi ſint modis, & tempus, quantumcumque ipſis ab epiſcopo conſtitutum ſit, exſpectare [*]. Quod a PACIANO [s] etiam indicatur, quando pœnitentem introducit declarantem; ſi quis ad balneum vocet, ſe recuſare iſtas delicias; ſi quis ad conuiuium vocet, dicentem: *Iſta felicibus, Ego deliqui in dominum, & pericliter in æternum perire.*

§. V.

Obſeruare omnes dies feſtos & publicas ſolemnitates eccleſiæ.

QVEMADMODVM priuata abſtinentia, mortificatione & ieiunio ſic ſeſe exercebant; ita ſpecialius omnes dies feſtos & ſolemnitates publicas eccleſiæ obſeruare debebant. Rationes eſſe poterant, quæ alios excuſarent & a rigore atque ſeueritate huius exercitii in nonnullis caſibus & circumſtantiis abſoluerent, requirentes aliquod laxamentum in legibus ieiu-

(*) Sozomen. ibid. *καθ' ἑαυτὸν δὲ ἑκόντι ταλαιπωρούμενος ἕκαστος, ἢ νηστείαις, ἢ ἀλουσίαις, ἢ ἐδεσμάτων ἀποχῇ, ἢ ἑτέροις οἷς προστέτακται, περιμένει τὸν χρόνον, εἰς ὅσον αὐτῷ τέταχεν ὁ ἐπίσκοπος.*

(s) Pacian. paræneſ. ad pœnitent. bibl. patr. tom. III. p. 73. (tom. IV. p. 317. c. edit. Lugd. MDCLXXVII.)
Vid. Tertull. de pœnit. cap. IX. Plerumque vero *ieiuniis* preces alere &c.
Cyprian. de lapſis p. 135. (p. 98. edit. Amſtel. Fell.) Orare oportet impenſius & rogare --- poſt diaboli cibum malle *ieiunium* &c.

nii:

nii: pœnitentes autem accuratiſſime eas obſeruare oportebat. Et propterea concilium quartum *Carthaginenſe* [t] decreto ſanciebat, vt pœnitentes omni tempore ieiunii in eccleſia adeſſent, manuſque impoſitionem reciperent a ſacerdotibus.

§. VI.

Cohibere ſe in vſu coniugii.

NONNVLLA quoque monita dantur, ad minimum a privatis ſcriptoribus, vt pœnitentes ab vſu tori genialis ſe abſtineant, dum in publicæ pœnitentiæ ſtatu ſint conſtituti. Regula hæc eſt, quam præſcribit HIERONYMVS [u], *In tempore ieiunii*, inquiens, *non ſeruiat ſponſus & ſponſa operi nuptiali.* Et paullo poſt: *Qui in caſtigatione victus, & ieiunio & eleemoſynis dicit ſe agere pœnitentiam, fruſtra hoc ſermone promittit, niſi egrediatur de cubili ſuo, & ſanctum primumque ieiunium pudica expleat pœnitentia.* Atque ita AMBROSIVS [w] hoc pro neceſſaria abnegationis ſui, tali occaſione teſtandæ, parte habet: *An quiſquam illam pœnitentiam putat, vbi acquirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effuſio, vbi ipſius copulæ coniugalis vſus? Renuntiandum ſæculo eſt, ſomno ipſi minus indulgendum, quam natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus eſt gemitibus, viuendum ita, vt vitali huic moriamur vſui, ſe ipſum homo abneget & totus immutetur.*

§. VII.

Quam ob cauſſam coniugati ad pœnitentiam non admiſſi, niſi ex vtriuſque partis conſenſu.

ID IPSVM tamen certum non habeo, neque adeo abſolute adfirmare mihi ſumo, quod illud per publicam aliquam eccleſiæ regulam iniunctum fuerit, quia in præſenti non memini canonem, qui hoc ſimpliciter præſcribat. Res vna ſola, quæ inducere quem poteſt, vt talem regulam fuiſſe credat, eſt, quod alia regula propinqui argumenti reperiatur, quæ iſtiuſmodi praxin ſupponere eaque fundari videtur. Decretum hoc eſt,

(t) Concil. Carth. IV. can. LXXX. Omni tempore ieiunii manus pœnitentibus a ſacerdotibus imponatur.
(u) Hieron. in Ioël cap. II.
(w) Ambroſ. de pœnit. lib. II. c. X.

quod in concilio ſecundo *Arelatenſi* [x] inuenimus: *Pœnitentiam coniugatis non niſi ex conſenſu dandam.* Hoc videtur fundari ſuppoſito, quod pœnitentes, durante pœnitentiæ ſuæ tempore, abſtinere ab vſu coniugii debuerint; & ſi pars innocens noluerit conſentire, nulla vis cogere eos potuerit. Nam leges matrimonii potiores ſunt omnibus regulis, quæ de publicæ diſciplinæ exercitio ab eccleſia ferri vmquam poſſunt.

§. VIII.

Pœnitentibus tempore pœnitentiæ ſuæ matrimonium inire haud permiſſum.

ALIA eiuſdem concilii regula eſt, ex ſimili ratione creditæ perfectæ continentiæ in publicis pœnitentibus oriunda. *Pœnitentes* [y], *quæ defuncto viro aliis nubere præſumſerint, vel ſuſpecta vel interdicta familiaritate ſe cum extraneo iunxerint, cum eodem ab eccleſiæ liminibus arceantur. Hoc etiam de viro in pœnitentia poſito placuit obſeruari.* Iſtiuſmodi enim omnia cum conditione eorum ac ſolemnis & acerbæ pœnitentiæ profeſſione haud conſiſtere poſſe credebantur.

§. IX.

Pœnitentes omnibus diebus feſtis & diebus remiſſionis flexis genibus orare iuſſi.

ET quum reliqui vniuerſi omnibus diebus feſtis & dominicis, & commemorationi martyrum ſacris, nec non per quinquaginta dies inter paſcha & pentecoſten, (qui dies remiſſionis vocabantur) ſtantes orare poſſent, & per leges eccleſiæ deberent: pœnitentes ab hoc priuilegio peculiariter excipiebantur, & non minus his temporibus quam vllo tempore alio, flexis genibus orare debebant. Nam hic corporis ſitus conuenientiſſimus erat conditioni eorum, quorum deuotio tantum conſiſtebat in profundæ humilitatis atque acerbi doloris de peccatis declaratione, ad quam rem genuum flexio accommodatiſſimus habitus cenſebatur. Igitur vt reliquis diebus ſtationum & ieiuniorum flexis poplitibus orare debebant, quia ſolemnioris humiliationis tempora erant: ita pœnitentes

(x) Concil. Arelat. II. c. XXII.
(y) Concil. Arelat. II. c. XXI.

ſin-

fingulis diebus [z], ipfis etiam remiffionis diebus, genua flectere oportebat; quia quilibet dies dies humiliationis eis erat, & vnum ac folum negotium in ecclefia mifericordiam implorare, atque ad recipiendam folemnem manuum impofitionem & benedictionem humi fefe abiicere.

§. X.

Et liberalitate vti in pauperes.

ET quum liberalitas erga pauperes magnum pœnitentiæ argumentum effet & teftimonium, hæc femper in excellentiore quodam gradu ab eis requirebatur. CYPRIANVS [a] eam in aliis pœnitentiæ fignis ponit. „Lamentari eum putamus, „inquit, ex toto corde, ieiuniis, fletibus, planctibus domi„num deprecari, qui ex primo criminis die lauacra quotidie „celebrat, qui epulis adfluentibus paftus, & fagina largiore di„ftentus, cruditates fuas poftridie ructat, nec cibos & potus „fuos cum pauperum neceffitate communicat? Qui hilaris ac „lætus incedit, quomodo mortem fuam deflet? Quumque fcri„ptum fit: *Non corrumpetis effigiem barbæ veſtræ*; barbam vellit & „faciem fuam comit? Et placere nunc cuique ftudet, qui Deo „difplicet? An illa ingemifcit & plangit, cui vacat cultum „pretiofæ veftis induere, nec indumentum Chrifti, quod per„didit, cogitare? accipere pretiofa ornamenta & monilia ela„borata, nec diuini & cæleftis ornatus damna deflere?„ In tali cafu liberalitatem in pauperes multo decentius ornamentum fore putat, quam aurum, margaritas & gemmas: & idcirco monet pœnitentes mulieres induere ornatum *CHRISTI*, ne nudæ coram ipfo compareant.

§. XI.

Et operam fuam ecclefiæ addicere in fepeliendis mortuis.

DENIQVE in nonnullis ecclefiis pœnitentes officium & curam fepeliendi mortuos in fe fufcipere debebant: Et hoc ex ratione difciplinæ, atque ad exercendum fe in humilitate ac caritate, quæ ftationem eorum tantopere decebat. In multis ecclefiis, præcipue celebrioribus, hoc negotium certo ordini hominum

(z) Concil. Carthag. IV. c. LXXXII. Pœnitentes etiam diebus remiffionis genua flectent.

(a) Cyprian. de lapfis p. 135. (p. 96. cit. edit.)

minum demandatum erat, quos vocitabant *parabolanos*, quorum maxime erat ægrotis ministrare, & curam [*] sepeliendi mortuos gerere. Probabile autem est, non fuisse istiusmodi certum fixumque officium in multis ecclesiis, adeoque hoc negotium pœnitentibus dabatur, vtpote exercitatio talis conditionis hominibus apprime apta. In ecclesiis *Africanis* ita fuisse certum est. Concilium enim quartum *Carthaginense* [*b*] peculiare hoc in casu decretum habet: *Mortuos pœnitentes ecclesiæ efferant & sepeliant.* Hæ quædam erant ex salutaribus istis exercitationibus, quas ecclesia pœnitentes suos suscipere iubebat, vtpote in conditione constitutos substratorum, qui notissimus pœnitentium ordo erat in ecclesia. Verum superest adhuc eminens quidam pœnitentiæ actus, ad hunc ordinem spectans; hoc est exomologesis siue confessio: Quæ quum ab ecclesia *Romana* in rem nouam conuersa sit & magnas pepererit contentiones, de industria ad distinctam & peculiarem tractationem reseruatur, fietque nobis peculiaris dissertationis in capite sequente argumentum.

LIBRI DECIMI OCTAVI
CAPVT TERTIVM
DE EXOMOLOGESI SIVE CONFESSIONE IN VETERIS ECCLESIAE DISCIPLINA VSITATA; QVAE RES AB ARCANA SIVE AVRICVLARI CONFESSIONE, AB ECCLESIA ROMANENSI INVENTA, DIVERSA ESSE OSTENDITVR.

§. I.

Magnus eorum error, qui exomologesin veteris ecclesiæ auricularem confessionem significare contendunt.

NIHIL inter polemicos ecclesiæ *Romanensis* scriptores vulgatius est, quam vt, vbicumque vocabulum *exomologesis* in scriptore quodam vetusto deprehendant, illud interpretentur arcanam siue auricularem confessionem, qualis hodie in istius

(*) Lib. III. c. IX. vol. II. p. 47.
(*b*) Concil. Carth. IV. c. LXXXI.

eccle-

ecclesiæ communione obtinet & hominibus tamquam simpliciter ad salutem necessaria imponitur. Enimuero qui maiori cum iudicio, candore & studio inter eos ipsos materiam considerarunt, fateri non dubitant, exomologesin veterum rem prorsus aliam denotare, nimirum vniuersum publicæ pœnitentiæ exercitium, cuius publica confessio nota pars erat. ALBASPINAEVS, vir eruditus, hunc errorem in partis suæ scriptoribus strenue impugnat. „Multi, inquit [a], vt cardinales „BELLARMINVS & BARONIVS anno domini MDLVI, MAL„DONATVS in suis controuersiis, PAMELIVS suis ad TERTVL„LIANVM & diuum CYPRIANVM commentariis, pro certo „adserunt, patres vt plurimum hac voce confessionem pecca„torum arcanam & auricularem intellexisse; verum diu mul„tumque pensitatis omnibus, vbi ea habetur, locis, illorum o„pinioni non possum accedere. -- Mihi videntur semper pa„tres hanc vocem exomologesis adhibuisse, quum significare „vellent ritus exteriores, vtpote flendi, ingemiscendi, se ipsum „incusandi, & id genus alia pœnitentibus vsitata; atque vt „perfectius istius vocabuli vsus innotescat, neminem præterit, „illis prioribus sæculis pœnitentes longa admodum & labori„osa defunctos esse pœnitentia, per quam assiduis fletibus se „ipsos conficerent, pro vestibulis ædium sacrarum starent ad „testandum publici erroris sui dolorem: quin & humi iacen„tes episcoporum pedibus, martyrum genibus aduoluerentur, „ceterorum quoque fidelium, identidem orantes vnumquem„que, vt sibi apud Deum deprecator adesset, operti sacco, hor„rore squaloreque prorsus obsiti: peractaque vero pœnitentia „episcopus eos ex aditu in medium templi deductos, coram „presbyteris, diaconis, viduis & populo sistebat, vbi rursus hu„mi procumbebant, crimina sua detestabantur, vbertim fle„bant, omnium se precibus commendantes, nec vmquam eo„dem se relapsuros sancte deierantes. Comperio itaque, (per„git ille) vltimum hunc ritum ob id sæpe exomologesin a pa„tribus nuncupatum, quod in se plurimos actus haberet, dolo„rem admissæ culpæ præferentes, non secus ac omnis actio &

(a) Albaspin. obseruat. lib. II. c. XXVI. p. 153. (p. 90. ad calc. Opt. edit. Parif. MDCLXXIX.)

„ratio vitæ pœnitentium inter pœnitentiam agendam perinde „exomologesis aliquando dicitur„. Hoc porro probat & confirmat multis perspicuis & indubitatis testimoniis ex TERTVLLIANO, CYPRIANO aliisque vetustis scriptoribus, quæ heic non interponemus, sed vnum tantum locum adlegabimus TERTVLLIANI, qui in rem præsentem facit. *Exomologesis*, inquit [b], *prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ illicem. De ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deiicere, illa, quæ peccauit, tristi tractatione mutare: ceterum pastum & potum pura nosse, non ventris scilicet sed animæ caussa: plerumque vero ieiuniis preces alere, ingemiscere, lacrimari & mugire dies noctesque ad dominum Deum tuum, presbyteris aduolui & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hæc omnia exomologesis, vt pænitentiam commendet, vt de periculi timore dominum honoret, vt in peccatore ipsa pronuntians pro Deo indignatione fungatur, & temporali adflictatione æterna supplicia non dicam frustretur, sed expurget.* Heic ne verbum quidem de arcana siue auriculari confessione habetur, sed omnia ad publicam coram ecclesia confessionem respiciunt; idque non tam in verbis, quam in actionibus, resipiscentiam publica tristitiæ demonstratione & consimili pœnitentis conuersationis tenore exprimentibus; quod multo plus momenti habebat ad significandam & demonstrandam eorum conuersionem, quam verba adfectus plenissima in mere verbali vel arcana confessione.

§. II.

Nulla vmquam confessionis auricularis necessitas antiquæ ecclesiæ ciuibus imposita.

ET hoc vnum argumentum est, quo probari potest, doctrinam de confessionis auricularis necessitate veteri ecclesiæ incognitam fuisse. Quando enim disciplina publica generatim obtinebat, & omnes homines ita adfecti erant, vt sese ei submitterent, confessioni arcanæ exiguus locus esse poterat, cuius rationi ac fundamento magis respondebat publica. Sed præterea res plana & euidens est ex testimoniis veterum, nulli vmquam homini necessitatem confitendi sacerdoti peccata sua

(b) Tertull. de pœnit. c. IX.

secre-

ſecreta fuiſſe impoſitam, tamquam rem, qua immunis nemo eſſe poſſit, ſiue euchariſtiæ vſu dignus fieri, ſiue titulum communionis eccleſiæ & vitæ æternæ habere cupiat. Iam oſtendimus illud, habito peculiari reſpectu ad receptionem euchariſtiæ, ex perſpicuis quibuſdam CHRYSOSTOMI, GENNADII, LAVRENTII epiſcopi *Noualarienſis* [*] aliorumque antiquorum ſcriptorum locis; quibus heic alia teſtimonia addemus, quæ euidenter oſtendant, eos nullam priuatam peccatorum confeſſionem hominibus edendam requiſiuiſſe, niſi in ſingularibus quibuſdam caſibus. CHRYSOSTOMVS [c] homines exhortans ad pœnitentiam ait: *Non tibi dico, vt peccata tamquam pompam in publicum proferas, neque vt te accuſes; ſed vt pareas prophetæ dicenti, Reuela domino vitam tuam. Apud Deum ea confitere, apud iudicem confitere peccata tua, orans, ſi non lingua, ſaltem memoria: & ita roga, vt tui miſereatur. --- Melius eſt, vt nunc peccatorum mordeatur memoria, quam cruciatu, qui futurus eſt illo tempore. Nunc ſi eorum memineris, & ea adſidue Deo offeras, & pro eis roges, cito ea delebis. Sin autem nunc eorum ſis oblitus, tunc vel inuitus eorum recordaberis, quum in medium proferentur, & tamquam in pompam producentur coram omnibus, & amicis & inimicis & angelis.* Alio loco [d]: *Neceſſe non eſt, te confiteri præſentibus teſtibus; fiat diſquiſitio peccatorum tuorum in propriis cogitationibus tuis; ſit hoc iudicium ſine teſtibus; videat ſolus Deus te confitentem.* Rurſus alio loco [e]: *Hortor vos & rogo, fratres cariſſimi, crebrius Deo immortali confiteamini, & enumeratis ve-*

(*) Lib. XV. cap. VIII. §. VI. volum. VI. p. 536. ſeq.

(c) Chryſoſtom. homil. XXXI. in Hebr. p. 1916. (p. 913. edit. Frf. MDCLXXXXVII.) οὐ λέγω σοι, ἐκπόμπευσον σεαυτὸν, οὐδὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις κατηγόρησον, ἀλλὰ πείθεσθαι συμβουλεύω τῷ προφήτῃ λέγοντι, Ἀποκάλυψον πρὸς κύριον τὴν ὁδόν σου· ἐπὶ τοῦ θεοῦ ταῦτα ὁμολόγησον, ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ ὁμολόγει τὰ ἁμαρτήματα, εὐχόμενος, εἰ καὶ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ, καὶ οὕτως ἀξίου ἐλεηθῆναι· --- βέλτιον δάκνεσθαι αὐτῶν τῇ μνήμῃ νῦν, ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῇ τιμωρίᾳ· νῦν ἐὰν ᾖς αὐτῶν μεμνημένος, καὶ συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ, ταχέως ἐξαλείψεις αὐτάς· ἐὰν δὲ νῦν ἐπιλάθῃ, τότε αὐτῶν ἀναμνησθήσῃ καὶ ἄκων, ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης εἰς μέσον φερομένων αὐτῶν, καὶ ἐκπομπευομένων ἐπὶ πάντων, καὶ φίλων, καὶ ἐχθρῶν, καὶ ἀγγέλων.

(d) Chryſoſt. homil. de pœnitent. tom. V. edit. Latin. (Hæc mihi quum ad manus non ſit, verba auctoris noſtri Anglicana Latine reddere neceſſe habui.)

(e) Chryſoſt. homil. XXX. ſiue V. de incomprehenſibili Dei natura. Tom. I. p. 392. (p. 348. edit. Francof.) παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ ἐξομολογεῖ-

stris delictis veniam petatis & numen propitium. Non te in theatrum conseruorum tuorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo: repete coram Deo conscientiam tuam & explica: ostende Deo medico praestantissimo vulnera, & pete ab eo medicamentum: ostende ei, qui nihil opprobret, sed humanissime curet. Licet enim taceas, cuncta optime ille nouit. Dic atque enumera, vt fructum maximum consequaris; dic, vt abstersis hic tuis maculis, abeas illic mundus & sine vllo dedecore, vt intolerabili promulgatione illa delictorum tuorum libereris. Et in alia homilia [*f*]: *Cur, te quaeso,* inquit, *pudescit & erubescis dicere peccata tua? Num enim homini dicis, vt te probro adficiat? Num enim conseruo, vt in publicum proferat? Immo vero ei, qui dominus est, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus est, ei qui medicus est, ostendis vulnera. Neque enim ignorat, etiamsi tu non dixeris, qui sciebat etiam antequam perpetraret. Quid igitur est caussae, quo minus dicas? Non enim ex accusatione tua fit grauius peccatum: immo vero mitius ac leuius. Et hoc ipsum Deus vult, te dicere: non vt puniaris, sed vt relaxeris: non vt ipse sciat peccatum: cur enim id postulet, quum iam sciat? sed vt scias, quantum tibi debitum remittatur. Ideo vero vult te scire beneficii magnitudinem, vt perpetuo gratias agas, vt segnior fias ad peccandum, vt ad virtutem promtior. Nisi dixeris debiti magnitudinem, non agnosces donationis eminentiam. Non, inquit, cogo te in medium prodire thea-*

θαι τῷ θεῷ συνεχῶς· οὐδὲ γάρ εἰς θέατρόν σε ἄγω τῶν συνδούλων τῶν σῶν, οὐδὲ ἐκκαλύψαι τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκάζω τὰ ἁμαρτήματα, τὸ συνειδὸς ἀνάπτυξον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτῷ δεῖξον τὰ τραύματα, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ τὰ φάρμακα αἴτησον· δεῖξον τῷ μὴ ὀνειδίζοντι, ἀλλὰ θεραπεύοντι· κἂν γὰρ σιγήσῃς, οἶδεν ἐκεῖνος ἅπαντα· εἰπὲ τοίνυν, ἵνα κερδάνῃς, εἰπὲ ἵνα ἐνταῦθα ἀποθέμενος ἀπέλθῃς ἐκεῖ καθαρὸς, καὶ τῆς ἀφορήτου δημοσιεύσεως ἐκείνης ἀπαλλαγῇς.

(*f*) Chrysost. homil. IV. de Lazaro tom. V. p. 87. (p. 81. edit. Francof.) τίνος ἕνεκεν αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριᾷς, εἰπέ μοι, τὰ ἁμαρτήματα εἰπεῖν; μὴ γὰρ ἀνθρώπῳ λέγεις, ἵνα ὀνειδίσῃ σε; μὴ γὰρ τῷ συνδούλῳ ὁμολογεῖς, ἵνα ἐκπομπεύσῃ; τῷ δεσπότῃ, τῷ κηδεμόνι, τῷ φιλανθρώπῳ, τῷ ἰατρῷ τὸ τραῦμα ἐπιδείκνυς· μὴ γὰρ, κἂν σὺ μὴ εἴπῃς, ἐκεῖνος οὐκ οἶδεν, ὅσγε καὶ πρὸ τοῦ πραχθῆναι ἠπίστατο; τίνος οὖν ἕνεκεν οὐ λέγεις; μὴ γὰρ ἐκ τῆς σῆς κατηγορίας φορτικώτερον γίνεται τὸ ἁμάρτημα, ἡμερώτερον μὲν οὖν καὶ κουφότερον· καὶ διὰ τοῦτο βούλεταί σε εἰπεῖν, οὐχ ἵνα κολάσῃ, ἀλλ᾽ ἵνα συγχωρήσῃ· οὐχ ἵνα αὐτὸς μάθῃ τὴν ἁμαρτίαν· πῶς γὰρ, ὁ εἰδώς; ἀλλ᾽ ἵνα σὺ μάθῃς, πόσον σοι συγχωρεῖ χρέος· βούλεται δέ σε μαθεῖν τῆς χάριτος τὸ μέγεθος, ἵνα εὐχαριστῶν διατελῇς, ἵνα ὀκνηρότερος πρὸς ἁμαρτίαν ᾖς, ἵνα προθυμότερος εἰς ἀρετήν· ἂν μὴ εἴπῃς τοῦ χρέους τὸ μέγεθος, οὐκ ἐπιγνώσεσαι τῆς χάριτος τὴν ὑπερβολήν· οὐκ ἀναγκάζω, φησὶν, εἰς μέσον ἐλθεῖν

trum,

trum, ac multos adhibere testes. Mihi soli dic peccatum priuatim, vt sanem vlcus, teque dolore liberabo. Prope viginti loca [g] in eodem auctore satis ampla & copiosa reperiuntur in eamdem sententiam, quæ lector eruditus ipse euoluere, vel collecta videre potest a IOANNE DALLAEO in excellenti libro [h] de *confessione auriculari*, vbi non solum hæc CHRYSOSTOMI loca a sophisticis glossis & deprauatione *Romanensium* vindicat, sed etiam non minus triginta argumentis & nube vetustorum testium solidissime demonstrat, non potuisse esse talem rem, qualis est arcana, auricularis & sacramentalis confessio, in ecclesia primitiua. Neque vero CHRYSOSTOMVS vnus solus est, qui hoc adsertum tueatur. BASILIVS [i] idem dixit ante eum. *Non, vt multis manifestus fiam, ore fateor, sed corde ipso clausis oculis tibi soli respicienti arcana, mecum ipse rugiens, ostendo meos gemitus. Non enim multis verbis mihi opus erat ad confessionem, ad quam & cordis mei suspiria, & ex animæ penetralibus imis ad te Deum meum transmissi questus sufficiebant.* Similiter HILARIVS confessionem soli Deo faciendam esse dicit. Interpretans enim psalmum quinquagesimum secundum, *Confessionis caussam*, inquit, *addidit [k] (David) dicens, Quia fecisti; auctorem scilicet vniuersitatis huius dominum esse confessus, nulli alii docens confitendum, quam qui fecit oliuam fructiferam spe misericordiæ in sæculum sæculi.* Et AM-

σε θέατρον, καὶ μάρτυρας περιστῆσαι πολλούς· ἐμοὶ τὸ ἁμάρτημα εἰπὲ μόνῳ κατ' ἰδίαν, ἵνα θεραπεύσω τὸ ἕλκος, καὶ ἀπαλλάξω τῆς ὀδύνης.

(g) Chrysyost. homil. LVII. Quod peccata non sint euulganda, tom. V. p. 754. Homil. LVIII. Non esse ad gratiam concionandum. tom. V. p. 772. Homil. LXVIII. de pœnitentia Achab, tom. V. p. 1003. Homil. XXI. ad popul. Antioch. tom. I. p. 270. Homil. VIII. de pœnitent. tom. I. p. 700. Hom. IX. de pœnitent. ibid. pag. 708. Homil. LXXII. de paralytico tom. V. pag. 927. Homil. XX. in Genes. tom. II. p. 222. Homil. II. in psalm. L. tom. III. p. 1004 & 1005. Homil. XX. in Matth. p. 200. Homil. XXVIII. in 1 Cor. p. 569.

(h) Dall. de confess. auricular. lib. IV. c. XXV.

(i) Basil, in psalm. XXXVII, 8. οὐ γὰρ ἵνα τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαι, τοῖς χείλεσι ἐξομολογοῦμαι· ἔνδον δὲ ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄνομα μύων, σοὶ μόνῳ τῷ βλέποντι τὰ ἐν κρυπτῷ, τὰς ἐν ἐμαυτῷ στεναγμὰς ἐπιδεικνύω, ἐν ἐμαυτῷ ὠρυόμενος· οὐδὲ γὰρ μακρῶν μοι λόγων χρεία ἦν πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν· ἀπήρκουν γὰρ οἱ στεναγμοὶ τῆς καρδίας μου πρὸς ἐξομολόγησιν, καὶ οἱ ἀπὸ βάθους ψυχῆς πρὸς σὲ τὸν Θεὸν ἀναπεμπόμενοι ὀδυρμοί.

(k) Hilar. in psalm. LI. p. 208. (p. 81. edit. Paris. MDCXCIII.)

 BRO-

BR [illegible]
De [illegible]
mi [illegible]
lacr [illegible]
lunt [illegible]
crim [illegible]
ne [*n* [illegible]
vt hom [illegible]
mas eiu [illegible]
fionem [illegible]
effe nec [illegible]
verba il [illegible]
as domin [illegible]
nuntiat, [illegible]
te, fratres [illegible]
tiaui, & tu [illegible]
quod dixit, [illegible]
corde pronun [illegible]
ideo & tu ren [illegible]
dum venerat. [illegible]
Deus audiuit [illegible]
ris Dei iam in [illegible]
contritis atqu [illegible]
nem, Deo vel [illegible]
[*o*] de confeffio [illegible]
bus. *Quid mih* [illegible]
meas, quasi ipsi [illegible]
meminit [*] vi [illegible]
quod plu [illegible]
morta [illegible]
one [illegible]
adf [illegible]

[illegible] confeffionis neceffitatem, nec vifi- [illegible] ad abfolutionem & falutem fimpliciter [illegible]

§. III.

[illegible] ex confuetudine veterum, quando [illegible] relapfis peccatoribus denegabant, [illegible] eos a mifericordia & venia Dei, fi ipfi foli peccata confiterentur.

[illegible] autem praxis veterum in [illegible] e oftendit, non crediffe eos [illegible] con- [illegible] Multis [illegible] non [illegible] age- [illegible], vt fecundum [illegible] vllam e [illegible] eviden- [illegible] rel- [illegible] Nihilo [illegible] Deo- [illegible] fic ob- [illegible] retributionis [illegible] relapfos [illegible] facerdi confeffio- [illegible] abfolutionem. Cer- [illegible] ad reconcilia- [illegible] ad obtinendam [illegible] Quamquam enim PER- [illegible] ad foluendam huius [illegible] confeffionis bene- [illegible] miffe, quum publica id [illegible] TSIVS PETAVIVS [*r*] hanc [illegible] omni fundamento deftitutum,

[illegible] quaeftio, Quid [illegible] tan- [illegible] in eadem fe- [illegible] penitus, nec [illegible] in inte- [illegible] communionem redirent. Qui

refel-

refellit, & solidam rationem adfert in contrarium. Argumentatur enim, si per priuatam pœnitentiam reconciliari potue-

Qui antiquioris ecclesiæ formam ac consuetudinem ex hodiernis institutis & moribus æstimare voluerit, facile mitiorem in partem inclinabit, nec ab omni ecclesiæ, sacramentorumque consortio repudiatos illos persuadere sibi poterit. Quam in sententiam copiose quidam nuper ita disseruit. Triplicem ait apud antiquos fuisse pœnitentiam: publicam vnam ob publica peccata; alteram priuatam ac secretam propter occulta; tertiam ob eadem occulta crimina publice susceptam. Hanc vero postremam non eum tantum habuisse fructum, vt peccatorum culpam ac sempiterni supplicii noxam abstergeret; sed vt temporarias insuper pœnas dilueret, ac peccatores in integrum cumulatissime restitueret. Proinde non eius copiam promiscue esse factam, neque quoties quisque peteret, facile permissam; sed in omni vita semel duntaxat. Hæc ille: Ex quibus & ex iis, quæ consequenter disputat, velle istud videtur; istiusmodi criminum reos post priorem pœnitentiam ad priuatam confugisse, eiusque beneficio nihilominus communionem adsecutos esse: sed ad veterum patrum testimonia, ac priscæ illius ecclesiæ normam, & communem adeo sensum animum adiicienti mihi, parum commode pleraque explicata videntur. Etenim si grauiorum delictorum conscii citra publicam illam, quam antea suscepissent, pœnitentiam emergere, & ad communionem pacemque reuerti alterius ac priuatæ beneficio potuerint; nonne melior illorum, quam ceterorum, conditio fuit, quibus sine publica pœnitentia reditus in ecclesiam non patuit? Atqui nemo tam vecors erit, qui humanius cum illis actum putet, qui in eadem sæpius incurrissent, & quidem horrenda flagitia, quam cum eis, qui semel ea commisissent: quod ex illa opinione consequitur. Cuiusmodi ero istud est; velut gratiæ, ac beneficii loco publicam illam pœnitentiam isse ac difficiliter indultam? Nam si priuata & occulta defungi possent, in eodem ac ceteri loco esse; quis non tanto molestiarum ac temporis mpendio mallet vti, cupidissimeque se, publica illa contemta, ad comdiorem alteram, breuioremque transferret? Volo enim illud mihi rendeant: qui atrocioris culpæ conscius cum primum ad pœnitentiam aceret, vtrum absque publica per priuatam restitui potuerit, an necessario panda illa fuerit. Si prius dixerint; si, inquam, necessariam illis puam pœnitentiam negauerint, antiquitatis totius memoria teste refellen-

Siquidem vetera omnia concilia, omnesque canonum conditores ita licam lapsis pœnitentiam præscribunt, ac tempus rationemque defini-; ita porro Tertullianus, Cyprianus, Pacianus, antiqui ad vnum omnes dem illos hortando, comminando, obiurgando vel inuitos vrgent, & ellunt; vt minime hoc illis integrum fuisse significent. Restat igitur, lo vt alio, ac ne priuatæ quidem pœnitentiæ subsidio recipi in communem ecclesiæ potuisse concedant. Quod cum dederint; tum de illis d sentiant requiram, qui secundo in grauiora peccata lapsi publica vti itentia non poterant; ecquid eos censeant per priuatam pœnitentiam ciliari potuisse? Nam si istud asserant, necesse erit vna fateantur, se-

didiſſe veteres auricularis confeſſionis neceſſitatem, nec vſiſſe eam, tamquam rem ad abſolutionem & ſalutem ſimpliciter & abſolute neceſſariam.

§. III.

Hoc porro probatur ex conſuetudine veterum, quando omnem abſolutionem quibuſdam relapſis peccatoribus denegabant, non excludentes eos a miſericordia & venia Dei, ſi ipſi ſoli peccata confiterentur.

PRAETEREA autem praxis veterum in certo quodam caſu luculentiſſime oſtendit, non credidiſſe eos auricularis confeſſionis neceſſitatem. Multis enim peccatoribus relapſis non permittebant, vt ſecundam aliquam pœnitentiam publice agerent, neque vllam eis ſacerdotalem abſolutionem ad finem vſque vitæ impertiebant: Id quod capite proxime ſequente euidenter demonſtrabimus. Ex quibus manifeſto conſequitur, nullam pœnitentialem confeſſionem, ſiue publicam ſiue arcanam, tamquam factam hominibus, ab eis recipi conſueuiſſe in ordine ad ſacerdotalem abſolutionem eis impertiendam. Nihilo minus tamen eos hortabantur, vt priuatim reſipiſcerent, Deoque priuatim & occulte peccata ſua confiterentur, ſub ſpe obtinendi miſericordiam & veniam in magno illo retributionis & iudicii die. Hoc inter omnes conſtat, iſtiuſmodi relapſos numquam habuiſſe priuilegium publicam faciendi confeſſionem in eccleſia, ad obtinendam publicam abſolutionem. Certum quoque eſt, numquam eos fuiſſe admiſſos ad reconciliationem priuatæ alicuius confeſſionis beneficio ad obtinendam priuatam abſolutionem a ſacerdote. Quamquam enim PERRONIVS cardinalis mirum conſilium iniit ad ſoluendam hujus argumenti difficultatem, fingendo priuatæ confeſſionis beneficio recipi in communionem eos potuiſſe, quum publica id fieri non potuerit; Ipſe tamen DIONYSIVS PETAVIVS[r] hanc opinionem tamquam ſomnium, omni fundamento deſtitutum, refel-

(r) Petau. not. in Epiphan. p. 238. Perdifficilis exſiſtit quæſtio, Quid illis tandem hominibus factum ſit, qui poſt priorem pœnitentiam in eadem ſcelera rurſus incurrerent; verumne ſit, ab eccleſia reiectos illos penitus, nec ad priuatam ſaltem aliquem receptum habuiſſe, cuius beneficio in integrum reſtituti ad diuinorum myſteriorum communinem redirent. Qui

refellit, & ſolidam rationem adfert in contrarium. Argumentatur enim, ſi per priuatam pœnitentiam reconciliari potue-

Qui antiquioris eccleſiæ formam ac conſuetudinem ex hodiernis inſtitutis & moribus æſtimare voluerit, facile mitiorem in partem inclinabit, nec ab omni eccleſiæ, ſacramentorumque conſortio repudiatos illos perſuadere ſibi poterit. Quam in ſententiam copioſe quidam nuper ita diſſeruit. Triplicem ait apud antiquos fuiſſe pœnitentiam: publicam vnam ob publica peccata: alteram priuatam ac ſecretam propter occulta: tertiam ob eadem occulta crimina publice ſuſceptam. Hanc vero poſtremam non eum tantum habuiſſe fructum, vt peccatorum culpam ac ſempiterni ſupplicii noxam abſtergeret; ſed vt temporarias inſuper pœnas dilueret, ac peccatores in integrum cumulatiſſime reſtitueret. Proinde non eius copiam promiſcue eſſe factam, neque quoties quiſque peteret, facile permiſſam; ſed in omni vita ſemel duntaxat. Hæc ille: Ex quibus & ex iis, quæ conſequenter diſputat, velle iſtud videtur; iſtiuſmodi criminum reos poſt priorem pœnitentiam ad priuatam confugiſſe, eiuſque beneficio nihilominus communionem adſecutos eſſe: ſed ad veterum patrum teſtimonia, ac priſcæ illius eccleſiæ normam, & communem adeo ſenſum animum adiicienti mihi, parum commode pleraque explicata videntur. Etenim ſi grauiorum delictorum conſcii citra publicam illam, quam antea ſuſcepiſſent, pœnitentiam emergere, & ad communionem pacemque reuerti alterius ac priuatæ beneficio potuerint, nonne melior illorum, quam ceterorum, conditio fuit, quibus ſine publica pœnitentia reditus in eccleſiam non patuit? Atqui nemo tam vecors erit, qui humanius cum illis actum putet, qui in eadem ſæpius incurriſſent, & quidem horrenda flagitia, quam cum eis, qui ſemel ea commiſiſſent: quod ex illa opinione conſequitur. Cuiuſmodi vero iſtud eſt; velut gratiæ, ac beneficii loco publicam illam pœnitentiam ſpiſſe ac difficiliter indultam? Nam ſi priuata & occulta defungi poſſent, & in eodem ac ceteri loco eſſe; quis non tanto moleſtiarum ac temporis compendio mallet vti, cupidiſſimeque ſe, publica illa contemta, ad commodiorem alteram, breuioremque transferret? Volo enim illud mihi reſpondeant: qui atrocioris culpæ conſcius cum primum ad pœnitentiam accederet, vtrum abſque publica per priuatam reſtitui potuerit, an neceſſario vſurpanda illa fuerit. Si prius dixerint; ſi, inquam, neceſſariam illis publicam pœnitentiam negauerint, antiquitatis totius memoria teſte refellentur. Siquidem vetera omnia concilia, omneſque canonum conditores ita publicam lapſis pœnitentiam præſcribunt, ac tempus rationemque definiunt; ita porro Tertullianus, Cyprianus, Pacianus, antiqui ad vnum omnes eoſdem illos hortando, comminando, obiurgando vel inuitos vrgent, & impellunt; vt minime hoc illis integrum fuiſſe ſignificent. Reſtat igitur, nullo vt alio, ac ne priuatæ quidem pœnitentiæ ſubſidio recipi in communionem eccleſiæ potuiſſe concedant. Quod cum dederint; tum de illis quid ſentiant requiram, qui ſecundo in grauiora peccata lapſi publica vti pœnitentia non poterant; ecquid eos cenſeant per priuatam pœnitentiam reconciliari potuiſſe? Nam ſi iſtud afferant, neceſſe erit vna fateantur, fe-

rint iſtiuſmodi relapſi, fatendum eſſe, feliciorem multo conditionem eorum exſtitiſſe, qui ſæpius, quam eorum, qui ſemel in vita deliquiſſent. Quod difficulter ſibi perſuaderi paſſuros eſſe dicit, qui res vllo cum iudicio & ratione conſiderent. Si igitur conceſſeris, quod veteres iſtiuſmodi relapſis nec publicæ nec priuatæ abſolutionis beneficium poſt quamcumque editam confeſſionem indulſerint: ſequitur omnino, eos haud vllam abſolutam auricularis crediſſe neceſſitatem; ſiquidem iſtiusmodi peccatores nihilo minus ad ſpem obtinendæ miſericordiæ & veniæ, ſi priuatim agerent pœnitentiam, Deoque ſoli peccata ſua confiterentur, excitarunt. Quod vt demonſtremus, ſatis fuerit, vnum locum ex AVGVSTINO adferre, vbi generalem eccleſiæ conſuetudinem, omniumque fratrum ſuorum ſententiam loquitur. „In tantum hominum aliquando „iniquitas, inquit [t], progreditur, vt etiam poſt actam pœni„tentiam, poſt altaris reconciliationem vel ſimilia vel gravio„ra committant, & tamen Deus facit ſuper tales oriri ſolem „ſuum: nec minus tribuit quam ante tribuebat largiſſima mu„nera vitæ ac ſalutis. Et quamuis eis in eccleſia locus humil„limæ pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos ſuæ „patientiæ non obliuiſcitur. Ex quorum numero ſi quis no„bis dicat: Aut date mihi eumdem pœnitendi locum, aut de„ſperatum me permittite, vt faciam quidquid libuerit, quan„tum meis opibus adiuuor, & humanis legibus non prohi„beor, in ſcortis omnique luxuria damnabili quidem apud „dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut „ſi me ab hac nequitia reuocatis, dicite, vtrum mihi aliquid „proſit ad vitam futuram: ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ volu„ptatis blandimenta contemſero, ſi libidinum irritamenta fre„nauero, ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam li„cita & conceſſa ſubtraxero, ſi me pœnitendo vehementius „quam prius excruciauero, ſi miſerabilius ingemuero, ſi fleue„ro vberius, ſi vixero melius, ſi pauperes ſuſtentauero largius, „ſi caritate (quæ operit multitudinem peccatorum) flagrauero

liciorem multo conditionem eorum exſtitiſſe, qui ſæpius, quam eorum qui ſemel in vita deliquiſſent. Quod quibus tandem perſuadere poterunt?

(t) Auguſtin. epiſt. LIV. ad Macedon. pag. 92. (tom. II. opp. pag. 241. edit. Baſil. MDLXIX.)

„ar-

„ardentius: quis nostrum ita desipit, vt huic homini dicat, „Nihil tibi ista proderunt in posterum, vade saltem, vitæ huius „suauitate perfruere; Auertat Deus tam inanem sacrilegamque „dementiam. Quamuis ergo caute salubriterque prouisum „sit, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in ecclesia „concedatur, ne medicina vilis minus vtilis esset ægrotis, „quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemtibilis fuerit; „quis tamen audeat, dicere Deo: Quare huic homini, „qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis „obstringit, adhuc iterum parcis? Quis audeat dicere, erga „istos non agi, quod apostolus ait: *Ignoras, quia patientia Dei* „*ad pœnitentiam te adducit?* Aut istis exceptis esse definitum, quod „scriptum est: *Beati omnes, qui confidunt in eum?* Aut ad istos „non pertinere, quod dicitur: *Viriliter agite, & confortetur cor* „*vestrum, omnes qui speratis in dominum?*„ Si AVGVSTINVS heic ex vero nobis depingit ecclesiæ praxin, in hoc vno casu, nullus vsus vel publicæ vel priuatæ confessionis coram hominibus fuit ad obtinendam grauissimorum peccatorum veniam; sed homines ad aliam methodum ablegati sunt petendi veniam a Deo per priuatæ pœnitentiæ exercitium. Consequenter heic nulla potuit esse absoluta necessitas confessionis auricularis, quam probabilissimum est hoc in casu præscriptam fuisse, vbi publica confessio locum non haberet, si qua talis necessitas credita fuisset, vel imponi solita, quemadmodum hodie obtinet per imperiosam & dictatoriam ecclesiæ *Romanensis* auctoritatem.

§. IV.

Et ex diuersis aliis similibus rationibus.

IOANNES DALLAEVS [u] vir eruditus multas alias magni ponderis rationes & argumenta vrget, quibus heic immorari non possumus, sed summa tantum eorum capita, in gratiam lectorum indoctorum, vel eorum, qui doctum & elaboratum eius librum non habent, memoramus.

ARGVMENTVM illius I. inde sumtum, quod confessionis *Latinæ* vsus nullus fuerit apud alias vetustissimas christianismi præter *Latinam* sectas; vt apud *Aethiopes*, apud *Indos* sancti *Thoma*,

(u) Dall. de confess. auricular. lib. IV. c. 1. seqq.

mæ, apud *Babylonios* siue *Chaldæos*, apud *Armenios*, apud *Iacobitas*, immo ne apud *Græcos* quidem plane is sit, qui apud *Latinos*.

ARGVMENTVM II. inde ductum, quod pastores de confessione apud *Latinos* quidem instruantur, eamque & doceant & ministrent adsidue, velut nobilissimum sui muneris actum; apud veteres verò nihil fecisse simile vspiam reperiantur in veris antiquitatis monumentis.

ARGVMENTVM III. inde ductum, quod confessio arcana inter religiosos quorumuis fidelium actus, clericorum, monachorum, laicorum, principum, priuatorum, procerum, virorum, mulierum &c. apud *Latinos* quidem recentiores præcipuo passim & vbique loco, apud veteres vero christianos nullo vnquam vel vspiam censeatur, aut memoretur.

ARGVMENTVM IV. inde ductum, quod in veteri ecclesia fideles nulla, vt nunc apud *Latinos*, lege obligarentur apud sacerdotem ante in arcano confiteri, quam ad mensam dominicam, eucharistiæ sumendæ gratia, accederent. Idque octo rationibus, & aliquot CHRYSOSTOMI, PELAGII, AVGVSTINI, DOROTHEI, patrum *Cabilonensium* & HINCMARI testimoniis confirmat.

ARGVMENTVM V. inde ductum, quod in vitæ supremis confessionem auricularem facere aut expetere fideles apud *Latinos* quidem cuncti, apud veteres vero christianos nulli in vtrorumque libris reperiantur.

ARGVMENTVM VI. inde ductum, quod in describendis suis suorumue morbis, calamitatibus, bellis, naufragiis, itineribus & profectionibus & ceteris periculosis, confessionis sacramentalis *Latini* quidem recentiores scriptores passim ac pene semper, veteres vero numquam meminerint.

ARGVMENTO VII. non fuisse apud veteres vsitatam confessionem auricularem, vt nunc est apud *Latinos*, inde ostenditur, quod quæ ab horum fidelibus in persecutione, & ab ipsis martyribus in vltimo agone, plurimum vsurpata legitur; ea in priscis libris nuspiam reperiatur vel in ecclesiæ persecutione, vel in confessorum & martyrum certaminibus memorata.

ARGVMENTVM VIII. a temporibus confessionis nunc solemnibus ductum, vt pascha, natali, maioribus festis, quadrageli-

gesima, sabbatis, sextis feriis &c. ad quæ confessionis arcanæ mentionem *Latini* quidem passim ac fere semper, veteres fere numquam facere deprehendantur.

ARGVMENTVM IX. ductum a miraculis, quæ vel a confessione, vel ad confessionem a *Latinis* quidem multa passim, a veteribus vero nulla vspiam fieri dicantur.

ARGVMENTVM X. ex eo, quod confessionem arcanam pagani *Latinis* quidem non semel, veteribus vero christianis numquam vel obiecisse vel gratulati esse legantur.

ARGVMENTVM XI. inde ductum; quod confessionem quinque quidem retro proximis sæculis, (ex quo a concilio *Lateranensi* an. MCCXV. firmata fuit) ex ipsis christianis multi semper oppugnarint, hæreseos hoc nomine a *Latinis* damnati, ex omni vero veterum ante illa sæcula hæreticorum multitudine, nemo eam pulsasse reperiatur.

ARGVMENTVM XII. contra *Innocentianam* confessionem, ex eo, quod priscæ ecclesiæ pastoribus ignota fuerint ouium suarum delicta, ex CHRYSOSTOMO & AVGVSTINO, item INNOCENTIO I. & LEONE *Romanis* episcopis.

ARGVMENTVM XIII. ex eo ductum, quod *Antonius* ab *Athanasio* instituisse memoretur, vt ascetæ suas singuli cogitationes perscriberent, & alii cum aliis communicarent. Ea fuisse *Innocentianæ* confessionis prima rudimenta.

ARGVMENTVM XIV. ex eo ductum, quod veteribus indictæ, ignotæque fuerint illæ tam multæ, quæ ex *Innocentiana* disciplina necessario oriuntur, quæstiones ac disputationes, & quarum hodie pleni sunt omnes *Latinorum* libri.

ARGVMENTVM XV. inde ductum, quod nullum ex iis scripturæ locis, quibus nunc *Latini* confessionem firmant, hoc sensu patres intellexerint; pleraque vero plane contra interpretentur.

ARGVMENTVM XVI. inde sumtum, quod patres in libris de pœnitentia ex professo scriptis, istius confessionis arcanæ, quæ pœnitentiæ pars necessaria putatur, nulli meminerint.

ARGVMENTO XVII. demonstratur, *Innocentianam* confessionem fuisse veteribus ignotam, ex eo quod, quum veteres tres tantum agnouerint pœnitentiæ species, antebaptisma-

stris delictis veniam petatis & numen propitium. Non te in theatrum conseruorum tuorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo: repete coram Deo conscientiam tuam & explica: ostende Deo medico praestantissimo vulnera, & pete ab eo medicamentum: ostende ei, qui nihil opprobret, sed humanissime curet. Licet enim taceas, cuncta optime ille nouit. Dic atque enumera, vt fructum maximum consequaris; dic, vt abstersis heic tuis maculis, abeas illic mundus & sine vllo dedecore, vt intolerabili promulgatione illa delictorum tuorum libereris. Et in alia homilia [f]: *Cur, te quaeso,* inquit, *pudescit & erubescis dicere peccata tua? Num enim homini dicis, vt te probro afficiat? Num enim conseruo, vt in publicum proferat? Immo vero ei, qui dominus est, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus est, ei qui medicus est, ostendis vulnera. Neque enim ignorat, etiamsi tu non dixeris, qui sciebat etiam antequam perpetrares. Quid igitur est caussa, quo minus dicas? Non enim ex accusatione tua fit grauius peccatum: immo vero mitius ac leuius. Et hoc ipsum Deus vult, te dicere: non vt puniaris, sed vt relaxeris: non vt ipse sciat peccatum: cur enim id postulet, quum iam sciat? sed vt scias, quantum tibi debitum remittatur. Ideo vero vult te scire beneficii magnitudinem, vt perpetuo gratias agas, vt segnior fias ad peccandum, vt ad virtutem promtior. Nisi dixeris debiti magnitudinem, non agnosces donationis eminentiam. Non, inquit, cogo te in medium prodire thea-*

θαι τῷ Θεῷ συνεχῶς· οὐδὲ γὰρ εἰς θέατρόν σε ἄγω τῶν συνδούλων τῶν σῶν, οὐδὲ ἐκκαλύψαι τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκάζω τὰ ἁμαρτήματα, τὸ συνειδὸς ἀνάπτυξον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτῷ δεῖξον τὰ τραύματα, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ φάρμακα αἴτησον· δεῖξον τῷ μὴ ὀνειδίζοντι, ἀλλὰ θεραπεύοντι· κἂν γὰρ σιγήσῃς, οἶδεν ἐκεῖνος ἅπαντα· εἰπὲ τοίνυν, ἵνα κερδάνῃς, εἰπὲ ἵνα ἐνταῦθα ἀποθέμενος ἀπέλθῃς ἐκεῖ καθαρὸς, καὶ τῆς ἀφορήτου δημοσιεύσεως ἐκείνης ἀπαλλαγῇς.

(f) Chrysost. homil. IV. de Lazaro tom. V. p. 87. (p. 81. edit. Francof.) τίνος ἕνεκεν αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριᾷς, εἰπέ μοι, τὰ ἁμαρτήματα εἰπεῖν; μὴ γὰρ ἀνθρώπῳ λέγεις, ἵνα ὀνειδίσῃ σε; μὴ γὰρ τῷ συνδούλῳ ὁμολογεῖς, ἵνα ἐκπομπεύσῃ; τῷ δεσπότῃ, τῷ κηδεμόνι, τῷ φιλανθρώπῳ, τῷ ἰατρῷ τὸ τραῦμα ἐπιδείκνυς· μὴ γὰρ, κἂν σὺ μὴ εἴπῃς, ἐκεῖνος οὐκ οἶδεν, ὅς γε καὶ πρὸ τοῦ πραχθῆναι ἠπίστατο; τίνος οὖν ἕνεκεν οὐ λέγεις; μὴ γὰρ ἐκ τῆς σῆς κατηγορίας φορτικώτερον γίνεται τὸ ἁμάρτημα, ἡμερώτερον μὲν οὖν καὶ κουφότερον· καὶ διὰ τοῦτο βούλεταί σε εἰπεῖν, οὐχ ἵνα κολάσῃ, ἀλλ' ἵνα συγχωρήσῃ· οὐχ ἵνα αὐτὸς μάθῃ τὴν ἁμαρτίαν· πῶς γὰρ, ὁ εἰδώς; ἀλλ' ἵνα σὺ μάθῃς, πόσον σοι συγχωρεῖ χρέος· βούλεται δέ σε μαθεῖν τῆς χάριτος τὸ μέγεθος, ἵνα εὐχαριστῶν διατελῇς, ἵνα ὀκνηρότερος πρὸς ἁμαρτίαν ᾖς, ἵνα προθυμότερος εἰς ἀρετήν· ἂν μὴ εἴπῃς τοῦ χρέους τὸ μέγεθος, οὐκ ἐπιγινώσκεις τῆς χάριτος τὴν ὑπερβολήν· οὐκ ἀναγκάζω, φησὶν, εἰς μέσον ἐλθεῖν

trum,

trum, ac multos adhibere testes. Mihi soli dic peccatum priuatim, vt sanem vlcus, teque dolore liberabo. Prope viginti loca [g] in eodem auctore satis ampla & copiosa reperiuntur in eamdem sententiam, quae lector eruditus ipse euoluere, vel collecta videre potest a IOANNE DALLAEO in excellenti libro [h] de *confessione auriculari*, vbi non solum haec CHRYSOSTOMI loca a sophisticis glossis & deprauatione *Romanensium* vindicat, sed etiam non minus triginta argumentis & nube vetustorum testium solidissime demonstrat, non potuisse esse talem rem, qualis est arcana, auricularis & sacramentalis confessio, in ecclesia primitiua. Neque vero CHRYSOSTOMVS vnus solus est, qui hoc adsertum tueatur. BASILIVS [i] idem dixit ante eum. *Non, vt multis manifestus fiam, ore fateor, sed corde ipso clausis oculis tibi soli respicienti arcana, mecum ipse rugiens, ostendo meos gemitus. Non enim multis verbis mihi opus erat ad confessionem, ad quam & cordis mei suspiria, & ex animae penetralibus imis ad te Deum meum transmissi questus sufficiebant.* Similiter HILARIVS confessionem soli Deo faciendam esse dicit. Interpretans enim psalmum quinquagesimum secundum, *Confessionis caussam*, inquit, *addidit [k] (David) dicens, Quia fecisti; auctorem scilicet vniuersitatis huius dominum esse confessus, nulli alii docens confitendum, quam qui fecit oliuam fructiferam spe misericordiae in saeculum saeculi.* Et AM-

σε θέατρον, καὶ μάρτυρας περιστῆσαι πολλάς· ἐμοὶ τὸ ἁμάρτημα εἰπὲ μόνῳ κατ' ἰδίαν, ἵνα θεραπεύσω τὸ ἕλκος, καὶ ἀπαλλάξω τῆς ὀδύνης.

(g) Chrysost. homil. LVII. Quod peccata non sint euulganda, tom. V. p. 754. Homil. LVIII. Non esse ad gratiam concionandum. tom. V. p. 772. Homil. LXVIII. de poenitentia Achab, tom. V. p. 1003. Homil. XXI. ad popul. Antioch. tom. I. p. 270. Homil. VIII. de poenitent. tom. I. p. 700. Hom. IX. de poenitent. ibid. pag. 708. Homil. LXXII. de paralytico tom. V. pag. 927. Homil. XX. in Genes. tom. II. p. 222. Homil. II. in psalm. L. tom. III. p. 1004 & 1005. Homil. XX. in Matth. p. 200. Homil. XXVIII. in 1 Cor. p. 569.

(h) Dall de confess. auricular. lib. IV. c. XXV.

(i) Basil. in psalm. XXXVII, 8. οὐ γὰρ ἵνα τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαι, τοῖς χείλεσι ἐξομολογοῦμαι· ἔνδον δὲ ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τὰ ὄμματα μύων, σοὶ μόνῳ τῷ βλέποντι τὰ ἐν κρυπτῷ, τοὺς ἐν ἐμαυτῷ στεναγμοὺς ἐπιδεικνύω, ἐν ἐμαυτῷ ὠρυόμενος· οὐδὲ γὰρ μακρῶν μοι λόγων χρεία ἦν πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν· ἀπήρκουν γὰρ οἱ στεναγμοὶ τῆς καρδίας μου πρὸς ἐξομολόγησιν, καὶ οἱ ἀπὸ βάθους ψυχῆς πρὸς σὲ τὸν Θεὸν ἀναπεμπόμενοι ὀδυρμοί.

(k) Hilar. in psalm. LI. p. 208. (p. 81. edit. Paris. MDCXCIII.)

BROSIVS non minus plane & perspicue dicit, lacrimas coram Deo fusas veniam peccatorum impetrare posse, sine facta homini cuidam confessione. Verba eius sic habent [*l*]: *Lauant lacrimæ delictum, quod voce pudor est confiteri. Et veniæ fletus consulunt & verecundiæ. Lacrimæ sine horrore culpam loquuntur; Lacrimæ crimen sine offensione verecundiæ confitentur.* Ita rursus ex occasione [*m*] lacrimarum *Petri* ait: *Petrus doluit & fleuit, qui errauit vt homo. Non inuenio, quid dixerit; inuenio, quod fleuerit. Lacrimas eius lego; satisfactionem non lego.* Intelligit nimirum, confessionem oris non simpliciter & absolute ad obtinendam veniam esse necessariam. Atque hoc sensu AVGVSTINVS, exponens verba illa psalmistæ, *Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitias meas domino, & tu remisisti impietatem cordis mei*, ait [*n*]: *Non iam pronuntiat, sed promittit se pronuntiaturum, & ille iam dimittit. Attendite, fratres, magna res est. Dixit, Pronuntiabo. Non dixit, Pronuntiaui, & tu dimisisti. Dixit, Pronuntiabo, & tu dimisisti; quia eo ipso, quod dixit, Pronuntiabo; ostendit, quia nondum pronuntiauerat, sed corde pronuntiauerat. Hoc ipsum dicere, pronuntiabo, pronuntiare est; ideo & tu remisisti impietatem cordis mei; confessio vero mea ad os nondum venerat. Dixeram enim, pronuntiabo aduersum me; verumtamen Deus audiuit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, sed auris Dei iam in corde erat.* Hæc ille; quibus docet, Deum corde contritis atque pœnitentibus, etiam ante vocalem confessionem, Deo vel homini factam, peccata remittere. Alio loco [*o*] de confessione loquitur, vt nequaquam facienda hominibus. *Quid mihi*, inquit, *est cum hominibus, vt audiant confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos?* Sæpius etiam meminit [*] vna cum reliquis antiquis scriptoribus vniuersis, quod plurima ex peccatis illis, quæ *Romanenses* hodie vocant mortalia, quotidie condonentur, nulla interueniente confessione, nisi ea, quæ in oratione dominica cum deuoto animi adfectu pronuntiatur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos di-*

(*l*) Ambrof. lib. X. in Luc. XXII. p. 157. (p. 216. l. edit. Parif. MDCXLII.)
(*m*) Ambrof. ibid.
(*n*) Augustin. ferm. II. in pfalm. XXXI.
(*o*) August. confeff. lib. X. c. III.
(*) Vide hoc plenius probatum lib. XVI. c. III. §. XIV. volum. VII. pag. 74. feqq.

mitti-

mittimus debitoribus nostris. Quod euidenter ostendit, ipsum auricularem confessionem non credidisse ad expianda omnis generis peccata mortalia esse necessariam. MAXIMVS TAVRINENSIS [p] opinionem suam iisdem pene verbis, quibus AMBROSIVS, declarat: *Lauat lacrima delictum, quod voce pudor est confiteri. Lacrimæ ergo verecundiæ consulunt pariter & saluti, nec erubescunt in petendo, & impetrant in rogando. -- Lacrimæ quodammodo preces sunt; veniam non postulant & merentur* (id est, ex stilo eius, impetrant;) *caussam non dicunt, & misericordiam consequuntur; nisi quod vtiliores lacrimarum preces sunt, quam sermonum; quia sermo in precando forte fallit, lacrima omnino non fallit. Sermo enim interdum non totum profert negotium; lacrima semper totum prodit affectum.* PROSPER, discipulus AVGVSTINI, doctrinam eius sectatur. Loquens enim de peccatis, quæ, qui in aliquo gradu ecclesiastico constituti sunt, occulte admittunt, ait [q]: *Deum sibi facilius placabunt illi, qui non humano conuicti iudicio, sed vltro crimen cognoscunt: qui aut propriis illud confessionibus produnt, aut nescientibus aliis, quibus occulti sunt, ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam ferunt, & ab altari, cui ministrabant, non animo sed officio separati, vitam tamquam mortuam plangunt, certi, quod reconciliato sibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non solum amissa recipiant, sed etiam ciues supernæ ciuitatis effecti, ad gaudia sempiterna perueniant.* CASSIANVS etiam fidem nobis facit, fuisse hanc patrum per *Aegyptum* doctrinam. Dicit enim, *Pinuphium* abbatem *Aegyptium* monachos sibi subiectos hunc in modum instituisse: *Quis est, qui non possit simpliciter dicere: Peccatum meum tibi cognitum feci, & iniustitiam meam non operui? vt per hanc confessionem etiam illud confidenter subiungere mereatur: Et tu remisisti impietatem cordis mei. Quod si verecundia retrahente reuelare ea coram* [r] *hominibus erubescis, illi, quem latere non possunt, confiteri ea iugi supplicatione non desinas ac dicere: Iniquitatem meam cognosco, & peccatum meum contra me est semper, tibi soli peccaui & malum coram te feci, qui & absque vllius verecundiæ publicatione curare & sine improperio peccata donare consueuit.* Plana hæc sunt testimonia, & euidenter demonstrant, non cre-

(p) Maxim. Taurin. homil. III. de pœnitent. Petri.
(q) Prosper. de vita contemplat. lib. II. c. VII.
(r) Cassian. collat. XX. c. VIII.

di-

didiſſe veteres auricularis confeſſionis neceſſitatem, nec vſiſſe eam, tamquam rem ad abſolutionem & ſalutem ſimpliciter & abſolute neceſſariam.

§. III.

Hoc porro probatur ex conſuetudine veterum, quando omnem abſolutionem quibuſdam relapſis peccatoribus denegabant, non excludentes eos a miſericordia & venia Dei, ſi ipſi ſoli peccata confiterentur.

PRAETEREA autem praxis veterum in certo quodam caſu luculentiſſime oſtendit, non credidiſſe eos auricularis confeſſionis neceſſitatem. Multis enim peccatoribus relapſis non permittebant, vt ſecundam aliquam pœnitentiam publice agerent, neque vllam eis ſacerdotalem abſolutionem ad finem vſque vitæ impertiebant: Id quod capite proxime ſequente euidenter demonſtrabimus. Ex quibus manifeſto conſequitur, nullam pœnitentialem confeſſionem, ſiue publicam ſiue arcanam, tamquam factam hominibus, ab eis recipi conſueuiſſe in ordine ad ſacerdotalem abſolutionem eis impertiendam. Nihilo minus tamen eos hortabantur, vt priuatim reſipiſcerent, Deoque priuatim & occulte peccata ſua confiterentur, ſub ſpe obtinendi miſericordiam & veniam in magno illo retributionis & iudicii die. Hoc inter omnes conſtat, iſtiuſmodi relapſos numquam habuiſſe priuilegium publicam faciendi confeſſionem in eccleſia, ad obtinendam publicam abſolutionem. Certum quoque eſt, numquam eos fuiſſe admiſſos ad reconciliationem priuatæ alicuius confeſſionis beneficio ad obtinendam priuatam abſolutionem a ſacerdote. Quamquam enim PERRONIVS cardinalis mirum conſilium iniit ad ſoluendam hujus argumenti difficultatem, fingendo priuatæ confeſſionis beneficio recipi in communionem eos potuiſſe, quum publica id fieri non potuerit; Ipſe tamen DIONYSIVS PETAVIVS[s] hanc opinionem tamquam ſomnium, omni fundamento deſtitutum,

(s) Petau. not. in Epiphan. p. 238. Perdifficilis exſiſtit quæſtio, Quid illis tandem hominibus factum ſit, qui poſt priorem pœnitentiam in eadem ſcelera rurſus incurrerent; verumne ſit, ab eccleſia reiectos illos penitus, nec ad priuatam ſaltem aliquem receptum habuiſſe, cuius beneficio in integrum reſtituti ad diuinorum myſteriorum communinem redirent. Qui

refel-

refellit, & solidam rationem adfert in contrarium. Argumentatur enim, si per priuatam pœnitentiam reconciliari potue-

Qui antiquioris ecclesiæ formam ac consuetudinem ex hodiernis institutis & moribus æstimare voluerit, facile mitiorem in partem inclinabit, nec ab omni ecclesiæ, sacramentorumque consortio repudiatos illos persuadere sibi poterit. Quam in sententiam copiose quidam nuper ita disseruit. Triplicem ait apud antiquos fuisse pœnitentiam: publicam vnam ob publica peccata: alteram priuatam ac secretam propter occulta: tertiam ob eadem occulta crimina publice susceptam. Hanc vero postremam non eum tantum habuisse fructum, vt peccatorum culpam ac sempiterni supplicii noxam abstergeret; sed vt temporarias insuper pœnas dilueret, ac peccatores in integrum cumulatissime restitueret. Proinde non eius copiam promiscue esse factam, neque quoties quisque peteret, facile permissam; sed in omni vita semel duntaxat. Hæc ille: Ex quibus & ex iis, quæ consequenter disputat, velle istud videtur; istiusmodi criminum reos post priorem pœnitentiam ad priuatam confugisse, eiusque beneficio nihilominus communionem adsecutos esse: sed ad veterum patrum testimonia, ac priscæ illius ecclesiæ normam, & communem adeo sensum animum adiicienti mihi, parum commode pleraque explicata videntur. Etenim si grauiorum delictorum conscii citra publicam illam, quam antea suscepissent, pœnitentiam emergere, & ad communionem pacemque reuerti alterius ac priuatæ beneficio potuerint; nonne melior illorum, quam ceterorum, conditio fuit, quibus sine publica pœnitentia reditus in ecclesiam non patuit? Atqui nemo tam vecors erit, qui humanius cum illis actum putet, qui in eadem sæpius incurrissent, & quidem horrenda flagitia, quam cum eis, qui semel ea commisissent: quod ex illa opinione consequitur. Cuiusmodi vero istud est; velut gratiæ, ac beneficii loco publicam illam pœnitentiam ipsis ac difficiliter indultam? Nam si priuata & occulta defungi possent, & in eodem ac ceteri loco esse; quis non tanto molestiarum ac temporis compendio mallet vti, cupidissimeque se, publica illa contemta, ad commodiorem alteram, breuioremque transferret? Volo enim illud mihi respondeant: qui atrocioris culpæ conscius cum primum ad pœnitentiam accederet, vtrum absque publica per priuatam restitui potuerit, an necessario vsurpanda illa fuerit. Si prius dixerint; si, inquam, necessariam illis publicam pœnitentiam negauerint, antiquitatis totius memoria teste refellentur. Siquidem vetera omnia concilia, omnesque canonum conditores ita publicam lapsis pœnitentiam præscribunt, ac tempus rationemque definiunt; ita porro Tertullianus, Cyprianus, Pacianus, antiqui ad vnum omnes eosdem illos hortando, comminando, obiurgando vel inuitos vrgent, & impellunt; vt minime hoc illis integrum fuisse significent. Restat igitur, nullo vt alio, ac ne priuatæ quidem pœnitentiæ subsidio recipi in communionem ecclesiæ potuisse concedant. Quod quum dederint; tum de illis quid sentiant requiram, qui secundo in grauiora peccata lapsi publica vti pœnitentia non poterant; ecquid eos censeant per priuatam pœnitentiam reconciliari potuisse? Nam si istud afferant, necesse erit vna fateantur, fe-

rint iſtiuſmodi relapſi, fatendum eſſe, feliciorem multo conditionem eorum exſtitiſſe, qui ſæpius, quam eorum, qui ſemel in vita deliquiſſent. Quod difficulter ſibi perſuaderi paſſuros eſſe dicit, qui res vllo cum iudicio & ratione conſiderent. Si igitur conceſſeris, quod veteres iſtiuſmodi relapſis nec publicæ nec priuatæ abſolutionis beneficium poſt quamcumque editam confeſſionem indulſerint: ſequitur omnino, eos haud vllam abſolutam auricularis crediciſſe neceſſitatem; ſiquidem iſtiusmodi peccatores nihilo minus ad ſpem obtinendæ miſericordiæ & veniæ, ſi priuatim agerent pœnitentiam, Deoque ſoli peccata ſua confiterentur, excitarunt. Quod vt demonſtremus, ſatis fuerit, vnum locum ex AVGVSTINO adferre, vbi generalem eccleſiæ conſuetudinem, omniumque fratrum ſuorum ſententiam loquitur. „In tantum hominum aliquando „iniquitas, inquit [t], progreditur, vt etiam poſt actam pœni„tentiam, poſt altaris reconciliationem vel ſimilia vel grauio„ra committant, & tamen Deus facit ſuper tales oriri ſolem „ſuum: nec minus tribuit quam ante tribuebat largiſſima mu„nera vitæ ac ſalutis. Et quamuis eis in eccleſia locus humil„limæ pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos ſuæ „patientiæ non obliuiſcitur. Ex quorum numero ſi quis no„bis dicat: Aut date mihi eumdem pœnitendi locum, aut de„ſperatum me permittite, vt faciam quidquid libuerit, quan„tum meis opibus adiuuor, & humanis legibus non prohi„beor, in ſcortis omnique luxuria damnabili quidem apud „dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut „ſi me ab hac nequitia reuocatis, dicite, vtrum mihi aliquid „proſit ad vitam futuram: ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ volu„ptatis blandimenta contemſero, ſi libidinum irritamenta fre„nauero, ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam li„cita & conceſſa ſubtraxero, ſi me pœnitendo vehementius „quam prius excruciauero, ſi miſerabilius ingemuero, ſi fleue„ro vberius, ſi vixero melius, ſi pauperes ſuſtentauero largius, „ſi caritate (quæ operit multitudinem peccatorum) flagrauero

liciorem multo conditionem eorum exſtitiſſe, qui ſæpius, quam eorum qui ſemel in vita deliquiſſent. Quod quibus tandem perſuadere poterunt?

(t) Auguſtin. epiſt. LIV. ad Macedon. pag. 92. (tom. II. opp. pag. 241. edit. Baſil. MDLXIX.)

„ar-

„ardentius: quis nostrum ita desipit, vt huic homini dicat, „Nihil tibi ista proderunt in posterum, vade saltem, vitæ huius „suauitate perfruere; Avertat Deus tam inanem sacrilegam„que dementiam. Quamuis ergo caute salubriterque proui„sum sit, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in eccle„sia concedatur, ne medicina vilis minus vtilis esset ægrotis, „quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemtibilis fu„erit; quis tamen audeat, dicere Deo: Quare huic homini, „qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis „obstringit, adhuc iterum parcis? Quis audeat dicere, erga „istos non agi, quod apostolus ait: *Ignoras, quia patientia Dei „ad pœnitentiam te adducit?* Aut istis exceptis esse definitum, quod „scriptum est: *Beati omnes, qui confidunt in eum?* Aut ad istos „non pertinere, quod dicitur: *Viriliter agite, & confortetur cor „vestrum, omnes qui speratis in dominum?*„ Si AVGVSTINVS heic ex vero nobis depingit ecclesiæ praxin, in hoc vno casu, nullus vsus vel publicæ vel priuatæ confessionis coram hominibus fuit ad obtinendam grauissimorum peccatorum veniam; sed homines ad aliam methodum ablegati sunt petendi veniam a Deo per priuatæ pœnitentiæ exercitium. Consequenter heic nulla potuit esse absoluta necessitas confessionis auricularis, quam probabilissimum est hoc in casu præscriptam fuisse, vbi publica confessio locum non haberet, si qua talis necessitas credita fuisset, vel imponi solita, quemadmodum hodie obtinet per imperiosam & dictatoriam ecclesiæ *Romanensis* auctoritatem.

§. IV.

Et ex diuersis aliis similibus rationibus.

IOANNES DALLAEVS [u] vir eruditus multas alias magni ponderis rationes & argumenta vrget, quibus heic immorari non possumus, sed summa tantum eorum capita, in gratiam lectorum indoctorum, vel eorum, qui doctum & elaboratum eius librum non habent, memoramus.

ARGVMENTVM illius I. inde sumtum, quod confessionis *Latinæ* vsus nullus fuerit apud alias vetustissimas christianismi præter *Latinam* sectas; vt apud *Aethiopes*, apud *Indos* sancti *Thomæ*,

(u) Dall. de confess. auricular. lib. IV, c. 1. seqq.

mæ, apud *Babylonios* siue *Chaldæos*, apud *Armenios*, apud *Iacobitas*, immo ne apud *Græcos* quidem plane is sit, qui apud *Latinos*.

ARGVMENTVM II. inde ductum, quod pastores de confessione apud *Latinos* quidem instruantur, eamque & doceant & ministrent adsidue, velut nobilissimum sui muneris actum; apud veteres verò nihil fecisse simile vspiam reperiantur in veris antiquitatis monumentis.

ARGVMENTVM III. inde ductum, quod confessio arcana inter religiosos quorumuis fidelium actus, clericorum, monachorum, laicorum, principum, priuatorum, procerum, virorum, mulierum &c. apud *Latinos* quidem recentiores præcipuo passim & vbique loco, apud veteres vero christianos nullo vmquam vel vspiam censeatur, aut memoretur.

ARGVMENTVM IV. inde ductum, quod in veteri ecclesia fideles nulla, vt nunc apud *Latinos*, lege obligarentur apud sacerdotem ante in arcano confiteri, quam ad mensam dominicam, eucharistiæ sumendæ gratia, accederent. Idque octo rationibus, & aliquot CHRYSOSTOMI, PELAGII, AVGVSTINI, DOROTHEI, patrum *Cabilonensium* & HINCMARI testimoniis confirmat.

ARGVMENTVM V. inde ductum, quod in vitæ supremis confessionem auricularem facere aut expetere fideles apud *Latinos* quidem cuncti, apud veteres vero christianos nulli in vtrorumque libris reperiantur.

ARGVMENTVM VI. inde ductum, quod in describendis suis suorumue morbis, calamitatibus, bellis, naufragiis, itineribus & profectionibus & ceteris periculosis, confessionis sacramentalis *Latini* quidem recentiores scriptores passim ac pene semper, veteres vero numquam meminerint.

ARGVMENTO VII. non fuisse apud veteres vsitatam confessionem auricularem, vt nunc est apud *Latinos*, inde ostenditur, quod quæ ab horum fidelibus in persecutione, & ab ipsis martyribus in vltimo agone, plurimum vsurpata legitur; ea in priscis libris nusquam reperiatur vel in ecclesiæ persecutione, vel in confessorum & martyrum certaminibus memorata.

ARGVMENTVM VIII. a temporibus confessionis nunc solemnibus ductum, vt pascha, natali, maioribus festis, quadrageli-

gesima, sabbatis, sextis feriis &c. ad quæ confessionis arcanæ mentionem *Latini* quidem passim ac fere semper, veteres fere numquam facere deprehendantur.

ARGVMENTVM IX. ductum a miraculis, quæ vel a confessione, vel ad confessionem a *Latinis* quidem multa passim, a veteribus vero nulla vspiam fieri dicantur.

ARGVMENTVM X. ex eo; quod confessionem arcanam pagani *Latinis* quidem non semel, veteribus vero christianis numquam vel obiecisse vel gratulati esse legantur.

ARGVMENTVM XI. inde ductum; quod confessionem quinque quidem retro proximis sæculis, (ex quo a concilio *Lateranensi* an. MCCXV. firmata fuit) ex ipsis christianis multi semper oppugnarint, hæreseos hoc nomine a *Latinis* damnati, ex omni vero veterum ante illa sæcula hæreticorum multitudine, nemo eam pulsasse reperiatur.

ARGVMENTVM XII. contra *Innocentianam* confessionem, ex eo, quod priscæ ecclesiæ pastoribus ignota fuerint ouium suarum delicta, ex CHRYSOSTOMO & AVGVSTINO, item INNOCENTIO I. & LEONE *Romanis* episcopis.

ARGVMENTVM XIII. ex eo ductum, quod *Antonius* ab *Athanasio* instituisse memoretur, vt ascetæ suas singuli cogitationes perscriberent, & alii cum aliis communicarent. Ea fuisse *Innocentiana* confessionis prima rudimenta.

ARGVMENTVM XIV. ex eo ductum, quod veteribus indictæ, ignotæque fuerint illæ tam multæ, quæ ex *Innocentiana* disciplina necessario oriuntur, quæstiones ac disputationes, & quarum hodie pleni sunt omnes *Latinorum* libri.

ARGVMENTVM XV. inde ductum, quod nullum ex iis scripturæ locis, quibus nunc *Latini* confessionem firmant, hoc sensu patres intellexerint; pleraque vero plane contra interpretentur.

ARGVMENTVM XVI. inde sumtum, quod patres in libris de pœnitentia ex professo scriptis, istius confessionis arcanæ, quæ pœnitentiæ pars necessaria putatur, nulli meminerint.

ARGVMENTO XVII. demonstratur, *Innocentianam* confessionem fuisse veteribus ignotam, ex eo quod, quum veteres tres tantum agnouerint pœnitentiæ species, antebaptismalem,

lem, quotidianam fidelium, & publicam lapsorum, confessionem *Innocentianam* ad nullam ex his pertinuisse certum sit.

ARGVMENTVM XVIII. ex insigni quodam GREGORII NYSSENI [m] testimonio sumtum, quo demonstratur, non, quæcumque letalia peccata nunc priuata confessione apud *Latinos* procurantur, ea olim omnia publicæ pœnitentiæ subiici, sed tantum per publicas exhortationes verbi ac doctrinæ curari consueuisse: Quod cum dogmate de auriculari confessione non posse consistere.

ARGVMENTVM XIX. ex *Nectarii* facto sumtum, qui pœnitentiarii presbyteri munus ex quadam occasione *Constantinopoli* abrogarit. Quod arguat, nullam heic fuisse auricularis confessionis necessitatem.

ARGVMENTVM XX. sumtum ex testimoniis CHRYSOSTOMI, HILARII, BASILII, AMBROSII, MAXIMI TAVRINENSIS, & AVGVSTINI (a nobis iam memoratis) quæ sola contritione sine oris confessione peccatorum a Deo remissionem impetrari doceant.

ARGVMENTO XXI. patres peccata a Deo, etiam sine sacerdotis absolutione remitti, clarissime inde sensisse probatur, quod de relapsorum salute, quibus absolutio sacerdotis negata, non tamen desperabant. Quod argumentum iam supra considerauimus.

ARGVMENTA eius XXII. XXIII. & XXIV. petita sunt e testimo-

(m) Gregor. Nyssen. epist. ad Letoium. Dallæus l. c. cap. XXIII. hæc habet: Gregorius Nyssenus quum obseruasset peccata auaritiæ, quæ ab apostolo & *idololatria & omnium malorum radix* vocatur, παρωφθῆναι ἀνεπισκεπτά τε καὶ ἀπημέλητα, *inconsiderata & absque cura prætermissa esse a patribus*, hoc est (vt optime interpretatur Balsamo) relicta esse ἀνεπιτίμητά τε καὶ ἀκόλαστα *impunita & incastigata*, nullis adeo pœnitentiæ censuris pœnisque subiecta, postquam hoc, inquam obseruauit, continenter addit, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διὰ τὸ παρεῖσθαι τοῖς πατράσιν ἡμῶν, ἀρκεῖν ἡγούμεθα τῷ δημοσίῳ τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἷόν τε ᾖ θεραπεύειν, ὥσπερ τινὰ πληθωρικὰ, τὰ πλεονεκτικὰ ἀῤῥωστήματα διὰ τοῦ λόγου καθαίροντες. *Sed de his quidem, quoniam id a patribus prætermissum est, sufficere existimo, publico doctrinæ, siue instructionis sermone eas, quomodo fieri potest, curare auaritiæ adfectiones, veluti quosdam ex repletione ortos morbos, oratione purgantes.* Locus palmarius; qui totum confessionis Innocentianæ mysterium illo seculo (id est quarto pene præcipiti) ecclesiæ christianæ adhuc incognitum fuisse, plane liquidoque demonstrat. cetera.

stimo-

ſtimoniis CASSIANI, IVLIANI POMERII ſiue PROSPERI & LAVRENTII, epiſcopi *Nouarienſis*, quæ ante in medium produximus.

ARGVMENTVM XXV. duobus inſignibus BEDAE teſtimoniis conſtat.

ARGVMENTVM XXVI. deſumtum ab ERASMI & BEATI RHENANI & RIGALTII teſtimoniis, qui vi veritatis victi *Innocentianam* confeſſionem apud veteres in vſu non fuiſſe fateantur.

ARGVMENTO XXVII. oſtendit, veteris diſciplinæ mutationem circa noni ſæculi initia contigiſſe, quo tempore priuata a ſacerdote indicta pœnitentia communis ac notiſſima eſſe cœperit.

ARGVMENTO XXVIII. aperit aliquot inter hodiernam *Innocentianam* & mediam illam noni ſæculi pœnitentiam ac confeſſionem diſcrimina, inter quod vnum præcipue obſeruandum eſſe dicit, in eo ſitum, quod hi etiam ſine ſacerdotali iudicio pœnitentibus peccata remitti a Deo putarint.

ARGVMENTO XXIX. oſtendit, erroris ex illis initiis progreſſum ſequentibus poſt nonum & decimum tertium vſque ſæculis, ne quidem ſic inualuiſſe, vt non multi eſſent, qui peccata contritis a Deo, etiam a nullo ſacerdote abſolutis, dimitti crederent. Id probat teſtimoniis GOFFRIDI VINDOCIENSIS [x], PETRI LOMBARDI & in primis GRATIANI, qui

(x) Goffrid. lib. V. epiſt. XVI. apud Dall. p. 553. qui ita eum adducit: Ex Goffrido Vindocienſ. ſupra (p. 534.) recitauimus, fuiſſe eo tempore (id eſt vndecimo deſinente, vel ineunte duodecimo ſæculo) Guilielmum quemdam, virum doctum, qui diceret, *ſolummodo quatuor peccata confeſſione indigere, errorem videlicet gentilem, ſchiſma fraternum, hæreticam prauitatem & iudaicam perfidiam;* quod iis vniuerſalis eccleſiæ caſtitas commaculatur; *cetera autem peccata a domino ſine confeſſione ſanari.*
Lombard. diſtinct. lib. IV. §. XVII. Apud Dall. p. 554. Lombardus propoſita hac quæſtione, *Vtrum ſufficiat peccata confiteri ſoli Deo, an oporteat confiteri ſacerdoti*, hæc ſtatim ſubiicit, *Quibuſdam viſum eſt, ſufficere, ſi ſoli Deo fiat confeſſio ſine iudicio ſacerdotali & confeſſione eccleſiæ.* Mox iſtorum fundamenta ex ſcripturis & patribus exponit, Tum, *His* (inquit) *auctoritatibus innituntur, qui ſufficere contendunt Deo confiteri peccata ſine ſacerdote. Dicunt enim, quod ſi quis timens detegere culpam ſuam apud homines, ne inde opprobrio habeatur, vel alii ſuo exemplo ad peccandum accingantur, & ideo tacet homini & reuelat Deo, conſequitur veniam.* &c.

citatis

citatis in vtramque partem testimoniis lectoris iudicio reseruet, cui harum opinionum adhærendum sit, quia vtraque fautores habeat sapientes & religiosos viros [†]. Hoc arguere docet, *Gratiani* ætate quæstionem de necessitate confessionis auricularis non ita fuisse decisam, vt postea in concilio *Laterano* & concilio *Tridentino*. Idem probat THOMAE AQVINATIS, BONAVENTVRAE & ANTONINI testimoniis, qui dicant, tempore GRATIANI & LOMBARDI quæstionem de istius confessionis necessitate fuisse in opinione, id est dubiam & problematicam, ita vt liceret vtramuis quæstionis partem tueri, confessionisque necessitatem vel adfirmare, vel negare sine hæresis crimine: sed post determinationem ecclesiæ sub *Innocentio III.* in *Laterano* concilio factam, hæresin reputandam esse, si quis statuat sufficere, si soli Deo fiat confessio sine iudicio sacerdotali & confessione ecclesiæ.

ARGVMENTO XXX. ostendit, fuisse etiam post *Innocentianam* decretalem, id est post annum MCCXV, qui senserint, sine sacerdotali absolutione adeoque & confessione, peccata fidelibus contritis remitti; idque probat ex VICLEFO, IOANNE HVS, SEMECA, GRATIANI glossatore, MICHAELE *Bononiensi* & PETRO *Oxoniensi*.

HAEC breuis recensio est horum triginta argumentorum, quibus doctissimus DALLAEVS, ad ostendendam doctrinæ *Romanensis* de auriculari confessione nouitatem, vtitur, quæ lector studiosus, qui ea plenius deducta & confirmata videre gestit, in elaborato auctoris nostri opere ipse potest euoluere.

§. V.

Certis tamen in casibus priuata confessio permissa & commendata. 1. De peccatis leuioribus homines admoniti, vt alii aliis ea confiterentur, quo mutuum precum auxilium haberent.

VERVM ENIM VERO quæcumque ab hoc vel quolibet alio ecclesiæ protestantis scriptore dicta sunt, non eo spectant, vt priuatam confessionem in quibusdam casibus & specialibus

(†) Gratian. de pœnit. distinct. II. c. LXXXIX. Cui harum potius adhærendum sit, lectoris iudicio reseruatur. Vtraque enim fautores habet sapientes & religiosos viros.

occa-

occasionibus a veteribus permissam & commendatam esse negent. Nam de peccatis leuioribus omnes admonebant, vt ea alii aliis confiterentur, quo mutuum precum auxilium haberent. Monitum hoc in *Iacobi* apostoli epistola c. V,16. est: *Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, vt sanemini: multum enim valet deprecatio iusti efficax.* Qui locus etsi a *Romanensibus* pro auriculari confessione sacerdoti facienda adduci solet, antiquis tamen temporibus nihil amplius præcipere christianis generatim creditus est, quam vt alii aliis peccata sua confiterentur. Ita certe AVGVSTINVS eum intellexit. Scribens enim in verba seruatoris nostri apud *Ioannem* euangelistam, *Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister, debetis & vos alter alterius lauare pedes*; ista & *Iacobi* verba simul ita exponit [y]: „Num quid dicere possumus, quod etiam frater fratrem a delicti poterit contagione mundare? Immo vero id etiam nos „esse admonitos in huius dominici operis altitudine nouerimus, vt confessi inuicem delicta nostra, oremus pro nobis, „sicut & *CHRISTVS* interpellat pro nobis. Audiamus apostolum *Iacobum*, hoc ipsum euidentissime præcipientem & dicentem, *Confitemini inuicem delicta vestra & orate pro vobis*, quia & ad „hoc dominus nobis dedit exemplum. Si enim ille, qui vllum peccatum nec habet, nec habuit, nec habebit, orat pro „peccatis nostris, quanto magis nos inuicem pro peccatis nostris orare debemus? Et si dimittit nobis ille, cui non habemus, quod dimittamus, quanto magis dimittere nobis debemus inuicem, qui sine peccato heic viuere non valemus. --- „Itaque nobis delicta donemus, & pro nostris delictis inuicem „oremus, atque ita quodam modo pedes nostros lauemus„. Similem in modum ERADIVS, vel ipse AVGVSTINVS alio loco [z], ait: „In omnibus scripturis diuinis vtiliter ac salubriter admonemur, vt peccata nostra debeamus iugiter & humiliter non solum Deo sed etiam sanctis & Deum timentibus „confiteri. Sic enim per *Iacobum* apostolum nos admonet spiritus sanctus, dicens, *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate*

(y) Augustin. tract. LVIII. in Ioan. tom. IX. p. 164. (p. 401. edit. Basil. MDLXIX.)
(z) Augustin. homil. XII. ex L. tom. X. p. 161. (p. 438. cit. edit.)

„*pro inuicem, vt saluemini*„. HINCMARVS[a], doctus episcopus *Gallicanus* sæculo nono, eamdem dat interpretationem. „Quo„tidiana leuiaque peccata, secundum *Iacobi* apostoli hortamen„tum, alterutrum coæqualibus confitenda sunt. Quæ quoti„diana eorum oratione cum quotidianis piis actibus credenda „sunt mundari, si cum benignitate mentis in oratione domi„nica veraciter dicitur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos re„mittimus debitoribus nostris*„. Et MALDONATVS [b] ad hunc modum omnes fere veteres intellexisse eum locum dicit, adlegans non solum AVGVSTINVM, sed HESYCHIVM etiam, GREGORIVM MAGNVM, BEDAM & auctorem *glossæ interlinearis*. Quibus alii [c] addunt SCOTVM, BIEL, DIONYSIVM CARTHVSIANVM, CAIETANVM, GAGNAEVM & ANTONIVM GODELLVM, episcopum *Grassensem* in *Gallia*; tametsi BELLARMINVS huic *Iacobi* loco innitatur, tamquam plano confessionis auricularis documento, qui tamen in memorato casu ex tot veterum & recentiorum auctorum opinione non aliam iniungit confessionem, quam quæ cuilibet pio christiano fieri potest.

(a) Hincmar. epist. ad Hileboldum tom. II. n. XL. p. 688.

(b) Maldonat. controuers. tom. II. de confessione, cap. II. p. 36. Illud quod ait Iacobus cap. V. *Confitemini alterutrum peccata vestra*, non videtur de confessione sacramentali intelligendum esse, nec esse necessarium. Primum, quia, quum dicit *alterutrum*, indicat, se loqui de ea confessione, quæ fit inter omnes christianos, etiam laicos, ad petendum alterius consilium & orationes. Deinde quod addit, idem significat, *Orate pro inuicem*. Nam de iisdem loquitur, quum ait, *Confitemini alterutrum*, & quum ait, *Orate pro inuicem*. Quum autem dicit, *Orate pro inuicem*, non loquitur de solis sacerdotibus, sed de omnibus. Ergo & quum dicit, *Confitemini alterutrum*. Praeterea græce est, ὅπως ἰαθῆτε, id est, *vt cur[illegible]ini*, & *a morbo liberemini*. Ex quo verbo intelligitur, non esse sermonem de ea confessione, quæ fit sacerdotibus ad obtinendam remissionem peccatorum, sed ea, quæ fit omnibus christianis ad obtinendas preces. Idem colligitur ex eo, quod sequitur, *multum valet oratio iusti adsidua*, vbi non tantum loquitur de iusto sacerdote, sed de quolibet iusto, vt declarat exemplum illud; *Elias homo erat similis nobis, passibilis; oratione orauit, vt non plueret &c.* Ad hunc modum omnes fere veteres intellexerunt eum locum: Hesychius lib. I. in Leuitic. cap. IV. D. Augustinus lib. L. homil. homil. XII. D. Gregorius lib. XXII. moral. cap. XIV. Beda commentario in eumdem locum & commentario in 1 Ioan. cap. V. & auctor glossæ interlinearis.

(c) Vid. Dall. de confess. lib. I. c. XII.

§. VI.

§. VI.

2. Si quis alicui priuato iniuriam fecisset, id confiteri veniamque ab offensa parte petere debebat.

Si quis alicui priuato iniuriam fecisset, nullum vmquam dubium fuit, quin pars offendens culpam suam parti offensæ confiteri, priuatimque satisfacere potuerit. Ita enim *CHRISTVS* præcepit Matth. V, 23. *Si obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordatus fuerit, quod frater tuus habeat aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ad altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.* Quæ in verba AVGVSTINVS [d] ait: *Poteris eum* (fratrem) *non simulato animo lenire, atque in gratiam reuocare, veniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris.* Et paucis interpositis: *Hoc est vnum remedium, supplici animo veniam deprecetur: quod quisquis non fecerit, inanis iactantiæ spiritu inflatur.*

§. VII.

3. Si quis impeditam ab onere peccatorum haberet conscientiam, peccata sua sacerdoti priuatim confiteri monebatur; vt ab ipso per salubria consilia & monita curaretur.

Si quis anxio esset animo & impeditam ab onere peccatorum haberet conscientiam; id ipsum alius casus erat, in quo istiusmodi homo sapientem quemdam & prudentem pastorem adire monebatur, vt ipsius tamquam cuiusdam mediatoris & deprecatoris pro ipso sub Christo, consilio, monito, auxilio & precibus subleuaretur. Scriptores pontificii multa loca ex antiquis scriptoribus adlegare solent, quæ studiose diligenterque considerata examinataque nihil amplius quam hoc ipsum velle intelliguntur. Istiusmodi monitum CLEMENS ROMANVS, vel auctor, qui sub ipsius nomine scripsit, suggerit: *Quod si in alicuius cor,* inquiens, *vel liuor, vel infidelitas, vel aliud malum latenter irrepserit, non erubescat, qui animæ suam curam gerit, hæc confiteri* [e] *ei, qui præest, vt ab ipso per verbum Dei & consilium salubre curetur.* Atque ita MALDONATVS [f] hoc non referen-

(d) Augustin. de sermone domini in monte lib. I. c. X. (tom. IV. opp. p. 1112. edit. Basil. MDLXIX.)

(e) Clem. epist. I. ad Iacob.

(f) Maldonat. tom. II. de confess. cap. II. p. 40. Vnus (ex variis confessionis fi-

dum esse ad sacramentalem confessionem ingenue agnoscit. Idem simili occasione monent ORIGENES, GREGORIVS NYSSENVS [g] & BASILIVS [h], vt peccata sua sacerdotibus enuntient, qui donis necessariis instructi sint, & rationem, qua curanda sint, teneant.

§. VIII.

4. *Admonebantur etiam ad rogandum, sacerdotis consilium, num consultum esset pro priuatis peccatis publicam agere pœnitentiam.*

ALIAM rationem, cur peccata priuata sacerdoti confitenda sint, reddit ORIGENES, quia ille omnium optime iudicare possit, num consultum sit pro talibus peccatis homines ad publicam in ecclesia agendam pœnitentiam admittere; quæ res illis temporibus non insolita erat. „Vide, inquit [i], quid „docet nos scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Fortassis enim, sicut ii, qui habent intus „inclusam escam indigestam, aut humoris vel phlegmatis stomacho grauiter & moleste imminentia, si vomuerint reuelantur: etiam hi, qui peccauerint, siquidem occultant, & reti-

nibus) erat, vt peccatores peterent consilium a confessario. Hoc est, quod scribit Clemens epist. I. D. Petrum docuisse, vt peccatores exponerent sacerdoti suas cogitationes malas, vt ab illo acciperent remedium; & quod Dionysius Areopagita indicat in epistola ad Demophilum, reprehendens Demophilum, quia calce abiecerat peccatorem accedentem ad presbyterum, vt ab illo peteret remedium peccatorum.

(g) Gregor. Nyssen. de pœnitent. tom. III. p. 176. tot.

(h) Basil. Regul. breu. resp. CCXXIX. *ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦτον ἔχει τὸν λόγον, ὃν ἔχει ἡ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν παθῶν· ὡς οὖν τὰ πάθη τοῦ σώματος οὐ πᾶσιν ἀποκαλύπτουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τοῖς ἐμπείροις τῆς τούτων θεραπείας· οὕτω καὶ ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων γίνεσθαι ὀφείλει ἐπὶ τῶν δυναμένων θεραπεύειν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὑμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε, τουτέστιν αἴρετε διὰ τῆς ἐπιμελείας. Omnino in peccatorum reuelatione, siue enuntiatione eadem ratio est, quæ etiam in apertione vitiorum corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibusuis temere homines aperiunt, sed iis tantummodo, qui rationem, qua ea curanda sunt, teneant; eodem modo etiam peccatorum reuelatio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea possint curare: consentaneum in modum illi, quod scriptum est;* Vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmorum portate, *hoc est tollite diligentia & cura vestra.*

(i) Origen. homil. II. in psalm. XXXVII. tom. I. p. 471. (p. 293. f. edit. Paris. MDCIIII.)

nent

„nent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemo„dum suffocantur a phlegmate, vel humore peccati. Si autem „ipse sui accusator fiat, dum accusat semet ipsum & confitetur, „simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit caus„sam. Tantummodo circumspice diligentius, cui debeas con„fiteri peccatum tuum! Proba prius medicum, cui debeas „caussam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infir„mante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi no„verit disciplinam: vt ita demum, si quid ille dixerit, qui se „prius & eruditum medicum ostendit & misericordem, si quid „consilii dederit, facias & sequaris: si intellexerit & praeuide„rit, talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius ec„clesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & ceteri ædi„ficari poterunt, & tu ipse facile sanari, multa hoc deliberati„one & satis perito medici illius consilio procurandum est„. Planum est hoc in casu, huiusmodi priuatam confessionem factam fuisse ideo, vt ab sacerdote peteretur consilium de agenda publica pœnitentia pro peccato quodam priuato; hominesque ad eum adiisse priuatim, vtpote qui omnium optime iudicare posset, num peccata ipsorum essent eiusmodi, vt publicam humiliationem & pœnitentiam requirerent. Nam hoc, vt antea diximus, illis temporibus non erat inusitatum hominibus, publicam agere velle pœnitentiam pro priuatis peccatis; immo pro ipsa intentione & proposito grauiora quædam crimina perpetrandi, etiamsi ea numquam in ipsum actum deducerentur. De quibusdam istiusmodi peccatoribus loquitur CYPRIANVS,. *Quamuis*, inquiens [k], *nullo sacrificii aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non irridetur.* Hæc peccata priuata, post secretam confessionem, nonnumquam publice declarabantur, & de libello recitabantur in congregatione: at non omnes episcopi [l] hoc approbant. Hinc quum LEO pontifex *Romanus* episcopos aliquot,

(k) Cyprian. de lapsis p. 134. (p. 95. edit. Fell. Amstelod. MDCC.)

(l) Leo epist. LXXX. al. LXXVIII. ad episc. Campan. (tom. III. concil. p. 1373.)

per *Campaniam*, *Samnium* & *Picenum* constitutos, hac methodo vti percepisset, datis ad eos litteris querebatur grauiter hac de re, eamque consuetudinem abrogari iubebat, inter alia ita scribens: *Illam etiam contra apostolicam regulam præsumtionem, quam nuper agnoui a quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri; ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta professio publice recitetur: quum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur: tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea, quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis consuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt aut metuunt inimicis suis sua facta reserari, quibus possint legum constitutione percelli.* Quæ vltima LEONIS verba aliam rationem suggerunt, cur veteres quibusdam in casibus privatam confessionem permiserint, etiam quando pœnitentia ipsa in exercitio suo publica esse debuit. Nam obseruare licet,

Vid. Basil. can. LXI. *ὁ κλέψας, εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσει ἑαυτοῦ, ἐνιαυτὸν κωλυθήσεται μόνης τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων. Qui furatus est, si sponte pœnitentia motus se ipsum accusauerit, per annum a sola sacramentorum communione arcebitur.* Can. LXIII. Ὁ *ἐν ἀλόγοις τὴν ἑαυτοῦ ἀσέβειαν ἐξαναγορεύων, τὸν αὐτὸν λόγον ἐξομολογούμενος παραφυλάττεται, Qui suam in brutorum concubitu impietatem confitetur, eandem pœnitentiæ rationem obseruet.*

Paulin. vit. Ambros. p. 10. (p. 87. h. i. edit. Paris. MDCXLII.) Quotiescumque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiam lapsus suos confessus esset, ita flebat, vt & illum flere compelleret. Videbatur enim sibi cum iacente iacere. Caussas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur: bonum relinquens exemplum posteris sacerdotibus, vt intercessores apud Deum magis sint, quam accusatores apud homines &c.

Ambros. de pœnit. lib. I. c. XVI. Si quis occulta crimina habens, propter Christum tamen studiose pœnitentiam egerit, quomodo istic recipit, si ei communio non refunditur? cetera.

Gennad. de dogmat. eccles. c. LIII. (inter opera Augustin. tom. III. p. 205. ed. Basil. MDLXIX.) Quem mortalia crimina post baptismum commissa premunt, hortor prius publica pœnitentia satisfacere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari.

§. IX.

§. IX.

5. Si quod esset periculum mortis ex legibus reipublicæ, contra certa crimina latis.

QVOD, si periculum aliquod vitæ hominum immineret ex legibus ciuilibus, pœnam capitalem certis criminibus infligentibus, hoc in casu satis habuerit ecclesia, si priuatam a peccatoribus reciperet confessionem, eosque a periculosa criminum publicatione immunes esse siuerit. Hac de re AVGVSTINVS loquitur, quando ait: *In secreto* [m] *debemus corripere, in secreto arguere: ne volentes publice arguere, prodamus hominem. Nos volumus corripere & corrigere: quid si inimicus quærit audire quod puniat? Nouit enim, nescio quem homicidam episcopus, & alius illum nemo nouit, ego volo illum publice corripere, & tu quæris inscribere. Prorsus nec prodo nec negligo: corripio in secreto, pono ante oculos Dei iudicium, terreo cruentam conscientiam, persuadeo pœnitentiam.* Fieri etiam interdum solebat, vt peccata istiusmodi secreta confiterentur homines, quæ, quamquam in ordinario legis cursu vitam eorum periculo non expositura erant, alterum tamen illis offensum, si in eius venirent notitiam, ad subitam vlciscendi ipsosque destruendi libidinem concitare poterant. Tali in casu satius esse credebatur, confessionem & pœnitentiam in secreto fieri, ne istiusmodi aliquod incommodum exsisteret. BASILIVS [n] exemplum adfert mulieris, quæ se adulterii ream confiteatur: Leges marito non permittunt eam occidere, nisi in ipso actu deprehensam: Fieri autem poterat, vt hic zelo & furore inflammatus contra legem occidere eam conaretur, si quo modo intelligeret, eam istiusmodi scelere esse adstrictam. Hinc ad præripiendam occasionem tale quid audendi, sacerdotibus interdicebatur δημοσιεύειν, publicare crimen mulierum, sub pœnitentia adulterii ex propria confessione constitutarum, ne mortis caussa eis præberetur; hoc est, ne ipsæ furori expo-

(*m*) Augustin. serm. XVI. de verbis domini c. VIII. (tom. X. opp. p. 72. ed. Basil. MDLXIX.)

(*n*) Basil. c. XXXIV. τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορευούσας δι' εὐλάβειαν, ἢ ὁπωσοῦν ἐλεγχομένας, δημοσιεύειν μὲν ἐκώλυσαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἵνα μὴ θανάτου αἰτίαν παράσχωμεν ἐλεγχθείσαις. *Adulterio pollutas mulieres & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque conuictas, publicare quidem patres nostri prohibuerunt, ne conuictis mortis caussam præbeamus.*

ne-

nerentur maritorum suorum, qui ad id forte adeo accenderentur indignatione, vt ruptis omnibus vinculis facerent, quod per legem defendere non possent.

§. X.

6. Priuata confessio requisita ab eis, qui priuatim de peccatis suis admonebantur.

VNVS adhuc casus succurrit, in quo aliquid, quod instar confessionis priuatæ erat, requirebatur. Si quis a spirituali suo ductore de crimine aliquo admoneretur, cuius ille manifesto reus erat, aut de eo valde suspectus; tali in casu gloriam Deo dare debebat, sibi vero pudorem tribuere, peccatum suum ingenue confitendo & agnoscendo, vt vero priuatæ admonitionis fini responderet. De huiusmodi confessione loquitur AMBROSIVS [o] in persona *Dauidis*, quando ait: *Quum a priuato homine corriperetur, quod grauiter deliquisset, non indignatus infremuit, sed confessus ingemuit culpæ dolore.*

§. XI.

Officium presbyteri pœnitentiarii multis in ecclesiis institutum, ad recipiendas & dirigendas istiusmodi priuatas confessiones.

OMNIA illa priuatæ confessionis genera antiquis temporibus permissa erant, vt quæ cum instituta & ordinaria publicæ confessionis & pœnitentiæ disciplina in ecclesia poterant consistere. Quæ vt eo melius ad præscriptas regulas dirigerentur, hominesque docerentur, quid in eiusmodi casibus agendum esset, multis in ecclesiis peculiaris quidam minister institutus erat sub nomine presbyteri pœnitentiarii. Huius officium non erat, priuatas confessiones in publicæ disciplinæ fraudem recipere; multo minus priuatam absolutionem impertire ad nudam confessionem & ante actam pœnitentiam; (quæ praxis veteri ecclesiæ prorsus ignota erat, quemadmodum pluribus posthæc videbimus;) sed spectabat illud ad facilius reddendum promouendumque publicæ disciplinæ exercitium; dum homines condocebantur, quæ peccata leges ecclesiæ publica pœnitentia expiari iuberent, & quemadmodum in eius actione sese deberent gerere; & ad iniungendam tantum priuatam

(o) Ambros. de apolog. Dauid. cap. II.

pœni-

pœnitentiam pro iſtiuſmodi priuatis criminibus, quæ in publicam ſcenam proferri non expediebat, dum metuendum erat, ne hoc ipſis pœnitentibus detrimento eſſet, vel eccleſiæ offendiculo.

§. XII.

Hoc officium poſtea abrogatum, & homines, quod ad priuatam attinet confeſſionem libertati ſuæ omnino relicti.

VNIVERSA hiſtoria inſtituti primum huius officii tempore perſecutionis *Diocletianeæ*, & abrogati a *Nectario* epiſcopo *Conſtantinopolitano* tempore *Theodoſii* imperatoris, narrationi debetur duorum hiſtoricorum, SOCRATIS & SOZOMENI, qui eadem tempeſtate floruerunt, vbi hoc officium abolitum eſt; adeoque proderit eam eorum verbis primum commemorare, & deinde pauca quædam in illam animaduertere. SOCRATES [*p*] de imperio loquens *Theodoſii*: „Sub idem tempus, inquit, presbyteros eccleſiarum (τὺς ἐπὶ τῆς μεϊανοίας πρεσβυϊέρυς,) „qui pœnitentiæ præerant, placuit aboleri, idque ob huiusmodi cauſſam. Poſtquam *Nouatiani* ſe ab eccleſia ſeiunxiſſent, eo quod cum illis, qui perſecutione *Deciana* lapſi fuerant, communicare noluiſſent, ex illo tempore epiſcopi pœnitentiarium presbyterum albo eccleſiaſtico adiecerunt, vt, qui „poſt baptiſmum lapſi eſſent, coram presbytero, ad eam rem „conſtituto, delicta ſua confiterentur. Et apud alias quidem „ſectas hæc regula etiamnum perſeuerat. Soli vero *Homouſiani* „&, qui cum illis in fide conſentiunt, *Nouatiani* presbyterum „pœnitentiæ præpoſitum reiecerunt. Nam *Nouatiani* ne initio quidem ſupplementum hoc admiſerunt. *Homouſiani* vero, qui nunc eccleſias obtinent, quum hoc inſtitutum diu retinuiſſent, tandem *Nectarii* epiſcopi temporibus abrogarunt,

(*p*) Socrat. lib. V. c. XIX. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔδοξε καὶ τὰς ἐπὶ τῆς μετανοίας περιελεῖν πρεσβυτέρας τῶν ἐκκλησιῶν, δι' αἰτίαν τοιαύτην· ἀφ' ὗ Ναυατιανοὶ τῆς ἐκκλησίας διεκρίθησαν, τοῖς ἐπ̀ιπεκόσιν ἐν τῷ ἐπὶ Δεκίῳ διωγμῷ κοινωνῆσαι μὴ θελήσαντες, οἱ ἐπίσκοποι τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας προσέθεσαν, ὅπως ἂν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα πταίσαντες ἐπὶ τῦ προβληθέντος τύτυ πρεσβυτέρυ ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματα· ὗτος ὁ κανὼν κρατεῖ μέχρι νῦν ἐν ταῖς ἄλλαις αἱρέσι· μόνοι δὲ οἱ τῦ ὁμοϩσίυ φρονήματος, καὶ οἱ τύτοις κατὰ τὴν πίστιν ὁμόφρονες Ναυατιανοὶ, τὸν ἐπὶ τῆς μεϊανοίας πρεσβύτερον παρῃτήσαντο· Ναυατιανοὶ μὴν γὰρ ἐδὲ τὴν ἀρχὴν τὴν προσθήκην ταύτην ἐδέξαντο· οἱ δὲ νῦν ἐκκλησιῶν κρατῦντες, ἕως πολλῦ φυλάξαντες, ἐπὶ Νεκ̀ταρίυ τῦ ἐπισκό-

„ob facinus quoddam, quod in ecclesia commissum fuerat. „Mulier quædam nobilis, ad pœnitentiarium presbyterum ac„cedens, delicta post baptismum a se perpetrata sigillatim con„fessa erat. Presbyter vero præcepit mulieri, vt ieiuniis & o„rationibus continuis vacaret, quo scilicet vna cum delicto„rum confessione opus etiam pœnitentiæ ostenderet. Pro„gressu temporis mulier aliud facinus confessa est, ecclesiæ „nempe diaconum cum ipsa stupri consuetudinem habuisse. „Id quum dixisset, diaconus quidem ecclesia eiectus est: popu„lus vero grauiter commoueri cœpit. Neque enim solum ob „scelus, quod patratum fuerat, indignabatur, verum etiam eo, „quod labes haud mediocris atque infamia hoc facto adsper„sa videbatur ecclesiæ. Quum igitur eam ob caussam eccle„siastici homines dicteriis appeterentur, *Eudæmon* quidam ec„clesiæ presbyter, *Alexandria* oriundus, episcopo *Nectario* suasit, „vt pœnitentiarium quidem presbyterum expungeret, vnum„quemque vero pro arbitrio & pro animi sui conscientia ad „sacramentorum communionem sineret accedere. Neque a„liter fieri posse, vt ecclesia ab omni probro libera esset„. Hæc quum ab ipso *Eudæmone* acceperit, historiæ suæ inserere minime se dubitasse profitetur; quamquam *Eudæmoni* dixerit, nescire se, vtrum hoc ipsius consilium ecclesiæ profuturum sit an non, quia ansam ex eo singulis datam esse viderit, vt deli-

τα μετέθεσαν, τοιέτε τινὸς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συμβάντος· γυνή τις τῶν εὐγενῶν προσῆλθεν τῷ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρῳ· καὶ κατὰ μέρος ἐξομολογεῖται τὰς ἁμαρτίας, ἃς ἐπεπράχει μετὰ τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ πρεσβύτερος παρήγγειλε τῇ γυναικὶ, νηστεύειν καὶ συνεχῶς εὔχεσθαι, ἵνα σὺν τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἔργον τι δεικνύειν ἔχῃ τῆς μετανοίας ἄξιον· ἡ δὲ γυνὴ προβαίνασα, καὶ ἄλλο πταῖσμα ἑαυτῆς κατηγόρει· ἔλεγε γὰρ, ὡς εἴη συγκαθευδήσας αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας διάκονος· τῦτο λεχθὲν, τὸν μὲν διάκονον τῆς ἐκκλησίας ἐκπεσεῖν παρεσκεύασε· ταραχὴ δὲ κατεῖχε τὰ πλήθη· ἠγανάκτεν γὰρ ὁ μόνον ἐπὶ τῷ γενομένῳ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ βλασφημίαν ἡ πρᾶξις καὶ ὕβριν προὐξένησεν· διασυρομένων δὲ ἐκ τέτε τῶν ἱερωμένων ἀνδρῶν, Εὐδαίμων τὶς τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτερος, Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος, γνώμην τῷ ἐπισκόπῳ δίδωσι Νεκταρίῳ, περιελεῖν μὲν τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον, συγχωρῆσαι δὲ ἕκαστον, τῷ ἰδίῳ συνειδότι τῶν μυστηρίων μετέχειν· ὅτω γὰρ μόνον ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τὸ ἀβλασφήμητον· Ταῦτα παρὰ τῦ Εὐδαίμονος ἀκέσας ἐγὼ, τῇ γραφῇ τῇδε παραδῦναι ἐθάῤῥησα· -- Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν Εὐδαίμονα πρότερον ἔφην· ἡ συμβολή σε, ὦ πρεσβύτερε, εἰ συνήνεγκεν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ εἰ μὴ, Θεὸς ἂν εἰδείη· ὁρῶ γὰρ ὅτι πρόφασιν παρέσχε, τῦ μὴ ἐλέγχειν ἀλλήλων

cta

cta sua inuicem amplius non coarguant, nec obseruent praeceptum illud apostoli: *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, sed potius redarguite.* SOZOMENVS [q] hanc narrans historiam obseruat, quod praecipue partes huius presbyteri poenitentiarii fuerint, partim eos instruere, quibus publica poenitentia opus esset, quid facere illos aut luere oporteret, & partim priuatae poenitentiae exercitia eis imponere, qui publicam poenitentiam subire haud necesse haberent: & quod proinde vitae integritate ac prudentia pollere debuerit. Porro obseruat, quod, quum *Nectarius* hoc officium primus ex ecclesia *Constantinopolitana* sustulisset, eius exemplum omnes fere episcopi *Orientales* postea secuti sint; quod autem hic mos in *Occidentalibus* ecclesiis, ac praecipue in ecclesia *Romana* studiose adhuc obseruetur, ad praeparandum homines ad publicam ecclesiae poenitentiam; quam in toto eius cursu heic describendi sumit occasionem.

HINC itaque pronum est obseruare, 1. Quod hoc officium haud institutum fuerit ad commendandam confessionem auricularem in publicae disciplinae detrimentum, sed praecipue ad promouendum publicae poenitentiae exercitium in ecclesia. 2. Quod non fuerit diuinae sed ecclesiasticae tantum institutionis. Et quod propterea, 3. vti ecclesia pro sua sapientia illud in bonum finem instituit, ita, quum iste finis obtineri non posset, liberum fuerit ecclesiae pro eadem sapientia illud abolere & destruere, vti *Nectarius* fecit in oriente. 4. Quod abolitio eius non necessario inferat abolitionem publicae disciplinae; cui sua adhuc vis constabat in ecclesia *Orientali*, non obstante huius officii abrogatione; licet forte aliquo modo infirmata esset, respectu priuatorum offensorum; partim quia non adeo procliues erant ad confitendum; partim autem quia, negotio disciplinae iam penitus ad episcopos deuoluto, otium

τὰ ἁμαρτήματα, μὴ δὲ φυλάττειν τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα τὸ, λέγον, μηδὲ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε.

(q) Sozomen. lib. VII. c. XVI. tot. cumprimis autem paullo post initium: *πρεσβύτερον δὲ τῶν ἄριστα πολιτευομένων, ἐχέμυθόν τε καὶ ἔμφρονα, ἐπὶ τούτο τετάχασιν· ᾧ δὴ προσιόντες οἱ ἡμαρτηκότες, τὰ βεβιωμένα ὡμολόγουν· ὁ δὲ, πρὸς τὴν ἑκάστου ἁμαρτίαν, ὅ, τι χρὴ ποιῆσαι ἢ ἐκτίσαι ἐπιτίμιον θεὶς, ἀπέλυε, παρὰ σφῶν αὐτῶν τὴν δίκην εἰσπραξομένους.*

eis deerat curam eius gerendi. 5. Planum hinc est, nullam hominibus impactam fuisse necessitatem omnia sua peccata mortalia, quae occulto commisissent, confitendi ante, quam ad communionem accederent; sed satis fuisse, vti ingenue fatetur VALESIVS [r], si conscientias suas excussissent, quo ipso satisfacere se existimarint praecepto apostoli: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat.* Atque ita & publicam & priuatam confessionem considerate contemplati sumus, quatenus in vsu fuit in veteri ecclesia, vltra quod non est mearum partium extendere disquisitionem, aut posteriorum aetatum aberrationes & corruptiones inuestigare, quod lector in polemicis nostris auctoribus, qui contra ecclesiam *Romanensem* scripserunt, inuenire potest, vel discernere per datam heic narrationem, rebus singulis ad primum exemplar reductis.

LIBRI DECIMI OCTAVI
CAPVT QVARTVM
DE MAGNO RIGORE ET SEVERITATE DISCIPLINAE ET POENITENTIAE IN ECCLESIA ANTIQVA.

§. I.

Publica poenitentia plerumque semel tantum cuiusuis generis peccatoribus concessa.

VNVM adhuc superest, in publicae poenientiae apud veteres exercitio considerandum, idque est magnus rigor & seueritas eius in omnia peccata, publicae disciplinae obnoxia, maxime vero in ea, quae prae aliis odiosa erant & grauia. Vnum aliquod exemplum seueritatis regularum poenitentialium erat, quod homines semel tantum ad publicae poenitentiae priuilegium ordinarie admitterentur, nec secundam poenitentiam in

(r) Vales. in Sozom. lib. VI. c. XXVIII. Notandus est hic locus, ex quo concludi videtur, eos, qui ad sacrorum mysteriorum participationem olim accedebant, absque praeuia peccatorum confessione id facere solitos esse. Non quod non tutius esset, peccata sua prius confiteri sacerdoti: sed quia satisfacere se existimabant praecepto apostoli dicentis: *Probet autem se ipsum homo* &c.

in ecclesia ab vllo relapsorum fieri sineretur. Iam capite antecedente hoc attigimus, heic autem euidentius id demonstrabimus, quod ad generalem praxin ecclesiæ in quatuor prioribus sæculis attinet; ostensuri simul, quas exceptiones id admiserit, per positam in cuiusuis episcopi manu potestatem disciplinæ exercitium, vt occasio tulerit, pro sua sapientia & arbitrio moderandi. Non equidem inuenimus generalem aliquam regulam siue canonem, quo relapsis secunda pœnitentia diserte negetur; si vero praxin considerauerimus ecclesiæ, fere vniuersalem eam fuisse deprehendemus. HERMES PASTOR, qui ineunte sæculo secundo scripsit, disertis verbis hoc adserit, *Debet* (maritus) inquiens [*a*], *recipere peccatricem* (id est adulteram vxorem) *quæ pænitentiam egit, sed non sæpe. Seruis enim Dei pænitentia vna est.* CLEMENS ALEXANDRINVS [*b*] iisdem vestigiis insistit, vnam tantum pœnitentiam post baptismum admittens, & HERMAE PASTORIS hanc in rem citans testimonium. TERTVLLIANVS, quando erat catholicus, cum catholicis vnam permittebat pœnitentiam post baptismum, quam secundam vocat; pœnitentiam baptismi primam, hanc autem secundam faciens. *Deus*, inquit [*c*], *collocauit in vestibulo pænitentiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat: sed iam semel, quia iam secundo; sed amplius numquam, quam proxime frustra.* Et deinde totum huius publicæ pœnitentiæ describens cursum, iterum ait [*d*]: *Huius pænitentiæ secundæ & vnius, quanto in arto negotium est, tanto operosior probatio est.* Similem in modum ORIGE-

(*a*) Herm. past. lib. II. mandat. IV. n. I.

(*b*) Clem. Alex. stromat. II. c. XIII. p. 459. edit. Oxon. MDCCXV.) Τὸν ἐν εἰληφότα τὴν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, οὐκ ἔτι ἁμαρτάνειν χρή· ἐπὶ γὰρ τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ μετανοίᾳ τῶν ἁμαρτιῶν, αὕτη δ᾽ ἂν εἴη τῶν προϋπαρξάντων κατὰ τὸν ἐθνικὸν καὶ πρῶτον βίον, τὸν ἐν ἀγνοίᾳ λέγω, αὐτίκα τοῖς κληθεῖσι πρόκειται μετάνοια, ἡ καθαίρουσα τὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν πλημμελημάτων, ἵνα ἡ πίστις θεμελιωθῇ. *Eum ergo, qui recepit remissionem peccatorum, non oportet amplius peccare; nam in* prima & vnica *peccatorum* pœnitentia, *ea fuerit eorum, qui prius fuerint in gentili & prima vita, ea, inquam, quæ fuit in ignorantia, iis etiam, qui vocati sunt, continuo proponitur pænitentia, expurgans locum animæ a peccatis, vt fides fundetur.*

(*c*) Tertull. de pœnit. c. VII.

(*d*) Ibid. can. IX.

NES [*e*], loquens de discrimine inter peccata grauiora & leuiora, *In grauioribus criminibus*, inquit, *semel tantum vel raro pœnitentiæ conceditur locus: Ista vero communia, quæ frequenter incurrimus, semper pœnitentiam recipiunt, & sine intermissione redimuntur.* Diuersi canones in concilio exstant *Illiberritano* in eamdem sententiam, quod relapsi non debeant admitti ad communionem secundæ pœnitentiæ beneficio. Vnus canon [*f*] ait: *Si qui post pœnitentiam fuerint mœchati, placuit vlterius non eis dandam esse communionem, ne lusisse de dominica communione videantur.* Alius [*g*]: *Si quis forte fidelis post lapsum mœchiæ, post tempora constituta, accepta pœnitentia, denuo fuerit fornicatus, placuit nec in fine eum habere communionem.* Et rursus alius [*h*]: *Si quis fidelis, habens vxorem, non semel sed sæpe fuerit mœchatus, in fine mortis est conueniendus. Quod si se promiserit cessaturum, detur ei communio. Si resuscitatus* (hoc est, sanitati pristinæ restitutus) *rursus fuerit mœchatus, placuit vlterius non ludere eum de communione pacis*, hoc est, non habere secundæ pœnitentiæ priuilegium, ad obtinendam secundam aliquam reconciliationem siue absolutionem.

NEQVE vero hæc tantum trium priorum sæculorum disciplina fuit, sed per vnum duoue sæcula subsequuta durauit. Nam AMBROSIVS & AVGVSTINVS de ea loquuntur tamquam suo adhuc tempore vsitata. *Merito reprehenduntur*, inquit AMBROSIVS [*i*], *qui sæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si vere agerent pœnitentiam, iterandam esse non putarent: quia sicut vnum baptisma, ita vna pœnitentia, quæ tamen publice agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati; sed hæc delictorum leuiorum, illa grauiorum.* Similem in modum AVGVSTINVS [*k*] ait: *Caute salubriterque prouisum, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus vtilis esset ægrotis.* Hæc ecclesiæ *Romanæ* praxis fuit tempore *Siricii*, nec non *Innocentii* & *Leonis*, qui eius præscriptum communiter sequun-

(*e*) Origen. hom. XV. in Leuitic. tom. I. p. 174. (p. 109. d. edit. Paris. MDCIII.)
(*f*) Concil. Illiberrit. c. III.
(*g*) Ibid. can. VII.
(*h*) Ibid. c. XLVII.
(*i*) Ambros. de pœnit. lib. II. c. X.
(*k*) Augustin. epist. LIV. ad Macedonium.

tur.

tur. Decretum SIRICII hac in re ita [*l*] habet: *De his, qui, acta pœnitentia tamquam canes & sues, ad vomitus pristinos & ad volutabra redeunt -- quia iam suffragium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt sola inter ecclesiam fidelibus orationi iungantur; sacris mysteriorum celebritatibus, quamuis non mereantur, intersint: a dominicæ autem mensæ conuiuio segregentur, vt hac saltem distinctione correpti, & ipsi in se sua errata castigent & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quia carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, quum ad dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subueniri.* Ex variorum etiam conciliorum, eadem ætate habitorum, canonibus apparet, istiusmodi relapsos vel ecclesia penitus eiectos, aut certe a communione per omnem vitam prohibitos, nec ad vllius formalis pœnitentiæ, qua restituerentur, beneficium admissos fuisse: vti videre est in concilio secundo *Arelatensi* [*m*], concilio *Venetico* [*n*], *Turonensi* primo [*o*] & *Aurelianensi* primo [*p*], maxime autem in concilio *Toletano* tertio, in quo contrariæ consuetudinis, quæ in quasdam ecclesias *Hispaniæ* irrepere cœperit, mentio habetur, ad eamque instauratione veteris disciplinæ ecclesiæ corrigendam mandatum datur. *Comperimus*, inquiunt pa-

(*l*) Siric. epist. 1. ad Himerium cap. V.

(*m*) Concil. Arelat. II. c. XXI. Pœnitens quæcumque defuncto viro alii nubere præsumserit, vel suspecta, vel interdicta familiaritate, cum extraneo vixerit, cum eodem *ab ecclesiæ liminibus arceatur.* Hoc etiam de viro in pœnitentia posito placuit obseruare.

(*n*) Concil. Venetic. c. III. Pœnitentes, qui susceptam publice pœnitentiam intermiserint, & ad prioris erroris consuetudinem reuoluti, vitæ se sæculari conuersationique reddiderint, non solum a communione dominicorum sacramentorum, sed etiam a conuiuiis fidelium submouendos.

(*o*) Conc. Turon. I. c. VIII. Si quis post acceptam pœnitentiam, sicut canis ad vomitum suum, ita ad sæculares illecebras, derelicta, quam professus est, pœnitentia, fuerit reuersus, a communione ecclesiæ vel a conuiuio fidelium extraneus habeatur, quo facilius & ipse compunctionem per hanc confusionem accipiat, & alii eius terreantur exemplo.

(*p*) Concil. Aurel. I. c. XI. De his qui suscepta pœnitentia religionem sacræ professionis obliti ad sæcularia relabuntur, placuit eos & a communione suspendi & ab omnium catholicorum conuiuio separari.
Concil. Ilerdens. c. V. Quod si iterato, velut canes ad vomitum, reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

tres illic conscripti [q], *per quasdam Hispaniæ ecclesias, non secundum canonem, sed fœdissime pro suis peccatis homines agere pœnitentiam, vt quoties peccare libuerit, toties a presbyteris se reconciliari expostulent: Et ideo pro coërcenda tam exsecrabili præsumtione id a sancto concilio iubetur, vt secundum formam canonum antiquorum detur pœnitentia. --- Hi vero, qui ad propria vitia, vel infra pœnitentiæ tempus vel post reconciliationem relabuntur, secundum priorum canonum seueritatem damnentur.* Hoc est, non habeant libertatem toties repetendi publicam pœnitentiam, quotiescumque voluerint, in ecclesia. Non negabant hominibus priuatam pœnitentiam, siue pro leuioribus peccatis quotidianæ incursionis, siue pro iteratis lapsibus in grauiora peccata; sed homines ad pœnitentiam in vtroque casu adhortabantur sub spe consequendæ misericordiæ & veniæ a Deo per sinceram contritionem & studiosum priuatæ pœnitentiæ exercitium. Nulla confessio a sacerdote in alterutro casu recipiebatur. Nam in priore haud erat necessaria, in posteriore autem fieri non permittebatur. Tantum ad extremam vitæ horam relapsi ad communionem & pacem ecclesiæ admittebantur, si quidem in omnibus priuatæ pœnitentiæ actibus diligenter sese exercuissent.

§. II.

Nonnulli peccatores sub seuera pœnitentia per omnem vitam, ad ipsam vsque mortis horam, detenti.

Et hoc ad aliud magni rigoris ac seueritatis antiquæ disciplinæ exemplum considerandum nos deducit, nimirum quod propter certa peccata homines sub publicæ pœnitentiæ exercitio, quoad viuerent, detinerentur, & tantum absoluerentur & reconciliarentur animam agentes. Ordinarius pœnitentiæ cursus homines sæpenumero decem, quindecim, vel viginti annis, dum per diuersas pœnitentiæ scenas eumdum eis erat, detinebat: propter odiosiora autem & atrociora crimina pœnitentibus haud certus aliquis annorum numerus præscriptus, sed omne reliquum vitæ eorum spatium constitutum erat; & perfecta reconciliatio & absolutio ad vltimam horam, imminente mortis periculo, ipsis impertiebatur. Ita concilium *Il-*

(q) Concil. Tolet. III. c. XI.

liber-

Illiberritanum [r] statuit, si quis officium flaminis siue sacerdotis gentilis in se suscipiat, etiamsi non sacrificet, sed tantum solemnes ludos siue spectacula exhibeat populo, eum seueram & canonicam agere debere pœnitentiam per omnem quidem vitam, & in fine denique vitæ accipere communionem. Idem de consecratis virginibus præcipit [s], vt si qua earum fornicata esse deprehendatur, ea omni tempore vitæ suæ agat pœnitentiam, nec nisi in fine accipiat communionem. Concilium *Neocæsareense* [t] simile decretum habet de muliere duobus fratribus nupta, quod ecclesia vsque ad mortem extrudi, in morte autem propter humanitatem ad pœnitentiam admitti debeat, si matrimonium, vbi conualuerit, se soluturam promiserit. Concilium *Arelatense* primum [u] eamdem pœnam illis denuntiat, qui falso accusauerint fratres suos, iubens eos vsque ad horam mortis a communione abstineri. Concilium *Ancyranum* [w] idem decernit de viris vxores habentibus, quod si annos quinquaginta nati cum rationis expertibus animalibus mixti fuerint, non nisi in vitæ exitu ad communionem admittendi sint. Concilium *Valentinum* [x] in *Gallia* eamdem pœnam quibusdam imponit, qui in idololatriam delapsi fuerant

(r) Concil. Illiberrit. c. III. Item flamines, qui non immolauerint, sed munus tantum dederint, eo quod se a funestis abstinuerunt sacrificiis, placuit eis in fine præstari communionem, acta tamen legitima pœnitentia.

(s) Ibid. can. XIII. Si omni tempore vitæ suæ huiusmodi feminæ egerint pœnitentiam, placuit eas in fine accipere debere communionem.

(t) Concil. Neocæsar. c. II. *γυνὴ ἐὰν γήμηται δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθείσθω μέχρι θανάτου· πλὴν ἐν θανάτῳ, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, εἰποῦσα, ὡς ὑγιάνασα λύσει τὸν γάμον, ἕξει τὴν μετάνοιαν.* *Femina si duobus fratribus nupserit, extrudatur vsque ad mortem. Sed in morte propter humanitatem, si dixerit, quod vbi conualuerit, soluet matrimonium, habebit pœnitentiam.*

(u) Concil. Arelat. I. c. XIV. De his, qui falso accusant fratres suos, placuit eos vsque ad exitum non communicare.

(w) Concil. Ancyran. c. XVI. *Εἰ δὲ τινες καὶ γυναῖκας ἔχοντες, καὶ ὑπερβάντες τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον, ἥμαρτον, ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου τυγχανέτωσαν τῆς κοινωνίας.* *Si qui & mulieres habentes & quinquagesimum annum transgressi, peccauerunt, in vitæ exitu communionem adsequantur.*

(x) Concil. Valentin. an. CCCLXXIV. can. III. Circa eorum personas, qui se post vnum & sanctum lauacrum, vel profanis sacrificiis dæmonum, vel incesta lauatione polluerint, eam censuræ formam duximus esse seruandam, vt his iuxta synodum Nicænam satisfactionis quidem aditus non negetur, ne infelicibus lacrimis vel solatii ianua desperatione claudatur: acturi vero iu-

iubens eos pœnitentiam agere vſque in diem mortis, non ſine ſpe remiſſionis, quam a Deo eius largitore plene exſpectare debeant. Concilium *Ilerdenſe* [y] inferiorum ordinum clericis pœnitentiam agere permittit propter primum aliquod delictum, eaque acta officium ſuum recuperare: ſi vero velut canes ad vomitum, & velut ſues ad volutabrum reuerſi fuerint, non tantum officio, ſed ipſa etiam communione ad vltimam mortis horam priuandos eſſe pronuntiat. Iſtiuſmodi quoque decretum FELIX tertius [z] epiſcopus *Romanus* faciebat in cauſſa iſtorum epiſcoporum, presbyterorum & diaconorum *Africæ*, qui perſecutionis *Vandalicæ* tempore ab *Arianis* ſe rebaptizari paſſi fuerant: *Vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia iacere conueniet; nec orationi modo fidelium, ſed nec catechumenorum omnimodis intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt.*

§. III.

Qui in extremo mortis periculo abſoluti erant, ſolemnem pœnitentiam agere iuſſi, ſi conualuiſſent.

ALIVD rigoris et ſeueritatis antiquæ diſciplinæ exemplum conſpicitur in tractatione iſtorum pœnitentium, qui in extremo mortis periculo abſoluebantur. Quamuis ad pacem & communionem admitterentur eccleſiæ, vt viaticum ſuum habere poſſent, e vitæ iam deceſſuri: tamen ſi conualeſcerent, vniuerſam pœnitentiam peragere debebant, quam peracturi erant, ſi non talis neceſſitas abſolutionem eis procuraſſet. Atque hic vnus ſolus caſus eſt, in quo vetus eccleſia vmquam abſolutionem indulſit ante legitimam actam pœnitentiam. Quod quum extra ordinem fieret, nihil pro eis facit, qui eamdem praxin hodie in caſibus ordinariis defendere adlaborant. Sed hac de re in poſterum plura. Quod ad præſentem attinet obſervationem, quod pœnitentes, in mortis periculo abſoluti, ſi conualuiſſent, ad eumdem ſtatum pœnitentiæ reducti fuerint,

pœnitentiam vſque in diem mortis, non ſine ſpe tamen remiſſionis, quam ab eo plene ſperare debebunt, qui eius largitatem & ſolus obtinet, & tam diues miſericordia eſt, vt nemo deſperet. Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione virorum.

(y) Concil. Ilerdenſ. c. V. vid. ſub litt. anteced. (p) p. 159.

(z) Felic. III. in concil. Roman. c. II.

quem

quem ſubire debuiſſent, ſi non eiuſmodi morbi grauitas abſolutionem eorum exegiſſet, euidenter patet ex plano diuerſorum conciliorum teſtimonio. Synodus *Nicæna* [a] eos, ſi conualuerint, orationum tantum participes fieri, hoc eſt inter quarti ordines pœnitentes, dictos conſiſtentes, referri iubet; vbi ſtare poterant ad audiendas preces fidelium, non autem participare oblationem. Concilium *Carthaginenſe* quartum duos habet canones, eo reſpicientes. Prior [b] ait, *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Et ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori eius eucharistia. Si ſuperuixerit, admoneatur a ſupra dictis teſtibus, petitioni ſuæ ſatisfactum; & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus, quamdiu ſacerdos, qui pœnitentiam dederit, probauerit.* Poſterior ita habet [c]: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum eucharistiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſuperuixerint:* Hoc eſt, ſine impoſitione manus, quæ dabatur tertii ordinis pœnitentibus, dictis ſubſtratis, quos quotidie in eccleſia adeſſe & ad genua epiſcopi ſe abiicere oportebat, ad recipiendam ſolemnem manus impoſitionem cum vſitatis pœnitentialibus precibus atque benedictione. Concilium *Arauſicanum* primum [d] vniuerſam materiam apertius explanat his verbis: *Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit, ſine reconciliatoria manus impoſitione eos communicare, quod morientis ſufficit conſolationi ſecundum definitiones patrum, qui huiuſmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Quod ſi ſuperuixerint, ſtent in ordine pœnitentium, vt oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione recipiant.* Concilium *Epaunenſe* [e] in eumdem prorſus modum loquitur: *Ne vllus*

(a) Conc. Nicæn. c. XIII. εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς, καὶ κοινωνίας πάλιν τυχὼν, πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθῇ, μετὰ τῶν κοινωνούντων τῆς εὐχῆς ἔστω. *Si deploratus & communionem adſecutus rurſus in viuos relatus ſit, ſit inter eos, qui orationum ſunt tantum communionis participes.*

(b) Conc. Carth. IV. c. LXXVI.

(c) Ibid. c. LXXVIII.

(d) Concil. Arauſic. I. can. III.

(e) Concil. Epaun. c. XXXVI.

 ſine

fine remedio aut ſpe veniæ ab eccleſia repellatur; neue vlli, ſi aut pænituerit, aut ſe correxerit, ad veniam redeundi aditus obſtruatur: Et ſi cuiquam forſitan diſcrimen mortis immineat, damnationis conſtituta tempora relaxentur. Quod ſi ægrotum, accepto viatico, reualeſcere fortaſſe contingit, ſtatuti temporis ſpatia obſeruare conueniet. Canon GREGORII NYSSENI [*f*] in eamdem ſententiam decernit: *Si quis tempore non expleto a canonibus præſtituto vita excedat, iubet patrum clementia, vt effectus ſacramentorum particeps, non viatico vacuus ad extremam illam & longam peregrinationem mittatur. Sin autem poſtquam ſacramenti particeps factus fuerit, rurſum ad vitam reuerſus ſit: ſtatutum tempus exſpectet, in illo gradu exſiſtens, in quo erat ante communionem, illi ex neceſſitate datam.* Hiſce omnibus addi poteſt decretum concilii *Romani* ſub FELICE III. an. CCCCLXXXVII, quod patrum *Nicænorum* renouat definitionem [*g*]: *Quod ſi ante præfinitum pænitentiæ tempus deſperatus a medicis, aut euidentibus mortis preſſus indiciis, recepta quiſquam communionis gratia conualeſcit; ſeruemus in eo, quod Nicæni canones ordinauerunt, vt habeatur inter eos, qui in oratione ſola communicant, donec impleatur ſpatium temporis eidem præſtitutum.*

§. IV.

Quibuſdam peccatoribus communio negata in ipſo vitæ ſuæ exitu.

QVIDAM autem peccatores adhuc ſeuerius tractabantur: Communione enim in ipſa mortis hora iudicabantur indigni, ſinebanturque ſine vlla reconciliatione e vita diſcedere. Hæc diſciplina generatim adhibebatur contra tria magna peccata, idololatriam, adulterium & homicidium, quæ ex communi doctorum virorum ſententia [*i*] ad tempus fere CYPRIANI durauit.

(*f*) Gregor. Nyſſen. epiſt. ad Letoium c. IV. *Εἴ τις μὴ πληρώσας τὸν χρόνον, τὸν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένον, ἐξοδεύει τοῦ βίου· κελεύει ἡ τῶν πατέρων φιλανθρωπία, μετασχόντα τῶν ἁγιασμάτων, μὴ κενὸν τοῦ ἐφοδίου, πρὸς τὴν ἐσχάτην ἐκείνην καὶ μακρὰν ἀποδημίαν ἐκπεμφθῆναι· εἰ δὲ μετασχὼν τοῦ ἁγιάσματος, πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανέλθοι, ἀναμένειν τὸν τεταγμένον χρόνον, ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γενόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ τῆς κατὰ ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.*

(*g*) Concil. Roman. c. IV. (in epiſt. VII. Felic. III. tom. IV. concil. p. 1076. c.)

(*i*) Vid. Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. VII. ad XX.
Bon. rer. liturgic. lib. I. cap. XVII. §. I. In exordio chriſtianæ religionis tantum erat pietatis ſtudium, tantum odium improbitatis, vt quibuſdam ſce-

CY-

CYPRIANVS [*k*] ipse nobis adfirmat, quosdam ex antecessoribus suis in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clausisse. Et licet hæc seueritas in pœnitentes generali conuento ætate ipsius mitigaretur, communionem tamen istiusmodi apostatis, qui in delicti & delinquendi contumacia per omnem vitam persisterent, & reconciliari tantum morte iam imminente cuperent, ad ipsum e vita discessum denegare pergebant. *Pœnitentiam non agentes*, inquit [*l*], *nec dolorem delictorum suorum toto corde & manifesta lamentationis suæ professione testantes, probibendos omnino censuimus a spe communicationis & pacis, si in infirmitate ac periculo cœperint deprecari; quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis vrgentis admonitio compellit; nec dignus est in morte recipere solatium, qui se non cogitauit esse moriturum.* Hanc regulam de apostatis paullo post renouatam inuenimus a concilio *Arelatensi* primo [*m*], vbi decretum factum huiusmodi: *De his qui apostatant, & numquam se ad ecclesiam repræsentant, nec quidem pœnitentiam agere quærunt, & postea in infirmitate arrepti petunt communionem, placuit, eis non dandam communionem, nisi reualuerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.* Et INNOCENTIVS [*n*] episcopus *Romanus* perspicue dicit, fuisse hanc priscam consuetudinem per tria priora persecutionum sæcula. „Quæstum est, inquit, quid de his obseruari oporteat, qui post baptismum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ suæ pœnitentiam simul & reconciliationem communionis exposcunt. De his obseruatio prior durior, posterior interueniente misericordia inclinatior est. Nam consuetudo prior tenuit, vt concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur. Nam

leribus, quæ atrociora visa sunt, omnis prorsus veniæ spes, omnis pœnitentia denegaretur; adeo vt qui ea commisisset, quamuis a diuina misericordia eorum remissionem veræ contritionis subsidio obtineret, numquam tamen posset cum ecclesia reconciliari. Ea erat idololatria, homicidium & adulterium. cetera.

Fell. not. in Cyprian. epist. VIII. p. 17. (p. 181. edit. Amstelod. MDCC.) Voces illæ, *Ab eo qui potest præstare*, subnectuntur; quia nondum ecclesia idololatras decreto aliquo ad pœnitentiam admisit, licet statim id fecerit.

(*k*) Cyprian. epist. LV. ad Antonian. p. 110. (p. 247. fin. seq. cit. edit.)

(*l*) Ibid. p. 111. (p. 248. fin.)

(*m*) Conc. Arelat. I. c. XXIII.

(*n*) Innocent. epist. III. ad Exuperium cap. II.

„quum illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne communionis conceſſa facilitas homines de reconciliatione ſecuros non reuocaret a lapſu, negata merito communio eſt, „conceſſa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem remiſſionem fecit temporis ratio. Sed poſteaquam dominus noſter pacem eccleſiis ſuis reddidit, iam terrore depulſo communionem dari obeuntibus placuit, & propter domini miſericordiam quaſi viaticum profecturis, & ne *Nouatiani* hæretici, negantis veniam, aſperitatem & duritiem ſequi videamur„. Canones concilii *Illiberritani* hanc *Innocentii* obſeruationem de prioribus perſecutionis temporibus abunde confirmant. Nam ad minimum viginti canones in iſto concilio exſtant, communionem ad extremum vitæ momentum negantes diuerſorum generum peccatoribus, quorum crimina vel dupla & tripla erant, vel ſingularia at atrociora, odioſiora magiſque clamantia. Sic primus canon [o] definit in cauſſa voluntariorum idololatrarum & apoſtatarum, qui ſine vlla coactione templum idolorum ingreſſi ſacrificauerant. Quod quum eſſet peccatum grauius magiſque damnabile, quam ſi qui vi & tormentis adacti ſacrificaſſent; iſtiuſmodi fidei chriſtianæ deſertoribus in ipſo fine vitæ communionem negandam eſſe, decernit. Proximus canon [p] eamdem pœnam illis idololatris infligit, qui aliorum ſimul criminum rei facti erant. Verbi gratia, ſi quis chriſtianus officium flaminis, ſiue ſacerdotis ethnici, in ſe ſuſcepiſſet, eoque ipſo idololatriæ addidiſſet homicidium vel adulterium. Si quis alterum veneficio occidiſſet; quum heic idololatria homicidio iuncta eſſet, ad communionem nec in hora mortis [q] admittendus erat. Si quis, dum

(o) Concil. Illiberrit. can. I. Placuit, vt quicumque poſt fidem baptiſmi ſalutaris, adulta ætate, ad templum idololatricum acceſſerit, & fecerit, quod eſt crimen capitale, nec in fine eum communionem accipere.

(p) Ibid. can. II. Flamines, qui poſt fidem lauacri & regenerationis ſacrificauerunt: eo quod geminauerint ſcelera, accedente homicidio, vel triplicauerint facinus, cohærente mœchia, placuit eos nec in fine accipere communionem.

(q) Concil. Illiberrit. c. VI. Si quis maleficio interficiat alterum, eo quod ſine idololatria perficere ſcelus non potuit, nec in fine impertiendam eſſe illi communionem.

pro

pro idololatria vel adulterio ageret pœnitentiam, eodem [r] vel alio quodam grauiore crimine se adstringeret, hæc criminis iteratio in tali casu a communione eum ad vitæ vsque exitum reiiciebat. Alius canon [s] eamdem seueritatem iubet adhiberi in feminas, quæ, viris suis sine caussa relictis, alteris nupsissent. Idem decernitur in caussa mulierum [t], quæ ducantur a viris, quos illæ norint vxores suas sine caussa deseruisse. Vtrisque communio in ipso vitæ exitu negari iubetur. Alius canon [u] omnes lenones & adiutores impudicitiæ eidem pœnæ subiicit, siue parens fuerit siue mater, siue alius quicumque christianus, qui abominandum lenocinium exerceat: Quia corpora aliena vel potius sua ipsorum vendant, nec in fine communionem accipiendi eis copia fieri permittitur. Idem decernitur de virginibus Deo dicatis [x]: Si scortatæ fuerint, & in ista impudicitia perseuerauerint, non considerantes, quid fecerint, absolutio etiam in extremo vitæ momento illis neganda esse dicitur. Idem illis [y] fieri oportere denuntiatur, qui filias suas sacerdotibus idolorum dederint in matrimonium. Nec minus episcopis, presbyteris vel diaconis, qui in ministerio positi mœchati fuerint [z], idque propter scandalum & istius criminis prauitatem. Ita si qua mulier absente marito per adulterium conceperit, infantemque occiderit [a], com-

(r) Conc. Illib. can. III. §. VII. vid. §. I. sub litt. (f) & (g) pag. 158.

(s) Ibid. can. VIII. Feminæ, quæ, nulla præcedente caussa, reliquerint viros suos, & se copulauerint alteris, nec in fine accipiant communionem.

(t) Ibid. can. X. Si fuerit fidelis, quæ ducitur ab eo, qui vxorem inculpatam reliquit, & quum scierit illum habere vxorem, quam sine caussa reliquit, placuit, his nec in fine dandam esse communionem.

(u) Ibid. c. XII. Mater, vel parens, vel quælibet fidelis, si lenocinium exercuerit, eo quod alienum vendiderit corpus, vel potius suum, placuit, eas nec in fine accipere communionem.

(x) Ibid. c. XIII. Virgines, quæ se Deo dicauerint, si pactum perdiderint virginitatis, atque eidem libidini seruierint, non intelligentes quid admiserint, placuit, nec in fine eis dandam esse communionem.

(y) Ibid. can. XVII. Si qui forte sacerdotibus idolorum filias suas iunxerint, placuit, nec in fine eis dandam communionem.

(z) Ibid. can. XVIII. Episcopi, presbyteri, diaconi, si in ministerio positi, detecti fuerint, quod sint mœchati, placuit, & propter scandalum & propter profanum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere.

(a) Ibid. can. LXIII. Si qua mulier per adulterium, absente marito, conce-

munio

munio in fine ei abiudicatur, eo quod crimen duplicarit. Eodem modo tractari iubetur [b] mulier, quæ ad mortem vsque suam cum alieno viro mœchata fuerit. Ita quoque clerici [c], qui vxores suas mœchari scierint, nec eas statim dimiserint: ne illi, quos bono aliis exemplo esse oporteat, peccandi rationem eos docere videantur. Eadem pœna [d] denuntiatur illis, qui incestu se polluerint, priuignam suam vxorem ducendo. Et iis, quorum vxores, ipsis quidem consciis & consentientibus [e], fuerint mœchatæ. Itemque omnibus, qui cum masculis concubuerint [f]; nec non feminis [g], quæ adulterium commiserint, & postea aliis nupserint, non eis, a quibus sint vitiatæ. Si quis fratres suos deferret, ita vt vel proscriberentur vel interficerentur [h], ei communio in fine negabatur. Si quis episcopum, presbyterum vel diaconum accusaret [i], accusationem autem probare non posset, eodem modo puniendus erat. Hæc paullo copiosius proposuimus, tum ad adsertum nostrum demonstrandum, tum ad ostendendum, quæ fuerint illa odiosa crimina, ob quæ tanta disciplinæ seueritate huius concilii patres vsi sint in homines, in ipso vitæ exitu con-

perit, idque post facinus occiderit; placuit, neque in fine dandam esse communionem; eo quod geminauerit scelus.

(b) Ibid. can. LXIV. Si qua mulier vsque in finem mortis suæ cum alieno viro fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam ei esse communionem.

(c) Ibid. c. LXV. Si cuius clerici vxor fuerit mœchata, & scierit eam maritus suus mœchari, & non eam statim proiecit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his, qui exemplum bonæ conuersationis esse debent, ab eis videantur magisteria scelerum procedere.

(d) Ibid. can. LXVI. Si quis priuignam suam duxerit vxorem, eo quod sit incestus, placuit, nec in fine dandam esse ei communionem.

(e) Ibid. can. LXX. Si cum conscientia mariti vxor fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam esse communionem.

(f) Ibid. can. LXXI. Stupratoribus puerorum nec in fine dandam esse communionem.

(g) Ibid. can. LXXII. Si qua vidua fuerit mœchata -- Si alium duxerit relicto illo, nec in fine dandam esse communionem.

(h) Ibid. can. LXXIII. Delator si quis exstiterit fidelis & per delationem eius aliquis fuerit præscriptus, vel interfectus, placuit eum nec in fine accipere communionem.

(i) Ibid. can. LXXV. Si quis episcopum, vel presbyterum, aut diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem.

stitu-

ſtitutos. Nonnulli viri docti in extrema huius concilii ſeueritate offenduntur. AVXILIVS [k] antehac *Nouatianiſmi Hoſium* & vniuerſam ſynodum incuſauit. Et SVICERVS [l] ait: *Lapſos, ſi quidem pœnitentiam egerint, recipiendos eſſe, conſtanter docuit eccleſia orthodoxa.* Quod re ipſa nihil eſt aliud, quam huic concilio *Nouatianiſmi* notam inurere, nec vllum ei locum in eccleſia orthodoxa relinquere. Sed tunc difficile erit, *Cyprianum* & concilium *Arelatenſe* ab eadem *Nouatianiſmi* incuſatione liberare. Planum enim eſt, quod in eadem fuerint ſententia de apoſtatis, qui pœnitentiam ad horam vſque mortis neglexiſſent. Nec illi tantum, ſed patres quoque magni concilii *Sardicenſis*, qui *Athanaſium* reſtituerunt, eamdem damnationem ſubire debebunt. In hoc enim concilio canon quidam exſtat, qui non minus ſeuere hac in re decernit, quam vllus in concilio *Illiberritano*. Canon ille [m] ſtatuit, Si quis epiſcopus plura habendi cupiditate vel arrogantia ſucceſus a minori in maiorem ciuitatem ſynodo non approbante tranſire ſtuduerit, eum ne in fine quidem laica communione dignum haberi debere. Vt adeo, ſi hoc ad *Nouatianiſmum* referendum eſt, hoc concilium nihilo magis quam *Illiberritanum* defendi poſſit; quia vtriuſque concilii decreta eadem ſunt, & eamdem ſeueritatem in atrociorum criminum reos adhiberi volunt. *Nouatiani* quidem hanc eccleſiæ praxin nonnumquam allegabant, vt iniquam ſuam agendi rationem contra omnia grauiora crimina, poſt baptiſmum commiſſa, defenderent. Dicebant, ſe tantum laicos tractare, vti catholici tractent clericos, quos ob diuerſa crimina ab omni communione ad finem vſque excludant. Ita enim SOCRATES [n] narrat, *Aſclepiadem*, *Nouatianorum* antiſtitem, argumentatum eſſe contra *Atticum*, antiſtitem *Conſtantinopolitanum*. Quum *Atticus* concederet, ad ipſam vſque mortem communionem recte negari poſſe eis, qui idolis ſacrificaſſent, ſeque ipſum hoc aliquando feciſſe diceret; *Aſclepiadem* ait reſpondiſſe: *Præter ſacrificium idolorum, ſimul & alia multa pec-*

(k) Auxil. de ordinat. Formoſi lib. I. c. XII. & XIV. lib. II. c. XXIII. (ad calc. Morini de ordinat. pag. 300. 301. 304. edit. Antuerp. MDCLXXXXV.)

(l) Suicer. theſaur. eccleſ. voce μετάνοια p. 357.

(m) Concil. Sardic. can. II. μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας.

(n) Socrat. lib. VII. c. XXV. ὁ Ἀσκληπιάδης, ἐκτὸς ἔφη, τοῦ ἐπιθῦσαι, καὶ ἄλλαι

cata ad mortem, vt loquuntur ſcripturæ, propter quæ vos quidem clericos, nos vero etiam laicos a communione remouemus, ſoli Deo poteſtatem condonandi illis relinquentes.

§. V.

Quemadmodum hoc ab incuſatione Nouatianiſmi *liberari poſſit.*

VERUMENIMVERO hæc ſophiſtica tantum argumentatio erat & falſa ſchiſmatis *Nouatiani* defenſio; quæ licet multos viros doctos deceperit magniſque implicauerit difficultatibus in explanandis multis antiquis canonibus, eosque compulerit rebus planis & perſpicuis peregrinum & coactum ſenſum dare, ne eumdem cum *Nouatiano* errorem fouere viderentur: fallacia tamen, recte formato controuerſiæ ſtatu rebuſque luci propriæ expoſitis, facile diſcerni poteſt. Quæſtio inter eccleſiam & *Nouatianos* non erat, num communio nonnullis peccatoribus in hora mortis negari poſſet. In hoc enim vtrique conſentiebant, & praxis eccleſiæ in multis caſibus non minus ſeuera erat contra grauia quædam & atrocia vel multiplicata crimina, quam praxis *Nouatianorum*, quemadmodum ex hactenus dictis ſatis ſuperque liquet: Sed quæſtio erat de miniſteriali poteſtate abſoluendi, ſiue admittendi peccatores pœnitentes ad priſtinam pacem & communionem eccleſiæ, poſteaquam in grave aliquod flagitium poſt baptiſmum delapſi erant. *Nouatiani* confidenter ſtatuebant, eccleſiam non habere iſtiuſmodi miniſterialem poteſtatem clauium ſibi commiſſam; ſed omnes iſtiuſmodi peccatores in perpetuum a communione eius eſſe excludendos prohibendoſque; & ſi eorum vllos admitteret, communionem illius contagione eorum pollui ac fieri profanam. Atque ex hac ratione & fundamento ab eccleſia, tamquam infecta communione peccatorum, faciebant ſeceſſionem. Eccleſia ab altera parte ius ſuum tuebatur atque poteſtatem, quod vi clauium, a CHRISTO ſibi traditarum, poteſtatem haberet ſoluendi æque ac ligandi; recipiendi non minus pœnitentes in eccleſiam, ſi emendati eſſent, quam omnes fla-

πολλαὶ κατὰ τὰς γραφὰς εἰσὶν ἁμαρτίαι πρὸς θάνατον, δι' ἃς ὑμεῖς μὲν τοὺς κληρικοὺς, ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς λαϊκοὺς, ἀποκλείομεν, θεῷ μόνῳ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν ἐπιτρέποντες.

gitio-

gitiosos homines, ob nota in publicum delicta, exturbandi. Et licet in extraordinariis quibusdam casibus, si vel crimina atrociora essent & copiosiora, vel hominum pœnitentia ob temporis penuriam non satis explorari posset; si in apostasia sua & animi obstinatione persisterent, vsque dum mortis eis immineret periculum, homines e vita sine reconciliatione & communione excedere pateretur; hoc tamen non faciebat, quasi potestate destitueretur recipiendi peccatores in communionem suam, sed quod magis expedire iudicaret, censuras suas in eos perpetuare, vt exemplo atque terrori essent aliis. Vt adeo, licet praxis ecclesiæ & *Nouatianorum* in quibusdam casibus esset eadem, principia tamen eorum diuersa essent & longissime ab se inuicem remota. *Nouatiani* hanc potestatem ecclesiæ omnino abiudicabant, eique conflabant schisma: Ecclesia iustam potestatem suam defendebat, eaque prudenter vtebatur, modo hac modo illa ratione, prout ad peccatorum beneficium & ædificationem omnium maxime facturum, pro sapientia sua iudicabat, non rumpens hanc ob rem vincula communionis inter rectores ecclesiæ, quamcumque viam ineundam crederent. Hoc est, quod præcipue contra *Nouatianos* [o] de admittendis & non admittendis adulteris obseruat CYPRIANVS. *Apud antecessores nostros*, inquit, *quidam de episcopis istic in prouincia nostra dandam pacem mœchis non putauerunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauserunt; non tamen e coëpiscoporum suorum collegio recesserunt, aut catholicæ ecclesiæ vnitatem vel duritiæ vel censuræ suæ obstinatione ruperunt; vt quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat, de ecclesia separaretur. Manente concordiæ vinculo & perseuerante catholicæ ecclesiæ indiuiduo sacramento, actum suum disponit & dirigit vnusquisque episcopus, rationem propositi sui domino redditurus.* Ex quibus CYPRIANI verbis apparet, controuersiam inter catholicos & *Nouatianos* non de nuda praxi fuisse, sed de principiis & potestate ecclesiæ, in vsu & administratione clauium disciplinæ. Quocirca licet ecclesia nonnumquam idem faceret, quod faciebant *Nouatiani*, dum nonnullis peccatoribus iam animam agentibus, communionem negabat, *No-*

(o) Cyprian. epist. LV. ad Antonian. p. 110. (p. 247. fin. seq. edit. Fell. Amstelod. MDCC.).

vatianismi tamen argui haud poterat, quia ex diuersis rationibus & principiis agebat, & iusta tantum potestate sua prudenter vtebatur, ita vt censuras suas vel extenderet, vel contraheret, prout vniuersæ communitati, vel vni cuidam eius membro, quam maxime expedire existimabat. Atque hanc rationem viros doctos GABRIELEM ALBASPINAEVM [p], GVILIELMVM BEVEREGIVM [q], & IOANNEM BONAM [r] & alios inuenio reddidisse de hac, quæ videtur, difficultate in praxi ecclesiæ, quæ tot aliorum virorum ingenia torsit, quia non intellexerunt, in quo hæresis *Nouatianorum* proprie sita fuerit: dum alii quidem patres concilii *Illiberritani*, & qui ante illud vixerunt, manifesto *Nouatianos* fuisse; alii eos ad reconciliationem, pacem & absolutionem homines admisisse, & solam eucharistiæ communionem in hora mortis eis negasse, opinati sunt: quum tamen nihil esse possit clarius, quam quod eis non communionem tantum, quatenus eucharistiam denotat, sed omnem omnino ministerialem reconciliationem, veniam, & regressum in fidelium societatem denegarint.

§. VI.

Hæc seueritas posterioribus sæculis mitigata, pristinæ praxis nulla habita ratione.

HAEC quidem seueritas in posteriorum sæculorum praxi mitigata est, haud vlla, ne minima quidem, habita antea vsitatæ consuetudinis ratione: quod intelligerent, in libertate positum esse ecclesiæ, hanc disciplinæ partem pro sua sapien-

(p) Albaspin. obseruat. lib. II. c. XXI. tot.

(q) Beuereg not. ad can. VIII. concil. Nic. p. 68. Neque enim Nouatiani ea, quæ iis vulgo adscribitur, opinione fuerunt, vt istis qui lapsi sunt, aut grauiora delicta admiserunt, nullam salutis a domino consequendæ spem superesse existimarent. Namque ipsi eos ad pœnitentiam agendam sæpius hortari soliti fuerunt & admonere, vt se colligerent, & diuinam indulgentiam supplices implorarent. Sed hoc tantum iis persuasum erat, & prædicatum, in ecclesiæ potestate non situm esse, vt quosuis post baptismum (quod vnicum pœnitentiæ genus statuerunt) delinquentes ad fidelium communionem admitteret.

(r) Bon. rer. liturgic. lib. I. c. XVII. n. III. Quum Nouatiani perperam adsererent, non esse in ecclesia potestatem peccata post baptismum dimittendi, in quo, teste Paciano, eorum hæresis sita erat, non quod simpliciter negarent lapsis pœnitentiam, cetera.

tia

tia & pro ratione temporum ac rerum ſtatu adminiſtrare; iudicantes tempora pacis a temporibus perſecutionis eſſe diuerſa, & temperationem quamdam hac in re fieri debere, quum plerique omnes chriſtianam religionem eſſent amplexi. Hinc poſteriora concilia non ita acriter horum antiquorum canonum executionem hac in parte vrgent, ſed omnibus pœnitentibus communionem in vitæ exitu indulgent, tametſi enuntiare non audeant, quem effectum abſolutio in eiuſmodi extrema neceſſitate habitura ſit. Canones bene multi hanc in rem reperiuntur. Suffecerit autem vnum tantum atque alterum ſpeciminis loco adducere. Concilium *Agathenſe* [s] verbis generalibus vtitur ſine exceptione: *Viaticum omnibus in morte poſitis non eſt negandum.* Concilium primum *Arauſicanum* [t] in eumdem ſenſum loquitur, nullam faciens diſtinctionem: *Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit, ſine reconciliatoria manus impoſitione communicare, quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundum definitiones patrum, qui huiuſmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Quod ſi ſuperuixerint, ſtent in ordine pœnitentium, & oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant.* Concilium quartum *Carthaginenſe* [u] ita ſtatuit: *Qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & ſi continuus creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & ori eius infundatur euchariſtia.* Hoc cum regula congruit, in magna ſynodo *Nicæna* [x] data; *Si quis vita excedit, vltimo & maxime neceſſario viatico, (* hoc eſt euchariſtia, vt in fine huius canonis explicatur, vbi epiſcopus de pœnitentia eorum iudicare iubetur *) ne priuetur.* Ex hoc fundamento SYNESIVS [y] ait: *Nemo, quantum in me erit, eccleſiaſticis vinculis obſtrictus moriatur. Sin conualuerit, rurſus iiſdem*

(s) Concil. Agath. c. XV.

(t) Concil. Arauſic. I. c. III.

(u) Concil. Carthag. IV. c. LXXVI.

(x) Concil. Nicæn. c. XIII. εἴ τις ἐξοδεύοι, τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι.

(y) Syneſ. epiſt. LXVII. ad Theophil. p. 212. (p. 215. b. edit. Pariſ. MDCXXXIII.) Μηδεὶς ἀποθάνοι δεδεμένος ἐμοί· ἀναῤῥωσθεὶς δὲ, πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὑπόδικος

pœnis teneatur, *atque a diuina humanissimaque anima tua* (ad metropolitanum *Alexandrinum*, cui suberat, scribit) *indulgentiæ tesseram exspectet*. Et hoc ea confirmat, quæ de diuersa ecclesiæ obseruatione, tempore persecutionis & tempore pacis generatim dicit INNOCENTIVS [z]: *Obseruatio prior durior: posterior interueniente misericordia, inclinatior.* Antiquis temporibus multis peccatoribus communio in extremo vitæ momento negabatur; Ipsius autem ætate pœnitentiam concedebant omnibus, eosque ad communionem, si in infirmitate resipiscerent, admittebant. Tantummodo id non tam tutum esse credebant, quam legitimæ pœnitentiæ actionem, dum salui essent & incolumes: & propterea de eorum conditione nihil certi adfirmare audebant. Vetusta quædam homilia sub nomine AVGVSTINI circumfertur, in qua res hunc in modum traditur [a]: *Agens pœnitentiam & reconciliatus, quum sanus est & postea bene viuens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad vltimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. -- Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. -- Numquid dico, damnabitur? Non dico. Sed dico etiam, liberabitur? Non. Et quid dicis mihi? Nescio; non præsumo, non promitto, nescio. Vis te de dubio liberare, vis quod incertum est, euadere? Age pœnitentiam dum sanus es, & inuenerit te nouissimus dies, curre & reconcilieris: si sic agis, securus es. Quare securus es? Quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem vis agere pœnitentiam ipsam, tunc quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.* Ex quibus omnibus manifestum est, ecclesiam libertate sua vsam esse in tractandis primi ordinis pœnitentibus, vt vel seueritatem adhiberet vel lenitatem, prout ad scopum disciplinæ, hoc est, ad salutem & ædificationem peccatorum, facere iudicaret.

κέτω, καὶ παρὰ τῆς θεσπεσίας σου, καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς περιμενέτω τῆς συγγνώμης τὸ σύνθημα.

(z) Innocent. epist. III. ad Exuperium c. II. vid. supra §. IV. sub litt. (n) pag. 165. in textu.

(a) Aug. homil. XLI. ex L. tom. X. p. 194. (p. 525 525. edit. Basil. MDLXIX.)

§. VII.

§. VII.

Quænam episcopis indulta sit libertas in imponenda pœnitentia, & exigenda apta satisfactione pro peccatis. Nonnullis peccatoribus bis pœnitentiam agere permissum.

EQVIDEM obseruare possumus, magnam libertatem indultam fuisse episcopis, qui primarii disciplinæ ministri erant, eam reddendi vel asperiorem vel leniorem, prout illius exercitium præscribere ipsis visum fuerit. Quamquam enim peccatores generatim necesse habebant pœnitentiam suam ecclesiæ demonstrare, ad satis ei faciendum sibique ipsis acquirendum regressum; methodus tamen hoc faciendi non ita accurate præscripta erat, sed in episcoporum situm erat potestate, in modo eam peragendi aliquid addere vel subtrahere. Quare licet generalis mos esset, peccatoribus semel tantum publicam pœnitentiam dare in ecclesia, nonnulla tamen seuerioribus & priscis temporibus exempla dantur peccatorum, qui ad hoc priuilegium bis fuerunt admissi. IRENAEVS [*b*] enim dicit, *Cerdonem* hæreticum sæpe in ecclesiam venisse & exomologesin fecisse. Quod de repetita pœnitentiæ actione pro erroribus suis, per publicam eorum retractationem, intelligendum est. Idem de *Valentino* & *Marcione* hæreticis adfirmat TERTVLLIANVS [*c*], quod semel & iterum eiecti sint ecclesia, ob inquietam eorum curiositatem, qua fratres vitiarint, antequam in perpetuum discidium eruperint & venena doctrinarum suarum disseminauerint in populo. Et postea tamen *Marcionem* pœnitentiam confessum, & pacem ecclesiæ recepturum fuisse

(*b*) Iren. lib. III. c. IV. Κέρδων δὲ --- εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλθὼν καὶ ἐξομολογούμενος, οὕτως διετέλεσε, ποτὲ μὲν λαθροδιδασκαλῶν, ποτὲ δὲ πάλιν ἐξομολογούμενος, ποτὲ δὲ ἐλεγχόμενος ἐφ' οἷς ἐδίδασκε κακῶς, καὶ ἀφιστάμενος τῆς τῶν ἀδελφῶν συνοδίας. *Cerdon autem --- sæpe in ecclesiam veniens & exomologesin faciens sic consummauit, modo quidem latenter docens, modo vero exomologesin faciens, modo vero ab aliquibus traditus in his, quæ docebat male, & abstentus est a religiosorum hominum conuentu.*

(*c*) Tertull. de præscript. c. XXX. Ob inquietam semper eorum curiositatem, qua fratres quoque vitiabant, semel & iterum eiecti --- nouissime in perpetuum discidium relegati, venena doctrinarum suarum disseminauerunt. Postmodum Marcion pœnitentiam confessus, quum conditioni datæ sibi occurrit, ita pacem recepturus, si ceteros quoque, quos perditioni erudisset, ecclesiæ restitueret, morte præuentus est.

dicit

dicit ea conditione, si ceteros, quos perditioni erudisset, ecclesiæ restitueret; quod & eum facere voluisse, sed morte fuisse præuentum. SOCRATES etiam de CHRYSOSTOMO [d] narrat, quod licet a synodo episcoporum semel duntaxat iis, qui post baptismum peccassent, concessa fuerit pœnitentia, ipse pronuntiare non dubitauerit: *Licet millies pænitentiam egeris, accede.* Ob quam doctrinam tum a familiaribus suis reprehensum esse dicit, tum etiam a *Sisinnio, Nouatianorum* episcopo, qui librum aduersus hoc dictum conscripserit, eumque ob id ipsum grauiter exagitarit. Postea concilium habitum est *Constantinopoli* an. CCCCXXVI vel CCCCXXVII. sub alio quodam *Sisinnio* episcopo catholico, vno ex successoribus CHRYSOSTOMI, contra hæreticos *Messalianos*, in quo decretum fuit, quod, quum sæpius post actam pœnitentiam relapsi sint, numquam postea ad pœnitentiam admitti debeant, ne si millies quidem pœnitentibus constitutas pœnas luituros se polliceantur. Epistola synodica PHOTIO [e] memoratur, ex qua discimus, relapsos hoc tempore ad secundam pœnitentiam admitti solitos, licet consultum visum fuerit, *Messalianis* hæreticis priuilegium illud in posterum negare, eo quod toties eo abusi essent.

§. VIII.

In episcoporum etiam potestate situm, terminum pænitentiæ iusta de caussa moderari.

ALIVD potestatis episcoporum hac in re exemplum erat

(d) Socrat. lib. VI. c. XXI. μιᾶς μετὰ τὸ βάπτισμα παρὰ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων μετανοίας τοῖς ἐπταικόσι δοθείσης, αὐτὸς ἀπετόλμησεν εἰπεῖν, χιλιάκις μετανοήσας εἴσελθε· ἐφ' ᾗ διδασκαλίᾳ πολλοὶ μὲν καὶ τῶν γνωρίμων αὐτοῦ κατέγνωσαν· μάλιστα δὲ Σισίννιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος· ὃς καὶ λόγον ὑπεναντίον τοῦ λεχθέντος συνέγραψεν, καὶ γενναίως αὐτοῦ διὰ τοῦτο κατέδραμεν.

(e) Phot. biblioth. col. LII. Ἐν ταύτῃ τῇ συνοδικῇ ἐπιστολῇ καὶ Νέων ἐπίσκοπος ἐξεφώνησεν, ὡς εἴ τις μετὰ τὸν ἀναθεματισμὸν φωραθείη τῷ χρόνῳ, ἢ διὰ ῥημάτων, ἢ διὰ πραγμάτων εἰς τὴν ὑποψίαν τῆς νόσου ταύτης ἐμπίπτων, μηκέτι λοιπὸν αὐτὸν χώραν ἔχειν, μὴ δ' ἂν μυριάκις ἐπαγγέλληται, τὴν τάξιν ἀναπληροῦν τῶν μετανοούντων. *In ea ipsa synodica epistola Neon episcopus exclamarit, vt, si quis post anathematismum vllo tempore deprehensus fuerit, re aut verbo, in suspicionem malæ huius sectæ incidisse, numquam postea locum teneat, ne si millies quidem pænitentibus constitutas pænas luiturum se polliceatur.*

liber-

libertas, quam ipsi canones eis concedebant, tempus pœnitentiæ moderandi & contrahendi, si quem insigniorem ardorem & sedulitatem in pœnitente quodam obseruarent, quæ eorum indulgentiam & misericordiam mereri posset. Patres *Nicæni*, tempus pœnitentiæ constituentes eis, qui in idololatriam inciderint, triennium inter audientes & decennium inter substratos explere debere dicunt, antequam ad communionem precum cum populo admittantur; & addunt [*f*]: *Quicumque autem metu & lacrimis & tolerantia & bonis operibus conuersionem & opere & habitu ostendunt, hi impleto auditionis tempore, quod præfinitum est, merito orationum communionem habebunt. Postmodum vero licebit episcopo aliquid humanius de his statuere.* Simile decretum in concilio *Ancyrano* [*g*] inuenitur: *Statuimus, vt episcopi modo conuersationis examinato, potestatem habeant vel humanius erga eos agendi, vel plus temporis adiiciendi. Ante omnia autem & præcedens vita, & quæ consequuta est, examinetur, & sic eis impertiatur humanitas.* BASILIVS [*h*] dicit, quod is, cui a Dei benignitate ligandi & solvendi credita est potestas, non minus potestatem habeat tempus pœnarum diminuendi, si summam eius, qui peccarit, confessionem videat & pœnitentiam. Et CHRYSOSTOMVS respondens quibusdam, qui de diuturnitate pœnitentiæ querebantur, quod ad annum vnum, vel duo, vel tres extenderetur, dicit: *Temporis* [*i*] *moram non quæro sed animæ correctionem.*

(*f*) Conc. Nic. can. XII. Ὅσοι μὲν γὰρ φόβῳ καὶ δάκρυσι, καὶ ὑπομονῇ, καὶ ἀγαθοεργίαις, τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ καὶ οὐ σχήματι ἐπιδείκνυνται· οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι.

(*g*) Concil. Ancyran. c. V. τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐξουσίαν ἔχειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς δοκιμάσαντας φιλανθρωπεύεσθαι, ἢ πλείονα προστιθέναι χρόνον, πρὸ πάντων δὲ καὶ ὁ προάγων βίος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα, ἐξεταζέσθω· καὶ οὕτως ἡ φιλανθρωπία ἐπιμετρείσθω.

(*h*) Basil. can. LXXIV. ὁ πιστευθεὶς παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας λύειν καὶ δεσμεῖν, εἰ φιλανθρωπότερος γένοιτο, τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐξομολογήσεως ὁρῶν τοῦ ἡμαρτηκότος, εἰς τὸ ἐλαττῶσαι τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων, οὐκ ἔστι καταγνώσεως ἄξιος. κ. τ. λ. *Si is, cui a Dei benignitate ligandi & soluendi credita est potestas, videns summam eius, qui peccauit, confessionem, fiat clementior ad diminuendum pœnarum tempus, non erit dignus damnatione, &c.*

(*i*) Chrysost. homil. XIV. in 2 Cor. p. 846. (p. 644. edit. Francof.) οὐ τοῦτο ζητῶ

Hoc itaque fac demonstres, sintne compuncti, sintne in melius mutati, & res tota confecta erit. Concilium *Ilerdense* [k] expresse ait: *Maneat in potestate pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesiæ corpore segregare.* Et concilium *Chalcedonense* [l], omnes episcopos in sua quemque ecclesia ostendendæ in istiusmodi pœnitentes humanitatis auctoritatem habere debere statuit.

§. IX.

Et hæc vera & antiqua notio indulgentiæ.

ATQVE hoc est, quod veterum nonnulli vocarunt indulgentiam; quæ proinde non fuit potestas, vti quidem nunc venditatur, liberandi animas ex pœnis ignis purgatorii, per multa & magna merita, siue opera supererogationis, quæ scriptores ecclesiæ *Romanensis* thesaurum ecclesiæ vocitant, cuius summus pontifex vnus solus administrator esse perhibetur: Sed antiquis temporibus indulgentia nihil erat amplius, quam hæc potestas, quam vnusquisque habebat episcopus, moderandi pœnas canonicas, quæ in decursu pœnitentiæ infligebantur peccatoribus, ita vt si quem episcopus in pœnitentia præ aliis videret nauum & strenuum, libertatem haberet tempus pœnitentiæ eius imminuendi, hoc est, ab exercitationibus pœnitentialibus aliquid relaxandi, cumque citius quam reliquos ad communionem admittendi. Hæc vera & antiqua notio indulgentiæ erat. Ita vero rem se habuisse, ex epistola quadam VIGILII episcopi *Romani* condiscimus, qui ad certum scribens episcopum de iis, qui sub pœnitentia erant constituti, eo quod ab *Arianis* rebaptizari se siuissent, *In æstimatione*, inquit [m], *fraternitatis tuæ, aliorumque pontificum per suas diœceses relinquatur, vt si qualitas & pœnitentis deuotio fuerit approbata, indulgentiæ quoque remedio sit vicina.*

χρόνε πλῆθος, ἀλλὰ ψυχῆς διόρθωσιν· τῦτο τοίνυν ἐπίδειξον, εἰ κατενύγησαν, ἢ μετεβάλοντο, καὶ τὸ πᾶν γέγονεν.

(k) Concil. Ilerdens. can. V.

(l) Concil. Chalced. can. XVI. ὡρίσαμεν δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐπ' αὐτοῖς φιλανθρωπίας τὸν κατὰ τόπον ἐπίσκοπον.
Vid. Martin. Bracar. capitula Græc. can. cap. LXXXI. Conuersatio & fides pœnitentis compendiat tempus.

(m) Vigil. epist. II. ad Eleuther. cap. III.

§. X.

§. X.

Quae nonnumquam ex deprecatione martyrum, vel ciuilis magistratus efflagitatu data.

Et haec quidem interdum dabatur deprecantibus in carcere martyribus, cuius rei varia exempla habentur apud CYPRIANVM; interdum vero ciuili magistratu efflagitante. AVGVSTINVS enim narrat, quod vt episcopi pro reis deprecari soliti sint in iudiciis ciuilibus, ita magistratus ciuiles interdum deprecati sint pro poenitentibus in iudiciis ecclesiasticis. Et hoc quidem tamquam argumento vtitur ad certum magistratum, vt ad misericordiam peccatori cuidam tribuendam eum inducat. *Si vobis fas est*, inquit [n], *ecclesiasticam correptionem intercedendo mitigare, quomodo episcopus vestro gladio non debet intercedere, quum illa exseratur, vt, in quem exseritur, bene viuat, iste ne viuat?* Hoc igitur indulgentiarum genus non ad futuri mundi poenas, sed tantum ad mitigandas poenas canonicas in hoc mundo, spectat. Quod ingenue agnoscitur a GEORGIO CASSANDRO [o] & diuersis aliis doctis ecclesiae *Romanensis* scriptoribus, quorum nonnulli, eo quod nimium liberaliter hoc con-

(n) August. epist. LIV. ad Macedonium p. 93. (tom. II. opp. p. 243. c. ed. Basil. MDLXIX.)

(o) Cassand. consultat. artic. XII. p. 103. (In oper. p. 949. edit. Paris. MDCXVI.) Ex hoc ritu canonicarum poenarum, quae publice poenitentibus ad certi temporis praescriptum imponebantur, natae sunt indulgentiae. Fas enim erat episcopis, animaduersa vel diligentia vel impotentia, & infirmitate poenitentiae, humanius & mitius cum illo agere, & de tempore illo & rigore poenarum aliquid detrahere & imminuere: quae poenarum canonicarum imminutio & relaxatio, indulgentia dicebatur, quae hodie ad priuatas quoque satisfactiones traducta est, & ab episcopis ad solum pontificem Romanum pleuum indulgentiarum tribuendarum ius delatum, circa quarum vsum & praxin optimi quique correctionem & moderationem fieri desiderarunt, vt quae parum dextre tractata huius dilacerationis ecclesiae praecipuam occasionem dedere.

Ioan. Roffens. contr. Luther. art. XVIII. (pag. 314. edit. Argentin. MDXXIV.) Neque tam necessaria fuit tunc purgatorii, seu indulgentiarum fides in primitiua ecclesia atque nunc est. Nam tunc vsque adeo caritas ardebat, vt paratissimi fuerint singuli pro Christo mortem oppetere. Rara fuerunt crimina, & ea, quae contigerunt, magna fuerunt canonum seueritate vindicata. Nunc autem bona pars populi, magis christianismum exueret, quam rigorem canonum pateretur, vt non absque maxima sancti spiritus

 cesse-

cesserunt, inquisitorum *Romanorum* subiere censuras. Inter hos POLYDORVS VIRGILIVS in *indice expurgatorio* [p] positus est, quod vsum indulgentiarum non vltra ætatem GREGORII MAGNI referendum esse dixit: Et FRANCISCVS POLYGRANVS [q], quod de iure diuino quemlibet sacerdotem posse dare indulgentias docuit; cum quibusdam aliis istiusmodi adsertis, quæ cum vera & antiqua notione indulgentiæ, prout iam explicata est, congruunt, consistere autem non possunt cum iniquo summi pontificis studio hanc potestatem sibi soli vindicandi, vel vllis aliis innouationibus in hodierna *Romanensium* praxi. Sed hæc obiter tantum. Reuertimur iam ad ecclesiam antiquam.

§. XI.

Episcopi etiam potestate prædití non minus naturam pœnæ aliquo modo mutandi, quam illius terminum.

VBI porro obseruari meretur, episcopos potestatem habuisse

dispensatione factum sit, quod post tot annorum curricula purgatorii fides & indulgentiarum vsus ab orthodoxis generatim sit receptus, cetera. Polydor. Virgil. de inuentor. rerum lib. VIII. c. I. Gregorius certos dies constituit, quibus in præcipuis vrbis templis solemni ritu sacrificaretur; ibique pro illo sedando malo (peste videlicet) oraretur suppliciter: ac vt populus generatim simul frequentior eo illis statis diebus concurreret, proposuit delictorum veniam ad id solemne accedentibus, constitutis ad ipsa templa sacerdotibus, qui audirent volentes de peccatis suis confiteri, vt illi inde remissionem omnium delictorum consequerentur. Quæ sane consuetudo vel hodie seruatur, vbicumque publica peccatorum venia promittitur. Et quia sacerdos potestatem habet tam culpam quam pœnam tollendi, hinc factum videtur, vt talis venia delictorum vulgo appelletur indulgentia, id est, remissio culpæ & pœnæ.

Alphons. a Castro aduers. hæres. lib. VIII. pag. 572. (fol. CXLII. edit. Colon. MDXXXIX.) Tunc magis feruebat christianorum caritas, vt parum esset opus indulgentiis, plures anhelabant ad martyrium, pauca erant hominum scelera, & si quod erat, grauissima canonum punitione emendabatur; heic in præsenti vita satis facere volebant, nihil volebant in futurum puniendum relinquere, quapropter non est mentio vlla indulgentiarum.

(p) Index libror. prohibitor. ex expurgand. p. 853. Madrit. MDCLXVII. (p. 182. edit. Argentorat. MDCIX.) In indice rerum illa delenda: Indulgentiæ quo tempore frequentari cœperint. Indulgentias delictorum quis primo proposuerit, *del.* primo.

(q) Index expurg. p. 97. Salmur. MDCL. Ex Fr. Polygrani assertionibus quorundam ecclesiæ dogmatum fol. 63. deleatur glossa marginalis, quæ ait, de iure diuino quilibet sacerdos posset dare indulgentias.

buisse

buisse tribuendi indulgentiam, non tantum contrahendo tempus pœnitentiæ præscriptum, sed aliquo etiam modo mutando vel imminuendo ipsius pœnæ naturam & qualitatem. Cuius rei planum documentum habemus in concilio *Ancyrano* [r], vbi canon aliquis legitur in hanc sententiam: *Diaconi, qui immolauerint, honorem quidem habeant: cessare vero ab omni sacro ministerio, siue in pane siue in calice offerendo, vel prædicando. Quod si quidam episcoporum conscii sint laboris eorum & humilitatis & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere vel adimere, penes ipsos erit potestas.* Ex quibus videre est, magnam partem in tota hac materia episcopi arbitrio fuisse permissam, vt exercitium pœnitentiæ vel acueret vel mitigaret, tam ratione ipsarum pœnarum quam ratione temporis, prout pœnitentis peccatoris conditio & vitæ institutum requirere videretur.

§. XII.

Quid veteres intelligant per legitimam pœnitentiam.

Et hoc nobis phrasin explanat, cuius apud antiquos auctores ac potissimum apud CYPRIANVM [s] & in concilio *Illiberritano* [t] frequens est mentio, vbi pœnitentes pœnitentiam legitimam, plenam & iustam agere iubentur. Nonnulli per hoc intelligunt, quod integrum pœnitentiæ tempus, per canones præscriptum, explere debeant; alii, quod non tempus tantum explere, sed per omnes gradus pœnitentiæ, tamquam lugentes, audientes, substrati & consistentes ire debeant, ante-

(r) Concil. Ancyran. c. II. *διακόνους θύσαντας μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίσαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεπαῦσθαι δὲ αὐτοὺς πάσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, τῆς τε τοῦ ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν, ἢ κηρύσσειν· εἰ μέντοι τινὲς τῶν ἐπισκόπων τούτοις συνίδοιεν κάματόν τινα ἢ ταπείνωσιν πραότητος, καὶ ἐθέλοιεν πλεῖόν τι διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξουσίαν.*

(s) Cyprian. epist. LIV. al. LVII. ad Cornel. p. 116. (p. 252. edit. Fell. Amstelod. MDCC.) Statueramus -- vt qui in persecutionis infestatione supplantati ab aduersario & lapsi fuissent & sacrificiis se illicitis maculassent, agerent diu *pœnitentiam plenam* &c. Epist. LV. ad Antonian. p. 108. (p. 245. edit. cit.) Neque præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, si *pœnitentiam plenam & iustam* peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit hic statutum.

(t) Conc. Illiberritan. c. III. -- Placuit in fine eis præstari communionem, acta tamen *legitima pœnitentia*. Can. V. Post quinquennii tempora, acta *legitima pœnitentia*, ad communionem placuit admitti. Vid. etiam can. XIV. LXXII. LXXVI.

quam

quam in communionem recipiantur. Sed horum neutri genuinum sensum vetustæ huius locutionis capiunt, quæ nec tempus pœnitentiæ, nec pœnitentium ordinem respicit, sed mentem & qualitates hominum, bona fide in pœnitentia agentium, verumque animi dolorem lacrimis, gemitibus, ieiuniis, eleemosynis sinceraque morum suorum reformatione declarantium. Quæ apta pœnitentis animi indicia sunt, & talia, vt episcopum possint commouere, vt aliquam eis mansuetudinem & indulgentiam, tempus pœnitentiæ imminuendo, tribuat; quo non obstante id iusta & plena pœnitentia dici potest, quemadmodum recte obseruat ALBASPINAEVS [u].

§. XIII.

Quid intelligatur per phrasin, Inter hiemantes orare.

ALIA adhuc phrasis in quibusdam vetustis canonibus occurrit, quæ aliqua explicatione hoc loco indiget, quia ad veteris disciplinæ seueritatem respicit, quam iam consideramus. Concilium *Ancyranum* loquens de his, qui cum [x] bestiis rem haberent, vel aliis ad idem flagitium committendum auctores essent, (vtpote spirituali lepra infecti aliosque contagione sua inficientes) iubet eos *inter hiemantes orare*; quo ipso extraordinaria quædam pœna denotatur, qualis autem, non facile ad definiendum est, quia viri docti de significatu vocabuli χειμαζόμενοι non satis consentiunt. Veteres canonum *Græcorum* interpretes plerumque id intelligunt de energumenis siue dæmoniacis, qui ab immundis spiritibus vexabantur, & quasi per tempestatem ab eis agitabantur. DIONYSIVS EXIGVVS reddidit, *Qui spiritu periclitantur immundo.* Et ISIDORVS MERCATOR, *Qui tempestate iactantur, qui a nobis furiosi siue energumeni in-*

(u) Albaspin. obseruat. lib. II. c. XXX. tot. Item not. in can. III. concil. Illiberrit. Vt *pœnitentia* censeretur *legitima*, non satis erat explere tempus constitutum ab episcopo, vt volunt Garsias & Binius, sed ea legitima vocabatur, quam bona fide ducebant pœnitentes, & cum domi, & in ecclesia noctu, & interdiu perpetuis ærumnis sese exercerent, & lacrimis, fletibus & multis præterea signis animi dolorem clam & publice testarentur. Illegitima autem dicebatur, quando pœnitentes languidius eam subirent, & parum dolerent de peccatis, quamuis præscriptum tempus explerent.

(x) Concil. Ancyr. c. XVII. τοὺς ἀλογευσαμένους καὶ λεπροὺς ὄντας, ἤτοι λεπρώσαντας, τούτους προσέταξεν ἡ ἁγία σύνοδος εἰς τοὺς χειμαζομένους εὔχεσθαι.

telli-

telliguntur. Et MARTINVS episcopus *Bracarensis* in collectione canonum *Graecorum* [y] interpretatur *daemoniosos*. Et hæc interpretatio quodam modo probabilis redditur ex eo, quod vocabulum χειμαζόμενοι a multis *Graecis* scriptoribus ita exponitur. In precatione pro vniuerso ecclesiæ statu & omnibus eius ordinibus, auctori *constitutionum* [z] memorata, petitio aliqua est ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου pro illis, qui *ab alieno*, hoc est, malo, spiritu, *iactantur*. Atque hoc sensu CYRILLVS ALEXANDRINVS [a] phrasin vsurpat pro illis, qui a malo spiritu erant obsessi. Sicut & vetusti commentatores, MAXIMVS [b] in DIONYSIVM, & ALEXIVS ARISTINVS in canones [c] & recentiores *Graeci* in *euchologio* [d] suo, in quo precatio habetur ὑπὲρ ἀσθενῶν χειμαζομένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ ἐπηρεαζόντων, *pro infirmis, a spiritibus immundis & obsidentibus iactatis*. Quorum ex testimoniorum fide GVILIELMVS BEVEREGIVS [e] concludit, quod orare inter χειμαζομένους siue hiemantes in synodo *Ancyrana* denotet orare inter energumenos, siue agitatos malis spiritibus. Atque ita OSIANDER in notis ad concilium *Ancyranum* [f] & DODWELLVS [g] in obseruationibus suis in CYPRIANVM, qui vocabulum *clydomeni* in epistola quadam CYPRIANI corrupte tantum legi putat pro

(y) Martin. Bracar. collect. canon. can. LXXXII. Oportet tales inter *daemoniosos* orare. al. ordinare.

(z) Constitut. lib. VIII. c. XII. circa finem. Ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου.

(a) Cyrill. in Iesa. XLII. p. 144. χειμαζόμενοι ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ.

(b) Maxim. in Dionys. hierarch. eccles. c. VI. (p. 393. edit. Antuerp. MDCXXXIV.) τῶν χειμαζομένων καὶ ἐνεργουμένων, *De iis qui a daemone vexantur & adflantur*.

(c) Alex. Aristin. in can. XVII. concil. Ancyr. (ap. Beuereg. p. 394.) χειμαζόμενοι δέ εἰσι κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον, οἱ ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ κατεχόμενοι, *Hybernantes sunt secundum magnum Dionysium, qui a spiritu prauo vexantur*.

(d) Euchologi. Goar. p. 724.

(e) Beuereg. not. in can. XI. concil. Nicaen. n. IV. p. 72. tot.

(f) Collect. canonum. Wittebergæ MDCXIV. 4to.

(g) Dodwell. dissert. I. in Cyprian. p. 4. (p. 7. edit. Fell. Amstelod. MDCC.) Propius ad MSS. fidem accedet, si (pro *clydomeni*) *clydonizomeni* legamus, & de *energumenis* siue *maniacis* intelligamus, qui *lymphatici Latinis*, χειμαζόμενοι *Graecis* quoque patribus audiunt. Idem enim valet primaria quoque significatione χειμαζόμενοι quod κλυδωνιζόμενοι.

cly-

clydonizomeni, κλυδωνιζόμενοι, & idem valere dicit, quod χειμαζόμενοι, & de energumenis siue maniacis intelligi, qui *Latinis* dicantur *lymphatici*, quemadmodum e nonnullis locis AMPHILOCHII [*b*] & CHRYSOSTOMI ostendit, qui coniecturam eius confirmant. Alii viri docti putant, χειμαζομένους siue *hiemantes* fuisse istiusmodi pœnitentes, qui propter grauiora delicta non tantum communione ecclesiæ, sed ipso etiam atrio ecclesiæ eiecti & pœnitentiam sub dio agere iussi sint, vbi steterint omni aëris iniuriæ expositi. Hæc opinio ab ALBASPINAEO [*i*], BONA [*k*]

(*b*) Amphiloch. homil. de pœnitent. ap. Combefis. p. 97. προσερχόμενοι γὰρ τοῖς μάντεσι καὶ τοῖς κλυδωνιζομένοις, καὶ τοῖς μάγοις, καὶ φαρμάκοις, ἐξαιτοῦνται καὶ κατὰ ἀνθρώπων δαίμονας, *Diuinos adeuntes & vates dæmonio plenos, magosque & veneficos, etiam contra homines efflagitant dæmones.*
Chrysost. orat. I. ad Stagyrium tom. VI. edit. Sauil. p. 85. lin. 29. σαυτὸν δὲ ἐν χαλεπωτάτῳ κλύδωνι κείμενον ἔτι &c.

(*i*) Albaspin. obseruat. in can. XVII. concil. Ancyran. Qui ob grauia delicta, verbi gratia fornicationis aut adulterii, pœnitentiam agebant, aut eam petebant; certum est sub quodam tectulo pro templi foribus eos ritus pœnitentiæ, & exomologesim peregisse, id est, presbyteris aduolutos, caris Dei & martyribus adgeniculatos, veniam deprecatos esse, ceteros denique fratres, vt sibi deprecatores essent, orasse: verum qui grauiora delicta, vt sunt ea, quæ hisce canonibus commemorantur, commiserant, quique perpetuam agerent pœnitentiam, non solum ab ecclesia, sed ab illo tectulo arcebantur, quos heic hiemantes vocari existimo, & inter eos, hos impudicos leprosos orare iuberi: hiemantes autem dici videntur, vel quia ab hoc tectulo semoti, sub dio orare & pœnitentiam agere cogerentur, vel certe quia in ecclesiæ portum numquam reciperentur, vt ait Balsamo.

(*k*) Bon. rer. liturgic. lib. I. cap. XVII. num. V. Synodus Ancyrana can. XVII. leprosos, & eos qui cum brutis rem habuerunt, inter hiemantes orare præcepit. At qui fuerint isti, dubiæ quæstionis est. Quidam putant fuisse arreptitios, quos S. Maximus in scholiis ad cap. VI. *eccles. hier.* ita vocari arbitratur, quod veluti tempestatibus agitati in continua quasi hieme versarentur. Horum vero sententiam reprobat Zonaras in notis ad citatum canonem Ancyranum: *Sed qui sint*, inquit, *haud facile dixerim.* Alii collocant eos in primo ordine pœnitentium, nullumque agnoscunt discrimen inter hiemantes & lugentes. Quibusdam magis placet hiemantium nomine illos intelligi, qui sub dio extra omne ecclesiæ tectum manebant, cuiusmodi erant maiori excommunicatione percussi, ab ecclesia prorsus præcisi: quo etiam in loco, procul scilicet a porticu, iussi sunt stare leprosi, ne ceteros inficerent; & qui cum brutis atque contra naturam luxuriabantur, quos monstra, portenta, & furias nuncupabant. Horum autem coniecturam ideo censeo probabiliorem, quod illi fauere videatur Tertullianus *lib. de pu-*

et

et SVICERO [l] acceptatur & defenditur. Exſtat in TERTVLLIANO locus, qui hanc explicationem maxime probabilem reddit. Vbi enim de antiqua loquutus eſt diſciplina gradusque ac atrocitatem criminum diſtinxit, ſubiungit [m]: *Reliquas autem libidinum furias & in corpora & in ſexus vltra iura naturæ, non modo limine, verum omni eccleſiæ tecto ſubmouemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra.* Alterutra harum opinionum, vtpote quæ ambæ ſuas habent rationes probabiles, quibus nituntur, admitti poteſt. BALSAMONIS autem ſententia parum valet, qui hiemantes ad ſecundi ordinis pœnitentes refert, dictos audientes. Hoc autem non oſtendit maiorem aliquam ſeueritatem contra tam deteſtanda flagitia, dum eis communem cum reliquis pœnam adſignat. Si vero ſtatuamus, eorum reos aut inter arreptitios conſtitutos, aut eccleſia prorſus eiectos fuiſſe, ſeueritas eccleſiæ contra eos in propatulo eſt; quam ob cauſſam id de induſtria hoc loco attigimus, vbi de antiquæ diſciplinæ rigore & ſeueritate loquuti ſumus, quæ res vltima eſt, digna conſideratione in illius exercitio, dum homines vinculis excommunicationis deuincti & conſtricti tenebantur. Iam videamus oportet, quemadmodum hiſce vinculis, plena & legitima acta pœnitentia, ſolui conſueuerint. Et hoc ad negotium abſolutionis, ſiue ad methodum reſtituendi pœnitentes in eccleſiæ communionem, nos deducit; qua de re libro ſequenti.

---

dicitia, apud quem aliud eſt limine eccleſiæ, aliud toto tecto ſubmoueri. Vid. ſub litt. ſeq. (*m*) in textu.

(*l*) Suicer. theſaur. eccleſ. voce χειμαζόμενοι. Alii χειμαζομένους eos eſſe dicunt, *qui pro templi foribus, ſub dio, orare & pœnitentiam agere cogebantur.* Qui ob grauia delicta; vt eſt fornicatio, aut adulterium, pœnitentiam agebant, aut eam petebant, ſub quodam tecto pro templi foribus eos pœnitentiæ ritus & exomologeſin peragebant, id eſt, presbyteris aduoluebantur, caris Dei adgeniculabantur, veniam deprecabantur, ceteros denique fratres, vt ſibi deprecatores eſſent, orabat. Verum qui grauiora delicta, vt ſunt, quæ hoc canone commemorantur, commiſerant, quique perpetuam agerent pœnitentiam, non ſolum ab eccleſia, ſed ab illo etiam tecto arcebantur, qui heic χειμαζόμενοι videntur appellari. Tertulliani verba de pudicitia cap. IV. extremo: *Reliquas* &c. (vid. ſub litt. (m) in textu). Atque hæc veriſſima videtur eſſe ſententia.

(*m*) Tertull. de pudicit. c. IV.

LIBER DECIMVS NONVS

DE ABSOLVTIONE, SIVE RATIONE RESTITVENDI POENITENTES IN ECCLESIAE COMMVNIONEM.

CAPVT PRIMVM

DE NATVRA ABSOLVTIONIS ET DIVERSIS EIVS GENERIBVS; MAXIME DE EIS, QVAE AD POENITENTIALEM ECCLESIAE DISCIPLINAM RESPICIVNT.

§. I.

Omnis absolutio ecclesiastica ministerialis tantum, non absoluta.

VIDIMVS hactenus disciplinæ pœnitentialis exercitium in omnibus suis partibus, quatenus ad peccatores, vinculis excommunicationis constrictos, attinet; iam sub alio adspectu nobis considerandum illud est, quatenus absolutionem eorum ab hisce vinculis per potestatem clauium, & rationem restituendi pœnitentes in ecclesiæ communionem denotat, quando eorum pœnitentia erat completa. Et heic quidem primum omnium par est obseruemus, veteres nullam nisi mere ministerialem in hoc negotio sibi arrogasse potestatem; absoluta, suprema, non aliunde pendente & immutabili potestate soli Deo relicta. Cuius rei haud aliud documentum in præsenti adferri necesse est, quam hoc, Quod semper ex eo argumentum pro seruatoris nostri diuinitate formarint, quod supremam peccata remittendi in terra habuerit potestatem. Quod argumentum nullum pondus habiturum erat, si homines æqualem cum ipso partem in hac potestate haberent. Ita IRENAEVS contra quosdam sui temporis hæreticos argumentatur: *CHRISTVS*, inquiens [a], *peccata remittens, hominem quidem cura-*

(a) Iren. lib. V. c. XVII.

vit,

vit, semetipsum autem manifeste ostendit, quis esset. Si enim nemo potest remittere peccata, nisi solus Deus; remittebat autem hæc dominus, & curabat homines: manifestum est, quoniam ipse erat verbum Dei, filius hominis factus, a patre potestatem remissionis peccatorum accipiens, quoniam homo & quoniam Deus, vt, quomodo homo compassus est nobis, tamquam Deus misereatur nostri, & remittat nobis debita nostra, quæ factori nostro debemus Deo. Idem argumentum a TERTVLLIANO vrgetur in libris contra *Marcionem* [b]; & a NOVATIANO [c] contra *Ebionitas*; & ab ATHANASIO [d] contra *Arianos*. BASILIVS [e] quoque illo vtitur tamquam validissimo telo aduer-

(b) Tertull. contr. Marcion. lib. IV. c. X. Quum iudæi solummodo hominem eius intuentes, nec dum & Deum certi, qua Dei quoque filium, merito retractarent, non posse hominem delicta dimittere, sed Deum solum, cur non secundum intentionem eorum de homine eis respondit; Habere eum potestatem dimittendi delicta, quando & filium hominis nominans, hominem nominaret? nisi quia ideo ipsa voluit eos appellatione filii hominis ex instrumento Danielis percutere, vt ostenderet eum & hominem, qui delicta dimitteret, illum scilicet solum filium hominis apud Danielis prophetiam, consecutum iudicandi potestatem, ac per eam vtique & dimittendi delicta.

(c) Nouat. de trinit. c. XIII. Quod si, quum nullius sit nisi Dei, peccata dimittere, idem Christus peccata dimittit - - - merito Deus est Christus.

(d) Athan. orat. III. contr. Arianos. (p. 590. a. edit. Paris. MDCXCVIII.) ἁμαρτίας ἤφίει, λέγων τῷ παραλυτικῷ, καὶ τῇ τὰς πόδας ἀλειψάσῃ γυναικὶ, ἀφέωνταί σε αἱ ἁμαρτίαι· καὶ νεκρὰς μὲν ἤγειρε -- καὶ ταῦτα ἐποίει, ἐ μέλλων, ἕως λάβῃ, ἀλλ' ἐξουσιαστὴς ὤν. *Peccata condonauit, quum paralytico & mulieri, quæ ipsius vnxit pedes, dixit: Remittuntur tibi peccata. Mortuis præterea vitam reddidit -- quæ quidem omnia effecit, non præstolatus donec ea agendi acciperet potestatem, sed vt huiusmodi potestate iam praditus.* It. epist. de synodis (p. 763. edit. cit.) περὶ μὲν τοῦ Θεοῦ φησὶν ὁ Ἡσαΐας· τίς Θεὸς, ὥσπερ σὺ, ἐξαίρων ἀνομίας, καὶ ὑπερβαίνων ἀδικίας, ὁ δὲ υἱὸς ἔλεγεν οἷς ἤθελεν, ἀφέωνταί σε αἱ ἁμαρτίαι, ὅτε καὶ τῶν ἰουδαίων γογγυζόντων, ἔργῳ τὴν ἄφεσιν ἐδείκνυε, λέγων τῷ παραλυτικῷ· ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σε, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σε. *De Deo quidem ait Esaias:* Quis Deus, vt tu, tollens iniquitates, & superans iniustitias? *Filius vero dicebat, quibus placuit ipsi:* Dimittuntur tibi peccata tua: *quo tempore iudæis murmurantibus, opere illam remissionem comprobauit, dicens paralytico:* Surge, tolle grabatum tuum & vade in domum tuam.

(e) Basil. contr. Eunom. lib. V. (tom. I. p. 781. edit. Paris. MDCXXXVIII.) εἰ τοίνυν ἐδενὸς ἐστιν ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὥσπερ ἐκ ἔστι, εἰ μὴ μόνου Θεοῦ, ἀφίησι δὲ τὸ πνεῦμα ἅγιον διὰ τῶν ἀποστόλων· Θεὸς ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. *Si ergo nullius est peccata dimittere, sicut certe nullius est, nisi solius Dei: dimittit autem spiritus sanctus*

ſus *Eunomium.* Idem faciunt HILARIVS [*f*], CHRYSOSTOMVS [*g*], HIERONYMVS [*h*], VICTOR ANTIOCHENVS [*i*] & CYRILLVS ALEXANDRINVS [*k*], qui ex hoc loco commu-

per apoſtolos: Deus ergo ſpiritus ſanctus, & eiuſdem operationis cum patre & filio.

(*f*) Hilar. comment. in cap. VIII. in Matth. (p. 646. edit. Pariſ. MDCXCIII.) Mouet ſcribas remiſſum ab homine peccatum: hominem enim tantum in Ieſu Chriſto contuebantur. Et remiſſum eſt ab eo, quod lex laxare non poterat; fides enim ſola iuſtificat. Deinde murmurationem eorum dominus introſpicit, dicitque, facile eſſe filio hominis in terra peccata dimittere. Verum enim nemo poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus: ergo qui remittit, Deus eſt. Quia nemo remittit niſi Deus, Deus in homine manens curationem homini præſtabat.

(*g*) Chryſoſt. homil. XXIX. al. XXX. in Matth. (p. 351. edit. Francof. MDCXCVII.) *ἐκεῖνοι μὲν ἔλεγον, ὅτι λύειν ἁμαρτήματα Θεοῦ μόνου ἐστίν· οὗτος γὰρ οὐ λύει μόνον ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου ἕτερόν τι ἐπιδείκνυται, ὃ Θεοῦ μόνου ἦν, τὸ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ ἀπόῤῥητα ἐκφέρειν. Illi murmurantes ſecum dicebant, peccatorum remiſſionem eſſe ſolius Dei. Ipſe vero non ſolum peccata dimiſit, ſed occulta etiam cordium, quæ noſſe ſolius Dei eſt, manifeſtauit.*

(*h*) Hieron. commentar. in Matth. IX. Legimus in propheta dicentem Deum: *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas.* Conſequenter ergo ſcribæ, quia hominem putabant & verba Dei non intelligebant, arguunt eum blaſphemiæ. Sed dominus videns cogitationes eorum, oſtendit ſe Deum, qui poſſit cordis occulta cognoſcere, & quodam modo tacens loquitur: Eadem maieſtate & potentia, qua cogitationes veſtras intueor, poſſum & hominibus peccata dimittere.

(*i*) Victor. in Marc. II. (tom. IV. biblioth. patr. pag. 374. h. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Quorſum ſeruator, ſignum patraturus, præmittit: *Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata?* Haud alia de cauſſa iſtud facit, quam vt planum hinc fiat, diuinitatis vim, propter indiuulſam vtriuſque vnionem, in humanam quoque naturam ſeſe diffundere. cetera.

(*k*) Cyrill. theſaur. lib. XII. c. IV. Not. In editione Pariſ. MDCXXXVIII., quam ego habeo, & qua vſus quoque eſt Binghamus, hic theſaurus nec libros habet nec capita, adeoque falſa allegatio. Inueni autem locum commentar. in Ioann. c. XX, 23. lib. XII. c. I. p. 1101. qui huc referri poteſt. *Δοὺς δὲ τὸ πνεῦμα Χριστὸς, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται, φησίν· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται· καίτοι μόνου τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ δυναμένου τε καὶ ἐξουσίαν ἔχοντος ἀπολύειν ἁμαρτιῶν τοὺς ἡμαρτηκότας· τίνι γὰρ ἂν καὶ προσήκοι τὸ χαρίζεσθαί τισι τὰ ἐφ' οἷσπερ ἂν ἁλοῖεν εἰς τὸν θεῖον πλημμελήσαντες νόμον, εἰ μὴ τῷ τὸν νόμον ὁρίσαντι; Chriſtus dans ſpiritum,* Quorum peccata remiſeritis, *inquit*, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt, *quamvis ſolus ſit ſecundum naturam Deus, & poteſtatem habeat peccatis reos abſoluendi. Cui enim præuaricatores legis peccatis ſoluere conuenit, niſi legis ipſius autori?*

ni

ni pro seruatoris nostri diuinitate argumentantur, quod summam & absolutam habuerit in terra peccata remittendi potestatem. Et AMBROSIVS [l] eodem argumento contra *Macedonianos*, ad probandam sancti spiritus diuinitatem, vtitur. Non heic vllum ex hisce testimoniis interpono, quia omnia rem eamdem loquuntur, & iam in medium producta sunt a IACOBO VSSERIO [m] in excellenti libro, qui in omnium manibus est: In quo porro etiam ostendit, quod veteres generatim in hoc adserto consentiant, neminem præter Deum peccata dimittere, absoluta & suprema potestate, posse; adeoque potestatem absolutionis in ecclesia pure ministerialem esse & consistere in iusto exercitio & applicatione horum mediorum, quorum in legitimo vsu Deus amat peccata dimittere: vtens quidem servorum suorum, tamquam dispensatorum mysteriorum suorum ministerio, in externa eorum administratione; ipse autem internam gratiam siue donum remissionis per spiritus sui operationem solis digne recipientibus conferens. Hæc mysteria siue media gratiæ, quorum externa dispensatio ad ecclesiam pertinet, & quorum in recto vsu remissio peccatorum tribuitur, a veteribus plerumque sub quinque reducuntur capita, eaque esse dicuntur: 1. Absolutio siue magna indulgentia baptismi. 2. Absolutio eucharistiæ. 3. Absolutio verbi & doctrinæ. 4. Absolutio impositionis manuum & precum. 5. Absolutio reconciliationis cum ecclesia & restitutionis in eius communionem per censurarum relaxationem. Duarum priorum vtraque dici potest absolutio sacramentalis, tertia absolutio declaratiua, quarta absolutio precatoria; quinta absolutio iudicialis: singulæ autem auctoratitiæ, quatenus peraguntur ex ministeriali auctoritate & mandato, quod *CHRISTVS* ecclesiæ suæ dedit,

(l) Ambros. de spirit. sanct. lib. III. c. XIX. Peccata nemo condonat, nisi vnus Deus, quia æque scriptum est, *Quis potest, peccata donare, nisi solus Deus.* -- Videamus, vtrum peccata donet spiritus. Sed hic dubitari non potest, quum ipse dominus dixerit: *Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, donantur* &c.
Vid. Augustin. homil. XXIII. ex L. cap. VII. (tom. X. pag. 469. edit. Basil. MDLXIX.) Tenete, quia homo non potest peccata dimittere. Illa quæ sibi a Christo peccata dimitti credidit, Christum non hominem tantum, sed & Deum credidit.

(m) Vsher. *Answer to the Jesuit's challenge* p. 79. &c.

ad reconciliandum homines Deo per istiusmodi actuum & mediorum exercitium, quæ ad istum finem modo quodam subordinato & ministeriali ex ipsius præscripto perducunt.

§. II.

De magna absolutione baptismi. Quod hæc in pœnitentiali disciplina non fuerit adhibita hominibus semel baptizatis.

VERVM hæc absolutionis genera vniuersa non eiusdem omnino momenti sunt in disciplina pœnitentiali. Quamuis enim baptismus semper pro vniuersali absolutione & magna indulgentia in ecclesiæ ministerio haberetur; vtpote generalem peccatorum veniam cuilibet vero Christi membro conferens, quando primum in mysticum eius corpus per lauacrum regenerationis recipiebatur: hæc tamen in pœnitentiali ecclesiæ disciplina locum nullum habebat. Nullus enim pœnitens communioni ecclesiæ vmquam reconciliabatur, (post aliquem lapsum, vel censuram, aut actam pro eo pœnitentiam) per secundum quemdam baptismum. Et tamen procuratores mysteriorum *CHRISTI* semper existimabantur habere ministerialem potestatem tribuendi remissionem peccatorum per administrationem baptismi: & quatenus administratio eius illis commissa erat, eatenus potestatem habebant ligandi vel soluendi; dignos in ecclesiam admittendi, vel indignos ab ea prohibendi; hoc est, ministerialiter remittendi peccata hominum, admittendo eos ad baptismum; aut retinendi eorum peccata, illos ab eo prohibendo; secundum regulas a *CHRISTO* præscriptas. Quo respectu veteres baptismum communiter appellant indulgentiam, vel remissionem peccatorum, vel sacramentum remissionis, quemadmodum e concilio *Carthaginensi* [*n*] sub *Cypriano* habito, & ex concilio quodam *Romano* apud COTELERIVM [*o*], nec non ex AVGVSTINO [*p*], libro quodam superiore [*q*], vbi de baptismo ex instituto loquuti sumus, ostendimus. Obseruatione etiam dignum est, quod veteres hanc mi-

(*n*) Concil. Carthag. ap. Cyprian. n. X. p. 234. (p. 161. edit. Fell. Amstel. MDCC.) Vid. lib. XI. c. I. §. II. volum. IV. p. 139.
(*o*) Concil. Roman. ap. Coteler. in constitut. apostol. lib. III. c. IX. Vid. ibid.
(*p*) Augustin. de baptism. lib. V. c. XXI. ibid.
(*q*) Lib. XI. cap. I. §. II. vol. IV. p. 139.

niste-

nifterialem poteftatem remittendi peccata in baptifmo ex eodem fcripturæ facræ loco deriuent, quo poteftas reliquarum abfolutionum omnium fundatur, nimirum Io. XX, 23. *Quorum remiferitis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta funt.* Dicunt, hoc mandatum miniftros *CHRISTI* exfequi tam adminiftratione baptifmi, quam reconciliatione pœnitentium, vel alio quocumque minifterialis abfolutionis exercitio. CYPRIANVS ex hoc fundamento contra baptifmum hæreticorum & fchifmaticorum argumentatur, quod baptifmus, ab illis datus, non fit beneficio recipientibus, quia non fint ex eorum numero, quibus *CHRISTVS* negotium dederit remittendi peccata, vtpote non donati fpiritu fancto. *Quum in baptifmo*, inquit [r], *vnicuique peccata fua remittantur, probat & declarat in fuo euangelio dominus, per eos folos poffe peccata dimitti, qui habeant fpiritum fanctum. Poft refurrectionem enim difcipulos fuos mittens, loquitur ad eos & dicit: Sicut mifit me pater, & ego mitto vos. Hoc quum dixiffet, infufflauit & ait illis: Accipite fpiritum fanctum. Si cuius remiferitis peccata, remittentur illi: fi cuius tenueritis, tenebuntur. Quo in loco oftendit, eum folum poffe baptizare, qui habeat fpiritum fanctum.* Sic iterum in alia epiftola [s]: *Manifeftum eft, vbi & per quos remiffa peccatorum dari poffit, quae in baptifmo fcilicet datur. Nam Petro primum dominus poteftatem iftam dedit, vt id folueretur in cælis, quod ille foluiffet in terris. Et poft refurrectionem quoque ad apoftolos loquitur, dicens: Sicut mifit me pater, & ego mitto vos. Hoc quum dixiffet, infpirauit & ait illis: Accipite fpiritum fanctum: fi cuius remiferitis peccata, remittentur illi: fi cuius tenueritis, tenebuntur. Vnde intelligimus, non nifi in ecclefia præpofitis, & in euangelica lege ac dominica ordinatione fundatis licere baptizare, & remiffam peccatorum dare.* FIRMILIANVS [t] eodem argumento cum CYPRIANO vtitur, ex iifdem fcripturæ locis probans, hæreticos non habere poteftatem remittendi peccata in baptifmo, quia non fint

(r) Cyprian. epift. LXXVI. al. LXIX. ad Magnum, p. 185. (p. 297. edit. Amftelod. MDCC.)

(s) Id. epift. LXXIII. ad Iubaian. p. 201. (p. 308. edit. cit.)

(t) Firmilian. epift. LXXV. ap. Cyprian. p. 225. (p. 324. edit. Amftelod.) *Qualis error fit, & quanta fit cæcitas eius, qui remiffionem peccatorum dicit apud fynagogas hæreticorum dari poffe, nec permanet in fundamento vnius ecclefiæ, quum femel a Chrifto fupra petram folidata eft; hinc intel-*

in

in ecclesia, nec ex eorum censu, quibus *CHRISTVS* hoc negotium dedit. Neque vero CYPRIANVS tantum & FIRMILIANVS, potestatem remittendi peccata in baptismo ad ministros *CHRISTI* pertinere, ita adseruerunt, sed in vniuersum omnes reliqui interpretes. CYRILLVS ALEXANDRINVS [u] hæc servatoris nostri verba: *Quorum peccata remiseritis &c.* exponens, ait; *Remittunt peccata vel retinent, spiritu adflati homines, duobus vt arbitror modis: Vel enim dignos ad baptismum vocant, vitæ nimirum grauitate & constantia fidei iam probatos homines, vel prohibent & a gratia diuina arcent eos, qui nondum digni sunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt ac retinent, nempe quum filios ecclesiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoscunt, sicuti Paulus nimirum fornicarium illum Corinthium in carnis interitum quidem tradidit, vt spiritus saluus fieret: sed denuo ipsum complexus est, ne magnitudine doloris absorberetur.* AMBROSIVS similiter potestatem remittendi peccata administrationi baptismi non minus quam pœnitentiæ adscribit. Atque ex hoc fundamento [w] *Nouatianos* rogat: *Cur baptizatis, si per hominem peccata dimitti non licet? In baptismo vtique remissio peccatorum omnium est. Quid interest, vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum sacerdotes vendicent?* GAVDENTIVS [x] ait: *Ianua regni cælorum non nisi hac sacramentorum spiritualium claue reseratur.* Consequenter existimet, oportet, quod quate-

ligi potest, quod soli Petro Christus dixerit: *Quæcumque ligaueris &c.* & iterum in euangelio, quando in solos apostolos insufflauit Christus dicens, *Accipite spiritum sanctum &c.* Potestas erga peccatorum remittendorum apostolis data est & ecclesiis, quas illi a Christo missi constituerunt, & episcopis, qui eis ordinatione vicaria successerunt.

(u) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. (tom. IV. p. 1101.) ἀφιᾶσι γε μὴν ἁμαρτίας, ἤ τοι κατέχουσιν οἱ πνευματοφόροι, κατὰ δύο τρόπους, κατάγε διάνοιαν ἐμήν· ἢ γὰρ καλοῦσιν ἐπὶ τὸ βάπτισμα τούς, οἷς ἂν ἤδη καὶ τοῦτο τυχεῖν ὠφείλετο διὰ τὴν τοῦ βίου σεμνότητα, καὶ τὸ δεδοκιμασμένον εἰς πίστιν, ἢ διακωλύουσί τινας, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐξείργουσιν ἔτι οὔπω τέως γεγονότας ἀξίους· ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀφιᾶσί τε καὶ κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦσι δὲ συγγινώσκοντες, καθάπερ ἀμέλει καὶ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ πορνεύσαντα παρεδίδου μὲν εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ· προσίετο δὲ αὖθις, ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ.

(w) Ambros. de pœnit. lib. I. c. VIII. tom. I. p. 157. (tom. IV. p. 391. edit. Paris. MDCXLII.)

(x) Gaudent. tract. XVI. die ordinat. suæ Biblioth. patr. tom. II. p. 59. (tom. V. p. 968. s. ed. Lugdun. MDCLXXVII.)

nus

nus miniſtri ſunt ii, per quos ſacramentum baptiſmatis confertur, eatenus quoque ſint ii, per quos hominibus procuretur remiſſio peccatorum, quæ illi adnexa ſit. Quam ob cauſſam CHRYSOSTOMVS officium ſacerdotale magnopere extollit duplici reſpectu, quia ſacerdotes (y) condonandorum peccatorum facultatem habeant, non ſolum quum nos regenerent, ſed poſtea etiam: id eſt per baptiſmum æque ac pœnitentiam, quando homines primum admittunt in eccleſiam, aut eos poſt grande aliquod delictum eccleſiæ reconciliant. Huius autem rei mentionem facimus, non tam vt explanemus pœnitentialem eccleſiæ diſciplinam, (in qua abſolutio baptiſmalis nullum locum habebat) quam vt pauca quædam alia neceſſaria obſeruemus. Et 1.) quidem, quod abſolutio ſacerdotalis generatim multo extendatur vlterius, quam communiter quidem intelligitur. Nam vniuerſam tranſactionem baptiſmatis includit, in qua remiſſio peccatorum ſingulis veris *CHRISTI* membris miniſterialiter tribuitur, vbi primum in eccleſiam ipſius admittuntur. Vnde 2.) ſequitur, vt ſacerdotalis abſolutio non ſimpliciter requirat ſecretam ſiue auricularem priuatorum peccatorum confeſſionem; quandoquidem magna abſolutio baptiſmi plerumque dabatur ſine vlla priuata confeſſione. Adeoque auricularis confeſſionis neceſſitatem *Romanenſes* falſo vrgent ex his ſeruatoris noſtri verbis, *Quorumcumque remiſeritis peccata, remittuntur illis:* quaſi nulla eſſe poſſet abſolutio ſine confeſſione arcana; quum exploratum perſpectumque ſit, magnam illam baptiſmi abſolutionem (cuius poteſtas ex hoc ipſo loco a veteribus adſeritur) non requiſiſſe eiuſmodi confeſſionem arcanam. Hinc 3.) inferre nobis licet, poteſtatem cuiuſcumque abſolutionis ſacerdotalis eſſe tantum miniſterialem: quia adminiſtratio baptiſmi, (quæ maxime vniuerſalis abſolutio eſt) quatenus homini in ea eſt negotium, non niſi miniſterialis eſt. Omne hominis in ea officium ac poteſtas eſt, tantummodo miniſtrare externam formam; interna autem poteſtas & gratia remiſſionis peccatorum proprie Dei eſt. Atque ita res ſe habet in reliquis abſolutionis generibus

(y) Chryſoſtom. de ſacerdot. lib. III. c. VI. (tom. IV. p. 32. edit. Francof.) *Οὐ γὰρ ὅτ' ἂν ἡμᾶς ἀναγεννῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἐξουσίαν ἁμαρτήματα.*

omnibus. Hinc licet absolutio baptismalis non sit pars disciplinæ pœnitentialis, tamen si hasce res in ea obseruamus, facilius veram indolem discernere poterimus reliquarum absolutionum, quæ ad pœnitentialem ecclesiæ disciplinam quodam modo referendæ sunt.

§. III.

De absolutione, data per eucharistiam.

PRIMA harum (quam secundam in generali absolutionum consideratione dixerimus) erat absolutio, quæ ministerio eucharistiæ dabatur. Hæc quodam modo ad pœnitentialem spectabat disciplinam, sed non omnino ad eam pertinebat. Nam omnibus baptizatis, qui numquam pœnitentiali disciplinæ submittebantur, æque dabatur ac iis, qui lapsi erant & communioni restituebantur. Et vtroque respectu vocabatur *τὸ τέλειον, perfectio*, siue consummatio christiani; siquidem nullum maius mysterium erat, cuius christianus quisque vulgaris particeps fieri poterat. Illis, qui numquam tam grauia crimina admittebant, quæ publicam requirerent pœnitentiam, absolutio erat a leuioribus peccatis, quæ venialia dicebantur & peccata quotidianæ incursionis: pœnitentibus vero, qui lapsi fuerant, absolutio erat a grandibus illis peccatis, ob quæ censuram incurrerant. Hanc istiusmodi generalem absolutionem in vtroque casu creditam fuisse, ex iis discimus, quæ de illa fuse prædicant veteres, habito specialiore respectu ad vim soluendi vincula excommunicationis. CYPRIANVS [z] in genere ait: *Epoto sanguine domini & poculo salutari, exponitur memoria veteris hominis & fit obliuio conuersationis pristinæ sæcularis; & mæstum pectus ac triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia resoluitur.* Quod autem speciatim absolutio credita fuerit, quæ soluat excommunicationis vincula, sine vllo alio ritu siue cærimonia recipiendi pœnitentem in communionem ecclesiæ, ex decreto discimus, facto in concilio primo *Arausicano* [a]: *Qui recedunt de corpore, accepta pœnitentia, placuit, sine reconciliatoria manus impositione*, (quæ, vt mox videbimus, cærimonia erat, in publica pœnitentium reconciliatione co-

(z) Cyprian. epist. LXIII. ad Cæcilium p. 153. (p. 179. edit. Amstel. MDCC.)
(a) Concil. Arausic. I. can. III.

ram

ram altari adhiberi solita) *eos communicare, quod morientis sufficit consolationi*, (al. *reconciliationi*) *secundum definitiones patrum, qui huiusmodi communionem*, (siue eucharistiam, sine impositione manuum sumtam) *congruenter viaticum nominauerunt.* Concilium quartum *Carthaginense* duos canones habet eiusdem argumenti. Prior [*b*] ait: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petiit*, --- *si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem & infundatur ori eius eucharistia.* Et posterior [*c*]: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.* Qui canon eucharistiam, tamquam absolutionem in se, pœnitentibus in infirmitate adiudicat, si quidem moriantur; hoc solum prouidens, vt, si conualuerint, pœnitentiam compleant, quod antea facere debuissent, & tum per manus impositionem publice ad altare reconcilientur. Interim si diem suum obeant, eucharistiam sufficientem eis absotutionem esse, pronuntiat. Confirmatur hoc ipsum memorabili historia, quam ex epistola quadam DIONYSII episcopi *Alexandrini* de *Serapione* quodam sene, qui inculpate vixerat, tandem vero persecutionis tempore in idololatriam lapsus fuerat, narrat EVSEBIVS [*d*]. „Sæpenumero, inquit, veniam petie„rat; nec quisquam ei attendebat, eo quod sacrificasset. Idem „postea morbo correptus, vocis vsu sensuque omni carens „triduo permansit. Quarto demum die paullulum recreatus, „nepotem ex filia ad se vocat: & quouisque tandem, inquit, „me detinetis, fili? Properate quæso, & me quantocyus absol„vite. Arcesse mihi vnum ex presbyteris. Puer ad presbyte„rum cucurrit. Iam nox erat, presbyter autem ægrotabat. „Sed quoniam in mandatis dederam, vt morituris, si peterent, „& maxime si antea suppliciter postulassent, venia indulgere-

(*b*) Concil. Carth. IV. c. LXXVI.

(*c*) Ibid. can. LXXVIII.

(*d*) Euseb. lib. VI. c. XLIV. Σεραπίων τις ἦν παρ' ἡμῖν πιστὸς γέρων ἀμέμπτως μὲν τὸν πολὺν διαβιώσας χρόνον· ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσών· οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, καὶ γὰρ ἐτεθύκει· ἐν νόσῳ δὲ γενόμενος, τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἄφωνος καὶ ἀναίσθητος διετέλεσε· βραχὺ δὲ ἀνασφήλας τῇ τετάρτῃ, προσεκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν· καὶ μέχρι τίνος φησὶν ὦ τέκνον με κατέχετε; δέομαι σπεύσατε, καί με θᾶττον ἀπολύσατε· τῶν πρεσβυτέρων μοι τινὰ κάλεσον· ἔδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον· νὺξ δὲ ἦν· κἀκεῖνος ἠσθένει· ἀφικέσθαι μὲν οὖν οὐκ ἐδυνήθη· ἐντολῆς δὲ ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ καὶ πρότερον ἱκε-

„tur, quo bonæ ſpei pleni ex hac vita emigrarent; exiguam „euchariſtiæ partem puero tradidit, iubens vt in aqua intin„ctam ſeni in os inſtillaret. Redit igitur puer bucellam ad„ferens. Mox bucellam intinxit, & in os ſenis infudit. Qui „ea paullatim abſorpta, continuo animam efflauit„. Quam in rem ipſe DIONYSIVS hanc addit obſeruationem: „Annon „perſpicue apparet, eum reſeruatum fuiſſe, ac tantiſper in vi„ta permanſiſſe, quoad reconciliaretur, & deleto iam crimi„ne, pro multis, quæ geſſerat, bonis operibus a Chriſto agno„ſci poſſet & prædicari?„ Non eſt, quod præterea in hanc hiſtoriam animaduertamus, quum DIONYSIVS tam aperte ſignificet, quod euchariſtiam adminiſtrare hominibus, ſit eis abſolutionem, remiſſionem peccatorum, pacem & gratiam Chriſti impertire, ſi quidem ea digne recipientibus porrigatur. Et hinc eſt, quod miniſtri *CHRISTI*, tamquam legati eius, ſemper crediti ſint habere miniſterialem poteſtatem remittendi peccata, pœnitenteſque per hanc ſacramentalem abſolutionem *CHRISTO* reconciliandi.

§. IV.

De abſolutione declaratiua & effectiua per adminiſtrationem verbi & doctrinæ.

TERTIA abſolutio eſt abſolutio verbi & doctrinæ, quæ partim eſt declaratiua, partim operoſa & effectiua; & vſum habet tam in pœnitentiali diſciplina quam extra eam. Miniſtri enim *CHRISTI*, vtpote legati eius, mandatum habent & auctoritatem declarandi hominibus generatim & publice conditiones reconciliationis gratiæ & ſalutis. Atque hæc declaratio miniſterialiter etiam operoſa eſt in efficienda fide ac pœnitentia in hominum mentibus: quæ ſunt iſtæ conditiones ſalutis, quibus remiſſio obtinetur peccatorum. Nam fides eſt ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Poteſtatem quoque habent declarandi hominibus ſpeciatim, quod ſint in ſtatu gratiæ

τεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται· βραχὺ τῆς εὐχαριστίας ἐπέδωκεν τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας, καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος ἐπιστάξαι· ἐπανῆκεν ὁ παῖς φέρων· --- ἀπέβρεξεν ὁ παῖς, καὶ ἅμα τε ἐνέχεε τῷ στόματι καὶ μικρὸν ἐκεῖνος καταβροχθίσας, εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα· ἆρ' οὐκ ἐναργῶς διετηρήθη καὶ παρέμεινεν ἕως λυθῇ, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐξαλειφθείσης, ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ.

ac

ac salutis, quando ex rectissimo, quod ab hominibus fieri potest, iudicio, necessarias salutis conditiones in illis animaduertunt atque discernunt. Hæc clauis est cognitionis, cuius beneficio hominibus portam adaperiunt cæli viamque vitæ æternæ, procurantes illis peccatorum remissionem & omnia fœderis euangelici beneficia. Hæc est, quæ homines primum in gratiam Dei introducit, de eaque eos facit certiores; & si isto statu per peccatum voluntarium exciderint, medium est, æque ac pars disciplinæ pœnitentialis ecclesiæ, reducendi eos ad deperditum statum & conditionem pristinam. Quam ob caussam, vt supra vidimus, auditio siue ἀκρόασις, hoc est, venia audiendi verbum Dei, statio semper erat in ecclesia, initium faciens reconciliandi eos Deo, & ad magnam illam & vltimam reconciliationem coram altari introducens. Atque hoc sensu veteres dicunt, *CHRISTVM* dedisse discipulis suis potestatem remittendi peccata. *Funibus peccatorum suorum*, inquit HIERONYMVS [e], *vnusquisque constringitur: Quos funes atque vincula soluere possunt & apostoli, imitantes magistrum suum, qui eis dixerat: Quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo. Soluunt autem eos apostoli sermone Dei & testimoniis scripturarum & exhortatione virtutum.* Similiter AMBROSIVS [f]: *Remittuntur peccata per Dei verbum, cuius Leuites interpres, & quidam exsecutor. -- Leuites igitur minister remissionis est. Clauis est*, inquit MAXIMVS TAVRINENSIS [g], *quae & conscientiam ad confessionem peccati aperit, & gratiam ad aeternitatem mysterii salutaris includit.* Ita ministri homines Deo reconciliare & peccata remittere dicuntur, quia verbum reconciliationis illis commissum est.

§. V.

De precatoria absolutione, per manus impositionem & preces data.

QVARTA aliqua absolutio erat, quæ dabatur per preces, quæ plerisque aliis absolutionibus addi solebant. Nam baptismus pariter & eucharistia in formula precum administrabatur aut certe preces pro peccatorum venia obtinenda semper ad-

(e) Hieron. in Iesai XIV, 17.
(f) Ambros. de Abel & Cain lib. II. c. IV.
(g) Maxim. Taurin. hom. V. de natali Petri & Pauli p. 231.

debantur: atque ita magnam quoque & folemnem reconciliationem pœnitentium coram altari peragebant. Precibus autem communiter iungebant manuum impofitionem, quæ cærimonia erat in omnibus religionis officiis vfitata. Per hanc homines primum ad ftatum catechumenorum admittebantur, & per hanc inftruebantur in præparatione ad baptifmum. Per hanc homines confirmabantur in claufula baptifmatis, Per hanc ordines dabantur clericis, & benedictiones omni populo. ALBASPINAEVS obferuat, quod in publicæ decurfu pœnitentiæ ad minimum quatuor manus impofitiones vfurpatæ fuerint, antequam pœnitentes perfecte reconciliarentur & ad plenam reducerentur communionem, eafque hoc ordine recenfet: *Prima manus impofitio*, inquit [b], *quam pœnitentes fortiebantur, erat ea, qua peragendæ pœnitentiæ copia facultafque daretur. Secunda, quam in tertio gradu pœnitentiæ confequebantur. Quum enim folemne miffæ facrificium inftaurabatur, certo in ecclefia loco aderant, iifque in terram deiectis ante euangelii recitationem eiufque expofitionem, fi priora fæcula refpicias, epifcopi manus imponebant, & fuper eos certas precationum formulas pronuntiabant. Tertia erat fimplex illa reconciliatio, quam a tertio gradu ad quartum difcedentes impetrabant, qua corporis Chrifti myftici communioni & focietati fidelium coniungebantur, omni adeo in re, fi oblationem & euchariftiam excipias. Quarta & vltima erat abfoluta reconciliatio, maxima & perfecta, qua digni, qui euchariftiam fumerent, oblationem præfentarent, eorumque participes fierent, reddebantur, quod vnum tantumque beneficium fummi boni loco chriftiani numerabant.* Iam licet precatio & impofitio manus non haberetur abfolutio in hifce cafibus omnibus, in quibufdam tamen certe erat, CHRYSOSTOMVS enim loquens de multiplici poteftate officii facerdotalis, & ratione expiandi peccata, dicit, facerdotes id facere non doctrinæ folum atque commonitionis, fed etiam precum [i] præfidio: habere eos condonandorum nobis peccatorum facultatem, non folum

(b) Albafpin. obferuat. lib. II. c. XXXI.

(i) Chryfoft. de facerdot. lib. III. c. VI. tom. IV. p. 35. (p. 32. edit. Francof.) *οἱ μὲν γὰρ εἰς ταύτην, οἱ δὲ εἰς ἐκείνην γεννῶσι· κἀκεῖνοι μὲν οὐδὲ τὸν σωματικὸν αὐτοῖς δύναιντο ἂν ἀμῦναι θάνατον, ἢ νόσον ἐπενεχθεῖσαν ἀποκρούσασθαι· οὗτοι δὲ καὶ κάμνουσαν καὶ ἀπόλλυσθαι μέλλουσαν τὴν ψυχὴν πολλάκις ἔσωσαν· τοῖς μὲν πρᾳοτέ-*

quum

quum nos regenerent, sed postea etiam, citatque hanc in rem dictum illud *Iacobi* apostoli: *Infirmatur inter vos aliquis, accessat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eum dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.* LEO pontifex *Romanus* eodem modo absolutionem sacerdotalem in precibus facit consistere. *Multiplex misericordia Dei*, inquit, *ita lapsibus subvenit humanis, vt non solum per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donum violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent, sic diuinæ bonitatis præsidiis ordinatis, vt indulgentia Dei nisi supplicationibus* [*k*] *sacerdotum nequeat obtineri.* Et paullo post: *Multum vtile ac necessarium est, vt peccatorum reatus ante vltimum diem sacerdotali supplicatione soluatur.* Heic peccatorum remissio manifesto adscribitur supplicationi & precibus. AVGVSTINVS [*l*] per sanctorum in ecclesia orationes peccatorum remissionem tam in baptismo quam in pœnitentia procurari docet. Ita enim argumentatur: *An forte per orationes sanctorum spiritalium, qui sunt in ecclesia, tamquam per columbæ celeberrimum gemitum, magnum geritur sacramentum & occulta dispensatio misericordiæ Dei, vt eorum etiam peccata soluantur, qui non per columbam sed per accipitrem* (hoc est, non per bonos sed malos) *baptizentur, si ad illud sacramentum cum pace catholicæ vnitatis accedunt? Quod si ita est, cur non ergo per eorum orationes, quum quisque ab hæresi aut schismate ad*

σαν τὴν κόλασιν ἐργασάμενοι, τοὺς δὲ οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀφέντες ἐμπεσεῖν, οὐ τῷ διδάσκειν μόνον καὶ νουθετεῖν, ἀλλὰ καὶ τῷ δι' εὐχῶν βοηθεῖν· οὐ γὰρ ὅτ' ἂν ἡμᾶς ἀναγεννῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἐξουσίαν ἁμαρτήματα· ἀσθενεῖ γάρ τις, φησιν, ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους, κ.τ.λ. *Parentes nos in præsentem, sacerdotes in vitam æternam generant. Atque illi certe ne corporalem quidem interitum a liberis amoliri possunt, neque ingruentem morbum propulsare: quum hi laborantem ac morti iamtam propinquam animam itemidem seruarint: aliis remissiorem pœnam reddentes, non doctrinæ solum atque commonitionis, sed etiam precum præsidio: neque enim solum quum nos regenerant, sed postea etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent.* Infirmatur, *inquit*, inter vos aliquis &c.

(*k*) Leo epist. LXXXIX. al. LXXXXI. ad Theodor. (tom. III. concil. p. 1403.)

(*l*) Augustin. de baptism. lib. III. c. XVII. (tom. VII. opp. pag. 410. edit. Basil. MDLXIX.)

pacem

pacem catholicam venit, eius peccata soluuntur? Addit paullo post [m]: *Remissam peccatorum non dabant* (raptores & auari), *quæ per orationes sanctorum, id est columbæ gemitus datur, quicumque baptizet, si ad eius pacem pertinent illi, quibus datur.* Alio loco [n] *Donatistas* hortans, vt ad pacem reuertantur ecclesiæ, vbi per coniunctas duorum populorum preces remissionem peccatorum possint obtinere, ita loquitur: *Multum valet ad propitiandum Deum fraterna concordia. Si duobus ex vobis, ait dominus, conuenerit in terra, quicquid petieritis, fiet vobis. Si duobus hominibus, quanto magis duobus populis? Simul nos domino prosternamus, participamini nobiscum vnitatem, participemur vobiscum dolorem, & caritas cooperiat multitudinem peccatorum.* Hic rursus peccatorum remissionem videmus adscribi precibus. Atque ita CYPRIANVS id intelligit, quando lapsos in idololatriam sic adloquitur [o]: *Rogamus vos, vt pro vobis Deum rogare possimus. Preces ipsas ad nos prius vertimus, quibus Deum pro vobis, vt misereatur, oramus.* EVSEBIVS post CLEMENTEM ALEXANDRINVM notat, fuisse hanc methodum, qua *S. Ioannes* apostolus veniam obtinuerit cuidam adolescenti, qui pie in ecclesia educatus perditissimus latro, montibus occupatis, euaserat. *Crebris orationibus*, inquit [p], *Deum deprecans non prius abscessit, quam illum ecclesiæ restituisset, magnumque sinceræ pœnitentiæ exemplum & iteratæ regenerationis ingens documentum & conspicuæ resurrectionis tropæum omnibus ostendisset.* Ita quoque TERTVLLIANVS, catholicæ ecclesiæ adhuc addictus, *CHRISTVM* repræsentat, tamquam deprecationem suam lacrimis ecclesiæ iungentem, eaque veniam pœnitentibus peccatoribus impetrantem. *Aequi illi*, (fratres christiani) inquit [q], *quum super te lacrimas agunt, CHRISTVS patitur, CHRISTVS patrem deprecatur. Facile impetratur semper, quod filius postulat.* Concilium primum *Arausicanum* rationem præscribens reconciliandi hæreticos, in

(m) Ibid. cap. XVIII.

(n) Augustin. de bapt. lib. II c. XIII.

(o) Cyprian. de lapsis p. 136. (p. 97. edit. Amstel.)

(p) Euseb. lib. III. c. XXIII. ex Clement. Alex. tract. Quis diues saluetur? δαψιλέσι μὲν εὐχαῖς ἐξαιτούμενος -- οὐ πρότερον ἀπῆλθε ὥς φασι, πρὶν αὐτὸν ἀποκατέστησε τῇ ἐκκλησίᾳ· διδοὺς μέγα παράδειγμα μετανοίας ἀληθινῆς, καὶ μέγα γνώρισμα παλιγγενεσίας, τρόπαιον ἀναστάσεως βλεπομένης.

(q) Tertull. de pœnit. c. X.

mor-

mortis discrimine positos, si catholici esse desiderent, ait [r]: *Si desit episcopus, a presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placet.* Quæ benedictio idem erat atque impositio manuum & precatio. Nam vt impositio manuum per figuram semper inuoluebat precationem, cum impositione manuum, tamquam externo signo siue cærimonia precationi annexa: Ita hæ duæ coniunctim sumtæ illud sunt, quod veteres semper intelligunt per benedictionem. Vt adeo, quando concilium eos, qui in hæresi baptizati sint, ecclesiæ reconciliari siue absolui iubet per benedictionem, manifestum sit, preces intelligi, tamquam propria absolutionis eorum media. Et idem est, quod in aliis canonibus [s] statuitur, quod hæretici sic baptizati in communionem recipi debeant cum chrismate & manus impositione, hoc est, vnctione ad obsignandum confirmandumque eos cum spiritu, (qui in hæretico eorum baptismate defuerat;) & precibus cum manus impositione, ad dandam eis pacem & communionem ecclesiæ. De qua reconciliandi & absoluendi pœnitentes hæreticos, extra ecclesiam baptizatos, ratione paullo distinctius disserendi occasionem habebimus in posterum. Heic tantum adiicimus testimonium AMBROSII [t], qui dicit, sacerdotes mandatum exsequi datum a *CHRISTO* apostolis *Ioan.*

(r) Concil. Arausican. c. II.

(s) Concil. Arelat. II. c. XVII. Bonosiacos, quos baptizari in trinitate manifestum est, --- cum chrismate & manus impositione recipi sufficit.
Leo epist. XCII. ad Rustic. c. XVI. Per manus impositionem, inuocata virtute spiritus sancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.
Vid. Siricium epist. I. ad Himerium cap. I. Quos nos cum Nouatianis aliisque hæreticis, sicut est in synodo constitutum, per inuocationem solam septiformis spiritus, episcopalis manus impositione, catholicorum conuentui sociamus.
Innocent. epist. II. ad Victricium c. VIII. Vt venientes a Nouatianis vel Montensibus, per manus tantum impositionem suscipiantur. Id. epist. XVIII. ad Alexandr. c. III. Arianos præterea ceterasque huiusmodi pestes, quia eorum laicos conuersos ad dominum, sub imagine pœnitentiæ ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus &c. Id. epist. XXII. c. IV. Nostræ lex est ecclesiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sint, per manus impositionem laicam tantum tribuere communionem &c.

(t) Ambros. de spirit. sancto lib. III. c. XIX.

XX, 23. remittendi peccata, tamquam deprecatores. *Isti* (homines) *rogant, diuinitas donat, humanum obsequium, sed munificentia* (siue condonatio) *supernae est potestatis.* Vt adeo, si haec non vna sola ratio est, per quam ministri Christi potestate donantur remittendi peccata, vt quidam de ipsis schismaticis definierunt; certe tamen aliqua ratio fuerit, & generatim quidem visitata in ecclesia antiqua, quemadmodum ex adductis testimoniis euidenter apparet, & ex iis, quae sequentur, adhuc euidentius apparebit.

§. VI.

De iudiciali poenitentium absolutione, facta tandem per restitutionem in pacem & plenam communionem.

PRECES enim non mediocrem partem habebant in magna illa & vltima poenitentium absolutione, quando, exacta canonica poenitentia sua, solemniter coram altari reconciliabantur & in pacem ac perfectam communionem ecclesiae recipiebantur. Heic celebratissima illa peccata remittendi & peccatores absoluendi ratio erat, de qua tam multa in patrum & conciliorum leguntur monumentis, vbi de poenitentiali disciplina & absolutione peccatorum loquuntur. Hoc est, quod generatim intelligitur per vetustas illas phrases: *dare poenitentibus pacem, restituere eos in communionem, reconciliare ecclesiae, soluere eorum vincula, dare eis veniam & indulgentiam, remittere peccata*, qui tot diuersi modi sunt hanc vnam rem exprimendi, nempe solemnem rationem absoluendi publicos poenitentes & admittendi eos ad plenam communionem, postquam canonicam suam poenitentiam legitime peregissent. Atque haec reliquas absolutionis methodos comprehendit, excepta illa absolutionis baptismalis. Nam, vti antea obseruauimus, nullus vmquam poenitens, semel rite baptizatus, ad communionem per secundum aliquod baptisma admittebatur: Sed absolutionem habebant precum & impositionis manus, & absolutionem eucharistiae, & declaratiuam absolutionem verbi ac doctrinae. Solemnes enim preces pro illis ad Deum, ad absolutionem ab ipso eis procurandam, fiebant; & solemnis manus impositio, ad significandam eorum absolutionem ipsis dabatur; statimque illis eucharistia porrigebatur, ad restituendum eos in communio-

nio-

nionem altaris; & tandem fiebat declaratio, quod iam denuo in ſocietate & pace eſſent eccleſiæ & in gratia cum Deo, quantum humana intelligentia de illis iudicare poſſet. Vnde nonnulli ex vetuſtis ſcriptoribus non niſi duo agnoſcunt abſolutionis genera, abſolutionem baptiſmalem, quæ omnem pœnitentialem diſciplinam antecedit; & hanc, qua publici pœnitentes communioni altaris reconciliantur; quia hæc poſterior reliqua abſolutionis genera omnia in diuerſis actibus & cærimoniis, in eius collatione vſitatis, comprehendit. Ita ſupra audiuimus CYRILLVM ALEXANDRINVM [*u*] in expoſitione horum verborum mandati, *Ioan.* XX, 23. *Quorum peccata remiſeritis, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt*, edifferentem: *Remittunt peccata vel retinent ſpiritu adflati homines duobus modis. Vel enim dignos ad baptiſmum vocant, vitæ nimirum grauitate & conſtantia fidei iam probatos homines, vel prohibent & a gratia diuina arcent eos, qui nondum digni ſunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt ac retinent, nempe quum filios eccleſiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoſcunt.* Iam quum miniſtri Chriſti multa ratione apti & legitimi æſtimatores ſint ἱκανότητος hominum ad recipiendum baptiſmum pariter & euchariſtiam, magna vtique poteſtas & auctoritas data illis erat in vtroque hoc caſu examinandi hominum vitam & fidem, & iudicandi, quinam digni & quinam haud digni eſſent, vt hæc myſteria reciperent; adeoque & adminiſtrandi, vel non adminiſtrandi illis hæc ipſa, quæ media erant remiſſionem peccatorum digne recipientibus impertiendi; atque ita abſoluta quadam auctoritate iudiciali in externa harum rerum adminiſtratione præditi erant, reſpectu habito ad externam communionem eccleſiæ, etſi non abſoluta auctoritate in conſcientiam reſpectu Dei, qui vnus ſolus, proprie loquendo, peccata remittere poteſt & abſoluere peccatorem. Sic duplici ratione in his rebus agebant; tamquam iudices reſpectu ſtatus animi hominum, ſub eorum cadentis cognitionem, an ad recipienda ſacramenta idonei eſſent; & reſpectu temporis ac opportunitatis, quando ad eorum participationem admitti illos expediret; habentes poteſtatem prorogandi vel contrahendi tempus, prout de negligentia vel indu-

(*u*) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. tom. IV. p. 1101. cit. §. II. ſub litt. (u) p. 192.

ſtria petentium eis conſtabat. Agebant autem ſolum tamquam deprecatores pro illis apud Deum in rebus, directe & proprie ad purificandam a peccatis conſcientiam pertinentibus, quæ non in hominum ſitæ ſunt poteſtate, ſed tantum modo quodam miniſteriali, ad faciendum ea, quæ tamquam media gratiæ conferre poſſunt ad abſolutionem & remiſſionem peccatorum obtinendam a Deo, in cuius ſolius manu abſoluta poteſtas eſt remittendi peccata. Hic verus ſtatus eſt quæſtionis, quæ ad diuerſa abſolutionis genera, in eccleſia veteri vſitata, attinet, ſpeciatim ad eam abſolutionem, quæ publicis pœnitentibus, quum in communionem reſtituerentur, impertiebatur; cuius rationem & cærimonias, cum aliis annexis circumſtantiis, iam paullo diſtinctius explanabimus.

LIBRI DECIMI NONI

CAPVT SECVNDVM

DE CONSVETVDINIBVS, RITIBVS ET CAERIMONIIS, IN PVBLICA PECCATORVM ABSOLVTIONE OLIM OBSERVATIS.

§. I.

Nulli peccatores antiquis temporibus ante exactam legitimam pœnitentiam abſoluti, niſi in extremo mortis periculo.

QVANDO peccatores legitimam exegerant pœnitentiam & diuerſos diſciplinæ gradus, diſtinctis pœnitentium in eccleſia ordinibus praſcriptos, compleuerant; ad plenam & perfectam communionem per magnam & vltimam reconciliatoriam abſolutionem admittebantur. Hæc autem priſcis temporibus nullis indulgebatur, antequam plenum pœnitentiæ tempus abſoluiſſent, niſi imminente morte res eorum deſperata ſuaderet, vt benignius tractarentur & aliqua eis tribueretur indulgentia, quam nihil niſi hæc extrema neceſſitas procurare eis poterat. Indulgentiæ tunc temporis non emebantur & vendebantur, vti proh pudor! in poſterioribus ſæculis. Multo minus nuda confeſſio ſufficiebat ad impetrandam alicui abſolutionem, antequam formalem & feriam pœnitentiam, ad ſatisfaciendum eccleſiæ, egiſſet. In *Audianis* hæreticis hujus

rei culpa erat, vti fidem nobis facit THEODORETVS[a]. Nam non tantum absolutam sibi arrogabant auctoritatem, perinde ac *Donatistæ*, condonandi peccata ex propria potestate; sed remissionem etiam peccatorum tribuebant nude confessis, non requirentes vllos fructus pœnitentiæ, nec tempus ad eos manifestandos definientes, sicut leges ecclesiæ numquam non præcipiebant. Erant etiam nonnulli presbyteri in ecclesia tempore CYPRIANI, qui gratificandi studio vel turpis lucri caussa lapsos, nondum acta pœnitentia, ad communionem admittere præpostere properabant. Et martyres eorum artificiis ac fraudibus inducebantur, vt apud episcopos pro istiusmodi peccatoribus deprecarentur, ab eisque fere poscerent & flagitarent, vt illos statim in communionem restituerent. CYPRIANVS autem hanc temeritatem & abusum, diuersis ad clerum [b] & martyres & ipsam plebem datis epistolis, acriter perstringebat, ostendens iniquitatem & detrimentum huius praxeos; & inprimis narrans populo, quod hæc intempestiua in clericis indulgentia & facilitas ad dandam illis istiusmodi præposteram pacem, re vera pacem non det sed destruat; nec veram eis communionem tribuat, sed tantum eorum impediat salutem. Similem animaduersionem in eorum arrogantiam facit AMBROSIVS [c], qui eiusmodi præposteram sui restitutionem flagitabant. *Nonnulli*, inquit, *ideo poscunt pœnitentiam, vt statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se soluere cupiunt,*

(a) Theodoret. de fabulis hæretic. lib. IV. c. XIII. (al. X.) Οὗτοι ἄφεσιν ἁμαρτημάτων ποιεῖσθαι νεανιεύονται· διχῇ γὰρ τὰς ἱερὰς βίβλους μετὰ τῶν διελόντες, διαφερόντως γὰρ ταύτας νομίζουσιν ἀποκρύφους καὶ μυστικὰς, καὶ στιχηδὸν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεθεικότες, διαβαίνειν ἕκαστον μεταξὺ τούτων κελεύουσι, καὶ τὰ πλημμεληθέντα ὁμολογεῖν· εἶτα τοῖς ὡμολογηκόσι δωροῦνται τὴν ἄφεσιν, οὐ χρόνον ὁριζόμενοι εἰς μετάνοιαν, καθὰ κελεύουσιν οἱ τῆς ἐκκλησίας θεσμοὶ, ἀλλ' ἐξουσίᾳ ποιούμενοι τὴν συγχώρησιν. *Hi peccatorum remissionem dare se iactant. Duas enim in partes libros sacros cum adulterinis diuidentes (hos enim eximie arcanos & mysticos existimant) & ordine hinc inde collocantes, inter hos iubent transire vnumquemque & peccata sua confiteri: deinde confessis dant veniam, non tempus ad pœnitentiam definientes, sicut ecclesiæ leges præcipiunt, sed potestate condonantes.*

(b) Cyprian. epist. X. al. XVI. ad clerum tot. p. 37. (p. 194. seq. edit. Amstelod. MDCC.) Epist. X. al. XV. ad martyres tot. p. 34. (p. 192-194. cit. edit.) It. de lapsis p. 128. (p. 92. 93.)

(c) Ambros. de pœnitent. lib. II. c. IX.

quam

quam sacerdotem ligare. Suam enim conscientiam non exuunt, & sacerdotis induunt, cui praeceptum est: Nolite sanctum dare canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos. Peccare igitur magnopere sacerdotes, docet AMBROSIVS, si homines, qui nulla ediderint signa pœnitentiæ, ad communionem contra leges ecclesiæ admittant. Vnus quidem casus erat, in quo homines priuatim reconciliari poterant, etiamsi nondum vniuersum pœnitentiæ cursum confecissent; si nimirum magno & iam desperato morbo decumberent. Verum hic casus extraordinarius erat & vna sola exceptio, quam regula vniuersalis admittebat; priuataque tantum, non solemnis & publica erat reconciliatio. Quid? quod hoc ipso in casu, vt supra [*] ostendimus, canones prouiderint, vt si æger conualesceret, id quod de pœnitentia sua reliqui fecerat, in cursu, publicis pœnitentibus constituto, perficeret, antequam solemniter coram altari reconciliaretur. Vt adeo mos absoluendi peccatores, qui integri sunt & sani, ante actam pœnitentiam, non tantum pro nouitio invento, sed grandi quoque abusu & corruptione veteris disciplinæ, posteriorum sæculorum deprauationi originem suam debente, habendus sit.

§. II.

Pœnitentes publice reconciliati in cilicio coram altari.

QVOD ad modum antiquæ reconciliationis attinet, ita plerumque solebat peragi. Quando peccator pœnitentiæ suæ cursum confecerat, ad altare adducebatur eodem, quo pœnitentiam suam peregerat, habitu, hoc est, cilicio indutus, ibique sub solemnibus precibus, lacrimis & impositione manus in plenam communionem recipiebatur. De cilicio mentio fit in concilio primo *Toletano* [d]; & locus reconciliationis altare esse dicitur, non tantum in isthoc concilio, sed in OPTATO [e] etiam, qui loquens ad *Donatistas* de eorum more reconciliandi pœnitentes (qui idem erat atque ille, qui in ecclesia

(*) Lib. XVIII. cap. IV. §. II. pag. 161.

(d) Concil. Tolet. I. c. II. Publicam pœnitentiam gerens sub cilicio, diuino reconciliatus altario.

(e) Optat. lib. II. p. 57. (p. 12. edit. Paris. MDCLXXIX.) Inter vicina momenta, dum manus imponitis & delicta donatis, mox ad altare conuersi, dominicam orationem prætermittere non potestis.

ca-

catholica obtinebat) dicit, quod eodem tempore, quo manus imponant peccatoribus eorumque donent delicta, ad altare conuersi dominicam orationem recitent. Ita quoque HIERONYMVS [f] episcopum populo orationem indicere ait, si quem satanae traditum altario reconciliet.

§. III.

Interdum adhuc solemnius ante apsidem.

IN quibusdam tamen casibus, si crimen solito esset notius atque cum vniuersi populi scandalo patratum, is, a quo id admissum fuerat, exempli edendi caussa loco patentiore ante apsidem, in totius populi conspectu, absolutionem recipiebat. Hoc e quodam concilii tertii *Carthaginensis* [g] canone discimus, qui in codice *Africano* interpositus ita decernit: *Cuiuscumque paenitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod vniuersam ecclesiam commouerit, ante apsidem manus ei imponatur*, hoc est, absoluatur. Inter viros quidem eruditos de huius canonis sensu non exacte conuenit. DV FRESNIVS [h], post BALSAMONEM & ZONARAM, apsidem pro vestibulo ecclesiae accipit; & ZONARAS eam manuum impositionem intelligi putat, qua poenitentiae agendae copia facta sit. ALBASPINAEVS [i] aspidem idem cum ambone denotare censet, vbi tertii gradus poenitentes, dicti substrati, in terram sese abiicientes manus impositionem receperint; & ad hanc manus impositionem, ante dicto canoni me-

(f) Hieron. dialog. contr. Lucif. c. II. Sacerdos -- indicta in populum oratione, altario reconciliat.

(g) Concil. Carth. III. c. XXXII. Vid. Cod. Afric. c. XLIII. *Οὑτινοσδήποτε δὲ μετανοῦντος, εἰ περίβλεπτον καὶ τεθρυλλημένον ἐστὶ τὸ ἔγκλημα, τὸ σύμπασαν τὴν ἐκκλησίαν κινοῦν, πρὸ τῆς ἀψῖδος τούτῳ ἡ χεὶρ ἐπιτεθῇ.*

(h) Du Fresne, commentar. in Paulum Silentiarium p. 537. Ita porro *ἀψῖδα* interpretatur Zonaras in can. XLVI. concil. Carthag. *τὸ γὰρ πρὸ τῆς ἀψῖδος, πρὸ τῶ προπυλαίῳ ἐστίν.* Vnde quum in synodo III. Carthaginensi can. XXXII. cauetur, vt iis, quorum crimina publica sunt, ante apsidem manus imponatur; id videtur intelligendum de apside narthecis, vbi consistebant poenitentes, non vero de absida, seu concha altaris.

(i) Albaspin. not. in concil. Carth. III. can. XXXII. Canonis huius veram hanc sententiam esse censeo, si, vnde omnium fidelium exulcerantur animi, quod quidem omnium oculis pateat, peccatum crimenque atrocissimum patratum sit, omnino esse praestandum, vt a quo id admissum est, is praeter communem aliorum consuetudinem atque morem, supplicio quodam exquisito, quod pro exemplo sit, poenas luat: sed ita, vt ne transuersum vnguem a

mora-

moratam, præcipue referendam esse existimat, hoc tamen cum discrimine, quod, quum alii pœnitentes manus impositione retro ambonem purgarentur, hi publicorum & vulgatissimorum criminum rei, de quibus canon loquitur, ante apsidem in omnium oculis purgati sint. Existimat enim, vltimam absolutionem eodem eis loco datam esse, & hunc verum sensum manus impositionis in hoc canone esse iudico.

§. IV.

Absolutio ad altare semper data cum impositione manuum & precibus.

QVOQVOMODO autem hæc res se habuit, certum est, quicumque sensus huius canonis esse potest, quod magna & vltima publicorum peccatorum absolutio semper peracta sit in formula supplicatoria cum impositione manuum & precibus. Manifestum hoc est ex ante citatis OPTATI & HIERONYMI testimoniis. CYPRIANVS sæpius hac de re loquitur, tamquam vsitata cum in publica tum priuata reconciliatione. *Pœnitentia*, inquit alicubi [k], *agitur iusto tempore, & exomologesis fit, inspecta vita eius, qui agit pœnitentiam; nec ad communionem venire quis potest, nisi prius illi ab episcopo & clero manus fuerit imposita.* Hoc aliis

præscripto cærimoniarum, aut asperitatum, quæ tertio gradu comprehenduntur, in terram sese abiiciat, crebra illa manuum impositione ante apsidem purgetur, ceteraque precum ac purgationum genera non negligat, idque non illo protrito, aut vsitato, aut aliis tertii gradus pœnitentibus destinato, retro ambonem loco fiat, sed ante apsidem: hoc est in patenti ecclesia, & in loco, vnde eiusmodi pœnitentes eorumque purgationes ab omnibus conspici possent. Omnibus quidem pœnitentibus tertii gradus manus crebro imponebantur, & purgabantur retro ambonem, qui locus est extra: sed iuxta chorum, vt vocant: an vero ante apsidem idem sit, ac retro ambonem, & hoc canone nihil aliud sibi velint patres, nisi vt retro ambonem purgentur eiusmodi grauia crimina (alibi enim, si ita visum fuisset episcopo, poterat purgari) an vero ante apsidem, lectoris erit iudicium. Quæcumque tandem sit huiusce vocis, *ante apsidem*, ratio & significatio, certum est, huiusce canonis mentem esse, vt eorum grauissimorum criminum pœnitentia & purgatio in omnium oculis constituatur, exemplique cuiusdam vim rationemque propositi subeat. Nec video, cur non ea ratione explicandus sit canon ille, omissa illa & posthabita tot dissimilium explicatione mole superuacanea.

(k) Cyprian. epist. XII. al. XVII. ad plebem p. 39. (p. 196. 197. edit. Amstel.)

aliis in locis [l] repetit, & tum heic tum alibi de presbyteris suis quibusdam queritur [m], quod contra hanc regulam pœnitentibus, nondum manu eis ab episcopo & cleris imposita, dent eucharistiam. Ostendit etiam, priuatam reconciliationem pœnitentium, in mortis periculo constitutorum, in eumdem modum peragi: *Si incommodo aliquo*, inquit [n], *& infirmitatis periculo occupati fuerint, non exspectata præsentia nostra, apud presbyterum quemcumque præsentem, vel si presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possunt, vt manu eis in pœnitentia imposita veniant ad dominum cum pace.* Ex quibus videmus, eum non de intermedia manus impositione loqui, quæ crebro dabatur tertii ordinis pœnitentibus, dictis substratis, dum agerent pœnitentiam; sed de vltima etiam manus impositione, quæ pœnitentibus, quum communioni ecclesiæ demum reconciliarentur, tribuebatur. Hanc multi canones idcirco vocant reconciliatoriam manus impositionem, vt ab omnibus reliquis, tam in pœnitentia quam extra pœnitentiam dari solitis, distinguant. Ista consuetudo dandi moribundis pœnitentibus reconciliationem per huiuscemodi manus impositionem in *Africa* adhuc obtinuit tempore AVGVSTINI & concilii *Carthaginensis* quarti. Hoc enim con-

(l) Cyprian. epist. X. al. XVI. p. 37. (p. 195.) Quum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iusto tempore, & secundum disciplinæ ordinem ad exomologesin veniant & per manus impositionem episcopi & cleri ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore, persecutione adhuc perseuerante, nondum restituta ecclesiæ ipsius pace ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum pœnitentia acta, nondum exomologesi facta, nondum manu eis ab episcopo & clero imposita, eucharistia illis datur &c.

(m) Vid. Cyprian. de lapsis p. 136. (p. 97.) Epist. XII. al. XVII. p. 39. (p. 197.) Epist. XI. al. XV. ad martyres p. 34. (p. 192. 193.)

(n) Cyprian. epist. XIII. al. XVIII. p. 40. (pag. 197. edit. Amstel.) It. epist. XIV. al. XIX. p. 41. (p. 198.) Satis plene scripsisse me ad hanc rem proximis litteris ad vos factis credo, vt qui libellum a martyribus acceperunt, & auxilio eorum adiuuari apud dominum in delictis suis possunt, si premi infirmitate aliqua & periculo cœperunt, exomologesi facta, & manu eis a vobis in pœnitentia imposita, cum pace a martyribus sibi promissa ad dominum remittantur. Epist. XV. al. XX. p. 43. (p. 200.) mandaui vt -- si qui libello a martyribus accepto de sæculo excederent, exomologesi facta, & manu eis in pœnitentia imposita, cum pace sibi a martyribus promissa ad dominum remitterentur.

cilium ita decreuit [*o*]: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, accipiat pœnitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem & infundatur ori eius eucharistia.* Aliis autem in locis sola eucharistia morti vicinis pœnitentibus dabatur, tamquam viaticum, si pœnitentiam, dum salui essent & incolumes, non omnino absoluissent; & si conualescerent, pœnitentiam in cœpto cursu finire debebant; & si quando veræ pœnitentiæ signa per dignos fructus edidissent, publice in communionem recipiendi erant cum reconciliatoria manus impositione, quemadmodum hoc in casu concilium *Arausicanum* primum [*p*] definiuit. Iam licet nulla precum mentio in hoc genere reconciliationis facta sit, semper tamen intelligenda est secundum AVGVSTINVM [*q*], quando ait: *Quid aliud est impositio manus nisi oratio super hominem?* Vnde hæc ab ipso [*r*] aliisque scriptoribus clarius dicitur *oratio manus impositionis.* Cuius quædam formulæ pro pœnitentia & aliis benedictionibus in auctore *constitutionum apostolicarum* [*s*] videri possunt. Speciatim

(*o*) Concil. Carthagin. IV. c. LXXVI.

(*p*) Concil. Arausic. I. c. III. Quod si superuixerint, stent in ordine pœnitentium, vt ostensis necessariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem reconciliatoria manus impositione recipiant. Vid. hunc canonem plenius citatum lib. XVIII. cap. IV. §. III. pag. 162. seqq.

(*q*) Augustin. de bapt. lib. III. c. XVI.

(*r*) Augustin. de peccator. meritis lib. II. c. XXVI. Neque vnius modi est sanctificatio: nam & catechumenos secundum quemdam modum suum per signum Christi & *orationem manus impositionis* puto sanctificari, cetera.
Clem. Alex. pædagog. lib. III. c. XI. p. 291. edit. Oxon. *τίνι γὰρ ὁ πρεσβύτερος ἐπιτίθησι χεῖρα; τίνα δὲ εὐλογήσει; Cui enim manum imponit presbyter? Cui autem benedicet?*
Euseb. histor. lib. I. c. XIII. *ὃς καὶ αὐτὸς προσελθὼν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπεσεν, εὐχάς τε διὰ χειρὸς λαβὼν ἐθεραπεύθη. Qui [Abdus] quum supplex ad Thaddæi vestigia pronolutus esset, benedictionem ab eo per manus impositionem accipiens sanatus est.* Lib. VII. c. II. *παλαιοῦ γέ τοι κεκρατηκότος ἔθους, ἐπὶ τῶν τοιούτων μόνῃ χρῆσθαι τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ. Quippe antiqua consuetudo inualuerat, vt in eiusmodi hominibus* (hæreticis ad ecclesiam redeuntibus) *sola manuum impositio cum precationibus adhiberetur.*
Constit. apostol. lib. VIII. c. IX. *χειροθεσία καὶ εὐχὴ ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ. Impositio manuum & oratio pro pœnitentibus.*

(*s*) Constit. lib. VIII. c. IX. *παντοκράτορ Θεὲ αἰώνιε, δέσποτα τῶν ὅλων, κτίστα καὶ πρύτανι τῶν πάντων· ὁ τὸν ἄνθρωπον κόσμου κόσμον ἀναδείξας διὰ Χριστοῦ, καὶ νόμον δοὺς αὐτῷ ἔμφυτον καὶ γραπτὸν, πρὸς τὸ ζῆν αὐτὸν ἐνθέσμως, ὡς λογικόν·*

de

de reconciliandis pœnitentibus præcipitur, vt episcopus [t] eos recipiat in communionem cum manus impositione, & vniversæ ecclesiæ pro eis precatione. Formula huius precationis in fine liturgiæ *S. Iacobi* exstat vocaturque εὐχὴ ἱλασμοῦ, *oratio propitiationis*, quæ ad *CHRISTVM* dirigitur verbis sequentibus: *Domine* [u] *Iesu Christe, fili Dei viuentis, agne & pastor; qui tollis peccata mundi, qui debita duobus debitoribus remisisti, & peccatrici mulieri remissionem peccatorum eius concessisti, qui sanitatem paralytico, cum*

καὶ ἁμαρτόντι ὑποθήκην δὰς πρὸς μετάνοιαν τὴν σαυτοῦ ἀγαθότητα· ἐπιδὲ ἐπὶ τοὺς κεκλικότας σοι αὐχένα ψυχῆς, καὶ σώματος· ὅτι οὐ βούλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, ὥστε ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ ζῆν· ὁ Νινευιτῶν προσδεξάμενος τὴν μετάνοιαν· ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ τὸν υἱὸν προσδεξάμενος, τὸν καταφαγόντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀσώτως, πατρικοῖς σπλάγχνοις, διὰ τὴν μετάνοιαν· αὐτὸς καὶ νῦν πρόσδεξαι τῶν ἱκετῶν σου τὴν μετάγνωσιν· ὅτι οὐκ ἔστιν, ὃς οὐχ ἁμαρτήσεταί σοι· ἐὰν γὰρ ἁμαρτίας παρατηρήσῃς, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι· καὶ ἀποκατάστησον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ προτέρᾳ ἀξίᾳ καὶ τιμῇ, διὰ τοῦ χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν. δι' οὗ σοι δόξα καὶ προσκύνησις, ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν· *Omnipotens Deus æterne, domine vniuersorum, creator & rector cunctorum; qui hominem mundi mundum, siue ornamenti ornamentum effecisti per Christum, & legem ei dedisti innatam, & scriptam, vt legitime viueret, tamquam ratione præditus; quique ei, postquam peccauit, tribuisti bonitatem tuam, incitamentum ad pœnitentiam: respice in eos, qui ceruicem animæ & corporis inclinauerunt tibi: quia non vis mortem peccatoris, sed pœnitentiam, vt auertat se a via sua mala & viuat. Qui Niniuitarum pœnitentiam recepisti; qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; qui paternis visceribus suscepisti filium illum, bonorum suorum decoctorum prodigum ac luxuriosum, quod eum pœniteret facti: ipse nunc quoque accipe supplicum tuorum pœnitentiam; quia non est, qui non peccet tibi: Si enim iniquitates obseruaueris, domine, domine, quis sustinebit? quoniam apud te propitiatio est; & restitue illos sanctæ ecclesiæ tuæ, in priorem dignitatem ac honorem, per Christum Deum ac saluatorem nostrum; per quem tibi gloria & adoratio, in sancto spiritu, in secula, Amen.* Ibid. cap. XXXIX. Vid. lib. XIII. cap. X. §. VIII. volum. V. pag. 323. 324.

(t) Constitut. lib. II. c. XVIII. καὶ προσκλαύσαντα εἰσδέχου, πάσης τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένης, καὶ χειροθετήσας αὐτὸν ἔα λοιπὸν εἶναι ἐν τῷ ποιμνίῳ. *Et ingemescentem, vniuersa precante pro eo ecclesia, recipe, manuque imposita, permitte, vt deinceps cum grege maneat.*

(u) Liturg. Iacobi in biblioth. patr. Græc. Latin. tom. II. p. 33. Κύριε Ἰησοῦ χριστὲ υἱὲ τοῦ θεοῦ ζῶντος, ἀμνὲ καὶ ποιμήν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τὰ δάνεια τοῖς δυσὶ χρεωφειλέταις χαρισάμενος, καὶ τῇ ἁμαρτωλῷ τὴν ἄφεσιν τῶν

remissione peccatorum eius largitus es: remitte, condona, ignosce, Deus, peccata nostra voluntaria & non voluntaria, quæ prudentes & imprudentes perpetrauimus, quæ per transgressionem & inobedientiam fecimus; quæ spiritus tuus sanctissimus melius nouit, quam nos serui tui: & si quid a mandatis tuis vt homines carnem gestantes, & mundum hunc inhabitantes, vel a diabolo seducti aberrarunt siue dicto siue facto; vel in maledictionem inciderunt, aut peculiari anathemate irretiti sunt, rogo & precor ineffabilem tuam benignitatem, vt verbo absoluantur: & vt ipsis condones & iusiurandum, & peculiare anathema, secundum bonitatem tuam. Age, domine; exaudi orationem meam pro seruis tuis, & prætermitte, vt iniuriarum immemor, omnia eorum errata: ignosce ipsis omne delictum & voluntarium & inuoluntarium; libera eos ab æterno supplicio. Tu enim es, qui præcepisti nobis, dicens; Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata in cælis, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta in cælis; quoniam tu es Deus noster, Deus, qui misereri, seruare & dimittere peccata potes; ac te gloria decet, cum patre sine principio & spiritu viuifico; nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

SIMILES formulæ absolutionis per preces adhuc in ecclesia *Græca* in vsu sunt, quomodo videre est in IACOBI GOAR [w] *euchologio*

ἁμαρτιῶν αὐτῆς δὺς, ὁ τὴν ἴασιν τῷ παραλυτικῷ δωρησάμενος, σὺν τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῦ, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον ὁ Θεὸς τὰ πλημμελήματα ἡμῶν τὰ ἑκάσια, τὰ ἀκάσια· τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ· τὰ ἐν παραβάσει καὶ παρακοῇ γενόμενα· ἃ οἶδε τὸ πνεῦμά σε τὸ πανάγιον ὑπὲρ τὰς δέλας σε· καὶ εἴ τι τῶν ἐντολῶν σε ὡς ἄνθρωποι σάρκα φορᾶντες, καὶ τὸν κόσμον τῦτον οἰκᾶντες, ἢ ἐκ τῦ διαβόλε ἐπλανήθησαν, εἴτε ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ· εἴτε ὑπὸ κατάραν ὑπέπεσαν, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι, παρακαλῶ καὶ δέομαι τὴν ἄφατόν σε φιλανθρωπίαν, τῷ μὲν λόγῳ λυθῆναι· συγχωρηθῆναι δὲ αὐτοῖς καὶ τῷ ὅρκῳ καὶ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι κατὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα· ναὶ δέσποτα κύριε εἰσάκεσον τῆς δεήσεώς με ὑπὲρ τῶν δέλων σε, καὶ πάριδε ὡς ἀμνησίκακος τὰ ἐσφαλμένα αὐτῶν ἅπαντα· συγχώρησον αὐτοῖς πᾶν πλημμέλημα ἑκάσιόν τε καὶ ἀκάσιον· ἀπάλλαξον αὐτὰς τῆς αἰωνία κολάσεως· σὺ γάρ εἶ ὁ ἐντειλάμενος ἡμῖν λέγων, ὅτι, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι δεδεμένα ἐν τοῖς ἐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι λελυμένα ἐν τοῖς ἐρανοῖς· ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, Θεὸς τῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας, δυνάμενος· καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

(w) Goar. euchlog. p. 666. Εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐξ ἐπιτιμίων λυομένων· Εὔσπλαγχνε κύριε, ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, ὁ διὰ τὰς σὰς οἰκτιρμὰς ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σε υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα διαῤῥήξῃ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῶν πλημμελημάτων, καὶ λύσῃ τὰ δεσμὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πεπεδημένων, καὶ κηρύ-

logio

logio & in THOMAE SMITHI epiſtola de *Græcæ eccleſiæ ſtatu hodierno* [x].

ξῃ αἰχμαλώτοις ἄφεσιν· σὺ δέσποτα καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, τῇ σῇ ἀγαθότητι ἐλευθέρωσον τοῦ ἐπικειμένου αὐτῷ δεσμοῦ, καὶ δώρησαι αὐτῷ ἀναμαρτήτως ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ προσιέναι τῇ σῇ μεγαλειότητι μετὰ παῤῥησίας καὶ καθαροῦ συνειδότος αἰτεῖν τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος· Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. *Benigne domine, bone & humane, qui propter miſerationes tuas in mundum vnigenitum filium tuum miſiſti, vt quod erat aduerſum nos chirographum peccati deleret, & conſtrictorum peccatis vincula dirumperet, & captiuis libertatem prædicaret: tu domine etiam ſeruum tuum N. impoſiti ei vinculi nexu tua bonitate libera, & vt ſine peccato omni tempore ad maieſtatem tuam accedat, & cum fiducia, & pura conſcientia, abundantem a te miſericordiam expoſcat, concede. Quia miſericors & hominum amator Deus exſiſtis, & tibi gloriam rependimus, patri & filio & ſancto ſpiritui: nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum. Amen.*

(x) Smith's *Account* p. 181. (edit. Latin. Traiect. ad Rhen. MDCXCVIII. p. 122. 123.) Variatur abſolutionis formula, quæ pœnitentiarii arbitrio & diſcretioni relinqui videtur, quum res vna eademque ſit diuerſis loquendi modis exprimenda. Talis occurrit apud Chriſtophorum Angelum (c. XXII.) ſcriptorem non omnino in explicandis Græcæ eccleſiæ ritibus contemnendum, κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ὁ χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ, εἰπὼν, ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκαν οἱ ἀπόστολοι τοῖς ἐπισκόποις, καὶ καθ' ἣν ἐξουσίαν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου μου, ἔσῃ συγκεχωρημένος ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμήν, καὶ μετὰ τῶν δικαίων ἡ μερίς σου. *Secundum poteſtatem, quam Chriſtus dedit apoſtolis dicens, Quæcumque ſolueritis in terra, erunt quoque ſoluta in cælo, & ſecundum poteſtatem, quam apoſtoli dederunt epiſcopis; & ſecundum poteſtatem, quam ab epiſcopo meo ipſe accepi, eris venia donatus a patre & filio & ſpiritu ſancto, Amen: & cum iuſtis portio tua.* In precibus condonatoriis, quas exhibet euchologium, ἐπὶ μετανοούντων καὶ ἐξομολογουμένων, *ſuper pœnitentes & confeſſos* a ſacerdote recitandis, ita habetur, αὐτὸς δέσποτα ἄνες, ἄφες, συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας, *Ipſe dominus relaxa, dimitte & condona peccata:* τοὺς δούλους σου λόγῳ λυθῆναι εὐδόκησον, *ſeruos tuos verbo abſolui beneuolus dignare;* item, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς συγχώρησον, *vt bonus & miſericors Deus condona:* alias, αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς χριστὸς συγχωρήσαι σοι πάντα, ὅσα νῦν ἐνώπιον αὐτοῦ τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι ὡμολογήσω καὶ ὧν ἐπελάθου, *Ipſe ſaluator noſter & dominus Ieſus Chriſtus condonet ciui omnia, quæ nunc coram ipſo meæ tenuitati confeſſus es & quorum oblitus es:* alias, Αὐτὸς δέσποτα συγχώρησον καὶ τὸν δοῦλόν σου, ὃ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις οἷς ἔπραξε πλημμελήμασι δι' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου καὶ εὐτελοῦς, καὶ διαλλάγηθι καὶ ἕνωσον αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, *Ipſe dominus condona ſeruo tuo propria, quæ commiſit peccata, per me indignum & humilem, & ipſi reconciliatus eſto, & ſanctæ eccleſiæ illum adiunge;* alias, αὐτὸς ὁ θεὸς συγχωρήσῃ σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, *ipſe Deus per me peccato-*

IACOBVS VSSERIVS porro [*y*] ex ALCVINO, *veteri ordine Romano*, & quibusdam *Romanis* cærimonialibus & pontificalibus ostendit, quod eadem formula per multa sæcula in *Latina* etiam ecclesia adhibita fuerit. Atque hoc confirmatur ex vetusto missali *Latino* ab ILLYRICO & BONA cardinali [z] publicato, vbi absolutio sub titulo indulgentiæ habetur his verbis: *Qui mulieri peccatrici omnia peccata dimisit lacrimanti, & latroni ad vnam confessionem claustra aperuit paradisi, ipse vos redemtionis suæ participes ab omni vinculo peccatorum absoluat, & membra aliquatenus debilitata medicina misericordiæ sanata, corpori sanctæ ecclesiæ, redeunte gratia, restituat, atque in perpetuum solidata custodiat. Qui viuit & regnat, cetera.*

POTERANT aliæ etiam absolutionis formulæ addi, sed hæ abunde sufficiunt ad ostendendum, antiquis temporibus magnam & formalem publicorum pœnitentium absolutionem ad altare per manus impositionem & preces fuisse peractam; illam quidem vt medium procurans, & hanc vt ritum declarantem eorum cum Deo & ecclesia reconciliationem.

§. V.

Absolutio per formulam indicatiuam, Ego te absoluo, *ante seculum duodecimum haud data.*

SI quæras, quando formula indicatiua absolutionis, hoc est, formula, *Ego te absoluo*, loco formulæ deprecatiuæ, *CHRISTVS absoluat te*, primum in ecclesia adhiberi cœpta sit: MORINVS [*a*] satis superque demonstrauit, nullum eius vsum fuisse ante sæculum duodecimum, vel decimum tertium, non multo ante ætatem THOMAE AQVINATIS, qui ex primis fuit, qui pro ea scripserunt. IACOBVS VSSERIVS, eruditus episcopus nostras [*b*], nouitatem eius luculenter demonstrauit ex ipso AQVINATE. Hic enim dicit [*c*], fuisse suo tempore eruditum doctorem, qui reprehenderit formulam indicatiuam absoluti-

rem condones tibi. Et quandoque breuissime lingua vernacula, *ὡς εἶσαι συγχωρημένος, sis condonatus.*

(*y*) Usher. *Answ. to the Challenge*, p. 88.

(*z*) Bon. rer. liturgic. in appendice p. 763.

(*a*) Morin. de pœnitent. lib. VIII. c. VIII. IX. X. XI. XII. XIII.

(*b*) Usher. *Answ. to the Jesuit's Challenge*, p. 89.

(*c*) Aquin. opuscul. XXII. de forma absolutionis c. V. Addit etiam obiiciendo,

onis

onis, tunc a ſacerdotibus adhibitam: *Ego abſoluo te;* eamque tantum per modum deprecationis fieri voluerit; dicens, *Guilielmum Altiſſiodorenſem*, *Guilielmum Pariſienſem* & *Hugonem* cardinalem non ita ſenſiſſe; ſed etiam vix annos triginta elapſos eſſe, quum omnes hac forma deprecatoria vterentur: *Abſolutionem & remiſſionem tribuat tibi omnipotens Deus.* Hoc tempus mutationis ita exacte determinat, vt viri docti [d], qui iſtam formulam ſenſu quodam apte adhiberi poſſe concedunt, opinionem ſuam de eius nouitate, antecedentibus rationibus inducti, declarare non dubitent.

§. VI.

Quo ſenſu iſta formula admitti poſſit.

Si porro quæras, quo ſenſu indicatiua iſta abſolutionis formula admitti poſſit, reſpondetur, diuerſis modis eam admitti poſſe. 1. Vt actum iuriſdictionis, ab eis, quibus poteſtas commiſſa eſt publicos peccatores in communionem recipiendi ſoluendique vincula excommunicationis, quibus iudicialiter & formaliter per cenſuram eccleſiæ antea conſtricti erant. Hoc ſenſu non alienum eſt ab eo, qui clauem habet iuriſdictionis & poteſtatis relaxandi æque ac infligendi cenſuras eccleſiaſticas, indicatiua formula vti, dicendo, *Ego te abſoluo.* Nam hoc externus tantum poteſtatis eccleſiaſticæ actus eſt, qui ad externam tantum & viſibilem communionem reſpicit, non directe autem & proxime adficit conſcientiam. Vnde viri quidam docti non tantum illius vſum admittunt, ſed re ipſa etiam ita eam adhibitam eſſe ſentiunt in veteri [e] eccleſia. Exem-

quod vix triginta anni ſunt, quando omnes hac ſola forma vtebantur. *Abſolutionem* &c. Sed quomodo de omnibus poteſt teſtimonium perhibere, qui omnes non vidit? cetera.

(d) Vid. Fell. not. in Cyprian. de lapſis p. 136. (p. 97. edit. Amſtelod. MDCC.) Quamuis nunc temporis formula iudiciaria & poteſtatiua, *Ego te abſoluo*, quaſi tradita a Chriſto per apoſtolos feratur; ex aduerſo compertiſſimum habetur, per decem priora ſæcula in vſu minime receptam: immo ne adhuc in eccleſia Orientali inualuiſſe. Qua de re videantur, quæ diligenter congeſſit eruditiſſimus Morinus in opere de adminiſtr. ſacr. pœnit. lib. VIII. c. VIII. ſeqq. *Diſcours of the penitential diſcipline of the prim. church* chap. III. §. 4. Lond. 1614.

(e) Fell. in Cyprian. ibid. Notari poterit, in omni delicto duo ſpectanda occurrere, primo offenſam aduerſus Deum, de qua Dauid pſalm. LI. *In te*,

pli

pli caussa, a *Zephyrino* episcopo *Romano*, cui TERTVLLIANVS (iam *Montanista* factus) crimini det [*f*], quod dixerit: *Ego & mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto*; intelligens, quod eos ad pacem & communionem ecclesiæ admiserit, quod *Montanistæ* & post hos *Nouatiani* nullo modo volebant fieri. 2. Hæc indicatiua formula, *Ego te absoluo*, exponi potest nihil amplius denotare, quam declarationem voluntatis Dei erga pœnitentem peccatorem, quod ex optimo, quod de pœnitentia eius ferre sacerdos potest, iudicio, eum coram Deo iudicet esse absolutum, adeoque ipsum absolutum pronuntiet & declaret. Cuiusmodi quid a veteris testamenti sacerdotibus factum obseruat HIERONYMVS: *De sacerdotibus*, inquiens [*g*], *in Leuitico legimus, contaminatione contaminabit eum sacerdos; non quod contaminationis auctor sit, sed quod ostendat eum contaminatum, qui prius mundus plurimis videbatur.* Et alio loco [*h*] idem HIERONYMVS adhuc aptiorem facit obseruationem hac de re, dum quosdam sui temporis episcopos & presbyteros acrius reprehendit, quod sententiam mandati de remittendis peccatis non recte intelligentes sibi iusto plus arrogent in hoc negotio. *Istum locum (Matth. XVI)*, inquit, *episcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum supercilio adsumunt, ut vel damnent innocentes, vel*

in te solum peccaui, in cuius remedio precibus & resipiscentia vnice proficitur; iuxta illud D. Petri act. VIII, 22. ad Simonem Magum, *pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum:* secundo interuenire offensam aduersus fratres, de qua D. Paulus 1 Cor. VIII, 3. *Peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum, &c.* Cui amoliendæ venia ab ecclesia ceu parte læsa, & illius nomine ab episcopo, qui eidem præest, omnino expetenda est, inde illud apostoli 2 Cor. II, 10. *Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi.* Et quidem quantum ad forum exterius, siue offensam aduersus fratres, locum fortassis habere poterit illa auctoritatiua, quæ in Occidentali ecclesia inualuit, formula, qua & vsus fuisse videtur Zephyrinus Tertulliani sæculo, *Ego mœchiæ & fornicationis debita pœnitentia functis dimitto*, lib. de pudic. c. I. Nec non illa confessorum epist. XL. ad Pam. num. XXVI. *Scias nos vniuersis, de quibus apud te ratio constiterit, dedisse pacem*, & epist. XXI. *vniuersis pacem dimisimus &c.*

(*f*) Tertull. de pudicit. c. I. Pontifex scilicet maximus, episcopus episcoporum, dicit, *Ego &c.*

(*g*) Hieron. lib. VII. in Iesa. XXIII.

(*h*) Hieron. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49.

soluere

soluere se noxios arbitrentur: quum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quaeratur. Legimus in Leuitico de leprosis, vbi iubentur, vt ostendant se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc a sacerdote immundi fiant. Non quod sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quod habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere, qui mundus, quiue immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit, sic & heic adligat vel soluit episcopus & presbyter, non eos qui insontes sunt vel noxii (faciens): *sed pro officio, quum peccatorum audierit varietates, scit, qui ligandus sit, quiue soluendus.* Idem obseruat magister sententiarum PETRVS LOMBARDVS (sequens sententiam HIERONYMI) quando ait [*i*]: *In remittendis vel in retinendis culpis id iuris & officii habent euangelici sacerdotes, quod olim habebant sub lege legales in curandis leprosis. Hi ergo peccata dimittunt vel retinent, dum dimissa a Deo vel retenta indicant & ostendunt. Ponunt etiam sacerdotes nomen domini super filios Israel, sed ipse benedicit, vt dicit in Numeris* [*].

3. Indicatiua formula, *Ego te absoluo*, adhiberi potest in quouis externo ministerii actu, qui tamquam medium obtinendi a Deo remissionem peccatorum adhibetur: Exempli gratia, in administratione baptismi vel eucharistiae. Sacerdos non minus dicere potest, *Absoluo te*, quam, *Baptizo te.* Baptismus enim absolutio est, vti antea vidimus. Verum tunc sacerdotis partes hac in re tantum sunt administrare externam formam; Deus autem est, qui internam dat gratiam, & qui spiritualiter baptizat peccatorum remissione. Verumtamen quum sacerdos potestatem habeat externam formam administrandi, dicere potest, *Baptizo te*, vel *Lauo te aqua.* Qui lauandi actus externum a Deo praescriptum medium est conferendi nobis remissionem peccatorum, & internam ablutionem animarum nostrarum in sanguine *CHRISTI* per potestatem spiritus sancti. Ita quoque in administratione eucharistiae, sacerdos dicere potest, *Do tibi corpus CHRISTI*, vel *Absoluo te per corpus CHRISTI*; intellige, quod externum panis elementum ei administret, quod est sacramentale corpus *CHRISTI*, adhiberi iussum tamquam medium, conferendi reale corpus *CHRISTI* omniaque

(*i*) Lombard. sentent. lib. IV. distinct. XVIII. p. 334.
(*) Num. VI, 27.

eius beneficia, quorum vnum est absolutio, siue peccatorum remissio, digne recipientibus impertita. Ecclesia nostra vsum formulæ indicatiuæ in vniuersis hisce significatibus non præscripsit, nisi semel in officio ægroti; & illic quidem (secundum rationem ex HIERONYMO datam) scite potest exponi declaratio veniæ, peccatori indultæ, ad manifesta sinceræ pœnitentiæ signa, & optimum, quod de eius conditione minister ecclesiæ ferre potest, iudicium: vltra quod nemo progredi potest nisi καρδιογνώστης, ad quem solum fallendi nescia & irrevocabilis sententia absolutionis pertinet. Sed hæc obiter tantum. Reuertimur iam ad praxin ecclesiæ antiquæ.

§. VII.

Cur chrisma seu vnctio manus impositioni in reconciliandis cum ecclesia certis hæreticis & schismaticis interdum addita sit.

VBI obseruare possumus, quod, præter communem reconciliandi pœnitentes cum ecclesia rationem, sæpe peculiare aliquid in reconciliatione hæreticorum & schismaticorum fuerit. Sub triplici enim denominatione siue distinctione considerabantur. Vel enim tales erant, qui baptizati erant in ecclesia, & postea ab illa defecerant: Vel secundo tales, qui baptizati erant in hæresi vel schismate, sed sub vsitata baptismi formula: vel denique tales, qui ab hæreticis vel schismaticis baptizati erant in tam corrupta forma, quæ veram ipsius rei naturam & essentiam destrueret, & baptismum omnino nullum redderet & irritum. Qui primi generis erant, eumdem in modum vti reliqui pœnitentes reconciliabantur, confitentes solum & eiurantes errores suos. Illi vero secundi generis, eo quod eis deesset verus baptismi effectus, hoc est, gratia siue vnctio spiritus sancti, quam extra ecclesiam in hæresi vel schismate habere non potuerant, non tantum cum manus impositione reconciliabantur, sed cum sancta etiam vnctione siue chrismate illi addito, ad confirmandum eos & denotandum, quod spiritum sanctum pacis, in reditu suo ad pacem & vnitatem ecclesiæ, recepissent. Et qui tertii erant generis, quia vero destituebantur baptismo, more gentilium recipiebantur, cum nouo baptismo, quia prior eorum, quem habere se venditabant, baptismus omnino nullus erat & vacuus. Hæc distin-

ctio

ctio erat, inter diuersi generis hæreticos facta, & hæc vera fundamenta & rationes erant diuersarum obseruationum in disciplina ecclesiæ in eorum reconciliatione & receptione. Duo posteriora hæreticorum genera vix spectabantur tamquam proprie sic dicti pœnitentes in ecclesia, sed potius recipiebantur sub imagine pœnitentiæ, ab eis agi solitæ, qui aliquando ecclesiæ membra fuerant; quemadmodum INNOCENTIVS pontifex *Romanus* in epistola quadam sua docet; Vbi loquens de nonnullis, qui ab *Arianis* aliisque sectis, rectam baptismi formam retinentibus, baptizati erant, eos suscipi dicit [k], sub imagine pœnitentiæ ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem ad perficiendum baptisma eorum, quod licet datum sit in nomine patris & filii & spiritus sancti, gratia tamen spiritus sancti destituatur, quam habere nequeant nisi ad pacem & vnitatem ecclesiæ catholicæ reuersi. Idcirco eos recipi per manus impositionem & vnctionem chrismatis, si antea vncti non sint. Hoc in diuersis locis aliis [l] repetit. Idem illud testimoniis confirmatur SIRICII [m], LEO-

(k) Innocent. epist. XVIII. ad Alexandr. Arianos ceterasque huiusmodi pestes, quia eorum laicos conuersos ad dominum *sub imagine pœnitentiæ* ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus, non videtur, clericos eorum cum sacerdotii aut ministerii cuiuspiam suscipi debere dignitate: quoniam quibus solum baptisma ratum esse permittimus, quod vtique in nomine patris & filii & spiritus sancti perficitur, nec spiritum sanctum eos habere ex illo baptismate illisque mysteriis arbitramur: quoniam quum a catholica fide eorum auctores descisceret, perfectionem spiritus, quam acceperant, amiserunt. cetera.

(l) Innocent. epist. II. ad Victricium c. VIII. Vt venientes a Nouatianis vel Montensibus, per manus tantum impositionem suscipiantur: quia quamuis ab hæreticis, tamen in Christi nomine sunt baptizati: præter eos, si qui forte a nobis ad illos transeuntes rebaptizati sunt. &c. Conf. epist. XXII. ad episcopos Macedon. c. IV. & V.

(m) Siric. epist. I. ad Himer. Tarrac. cap. I. Prima paginæ tuæ fronte signasti, baptizatis ab impiis Arianis, plurimos ad fidem catholicam festinare, & quosdam de fratribus nostris eosdem denuo baptizare velle, quod non licet: quum hoc fieri & apostolus vetet, & canones contradicant, & post cassatum Arianense concilium, missa ad prouincias a venerandæ memoriæ prædecessore meo Liberio generalia decreta prohibeant, quos nos cum Nouatianis, aliisque hæreticis, sicut est in synodo constitutum, per inuocationem solam septiformis spiritus, episcopalis manus impositione, catholicorum conuentui sociamus. Quod etiam totus oriens occidensque custo-

NIS [n], HIERONYMI [o], GENNADII [p], auctoris, qui ſub nomine IVSTINI MARTYRIS [q] delitescit, conciliorum *Arauſicani* [r] & *Epaonenſis* [s]. Quæ omnia quum in alio ope-

dit: a quo tramite vos quoque poſthac minime conuenit deuiare, ſi non vultis a noſtro collegio ſynodali ſeparari ſententia.

(n) Leo epiſt. XXXVII. ad Leon. Rauennat. c. II. Quod ſi ab hæreticis baptizatum quempiam fuiſſe conſtiterit, erga hunc nullatenus ſacramentum regenerationis iteretur: ſed hoc tantum, quod ibi defuit, conferatur, vt per epiſcopalem manus impoſitionem virtutem ſancti ſpiritus conſequatur. Id. epiſt. XCII. ad Ruſtic. Narbon. quæſt. XVIII. De his, qui in Africa vel Mauritania venerunt, & neſciunt in qua ſecta ſint baptizati, quid circa eos debeat obſeruari? Reſp. Non ſe iſti baptizatos neſciunt, ſed cuius fidei fuerint, qui eos baptizauerunt, ſe neſcire profitentur. Vnde quolibet modo formam baptiſmatis acceperint, baptizandi non ſunt; ſed per manus impoſitionem, inuocata virtute ſpiritus ſancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi ſunt.

(o) Hieron. dialog. contr. Lucifer. cap. VIII. Num quid dixit (dominus), rebaptizentur, qui in Nicolaitarum fide baptizati ſunt? vel imponatur eis manus, qui eo tempore apud Pergamenos crediderunt, quo diſciplinam tenebant Balaam? Quin potius, age, inquit pœnitentiam &c.

(p) Gennad. de eccleſ. dogmat. cap. LII. Si qui apud illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ trinitatis confeſſione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem vt baptizati, ne ſanctæ trinitatis inuocatio vel confeſſio annulletur: ſed doceantur integre & inſtruantur, quo ſenſu ſanctæ trinitatis myſterium in eccleſia teneatur: & ſi conſentiunt credere vel acquieſcunt confiteri, purgati iam fidei integritate confirmentur manus impoſitione. Si vero paruuli ſunt vel hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt iuxta morem baptizandi: & ſic manus impoſitione & *chriſmate* communiti euchariſtiæ myſteriis admittantur. Id. de ſcriptor. eccleſiaſt. c. XXVII. Vrſinus monachus ſcripſit aduerſus eos, qui rebaptizandos hæreticos decernunt, docens nec legitimum nec Deo dignum, rebaptizari illos, qui in nomine ſimpliciter Chriſti, vel in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti quamuis prauo ſenſu baptizentur: ſed poſt ſanctæ trinitatis & Chriſti ſimplicem confeſſionem, ſufficere ad ſalutem manus impoſitionem catholici ſacerdotis.

(q) Iuſtin. quæſt. XIV. ad orthodox. Τῦ αἱρετικῦ ἐπὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ἐρχομένυ τὸ σφάλμα διορθῦται, τῆς μὲν κακοδοξίας, τῇ μεταθέσει τῦ φρονήματος· τῦ δὲ βαπτίσματος, τῇ ἐπιχρίσει τῦ ἁγίυ μύρυ. *Hæretici ad orthodoxiam tranſeuntis lapſus corrigitur, prauæ quidem opinionis, mutatione ſententiæ: baptiſmi autem*, vnguenti ſancti vnctione.

(r) Concil. Arauſic. I. c. II. Hæreticos in mortis diſcrimine --- cum *chriſmate* & benedictione conſignari placet.

(s) Concil. Epaon. c. XVI. Hæreticis in lecto decumbentibus, presbytero *chriſmate* ſubuenire permittimus.

re

re [*] plenius exhibuerim, hoc loco tantum indico, hanc vnam solam addens obseruationem, quod concilium *Arausicanum*, concilium *Epaonense* & auctor sub nomine IVSTINI disertam faciant mentionem chrismatis, siue ritus vngendi sancto oleo; qui a concilio etiam *Laodiceno* [t], concilio generali *Constantinopolitano* [u], concilio secundo *Arelatensi* [w] & *Trullano* [x] cum manus impositione adhiberi præcipitur in reconciliatione eorum hæreticorum, qui baptizati sint in hæresi vel schismate in vera baptismi forma: *In nomine patris, filii, & spiritus sancti.* Tales tantummodo erroribus suis renuntiare, & veram

(*) Scholast. hist. of bapt. part. I. chap. I. n. 20 & 21.

(t) Concil. Laodicen. c. VII. Περὶ τοῦ, τοὺς ἐκ τῶν αἱρέσεων· τουτ' ἔστι, Ναυατιανῶν, ἤτοι Φωτεινιανῶν, ἢ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν, ἐπιστρεφομένους, ἤ τε πιστοὺς τοὺς παρ' ἐκείνους, μὴ προσδέχεσθαι, πρὶν ἀναθεματίσωσι πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐν ᾗ κατείχοντο· καὶ τότε λοιπὸν τοὺς λεγομένους παρ' αὐτοῖς πιστοὺς, ἐκμανθάνοντας τὰ τῆς πίστεως σύμβολα, χρισθέντας τε τῷ ἁγίῳ χρίσματι, οὕτω κοινωνεῖν τῷ μυστηρίῳ τῷ ἁγίῳ. *Eos qui ex hæresibus, hoc est, Nouatianis, siue Photinianis, vel Tessaradecatitis conuertuntur, siue catechumenos, siue qui apud illos fideles dicuntur, non admitti, priusquam omnem hæresin anathematizauerint, & præcipue eam, in qua detinebantur; & tunc deinceps eos, qui apud illos fideles dicebantur, fidei symbola discentes &* sancto chrismate inunctos, *sic sancto mysterio communicare.*

(u) Concil. Constantinop. I. c. VII. Ἀρειανοὺς καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Σαββατιανοὺς καὶ Ναυατιανοὺς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς καὶ Ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένους, ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τό τε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς ῥῖνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. *Arianos & Macedonianos, & Sabbatianos, & Nouatianos, qui dicunt se ipsos Catharos & Aristeros [hoc est mundos, vel Sinistros] & Tessaradecatitas, siue Tetraditas, & Apollinaristas recipimus, dantes quidem libellos & omnem hæresin anathematizantes, quæ non sentit vt sancta Dei catholica & apostolica ecclesia; & signatos, siue* vnctos *primum* sancto chrismate, *& frontem, & oculos, & nares, & os & aures. Et eos signantes dicimus, signaculum doni spiritus sancti.*

(w) Concil. Arelat. II. c. XVII. Bonosiacos ex eodem errore venientes, quos sicut Arianos baptizari in trinitate manifestum est, si interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum *chrismate & manus impositione* in ecclesia recipi sufficit.

(x) Concil. Trullan. can. XCV. repetit can. VII. Concil. Constantin. cit. sub litt. anteced. (u).

fidem

fidem discere, eamque publice profiteri, atque tunc recipi iubentur cum manus impositione & chrismate, quod peculiare erat hisce poenitentibus, qui ecclesiæ catholicæ numquam antea vere vniti fuerant. Non videntur per omnes poenitentiæ gradus iuisse, quemadmodum ceteri poenitentes faciebant in ecclesia, sed via compendiaria reconciliati, statui & conditioni eorum tamquam peregrinorum & extraneorum, & nunc demum in ecclesiæ gremium sese recipientium, magis accommodata. Quam ob caussam INNOCENTIVS breuem eorum poenitentiam *imaginem* tantum vocat *pœnitentiæ*, quæ alios poenitentes sæpenumero diu sub disciplina ecclesiæ detinebat.

§. VIII.

Cur quidam hæretici non aliter nisi per nouum baptisma potuerint reconciliari.

QVOD ad eos attinet, qui ab illis hæreticis baptizati erant, qui veram baptismi formam vel prorsus reiiciebant vel magnopere corrumpebant, omnino diuersa ratio erat eos recipiendi & communioni reconciliandi ecclesiæ. Nam haud aliter, quam paganorum instar per ianuam baptismi admitti poterant; siquidem prior eorum sic creditus baptismus non solum in remotioribus quibusdam circumstantiis, sed in ipsa quoque forma & essentia, deficiebat, eaque propter simpliciter nullus & irritus habebatur & necessario iterandus, in ordine ad efficiendum eos ecclesiæ membra. Hinc est, quod concilium *Nicænum* [y] *Paulianistas* siue *Samosatenianos*, ad ecclesiam confugientes, omnino rebaptizari iubeat. Concilium *Laodicenum* [z] simile decretum habet pro reconciliatione *Montanistarum* si-

(y) Concil. Nicæn. can. XIX. Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτὰς ἐξάπαντος. *De Paulianistis, qui deinde ad ecclesiam confugerunt, statutum est, vt ii omnino rebaptizentur.*

(z) Concil. Laodic. c. VIII. Περὶ τῶ, τὰς ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν λεγομένων Φρυγῶν ἐπιστρέφοντας, εἰ καὶ ἐν κλήρῳ νομιζομένῳ παρ᾽ αὐτοῖς τυγχάνοιεν, εἰ καὶ μέγιστοι λέγοιντο· τὰς τοιέτας μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατηχεῖσθαί τε καὶ βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων. *Eos, qui ab eorum hæresi, qui Phryges dicuntur, conuertuntur, siue sint in clero, qui apud illos existimantur, siue maximi dicuntur; omnes eos cum omni studio catechizari seu initiari & baptizari ab ecclesiæ episcopis & presbyteris.*

ve *Cataphrygorum*. Concilium primum *Constantinopolitanum* [*a*] idem de *Montanistis*, *Eunomianis* & *Sabellinis* statuit. Concilium secundum *Arelatense* [*b*] addit *Photinianos*; & concilium *Trullanum* [*c*] *Manichaeos*, *Valentinianos*, *Marcionitas* & reliquos talium hæresium principes; hoc est, omnes, qui debita baptismi forma non essent baptizati. Haud alia erat via catholicæ ecclesiæ eos reconciliandi, quam vt instituerentur in vera fidei cognitione, primum vt catechumeni, & tunc impertirentur absolutione baptismi, qui hoc in casu eis tribuebatur, vtpote vero baptismo antea numquam donatis. Hæ diuersæ viæ erant

(*a*) Conc. Constantin. can. VII. Εὐνομιανοὺς μέν τοι, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστάς, τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανούς, τοὺς υἱοπατορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας· καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι, πάντας τοὺς ἀπ᾽ αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς χριστιανούς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους· εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἐμφυσᾷν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν· καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτούς, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν· καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν. *Eunomianos, qui in unam demersionem baptizantur; & Montanistas, qui heic dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui eumdem esse patrem & filium opinantur, vtrunque simul confundentes, & alia grauia & indigna faciunt: & alias omnes hæreses: quoniam heic multi sunt hæretici, & maxime qui ex regione Galatarum veniunt; quicumque ex his recte fidei adscribi volunt, vt Græcos admittimus: & primo quidem die ipsos christianos facimus; secundo catechumenos; deinde tertio exorcizamus, siue adiuramus ipsos, ter simul in faciem eorum & aures insufflando. Et sic eos catechizamus sine initiamus, & curamus, vt longo tempore versentur in ecclesia, & audiant scripturas; & tunc eos baptizamus.*

(*b*) Concil. Arelat. II. c. XVI. Photinianos, siue Paulianistas, secundum patrum statuta baptizari oportet.

(*c*) Concil. Trull. c. XCVI. vbi post verba canonis concilii Constantinop. sub litt. (a) anteced. adducta, ita pergitur: Καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντινιανούς, καὶ Μαρκιωνιστάς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις· καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας. *Quin etiam Manichaeos, & Valentinianos & Marcionistas, & singulos hæreticos oportet libellos facere & hæresin suam anathematizare, & Nestorium, & Eutychen, & Dioscorum & Seuerum, & reliquos talium hæresium principes, & qui eadem quæ illi sentiunt, & omnes prædictas hæreses: & sic fieri sancta communionis participes.*

reconciliandi pœnitentes hæreticos, pro diuersa circumstantiarum ratione diuersoque statu & conditione, in qua erant, quando corpori ecclesiæ sociari cupiebant.

§. IX.

Quænam conditiones in reconciliatione requisitæ eorum, qui ab ecclesia in hæresin vel schisma defecissent.

QVI in ecclesia baptizati & postea in hæresin vel schisma lapsi erant, eos reconciliandi non aliam reperimus initam rationem, quam communem & vulgatam rationem omnes reliquos pœnitentes reconciliandi cum manus impositione & precibus. Nam, vti supra adnotauimus, si primus baptismus validus esset, secundum baptismum nulli pœnitenti per modum absolutionis dari fas erat. Sed tamen duriores quidam labores & seueriores conditiones istiusmodi apostatis & desertoribus sæpenumero imponebantur, antequam ad pacem ecclesiæ eis permitteretur reditus. Si antesignani essent & propugnatores hæresis, qui alios errori & factioni implicauerant: communiter requirebatur, vt deceptam a se multitudinem reducerent, priusquam perfectam obtinerent absolutionem. Sic de *Marcione* obseruat TERTVLLIANVS [d], ita eum pacem recepturum fuisse, si ceteros quoque, quos perditioni erudisset, ecclesiæ restitueret; idque se facturum promisisse, sed morte esse præuentum. Similem obseruationem de *Trophimi*, vnius ex tribus episcopis, qui illegitimam *Nouatiani* ordinationem, episcopum contra *Cornelium* eum constituendo peregerant, & hoc ipso ingens ecclesiæ *Romanæ* conflarant schisma, reditu ad ecclesiam habet CYPRIANVS, receptionem illius hunc in modum commemorans [e]: *Quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeunte nunc ad ecclesiam Trophimo, & satisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem pristinum confitente; & fraternitatem, quam nuper abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione reuocante, auditæ sunt eius preces; & in ecclesiam domini non tam Trophimus, quam magnus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admissus est: qui omnes regressuri ad ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo*

(d) Tertull. de præscript. c. XXX. Ita pacem recepturus, si ceteros quoque, quos perditioni erudisset, ecclesiæ restitueret, morte præuentus est.

(e) Cyprian. epist. LII, al. LV. ad Antonian. pag. 105. (pag. 244. edit. Amstelod. MDCC.)

phimo

phimo comitante venissent. Tractatu ergo illic cum collegis plurimis habito, susceptus est Trophimus; pro quo satisfaciebat fratrum reditus & restituta multorum salus: sic tamen admissus est Trophimus, vt laicus communicet, non quasi locum sacerdotis vsurpet. Interdum ab eis requirebatur tamquam absolutionis eorum conditio, vt factionis suæ reliquias detegerent. Cuius rei exemplum nobis exhibet AVGVSTINVS in inita a se ipso ratione tractandi *Victorinum* hypodiaconum, qui ad sectam *Manichæam* transfugerat. Quando hic AVGVSTINVM rogabat, posteaquam se *Manichæorum* auditorem fuisse confessus erat, vt se in viam veritatis doctrinæ catholicæ reuocaret restitueretque in ecclesiæ communionem, AVGVSTINVS admittere eum recusabat, nisi proderet [*], quotquot nosset eodem infectos errore. Interdum errores suos anathematizare & scripto edito eiurare iubebantur. Concilium *Nicænum* hanc conditionem [*f*] a *Nouatianis*; concilium *Gangrense* [*g*] ab *Eustathianis*; concilium secundum *Arelatense* [*h*] a *Nouatianis*; & concilia *Africana* [*i*] a *Donatistis* exigebant. Concilium *Laodicenum* [*k*] idem a *Nouatianis*, *Photinianis* & *Tessaradecatitis*; et concilium generale *Constantinopolitanum* [*l*] a *Macedonianis*, *Sabbatianis*, *Arianis*, *Nouatianis* & *Tessaradecatitis* requirebat. Interdum non tantum errorem condemnare & rectæ fidei doctrinæ subscribere, sed iusiurandum quoque interponere, maioris confirmationis gratia, de-

(*) Vid. Augustin. epist. LXXIII. tot.

(*f*) Concil. Nicæn. c. VIII. *πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, κ. τ. λ. Ante omnia autem hoc in scriptis ipsos profiteri conuenit, cetera.*

(*g*) Concil. Gangrens. in procem. (tom. II. concil. p. 416.) *εἰ δὲ μετανοήσειεν, καὶ ἀναθεματίζοιεν ἕκαστον τούτων τῶν κακῶς λεχθέντων, δεκτοὺς αὐτοὺς γίνεσθαι. Quod si per pœnitentiam condemnauerint omnia hæc, quæ male senserunt, tamquam a se non bene prolata, acceptabiles fiant.*

(*h*) Concil. Arelat. II. c. IX. Nouatianum in communionem recipi non debere, nisi susceptæ pœnitentiæ credulitate præteritum damnet errorem.

(*i*) Cod. Afric. can. LVII. *ἀναθεματιζομένε τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἀναδεχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἐκκλησίαν κ. τ. λ. Anathematizato nomine erroris recipiantur per manus impositionem in vnam ecclesiam, cetera.*

(*k*) Concil. Laodic. can. VII. cit. §. VII. sub litt. (t) pag. 221.

(*l*) Concil. Constantinop. I. c. VII. ibid. sub litt. (n).

bebant. Quomodo, perhibente SOCRATE [m], *Constantinus Arium* facere adegit, tametsi ille per fraudem & simulationem illud præstitit. Hæc cautio erat, quam ecclesia adhibebat maxime in caussa apostatarum hæreticorum, vt eorum sinceritatem in reuocandis erroribus exploratam haberet ante, quam eos in communionem suam denuo reciperet, aut indulgeret illis absolutionem.

§. X.

De tempore absolutionis.

VNVM superest, sub hoc capite notandum, quod est vsitatum tempus absolutionis. Hoc videtur adfixum fuisse in ordinariæ disciplinæ cursu ad diem, quo passus, vel potius ad diem, quo proditus fuit seruator noster. Ita enim AMBROSIVS diserte ait, pœnitentiam in ecclesia relaxari, hoc est, pœnitentibus absolutionem impertiri consueuisse, die [n], quo dominus sese pro nobis tradiderit. In ecclesia *Romana* tempore *Innocentii* [o] eadem obtinebat consuetudo absoluendi pœnitentes feria quinta vltimæ ante pascha hebdomadis, nisi infirmitas aliqua intercederet & vita pœnitentium periclitaretur. Tunc enim quolibet tempore reconciliari potius poterant, si necessitas id exigeret, quam vt sine communionis beneficio decederent. Hoc ipso etiam tempore vel circa illud impera-

(m) Socrat. lib. I. c. XXXVIII. ὁ βασιλεὺς ἀπόπειραν Ἀρείου ποιήσασθαι βουληθεὶς, ἐπὶ τὰ βασίλεια αὐτὸν μεταπέμπεται, ἠρώτα τε εἰ τοῖς ὅροις στοιχεῖ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· ὁ δὲ ἑτοίμως μηδὲν μελλήσας, ἐπὶ αὐτῷ ὑπέγραψε τὰ περὶ τῆς πίστεως ὁρισθέντα σοφισάμενος· καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς θαυμάσας, καὶ ὅρκον ἐπέφερεν· ὁ δὲ καὶ τοῦτο σοφιζόμενος ἐποίει. κ.τ.λ. *Imperator quum Arii periculum facere vellet, eum in palatium accitum interrogauit, num decretis Nicænæ fidei consentiret? Ille nihil cunctatus, alacri animo coram imperatore subscripsit ea, quæ de fide in concilio statuta fuerant, callide ludificatus. Quumque imperator admiratione captus, iureiurando insuper eum adigeret, ille per fraudem & simulationem illud etiam præstitit.*

(n) Ambros. epist. XXXIII. ad Marcellin. sororem. Erat dies, quo dominus sese pro nobis tradidit, quo in ecclesia pœnitentialia relaxantur.

(o) Innocent. epist. I. ad Decent. c. VII. Pœnitentia, si nulla interueniat ægritudo, *quinta feria* ante pascha remittendum Romanæ ecclesiæ consuetudo demonstrat, &c.

Vid. Hieronym. epist. XXX. epitaph. Fabiolæ c. I. extremo. Quis hoc crederet --- vt errorem publice fateretur, &, tota vrbe spectante Romana, *ante diem pascha* staret in ordine pœnitentium, cetera.

tore;

tores (in imitationem fortaſſis huius conſuetudinis eccleſiæ), ciuiles ſuas abſolutiones ſiue indulgentias, vt vocabant, promulgare ſolebant, quibus in celebritate paſchali veniam indulgebant omnibus, qui propter crimina ſua carceribus detinebantur, exceptis quibuſdam, qui atrociora & venia prorſus indigna ſcelera commiſerant. Hæc conſuetudo primum a *Valentiniano* inducta, & a *Theodoſio* & ſequentibus imperatoribus continuata eſt, qua de re integer titulus habetur in codice *Theodoſiano* [*p*], vt aliorum ſcriptorum, qui de ea loquuntur, in præſenti ne faciamus mentionem. Monachi, qui pro *Eutyche* epiſtolam petitoriam ad concilium *Epheſinum* ſecundum [*q*] ſcripſerant, ad vtramque conſuetudinem ſacram & ciuilem reſpiciunt. *Superuenit*, inquiunt, *& ſalutaris paſſionis dies & ſacra nox & reſurrectionis feſtiuitas, in qua quidem & plurimis peccatoribus a ſanctis patribus noſtris damnationes ſoluuntur, verum & ab imperatoribus criminalia reis vincula relaxantur*, cetera. Vt adeo hoc præcipuum tempus fuerit dimittendi tam ciuilium quam eccleſiaſticorum criminum reos, & reſpectu vtrorumque dimiſſio (pro natura rei, vel in ciuili vel eccleſiaſtico ſenſu) dicta ſit abſolutio ſiue indulgentia.

§. XI.

Quemadmodum eccleſia quoſdam pœnitentes abſoluerit, ſiue in communionem reſtituerit poſt mortem.

CONSIDERAVIMVS hactenus modum & circumſtantias abſolutionis, quatenus omnium ordinum pœnitentibus, dum viuerent, data fuit. Præter hanc autem alia pœnitentes abſoluendi hominesque in communionem poſt mortem recipi-

(*p*) Cod. Theodoſ. lib. IX. tit. XXXVIII. de indulgentiis criminum leg. III. IV. ſeqq.

(*q*) Acta ſynod. Epheſ. in act. I. Vid. concil. Chalcedon. tom. IV. concilior. p. 277. *ἐπέστη καὶ ἡ τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρα, καὶ νὺξ ἱερά, καὶ ἡ τῆς ἀναστάσεως ἑορτή, καθ' ἣν λύεται μὲν τοῖς πλείστοις τῶν ἡμαρτηκότων τὰ ἀπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐπιτίμια, λύεται δὲ παρὰ τῶν βασιλευόντων ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τὰ δεσμὰ τοῖς ὑπευθύνοις, κ.τ.λ.* Vid. aliud illiuſmodi exemplum ex concilio Berytenſi ibid. p. 642. Ὁ *ἀρχιεπίσκοπος διὰ τὴν ἑορτὴν ἀπέλυσεν αὐτοὺς τῆς ἀκοινωνησίας ἐπὶ τῷ ὅρῳ τούτῳ, ἐπὶ τῷ μὴ ἐξελθεῖν Ἀντιόχειαν κ.τ.λ.* *Qui archiepiſcopus propter feſtiuitatem ab excommunicatione eos abſoluit, ſub ea tamen definitione, vt non excederent Antiochia, cet.*

endi ratio ſpectanda nobis eſt. Accidebat enim nonnumquam, vt vere pœnitentes & boni homines morerentur, excommunicationis vinculis nondum laxati, adeoque extra viſibilem eccleſiæ communionem conſtituti. Id quod fieri poterat duplici modo. 1.) Si pœnitentes ſubito morerentur, dum in pœnitentiæ actione naui eſſent & induſtrii; vel peregre agerent, vbi ſacerdotem, qui ſibi formalem abſolutionem impertiret, nanciſci non poterant. 2.) Si innocentes homines, a magna quadam & valida factione oppreſſi & iniuſte excommunicati, nec vnquam in externam eccleſiæ communionem, ob adfligentem eos potentiam, recepti eſſent. In vtramque partem eccleſia inuenerat remedia, vtendo quibuſdam cærimoniis admittendi eos in communionem, vel potius declarandi, eos eſſe in communione poſt mortem. Pœnitentibus, qui ſubita atque improuiſa morte abripiebantur, dum ſollicite agerent pœnitentiam, prouiſum erat, vt, non obſtante iſto caſu fortuito, tractari deberent tamquam in communione eccleſiæ defuncti, etſi formali reconciliatione orbati. Hanc in rem decretum [r] in concilio *Carthaginenſi* quarto factum legimus: *Pœnitentes, qui attente leges pœnitentiæ exſequuntur, ſi caſu in itinere vel in mari mortui fuerint, vbi eis ſubueniri non poſſit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.* Et concilium *Vaſenſe* ſecundum [s] canonem habet eiuſdem argumenti; & ſpecialius adhuc definientem: *Horum, qui pœnitentia accepta, in bonæ vitæ curſu ſatisfactoria compunctione viuentes, ſine communione inopinato nonnumquam tranſitu in agris aut itineribus præueniuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera ac deinceps memoriam eccleſiaſtico adfectu proſequendam: quia nefas eſt, eorum commemorationes excludi a ſalutaribus ſacris, qui ad eadem ſacra fideli adfectu contendentes -- abſque ſacramentorum viatico intercipiuntur, quibus fortaſſe nec ſacerdos abſolutiſſimam abſolutionem denegandam putaſſet.* Eccleſiæ quidem *Romanæ* praxis alia erat tempore *Leonis* pontificis, vti e quibuſdam ipſius epiſtolis [t] apparet: At enim illi-

(r) Concil. Carthagin. IV. can. LXXIX.

(s) Concil. Vaſenſe II. can. II.

(t) Leo epiſt. XC. al. XCII. ad Ruſtic. cap. VI. (Inquiſit. VIII. apud Labb. tom. III. concil. p. 1407.) De his, qui animo iam deficientes pœnitentiam accipiunt, & ante communionem moriuntur. Reſponſio. Horum cauſſa Dei

us

us praxis fere singularis erat. Plerique enim omnes contrarium tuebantur, propendentes in humaniorem lenioremque sententiam pro istis pœnitentibus, qui inopinato sine reconciliatione decederent. Quod a patribus concilii *Toletani* vndecimi obseruatum est, qui proinde hac de re decreuerunt in hunc modum [*u*]: *De his, qui accepta pœnitentia, antequam reconciliarentur, ab hac vita recesserint, quamquam diuersitas praeceptorum de hoc capitulo habeatur: illorum tamen nobis sententia placuit, qui multiplici numero de huiusmodi humanius decreuerunt, vt & memoria talium in ecclesia commendetur, & oblatio pro eorum delicto a presbyteris recipiatur.* Quod ad eos attinet, qui potentis alicuius factionis ope excommunicati erant, ratio restituendi eos externæ ecclesiæ communioni post mortem in eo consistebat, vt nomina eorum diptychis ecclesiæ inscriberentur, (quemadmodum THEODORETVS [*w*] *Atticum* in caussa *Chrysostomi* fecisse dicit) quod satis erat, ad restituendum eos post mortem communioni & societati fidelium. Hactenus de circumstantiis & cærimoniis in antiqua absolutionis ratione obseruatis.

iudicio reseruanda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus vsque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non possumus. Epist. LXXIX. al. XCI. ad Theodor. Si aliquis eorum, pro quibus domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo, a munere indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquam ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit: quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit.

(*u*) Concil. Toletan. XI. c. XII.

(*w*) Theodoret. lib. V. c. XXXIV. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης, οὐ πρότερον οἱ τῆς ἑσπέρας ἐπίσκοποι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῇ ἕῳ, καὶ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ καὶ τῇ Θράκῃ τὴν κοινωνίαν ἠσπάσαντο, ἕως ἐκείνου τοῦ θεσπεσίου ἀνδρὸς τοὔνομα τοῖς τεθνεῶσιν ἐπισκόποις συνέταξαν· καὶ Ἀρσάκιον μὲν, ὃς μετ' ἐκεῖνον ἐγένετο, προσρήσεως οὐκ ἠξίωσαν· Ἀττικὸν δὲ, τὸν Ἀρσακίου διάδοχον, πολλάκις μὲν πρεσβευσάμενον, πολλάκις δὲ τῆς εἰρήνης τυχεῖν ἀξιώσαντα, χρόνῳ ὕστερον ἐδέξαντο τὴν προσηγορίαν γράψαντα. *Post mortem magni doctoris orbis terrarum (Ioannis), occidentales episcopi, episcoporum Aegypti & Orientis, & Bospori ac Thraciæ communionem non prius admiserunt, quamdiu illius viri nomen vna cum reliquis fato functis episcopis consignassent. Et Arsacium quidem, qui post illum ordinatus est, ne salutare quidem dignati sunt. Atticum vero Arsacii successorem, qui multas ad ipsos legationes miserat, & pacem cum ipsis habere postulauerat, tandem susceperunt, postquam is nomen illius in sacras tabulas retulisset.* Vid. concil. Constantinop. sub Menna act. V. de Leone, Ephemio & aliis.

LIBRI DECIMI NONI
CAPVT TERTIVM
DE MINISTRO DISCIPLINAE ECCLESIASTICAE, ET SPECIATIM DE MINISTRO ABSOLVTIONIS.

§. I.
Omnis disciplinæ potestas præcipue episcopi manibus tradita.

VNVM tantum restat examinandum hac in re, quod ad disciplinæ exercitium in praxi ecclesiæ pertinet; nimirum quibus manibus administrata fuerit disciplina ecclesiastica? Quis vulgo habuerit spiritualis huius gladii potestatem? Et quis in specie minister absolutionis fuerit? Disciplinæ potestatem præcipue episcopi manibus fuisse concreditam, vti reliqua officia ecclesiæ vniuersa, res incontrouersa est & ex integra antecedente historia & enarratione praxis ecclesiæ apparet. Nam canones semper loquuntur de episcopo, ad minimum vt coniuncto cum senatu suo ecclesiastico, hoc est presbyterio, tamquam qui peccatores ab ecclesia auellat imponatque eis pœnitentiam; & deinde examinet eorum profectus, & tum vel proroget eorum pœnitentiam, vel pro sua indulgentia moderetur; & denique admittat eos ad communionem ecclesiæ per absolutionem.

§. II.
Hæc multis in casibus presbyteris per generale quoddam vel speciale mandatum commissa.

ET hæc, quatenus episcopus eam poterat administrare, ipsi soli reseruari pro ipsiusque arbitrio exerceri poterat. Quoniam autem necessitates ecclesiæ multis in casibus requirebant, vt huius negotii pars ad alios deuolueretur, nec episcopus per se ipse id totum indigentibus omnibus administrare valebat; propterea presbyteri, tamquam apti eius adiutores, in huius rei societatem adsciscebantur. Hi generale mandatum habebant magnam indulgentiam, siue absolutionem baptismi, eucharistiæ, verbi ac doctrinæ conferendi omnibus eius indigis.

Et

Et licet eorum poteſtas in publicæ diſciplinæ exercitio & in finali publicorum pœnitentium reconciliatione per manus impoſitionem & preces paullo magis circumſcripta eſſet; intermedia tamen manus impoſitio, pœnitentibus in quotidiano exercitio dari ſolita, ſæpius illis committebatur. Et concedente epiſcopo vltimam reconciliationem publicis pœnitentibus vel publice in eccleſia impertiri poterant, vel priuatim domi, ſi qua neceſſitas & imminentis mortis formido celeriorem abſolutionem exigeret. Hoc ex ipſis illis canonibus manifeſtum eſt, qui poteſtatem presbyterorum in reconciliandis publicis pœnitentibus reſtringunt, eamque ſoli epiſcopo reſeruant. Nam haſce limitationes & exceptiones admittunt. Concilium *Carthaginenſe* ſecundum duos habet canones, qui rem inter eos ita diuidunt. Vnus [*a*] ait: *Reconciliare quempiam in publica miſſa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.* Alter autem ſtatim ſubiungit [*b*]: *Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari diuinis altaribus petierit, ſi epiſcopus abſens fuerit, debet vtique presbyter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem eius præcepto reconciliare.* Et concilium *Carthaginenſe* tertium [*c*], *Presbyter*, inquit, *inconſulto epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente epiſcopo & neceſſitate cogente.* Concilium *Arauſicanum* primum [*d*] ſimile decretum fecit de reconciliandis pœnitentibus, in hæreſi baptizatis: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent; ſi deſit epiſcopus, a presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placet.* Et concilium *Epaonenſe* [*e*] eiuſdem argumenti canonem habet: *Presbyter propter ſalutem animarum, quam in cunctis optamus deſperatis & in lecto decumbentibus hæreticis, ſi conuerſionem ſubitam petant, chriſmate ſubuenire permittimus. Quod etiam omnes conuerſuri, ſi ſani ſunt, ab epiſcopo nouerint expetendum.* Et hoc antiquæ eccleſiæ regulæ conforme eſſe, ex DIONYSII, antiſtitis eccleſiæ *Alexandrini*, epiſtola apud EVSEBIVM [*f*] apparet. Ibi enim ille dicit, dediſſe ſe presbyteris in mandatis,

(*a*) Concil. Carthag. II. c. III.
(*b*) Ibid. can. IV.
(*c*) Concil. Carthagin. III. c. XXXII.
(*d*) Concil. Arauſic. I. can. II.
(*e*) Concil. Epaonenſ. can. XVI.
(*f*) Apud Euſebium lib. VI. c. XLIV. *ἐντολῆς δὲ ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης, τοὺς ἀπαλ-*

vt

vt morituris, si peterent, & maxime si antea postulassent, veniam indulgerent, quo bonæ spei pleni ex hac vita migrarent.

§. III.

Et diaconis quoque.

NEQVE hoc mandatum & licentia solis presbyteris, sed diaconis etiam dabatur. Nam vti veniam habebant dandi hominibus absolutionem baptismatis, si summa id exigeret necessitas; ita auctoritate quoque impertiti erant dandi pœnitentibus reconciliatoriam absolutionem, si quidem consimilis id postularet ratio. Ita enim concilium *Illiberritanum* videtur rem determinare, quando canone quodam [g] ita statuit: *Apud presbyterum, si quis graui lapsu in ruinam mortis inciderit, placuit pœnitentiam agere non debere, sed potius apud episcopum: cogente tamen infirmitate, necesse est presbyterum communionem præstare debere, & diaconum, si ei iusserit sacerdos.* Planius hoc a CYPRIANO [h] traditur, qui ait: *Si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint* (pœnitentes); *non exspectata præsentia nostra, apud presbyterum quemcumque præsentem, vel si presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possunt; vt manu eis in pœnitentia imposita, veniant ad dominum cum pace.* Manifestum quoque est, clerum partem aliquam cum episcopo habuisse in solemnioribus absolutionibus: quia CYPRIANVS [i] sæpe de quibusdam temerariis & incautis hominibus queritur, qui eucharistiam sibi dari cupe-

καταλυομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ καὶ πρότερον ἱκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται.

(g) Concil. Illiberritan. can. XXXII.

(h) Cyprian. epist. XIII. al. XVIII. p. 40. (p. 197. edit. Amstelod. MDCC.) Vid. epist. XIV. al. XIX. ad cler. p. 41. (p. 198.) Quoniam significastis quosdam immoderatos esse, & communicationem accipiendam festinanter vrgere; & desiderastis in hac re formam a me vobis dari: satis plene scripsisse me ad hanc rem proximis litteris ad vos factis credo, vt --- si premi infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologesi facta, & manu eis a vobis in pœnitentia imposita cum pace a martyribus sibi promissa ad dominum remittantur.

(i) Cyprian. epist. X. al. XVI. p. 37. (p. 195.) Nondum manu eis ab episcopo imposita, eucharistia illis datur &c. Epist. XI. al. XV. p. 34. (p. 193.) Ante manum ab episcopo & clero in pœnitentiam impositam &c. Epist.

rent

rent, antequam ſolemnem manus impoſitionem ab epiſcopo & clero in reconciliatoria abſolutione accepiſſent.

§. IV.

Quatenus & quo ſenſu abſolutio dici poſſit a laicis danda.

QVEMADMODVM autem presbyteri & diaconi nihil faciebant ſeorſim hac in re fine epiſcopo, ſed vel coniunctim cum eo, vel ex eius auctoritate & permiſſu: ita multo minus hæc poteſtas laicis committebatur. Tantum, vrgente extrema aliqua neceſſitate, nonnulli canones permittunt catechumeno baptiſmum (qui genus quoddam abſolutionis, vti audiuimus antea, eſſe credebatur) ab homine laico potius dari, quam vt ille ſine baptiſmo decederet. Hoc ex decreto, in concilio *Illiberritano* facto, manifeſtum eſt, quod habet [*k*]: *Placuit peregre nauigantes, aut ſi eccleſia in proximo non fuerit, poſſe fidelem, qui lauacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus, baptizare in neceſſitate infirmitatis poſitum catechumenum* &c. Et dicta TERTVLLIANI, HIERONYMI, AVGVSTINI pluriumque aliorum, quæ in alio libro congeſſimus [*l*], non fuiſſe hoc ſingularem iſtius concilii opinionem, demonſtrant. Quod ad alterum attinet ſacramentum, non legimus, ſiue diaconum ſiue laicum conſecrandi illud habuiſſe veniam; vtpote quod presbyterorum tantum erat officium. Neque laicis licebat vel panem vel calicem iam conſecratum publice exhibere populo: diaconorum enim hoc erat. Attamen, exigente ſumma neceſſitate, laicus portare poterat & priuatim diſtribuere conſecratum panem & vinum morientibus, & eatenus partem habere in eius abſolutione. Quemadmodum videre eſt ex celebri illa hiſtoria, quam ex DIONYSIO ALEXANDRINO refert EVSEBIVS [*m*] de quodam *Serapione*, qui euchariſtiam tranſmiſſam ſibi a ſacerdote datamque per manus ſerui eius acceperit. Sed iuſta eſt animaduerſio, quam hanc in rem habet IOANNES FELLIVS [*n*], epiſco-

XII. al. XVII. p. 39. (p. 197.) Nec ad communicationem venire quis poſſit, niſi prius illi ab epiſcopo & clero manus fuerit impoſita &c.

(*k*) Concil. Illiberrit. can. XXXVIII.

(*l*) Scholaſt. Hiſt. of Lay-Baptiſm, par. I. chap. I. n. 8. &c.

(*m*) Euſeb. lib. VI. c. XLIV. Vid. cap. I. §. III. ſub litt. (d) pag. 195. vbi tota hiſtoria plenius recitatur.

(*n*) Fell. not. in Cyprian. epiſt. XVIII. p. 40. (p. 197. edit. Amſtelod. MDCC.)

pus noſtras, *Quacumque neceſſitas*, inquiens, *cogit, etiam illa defendit. Nota eſt hiſtoria apud* EVSEBIVM *euchariſtiæ per puerum Serapioni tranſmiſſæ: nemo tamen dixerit, fas eſſe pueris ſacra illa myſteria diſtribuere.* Eamdem rationem valere putat pro reconciliatione pœnitentium per diaconos in extrema infirmitatis neceſſitate facta, quod extra ordinem id fuerit; neque conſequentia ex neceſſitate & caſibus extraordinariis formanda ſit in fraudem ſtatarum regularum & conſuetudinum eccleſiæ. Si qui accepti mandati limites migrarent, & vel excommunicarent vel abſoluerent ſine poteſtate, ipſi cenſuræ eccleſiaſticæ ob iſtam vſurpationem obnoxii erant, & eccleſia omnes iſtiusmodi illegitimos actus auctoritate ſua & arbitratu reſcindere poterat. Hinc quum concilium *Epheſinum Neſtorium* & *Cæleſtium*, ob hæreſin ſuam officio pulſos, ad ſtatum laicorum reduxiſſet, declarabat, omnem ſacerdotis functionem ſe illis adimere, per quam aliquibus vel nocere vel prodeſſe [*o*], hoc eſt, eos excommunicare vel abſoluere, poſſent. Et quum *Neſtorius* poſtea nonnullos clericos, quod recte ſentirent, ſacerdotio prohibere auſus eſſet, ſynodus iſtum eius actum nullum & irritum pronuntiabat, ſacerdoteſque ita depoſitos [*p*] in ſtationem priſtinam reſtitui iubebat. Et ab altera parte, quum *Neſtorius* & qui cum eo conſpirabant, in communionem & gradum eos reſtituere conati eſſent, quos ſynodus condemnarat, declarabat ſynodus [*q*], nihil eos profeciſſe, ſed manere & eſſe nihilo

(*o*) Concil. Epheſin. in epiſt. encyclica. concil. tom. III. p. 804. *οὕς τινας δόγματι κοινῷ ἡ ἁγία σύνοδος πάσης μὲν ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀλλοτρίους ἐποίησε, πᾶσαν δὲ αὐτῶν ἐνέργειαν ἱερατικὴν περιεῖλε, δι' ἧς ἠδύναντο βλάπτειν ἢ ὠφελεῖν τινάς. Quos ſancta ſynodus communi decreto ab omni eccleſiaſtica communione alienos eſſe ſtatuit, & omnem ſacerdotii functionem illis ademit, per quam aliquibus vel nocere vel prodeſſe poterant.*

(*p*) Concil. Epheſin. can. III. *Εἰ δέ τινες καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἢ χώρᾳ κληρικῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων τῆς ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν, ἐδικαιώσαμεν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολαβεῖν βαθμόν. Si qui clerici in ſingulis vrbibus aut regionibus a Neſtorio & cum eo conſpirantibus, ſacerdotio prohibiti ſunt, quod recte ſentirent, iuſtum putauimus, hos quoque proprium gradum recipere.*

(*q*) Ibid. can. V. *ὅσοι δὲ ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου, ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, καὶ τούτοις ἀκανονίστως κατὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀδιαφορίαν αὐτοῦ ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες ἀποδοῦναι ἐπειράθησαν ἢ πειραθεῖεν κοινωνίαν, ἢ βαθμόν, ἀνωφελήτους εἶναι, καὶ μένειν καὶ τούτους, καὶ εἶναι ἀ-*

minus

minus depositos. Quod ipsum ostendit, nec laicos nec clericos, ad statum reductos laicorum, per statas disciplinæ regulas in ecclesia vllam soluendi vel ligandi habuisse potestatem. Atque hoc certus episcopus *Theodosio* iuniori, quum a quodam monacho excommunicatus esset, declarauit, vti auctor est THEODORETVS [r]. Bonus imperator magna sollicitudine adficiebatur ex eo, quod iniustæ licet excommunicationi subesset, vtpote per illegitimam auctoritatem contra se pronuntiatæ, negabatque se prius cibum sumturum, quam vinculis solutus esset. Idcirco vnum e familiaribus ad episcopum mittebat, rogans, vt mandaret ei, qui ligauerat, vt vinculum demeret. Quumque episcopus respondisset, non a quouis vinculum accipi oportere, solutumque eum esse renuntiasset, solutionem non admittebat, donec is, qui ligauerat, non sine multo labore quæsitus, communionem restituisset. Responsum episcopi hoc in casu omnino recte se habebat; imperator autem vtpote vir religiosus in eo acquiescere non poterat. Agnoscebat fortassis, se monacho iniuriam aliquam intulisse, adeoque ei esse satisfaciendum priuatamque veniam rogandam, secundum regulam a seruatore nostro præscriptam: *Si*

δὲν ἧττον καθῃρημένους ἐδικαιώσαμεν. *Quicunque autem ob turpia gesta sunt a synodo condemnati, vel a propriis eorum episcopis, quibus præter canones Nestorius, qui nullum rerum discrimen habebat, & qui cum illo eadem sentiunt, restituere conati sunt gradum vel communionem, aut conabuntur; istos censuimus nihil profecisse, & manere & esse nihilominus depositos.*

(r) Theodoret. lib. V. c. XXXXII. Ἀνήρ τις ἀσκητικὸν μὲν ἀσπαζόμενος βίον, θρασυτέρᾳ δὲ χρώμενος γνώμῃ, προσελήλυθε τῷ βασιλεῖ περί τινος δεόμενος· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δράσας πολλάκις οὐκ ἔτυχε, τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτὸν κοινωνίας ἐκώλυσε, καὶ τὸν δεσμὸν ἐπιθεὶς, ὑπεχώρησεν· ὁ δὲ πιστότατος βασιλεὺς, παραγενόμενος εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τοῦ καιροῦ καλοῦντος εἰς εὐωχίαν, καὶ τῶν συσσίτων παρόντων, οὐκ ἔφη πρὶν λυθῆναι τὸν δεσμὸν, μετασχεῖν τροφῆς· καὶ τούτου δὴ ἕνεκα πρὸς τὸν ἀρχιερέα τὸν οἰκειότατον ἔπεμψε, παρακαλῶν ἐπιτρέψαι τῷ δεδωκότι τὸν δεσμὸν διαλῦσαι· τοῦ δὲ ἐπισκόπου φήσαντος μὴ χρῆναι παρὰ παντὸς ὁτιοῦν δέχεσθαι τὸν δεσμὸν, καὶ δεδηλωκότος ὡς λέλυται, οὐκ ἐδέξατο τὴν λύσιν, ἕως ὁ δήσας σὺν πολλῷ τῷ πόνῳ ζητηθεὶς, τὴν κοινωνίαν ἀπέδωκεν. *Vir quidam professione monachus, sed animo audacior, ad imperatorem accessit, vt aliquid ab eo postularet. Quod quum sæpius frustra fecisset, tandem imperatori ecclesiastica communione interdixit, iniectoque vinculo discessit. Verum fidelissimus imperator ad palatium reuersus, quum iam tempus instaret conuiuii, & adessent conuiuæ, negauit se prius cibum sumturum, quam vinculis solutus esset. Atque idcirco &c.*

munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris, fratrem tuum habere aliquid contra te; omitte illic munus tuum coram altari & abi: primum reconciliator fratri tuo, & tunc, vbi veneris, offer munus tuum. In hoc casu quilibet potestatem habet remittendi peccata fratri suo, iuxta ac admonendi & instituendi eum & orandi pro eo, quæ sunt priuatæ & remotæ reconciliandi cum altari viæ. De hisce AVGVSTINVS [s] loquitur, conuenienter illi præcepto apostoli Col. III, 13. *Condonantes vobis mutuo, si quis aduersus aliquem habuerit querelam. Sicut & Christus condonauit vobis, ita & vos.* „Inuicem nobis, inquit, delicta donemus, & pro nostris „delictis inuicem oremus, atque ita quodammodo pedes no„stros lauemus. Nostrum est, donante ipso ministerium cari„tatis & humilitatis adhibere: illius est exaudire, ac nos ab „omni peccatorum contaminatione mundare per Christum, „& in Christo, vt quod aliis etiam dimittimus, hoc est in ter„ra soluimus, soluatur & in cælo„. Hæc tam necessaria christiani officii pars est, vt nemo hanc rationem soluendi fratrem suum prætermittere possit, nisi peccata sua a Deo retineri velit. *Nam si remiserimus hominibus suos lapsus, remittet etiam nobis pater ille noster cælestis. Sin autem non remiserimus hominibus ipsorum lapsus: nec pater noster remittet nobis offensas nostras.* Quæ in verba quidam ex veteribus [t] obseruat, quod tanto grauius ipsi nectamur in peccatis nostris, si alterius vincula soluere recusemus. Neque quidquam inter patres vsitatius est, quam vt dicant, quod homines sese ipsi ligent, vel ligentur ab aliis, si illos offendant, nec vmquam petant veniam: Et quod semetipsos vel alios soluant peccatis vel dando eleemosynam, vel conuertendo peccatores, vel orando pro illis, vel condonan-

(s) Augustin. tract. LVIII. in Ioan. tom. IX. pag. 164. (pag. 401. edit. Basil. MDLXIX.)

(t) Sedulius carm. paschal. lib. II. biblioth. patr. tom. VIII. p. 665.

Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
Nos quoque laxemus, proprii nam cautio verbi
Spondentes manifesta tenet, grauiusque soluti
Nectimur, alterius si soluere vincula negemus.
Incipietque prius decies millena talenta
Dimittens dominus, si nos adfligere propter
Denarios centum conseruum senserit vllum,
Tradere confestim tortoribus: cetera.

do

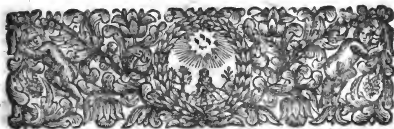
do eorum aduersus se peccata. Cum respectu ad rationem ligandi alterum [u] AVGVSTINVS ait: *Coepisti habere fratrem tuum* (in te peccantem) *tamquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iuste adliges, vide. Nam iniusta vincula diminuit iustitia.* Quod ad rationem soluendi attinet, ORIGENES septem modos recenset, quibus christianus remissionem peccatorum obtinere possit, quorum quinque manifesto priuatae priuati hominis actiones sunt. „Audisti, inquit [x], quanta sint in lege sacrifi„cia pro peccatis, audi, nunc quantae sint remissiones pecca„torum in euangeliis. Est ista prima, qua baptizamur in re„missionem peccatorum. Secunda remissio est in passione „martyrii. Tertia est, quae pro eleemosyna datur. Dicit e„nim saluator: *Verumtamen date eleemosynam, & ecce omnia mun„da sunt vobis.* Quarta nobis fit remissio peccatorum per hoc, „quod & nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim „dicit ipse dominus & saluator noster, *quia si dimiseritis fratri„bus vestris ex corde peccata ipsorum, & vobis remittet pater vester:* et „sicut in oratione nos dicere docuit, *Remitte nobis debita nostra, „sicut & nos remittimus debitoribus nostris.* Quinta remissio pecca„torum est, quum conuerterit quis peccatorem ab errore viae „suae, saluat animam eius a morte, & cooperit multitudinem „peccatorum. Sexta quoque fit remissio per abundantiam ca„ritatis, sicut & ipse dominus dicit: *Amen dico, remittuntur ei „peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et apostolus dicit: *Caritas „cooperit multitudinem peccatorum.* Est adhuc & septima, licet du„ra & laboriosa, per poenitentiam remissio peccatorum, quum „lauat peccator in lacrimis stratum suum, & fiunt ei lacrimae „suae panes die & nocte, & quum non erubescit sacerdoti do„mini indicare peccatum suum & quaerere medicinam„. Prima & vltima remissio, baptismus videlicet & poenitentia, sunt publici actus, in quibus sacerdotis ministerium intercedit: Reliquae autem omnes, martyrium, eleemosynae, condonatio iniuriarum, conuersio peccatorum, & abundantia amoris in

(u) Augustin. de verbis domin. serm. XVI. c. IV. (tom. X. pag. 70. edit. Basil. MDLXIX.)

(x) Origen. homil. II. in Leuitic. tom. I. pag. III. (pag. 67. fin. p. 68. edit. Paris. MDCIIII.)

 Deum,

Notandum, duos sequentes sermones primum in ecclesia cathedrali Vintoniæ *habitos, & deinde aliquam eorum partem* Walthami *in visitatione ecclesiastica ad d. 24. Sept. MDCCXVI recitatam esse. Hæc ipsa pars tali charactere [,,] signata heic exhibetur, curiositati eorum gratificandi caussa, qui eam solam partem publice audiuerunt, quæ initium prioris & clausula posterioris sermonis fuit.*

APPENDIX.

Sermo Prior.

Ioan. XX, 23.

Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

QVAMQVAM doctrina de miniſteriali ab„ſolutione, ſeu remiſſione peccatorum, perquam „vtilis doctrina eſt in eccleſia chriſtiana, vtpote „materia, quæ praxis noſtræ multum intereſt; ne„ſcio tamen, quo duro fato acciderit, vt paucæ „doctrinæ ſint, quæ in maiorem abuſum abreptæ vel minus „intellectæ fuerint. Ab vna parte inſulſitas nonnullorum, „qui eam tantum non omne punctum in orbe chriſtiano fer„re voluerunt, fecit, vt ab altera parte quidam eam nihil va„lere exiſtimarent: Vt ſolent violentæ diſputationes habere „magnas oppoſitiones, & magnæ oppoſitiones deſinere in con„trariis extremis. Non igitur præter rem me facturum exiſti„mo, ſi hanc vtilem & neceſſariam doctrinam luci ſuæ expo„ſuero, diſputando de ea modo quodam practico ſine vlla li„tigandi libidine, initio facto ab origine illius, ſiue prima in„ſtitutione.

„QVVM ſeruator noſter in eo eſſet, vt mundum linque„ret, diſcipulis ſuis præcipiebat, vt nomine ſuo agerent, tam„quam miniſtri ſui & vicarii, in omnibus rebus, ad regnum „Dei pertinentibus. Hoc regnum præcipue fundabatur pro„miſſione veniæ ſiue remiſſionis peccatorum: Et hæc venia tri-

„buenda & confirmanda erat hominibus, interuentu eorum, „quos ille hanc in rem constituerat. Hoc enim pars dati illis „negotii erat, vt remitterent peccata, prout expedire ipsi iu„dicarent, agentes secundum regulas, quas eis dabat; cum „promisso, fore, vt, quod ex præscripto in ecclesia ipsius in „terra facerent, ratum haberetur & confirmaretur ab ipso in „cælo.

„GENERATIM itaque sine vlla controuersia manifestum „est, *CHRISTVM* potestatem ministris suis reliquisse retinendi „vel dimittendi hominum peccata. Vt autem magis distin„ctam & veram huius rei habeamus cognitionem, triplicem „adhuc disquisitionem fieri necesse est.

I. „EXAMINANDA est natura huius potestatis, quatenus „ad hominem spectat. Non obstante enim, quod homini da„tum est, mandato & auctoritate, ingens adhuc discrimen sta„tuendum est inter potestatem dimittendi peccata, quæ a Deo „exercetur, & quæ exercetur ab homine.

II. „INQVIRENDVM est in diuersos actus & modos, in „quibus *CHRISTVS* ministris suis mandatum & auctoritatem de„dit hanc potestatem suam per exempla demonstrandi.

III. „DISPICIENDVM est, quatenus omnes homines legi„timo eius exercitio sese submittere debeant.

„QVAE tria si iuste disceptauerimus, futurum est, vt hanc „considerationem ad praxin deducere valeamus & facile dis„cernere, quemadmodum hac doctrina de absolutione, qua„tenus ad ministros *CHRISTI* eiusque populum spectat, recte „vtendum sit.

I. „INITIVM facimus inquirendo in naturam huius po„testatis, quatenus spectat ad hominem. Vbi obseruamus, „quod, non obstante quæ homini commissa est auctoritate, „ingens discrimen faciendum sit inter potestatem remittendi „peccata, quæ a Deo exercetur, & quæ exercetur ab homine. „Nam potestas Dei omni parte absolutissima est & liberrima „in dimittendis peccatis; iudicium eius erroris expers & falli „nescium circa eos, qui veniæ capaces sunt: Et consequenter „sententia eius semper iusta est, nec ab vlla alia potestate pot„est reuocari. Contra potestas dimittendi peccata, quæ ab homi-

„homine exercetur, non abſoluta eſt ſed tantum miniſterialis. „Auctoritas eius non tantum aliunde deſcendit, ſed certis quo„que adſtricta eſt regulis, ſecundum quas in hoc grandi nego„tio cum aliis mortalibus agere eum oportet. Vnde conſequitur, „vt iudicium eius nec falli neſcium nec ſententia eius irreuo„cabilis ſit, ſed tantum quatenus regulas obſeruat, a ſummo „domino & magiſtro præſcriptas, qui ipſe ſibi reſeruauit pri„vilegium ſententias vicariorum ſuorum iudicum in terra re„cognoſcendi, de illiſque in extremo ſuo & rectiſſimo iudi„cio decernendi. Equidem ſi miniſtri *CHRISTI* regulas, quas ille „præſcripſit, in iudicandis peccatoribus, & dimittendis peccatis „accurate obſeruant; ſi neque ex præcipitantia, neque partium „ſtudio, neque ignorantia & errore inſontem condemnant, „vel ſontem abſoluunt; tum eorum ſententia, ſiue de remit„tendis ſiue de retinendis peccatis feratur, confirmabitur ra„taque habebitur in cælo: quia agunt ſecundum tenorem „accepti mandati, & tantum vt fidi œconomi ad normam re„gularum, quas ſummus eorum dominus eis dedit. Si vero „ab his regulis vel per ignorantiam veri hominum ſtatus, vel „per ſimulationem [a] peccatorum, vel per aliquem negle„ctum, vel animi abiectionem, vel aſſumtam tyrannidem, vel „nimiam indulgentiam, vel alium quemcumque adfectum, quo „humana natura ducitur, deflectunt; in omnibus iſtiuſmodi „caſibus *CHRISTVS* ſupremus dominus de actis denuo cogno„ſcet, ſtatuet, iudicabit, eorumque reſcindet ſententiam, ſiue „ea iuſto ſeuerior fuerit, ſiue mitior: quia modum concreditæ

(a) Cyprianus epiſt. LII. al. LV. ad Antonian. p. 108. (p. 246. edit. Fell. Amſtelod.) hanc in rem ait: Neque enim præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, ſi pœnitentiam plenam & iuſtam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit heic ſtatutum. Si vero nos aliqui pœnitentiæ ſimulatione deluſerint; Deus, qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his, quæ nos minus perſpeximus, iudicet, & ſeruorum ſententiam emendet.

Similem in modum Pacianus epiſt. I. ad Semproniam. biblioth. patr. tom. III. p. 53. (tom. IV. p. 307. b. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Reddet quidem ille (epiſcopus) rationem, ſi quid perperam fecerit, vel ſi corrupte & impie iudicarit. Nec præiudicatur Deo, quo minus mali ædificatoris opera reſcindat: interea ſi pia illa adminiſtratio eſt, adiutor Dei operum perſeuerat.

„buenda & confirmanda erat hominibus, interuentu eorum, „quos ille hanc in rem constituerat. Hoc enim pars dati illis „negotii erat, vt remitterent peccata, prout expedire ipsi iu„dicarent, agentes secundum regulas, quas eis dabat; cum „promisso, fore, vt, quod ex præscripto in ecclesia ipsius in „terra facerent, ratum haberetur & confirmaretur ab ipso in „cælo.

„GENERATIM itaque sine vlla controuersia manifestum „est, *CHRISTVM* potestatem ministris suis reliquisse retinendi „vel dimittendi hominum peccata. Vt autem magis distin„ctam & veram huius rei habeamus cognitionem, triplicem „adhuc disquisitionem fieri necesse est.

I. „EXAMINANDA est natura huius potestatis, quatenus „ad hominem spectat. Non obstante enim, quod homini da„tum est, mandato & auctoritate, ingens adhuc discrimen sta„tuendum est inter potestatem dimittendi peccata, quæ a Deo „exercetur, & quæ exercetur ab homine.

II. „INQVIRENDVM est in diuersos actus & modos, in „quibus *CHRISTVS* ministris suis mandatum & auctoritatem de„dit hanc potestatem suam per exempla demonstrandi.

III. „DISPICIENDVM est, quatenus omnes homines legi„timo eius exercitio sese submittere debeant.

„QVAE tria si iuste disceptauerimus, futurum est, vt hanc „considerationem ad praxin deducere valeamus & facile dis„cernere, quemadmodum hac doctrina de absolutione, qua„tenus ad ministros *CHRISTI* eiusque populum spectat, recte „vtendum sit.

I. „INITIVM facimus inquirendo in naturam huius po„testatis, quatenus spectat ad hominem. Vbi obseruamus, „quod, non obstante quæ homini commissa est auctoritate, „ingens discrimen faciendum sit inter potestatem remittendi „peccata, quæ a Deo exercetur, & quæ exercetur ab homine. „Nam potestas Dei omni parte absolutissima est & liberrima „in dimittendis peccatis; iudicium eius erroris expers & falli „nescium circa eos, qui veniæ capaces sunt: Et consequenter „sententia eius semper iusta est, nec ab vlla alia potestate pot„est reuocari. Contra potestas dimittendi peccata, quæ ab homi-

„homine exercetur, non abſoluta eſt ſed tantum miniſterialis. „Auctoritas eius non tantum aliunde deſcendit, ſed certis quo„que adſtricta eſt regulis, ſecundum quas in hoc grandi nego„tio cum aliis mortalibus agere eum oportet. Vnde conſequitur, „vt iudicium eius nec falli neſcium nec ſententia eius irreuo„cabilis ſit, ſed tantum quatenus regulas obſeruat, a ſummo „domino & magiſtro præſcriptas, qui ipſe ſibi reſeruauit pri„vilegium ſententias vicariorum ſuorum iudicum in terra re„cognoſcendi, de illiſque in extremo ſuo & rectiſſimo iudi„cio decernendi. Equidem ſi miniſtri *CHRISTI* regulas, quas ille „præſcripſit, in iudicandis peccatoribus, & dimittendis peccatis „accurate obſeruant; ſi neque ex præcipitantia, neque partium „ſtudio, neque ignorantia & errore inſontem condemnant, „vel ſontem abſoluunt; tum eorum ſententia, ſiue de remit„tendis ſiue de retinendis peccatis feratur, confirmabitur ra„taque habebitur in cælo: quia agunt ſecundum tenorem „accepti mandati, & tantum vt fidi œconomi ad normam re„gularum, quas ſummus eorum dominus eis dedit. Si vero „ab his regulis vel per ignorantiam veri hominum ſtatus, vel „per ſimulationem [a] peccatorum, vel per aliquem negle„ctum, vel animi abiectionem, vel aſſumtam tyrannidem, vel „nimiam indulgentiam, vel alium quemcumque adfectum, quo „humana natura ducitur, deflectunt; in omnibus iſtiuſmodi „caſibus *CHRISTVS* ſupremus dominus de actis denuo cogno„ſcet, ſtatuet, iudicabit, eorumque reſcindet ſententiam, ſiue „ea iuſto ſeuerior fuerit, ſiue mitior: quia modum concreditæ

(a) Cyprianus epiſt. LII. al. LV. ad Antonian. p. 108. (p. 246. edit. Fell. Amſtelod.) hanc in rem ait: Neque enim præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, ſi pœnitentiam plenam & iuſtam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit heic ſtatutum. Si vero nos aliqui pœnitentiæ ſimulatione deluſerint; Deus, qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his, quæ nos minus perſpeximus, iudicet, & ſeruorum ſententiam emendet.

Similem in modum Pacianus epiſt. I. ad Semproniam. biblioth. patr. tom. III. p. 13. (tom. IV. p. 307. b. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Reddet quidem ille (epiſcopus) rationem, ſi quid perperam fecerit, vel ſi corrupte & impie iudicarit. Nec præiudicatur Deo, quo minus mali ædificatoris opera reſcindat: interea ſi pia illa adminiſtratio eſt, adiutor Dei operum perſeuerat.

„buenda & confirmanda erat hominibus, interuentu eorum, „quos ille hanc in rem constituerat. Hoc enim pars dati illis „negotii erat, vt remitterent peccata, prout expedire ipsi iu„dicarent, agentes secundum regulas, quas eis dabat; cum „promisso, fore, vt, quod ex præscripto in ecclesia ipsius in „terra facerent, ratum haberetur & confirmaretur ab ipso in „cælo.

„Generatim itaque sine vlla controuersia manifestum „est, *CHRISTVM* potestatem ministris suis reliquisse retinendi „vel dimittendi hominum peccata. Vt autem magis distin„ctam & veram huius rei habeamus cognitionem, triplicem „adhuc disquisitionem fieri necesse est.

I. „Examinanda est natura huius potestatis, quatenus „ad hominem spectat. Non obstante enim, quod homini da„tum est, mandato & auctoritate, ingens adhuc discrimen sta„tuendum est inter potestatem dimittendi peccata, quæ a Deo „exercetur, & quæ exercetur ab homine.

II. „Inqvirendvm est in diuersos actus & modos, in „quibus *CHRISTVS* ministris suis mandatum & auctoritatem de„dit hanc potestatem suam per exempla demonstrandi.

III. „Dispiciendvm est, quatenus omnes homines legi„timo eius exercitio sese submittere debeant.

„Qvae tria si iuste disceptauerimus, futurum est, vt hanc „considerationem ad praxin deducere valeamus & facile dis„cernere, quemadmodum hac doctrina de absolutione, qua„tenus ad ministros *CHRISTI* eiusque populum spectat, recte „vtendum sit.

I. „Initivm facimus inquirendo in naturam huius po„testatis, quatenus spectat ad hominem. Vbi obseruamus, „quod, non obstante quæ homini commissa est auctoritate, „ingens discrimen faciendum sit inter potestatem remittendi „peccata, quæ a Deo exercetur, & quæ exercetur ab homine. „Nam potestas Dei omni parte absolutissima est & liberrima „in dimittendis peccatis; iudicium eius erroris expers & falli „nescium circa eos, qui veniæ capaces sunt: Et consequenter „sententia eius semper iusta est, nec ab vlla alia potestate pot„est reuocari. Contra potestas dimittendi peccata, quæ ab homi-

„homine exercetur, non abſoluta eſt ſed tantum miniſterialis. „Auctoritas eius non tantum aliunde deſcendit, ſed certis quo„que adſtricta eſt regulis, ſecundum quas in hoc grandi nego„tio cum aliis mortalibus agere eum oportet. Vnde conſequitur, „vt iudicium eius nec falli neſcium nec ſententia eius irreuo„cabilis ſit, ſed tantum quatenus regulas obſeruat, a ſummo „domino & magiſtro præſcriptas, qui ipſe ſibi reſeruauit pri„vilegium ſententias vicariorum ſuorum iudicum in terra re„cognoſcendi, de illiſque in extremo ſuo & rectiſſimo iudi„cio decernendi. Equidem ſi miniſtri *CHRISTI* regulas, quas ille „præſcripſit, in iudicandis peccatoribus, & dimittendis peccatis „accurate obſeruant; ſi neque ex præcipitantia, neque partium „ſtudio, neque ignorantia & errore inſontem condemnant, „vel ſontem abſoluunt; tum eorum ſententia, ſiue de remit„tendis ſiue de retinendis peccatis feratur, confirmabitur ra„taque habebitur in cælo: quia agunt ſecundum tenorem „accepti mandati, & tantum vt fidi œconomi ad normam re„gularum, quas ſummus eorum dominus eis dedit. Si vero „ab his regulis vel per ignorantiam veri hominum ſtatus, vel „per ſimulationem [a] peccatorum, vel per aliquem negle„ctum, vel animi abiectionem, vel aſſumtam tyrannidem, vel „nimiam indulgentiam, vel alium quemcumque adfectum, quo „humana natura ducitur, deflectunt; in omnibus iſtiuſmodi „caſibus *CHRISTVS* ſupremus dominus de actis denuo cogno„ſcet, ſtatuet, iudicabit, eorumque reſcindet ſententiam, ſiue „ea iuſto ſeuerior fuerit, ſiue mitior: quia modum concreditæ

(a) Cyprianus epiſt. LII. al. LV. ad Antonian. p. 108. (p. 246. edit. Fell. Amſtelod.) hanc in rem ait: Neque enim præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, ſi pœnitentiam plenam & iuſtam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit heic ſtatutum. Si vero nos aliqui pœnitentiæ ſimulatione deluſerint; Deus, qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his, quæ nos minus perſpeximus, iudicet, & ſeruorum ſententiam emendet.

Similem in modum Pacianus epiſt. I. ad Semproniam. biblioth. patr. tom. III. p. 53. (tom. IV. p. 307. b. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Reddet quidem ille (epiſcopus) rationem, ſi quid perperam fecerit, vel ſi corrupte & impie iudicarit. Nec præiudicatur Deo, quo minus mali ædificatoris opera reſcindat; interea ſi pia illa adminiſtratio eſt, adiutor Dei operum perſeuerat.

munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris, fratrem tuum habere aliquid contra te; omitte illic munus tuum coram altari & abi: primum reconciliator fratri tuo, & tunc, vbi veneris, offer munus tuum. In hoc casu quilibet potestatem habet remittendi peccata fratri suo, iuxta ac admonendi & instituendi eum & orandi pro eo, quæ sunt priuatæ & remotæ reconciliandi cum altari viæ. De hisce AVGVSTINVS [s] loquitur, conuenienter illi præcepto apostoli *Col.* III, 13. *Condonantes vobis mutuo, si quis aduersus aliquem habuerit querelam. Sicut & Christus condonauit vobis, ita & vos.* „Inuicem nobis, inquit, delicta donemus, & pro nostris „delictis inuicem oremus, atque ita quodammodo pedes no-„stros lauemus. Nostrum est, donante ipso ministerium cari-„tatis & humilitatis adhibere: illius est exaudire, ac nos ab „omni peccatorum contaminatione mundare per Christum, „& in Christo, vt quod aliis etiam dimittimus, hoc est in ter-„ra soluimus, soluatur & in cælo„. Hæc tam necessaria christiani officii pars est, vt nemo hanc rationem soluendi fratrem suum prætermittere possit, nisi peccata sua a Deo retineri velit. *Nam si remiserimus hominibus suos lapsus, remittet etiam nobis pater ille noster cælestis. Sin autem non remiserimus hominibus ipsorum lapsus: nec pater noster remittet nobis offensas nostras.* Quæ in verba quidam ex veteribus [t] obseruat, quod tanto grauius ipsi nectamur in peccatis nostris, si alterius vincula soluere recusemus. Neque quidquam inter patres vsitatius est, quam vt dicant, quod homines sese ipsi ligent, vel ligentur ab aliis, si illos offendant, nec vmquam petant veniam: Et quod semetipsos vel alios soluant peccatis vel dando eleemosynam, vel conuertendo peccatores, vel orando pro illis, vel condonan-

(s) Augustin. tract. LVIII. in Ioan. tom. IX. pag. 164. (pag. 401. edit. Basil. MDLXIX.)

(t) Sedulius carm. paschal. lib. II. biblioth. patr. tom. VIII. p. 665.

Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
Nos quoque laxemus, proprii nam cautio verbi
Spondentes manifesta tenet, grauiusque soluti
Nectimur, alterius si soluere vincula negemus.
Incipietque pius decies millena talenta
Dimittens dominus, si nos adfligere propter
Denarios centum conseruum senserit vllum,
Tradere confestim tortoribus: cetera.

do

do eorum aduersus se peccata. Cum respectu ad rationem ligandi alterum [u] AVGVSTINVS ait: *Cœpisti habere fratrem tuum* (in te peccantem) *tamquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iuste adliges, vide. Nam iniusta vincula diminuit iustitia.* Quod ad rationem soluendi attinet, ORIGENES septem modos recenset, quibus christianus remissionem peccatorum obtinere possit, quorum quinque manifesto priuatæ priuati hominis actiones sunt. „Audisti, inquit [x], quanta sint in lege sacrifi„cia pro peccatis, audi, nunc quantæ sint remissiones pecca„torum in euangeliis. Est ista prima, qua baptizamur in re„missionem peccatorum. Secunda remissio est in passione „martyrii. Tertia est, quæ pro eleemosyna datur. Dicit e„nim saluator: *Verumtamen date eleemosynam, & ecce omnia mun„da sunt vobis.* Quarta nobis fit remissio peccatorum per hoc, „quod & nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim „dicit ipse dominus & saluator noster, *quia si dimiseritis fratri„bus vestris ex corde peccata ipsorum, & vobis remittet pater vester:* et „sicut in oratione nos dicere docuit, *Remitte nobis debita nostra, „sicut & nos remittimus debitoribus nostris.* Quinta remissio pecca„torum est, quum conuerterit quis peccatorem ab errore viæ „suæ, saluat animam eius a morte, & cooperit multitudinem „peccatorum. Sexta quoque fit remissio per abundantiam ca„ritatis, sicut & ipse dominus dicit: *Amen dico, remittuntur ei „peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et apostolus dicit: *Caritas „cooperit multitudinem peccatorum.* Est adhuc & septima, licet du„ra & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, quum „lauat peccator in lacrimis stratum suum, & fiunt ei lacrimæ „suæ panes die & nocte, & quum non erubescit sacerdoti do„mini indicare peccatum suum & quærere medicinam„. Prima & vltima remissio, baptismus videlicet & pœnitentia, sunt publici actus, in quibus sacerdotis ministerium intercedit: Reliquæ autem omnes, martyrium, eleemosynæ, condonatio iniuriarum, conuersio peccatorum, & abundantia amoris in

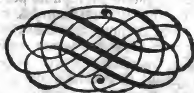
(u) Augustin. de verbis domin. serm. XVI. c. IV. (tom. X. pag. 70. edit. Basil. MDLXIX.)

(x) Origen. homil. II. in Leuitic. tom. I. pag. 111. (pag. 67. fin. p. 68. edit. Paris. MDCIIII.)

 Deum,

Deum, priuatæ priuatorum hominum actiones sunt, & a quibuslibet bonis christianis peragi possunt. Et idcirco remissio peccatorum, quæ eis adscribitur, non est peculiaris actus ministerii, sed actus esse potest cuiusuis christiani priuati. Consequenter eatenus laicus in remissione peccatorum partem habere potest, sine inuasione iuris ministerii. Quæ vero res quum sint priuati tantum actus, non sunt vberioris considerationis in hac dissertatione, quæ tantum ad absolutionem ministerialem & publicam ecclesiæ disciplinam attinet.

IAM breuiter omnia a nobis percursa sunt, quæ ad pœnitentialis disciplinæ exercitium, quod ad praxin antiquæ ecclesiæ, respiciunt. Quod ad capita doctrinalia attinet, cuiusmodi est quæstio illa, Num pœnitentia sit proprie sacramentum? Et, Num absolutio sacerdotalis ad salutem necessaria sit? Ad præsentem disquisitionem directe non pertinent, quæ tantum praxin ecclesiæ considerat. Quoniam vero occasionem habui, parua quædam scripta componendi in quæstionem vltimam, nec ingratum nonnullis lectoribus futurum credo, si ea in lucem emisero, huic dissertationi appendicis loco ea subiungere visum est.

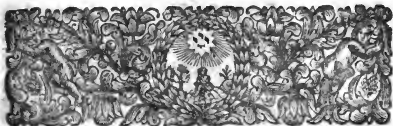
AP-

APPENDIX
CONTINENS
DVOS SERMONES,
ET
EPISTOLAS DVAS
AD
SVMME REVERENDVM EPISCOPVM
VINTONIENSEM,
DE
NATVRA ET NECESSITATE ABSOLVTIONIS;
OSTENDENS,
QVOVSQVE ILLA NECESSITAS EXTENDATVR,
ET VBI CESSET.

EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM VERTIT
IO. HENRICVS GRISCHOVIVS.

HALAE, MDCCXXIX.

Notandum, duos sequentes sermones primum in ecclesia cathedrali Vintoniæ *habitos, & deinde aliquam eorum partem* Walthami *in visitatione ecclesiastica ad d. 24. Sept. MDCCXVI recitatam esse. Hæc ipsa pars tali charactere [,,] signata heic exhibetur, curiositati eorum gratificandi caussa, qui eam solam partem publice audiuerunt, quæ initium prioris & clausula posterioris sermonis fuit.*

APPENDIX.

SERMO PRIOR.

Ioan. XX, 23.

Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

QVAMQVAM doctrina de miniſteriali ab- „ſolutione, ſeu remiſſione peccatorum, perquam „vtilis doctrina eſt in eccleſia chriſtiana, vtpote „materia, quæ praxis noſtræ multum intereſt; ne- „ſcio tamen, quo duro fato acciderit, vt paucæ „doctrinæ ſint, quæ in maiorem abuſum abreptæ vel minus „intellectæ fuerint. Ab vna parte inſulſitas nonnullorum, „qui eam tantum non omne punctum in orbe chriſtiano fer- „re voluerunt, fecit, vt ab altera parte quidam eam nihil va- „lere exiſtimarent: Vt ſolent violentæ diſputationes habere „magnas oppoſitiones, & magnæ oppoſitiones deſinere in con- „trariis extremis. Non igitur præter rem me facturum exiſti- „mo, ſi hanc vtilem & neceſſariam doctrinam luci ſuæ expo- „ſuero, diſputando de ea modo quodam practico ſine vlla li- „tigandi libidine, initio facto ab origine illius, ſiue prima in- „ſtitutione.

„QVVM ſeruator noſter in eo eſſet, vt mundum linque- „ret, diſcipulis ſuis præcipiebat, vt nomine ſuo agerent, tam- „quam miniſtri ſui & vicarii, in omnibus rebus, ad regnum „Dei pertinentibus. Hoc regnum præcipue fundabatur pro- „miſſione veniæ ſiue remiſſionis peccatorum: Et hæc venia tri-

„buenda & confirmanda erat hominibus, interuentu eorum, „quos ille hanc in rem constituerat. Hoc enim pars dati illis „negotii erat, vt remitterent peccata, prout expedire ipsi iu- „dicarent, agentes secundum regulas, quas eis dabat; cum „promisso, fore, vt, quod ex præscripto in ecclesia ipsius in „terra facerent, ratum haberetur & confirmaretur ab ipso in „cælo.

„GENERATIM itaque sine vlla controuersia manifestum „est, *CHRISTVM* potestatem ministris suis reliquisse retinendi „vel dimittendi hominum peccata. Vt autem magis distin- „ctam & veram huius rei habeamus cognitionem, triplicem „adhuc disquisitionem fieri necesse est.

I. „EXAMINANDA est natura huius potestatis, quatenus „ad hominem spectat. Non obstante enim, quod homini da- „tum est, mandato & auctoritate, ingens adhuc discrimen sta- „tuendum est inter potestatem dimittendi peccata, quæ a Deo „exercetur, & quæ exercetur ab homine.

II. „INQVIRENDVM est in diuersos actus & modos, in „quibus *CHRISTVS* ministris suis mandatum & auctoritatem de- „dit hanc potestatem suam per exempla demonstrandi.

III. „DISPICIENDVM est, quatenus omnes homines legi- „timo eius exercitio sese submittere debeant.

„QVAE tria si iuste disceptauerimus, futurum est, vt hanc „considerationem ad praxin deducere valeamus & facile dis- „cernere, quemadmodum hac doctrina de absolutione, qua- „tenus ad ministros *CHRISTI* eiusque populum spectat, recte „vtendum sit.

I. „INITIVM facimus inquirendo in naturam huius po- „testatis, quatenus spectat ad hominem. Vbi obseruamus, „quod, non obstante quæ homini commissa est auctoritate, „ingens discrimen faciendum sit inter potestatem remittendi „peccata, quæ a Deo exercetur, & quæ exercetur ab homine. „Nam potestas Dei omni parte absolutissima est & liberrima „in dimittendis peccatis; iudicium eius erroris expers & falli „nescium circa eos, qui veniæ capaces sunt: Et consequenter „sententia eius semper iusta est, nec ab vlla alia potestate pot- „est reuocari. Contra potestas dimittendi peccata, quæ ab homi-

„homine exercetur, non absoluta est sed tantum ministerialis. „Auctoritas eius non tantum aliunde descendit, sed certis quo„que adstricta est regulis, secundum quas in hoc grandi nego„tio cum aliis mortalibus agere eum oportet. Vnde consequitur, „vt iudicium eius nec falli nescium nec sententia eius irreuo„cabilis sit, sed tantum quatenus regulas obseruat, a summo „domino & magistro præscriptas, qui ipse sibi reseruauit pri„vilegium sententias vicariorum suorum iudicum in terra re„cognoscendi, de illisque in extremo suo & rectissimo iudi„cio decernendi. Equidem si ministri *CHRISTI* regulas, quas ille „præscripsit, in iudicandis peccatoribus, & dimittendis peccatis „accurate obseruant; si neque ex præcipitantia, neque partium „studio, neque ignorantia & errore insontem condemnant, „vel sontem absoluunt; tum eorum sententia, siue de remit„tendis siue de retinendis peccatis feratur, confirmabitur ra„taque habebitur in cælo: quia agunt secundum tenorem „accepti mandati, & tantum vt fidi œconomi ad normam re„gularum, quas summus eorum dominus eis dedit. Si vero „ab his regulis vel per ignorantiam veri hominum status, vel „per simulationem [a] peccatorum, vel per aliquem negle„ctum, vel animi abiectionem, vel assumtam tyrannidem, vel „nimiam indulgentiam, vel alium quemcumque adfectum, quo „humana natura ducitur, deflectunt; in omnibus istiusmodi „casibus *CHRISTVS* supremus dominus de actis denuo cogno„scet, statuet, iudicabit, eorumque rescindet sententiam, siue „ea iusto seuerior fuerit, siue mitior: quia modum concreditæ

(a) Cyprianus epist. LII. al. LV. ad Antonian. p. 108. (p. 246. edit. Fell. Amstelod.) hanc in rem ait: Neque enim præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, si pœnitentiam plenam & iustam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit heic statutum. Si vero nos aliqui pœnitentiæ simulatione deluserint; Deus, qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his, quæ nos minus perspeximus, iudicet, & seruorum sententiam emendet.

Similem in modum Pacianus epist. I. ad Semproniam. biblioth. patr. tom. III. p. 53. (tom. IV. p. 307. b. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Reddet quidem ille (episcopus) rationem, si quid perperam fecerit, vel si corrupte & impie iudicarit. Nec præiudicatur Deo, quo minus mali ædificatoris opera rescindat: interea si pia illa administratio est, adiutor Dei operum perseuerat.

„sibi auctoritatis excedunt & ad alias regulas, quam quas eis „praescripsit, iudicant. Haec nota illa differentia est inter po- „testatem Dei & hominis in dimittendis peccatis; ille dimittit „ex absoluta nec aliunde pendente; hic ex subordinata cer- „tisque limitibus circumscripta auctoritate, quae potius decla- „ratio est voluntatis Dei, quam libera aliqua potestas ei tradi- „ta. Nemo enim mortalium cum eadem auctoritate & firma „adseueratione dicere alteri potest, quemadmodum *CHRISTVS* „pendenti in cruce latroni, *Hodie mecum eris in paradiso*. Haec „solius Dei praerogatiua est remittere peccata cum absoluta „quadam & incontrouersa potestate. Et hoc sensu proprie „dicitur in scriptura, *quod nemo possit remittere peccata praeter Deum*. „Et hinc est, quod ATHANASIVS & vniuersi vetusti scripto- „res [b] pro domini nostri *IESV CHRISTI* diuinitate contra *A-* „*rium* semper argumententur ex hoc loco communi, quod „ipse sibi adsumserit potestatem remittendi peccata cum abso- „luta quadam auctoritate, quod peculiare & proprium solius „Dei priuilegium sit.

„VERVMTAMEN hoc non impedit, quo minus homo mi- „nisterialem partem in remissione peccatorum habere possit, in „talibus actibus, qui ei per mandatum committantur. Qui- „nam autem hi actus ministerii eius sint, proximo iam loco „considerabimus, progredientes ad disquisitionem secundam, „quae erat:

II. „QVINAM sint speciales isti actus & modi, in quibus „*CHRISTVS* ministris suis mandatum & auctoritatem dedit „hanc suam peccata remittendi vel retinendi potestatem per „exempla demonstrandi.

„IAM vero hi, post diligenter factam disquisitionem, intel- „liguntur esse quatuor isti ministerii actus, per quos benefici- „um absolutionis mortalibus plerumque tribuitur.

1. „POTESTAS duo sacramenta, baptismum videlicet & „coenam dominicam, omnibus illis administrandi, qui ad ea „recipienda idonei sunt. Quae propterea vocatur sacramenta- „lis absolutio.

2. „POTESTAS declarandi siue publicandi conditiones,

(b) Vide hoc plenius probatum *Orig. eccles.* libr. XIX. cap. I. §. I. pag. 187. seqq.

sub

„sub quibus euangelium veniam ac peccatorum remissionem „promittit, quæ vocatur declaratiua absolutio verbi ac do„ctrinæ.

3. „POTESTAS deprecandi Deum, veniamque peccato„rum ab eo petendi per merita *CHRISTI*; quæ est absolutio pre„cum.

4. „POTESTAS exsequendi disciplinam ecclesiasticam „contra sontes; quæ consistit in exclusione flagitiosorum & „publicorum peccatorum a communione ecclesiæ, & restitu„tione pœnitentium in eius communionem, si vera resipiscen„tiæ signa ediderunt. In his quatuor actibus, legitime qui„dem exercitis, consistit ministerialis potestas retinendi vel di„mittendi peccata, quatenus delegata auctoritas hominum hac „in re aliquid habere negotii potest.

1. „IN potestate administrandi duo sacramenta, baptis„mum & cœnam dominicam, omnibus illis, qui ad ea recipi„enda idonei sunt. Baptismus est magna absolutio [*] eccle„siæ christianæ. Per hunc enim omnes homines, qui tam„quam viua membra mystici corporis *CHRISTI*, id est eccle„siæ, admittuntur, certam & vniuersalem recipiunt peccato„rum remissionem. Vnde ille antiquis temporibus vocatus „fuit indulgentia, salus & remissio peccatorum, quod hi indu„bitati effectus sunt omnibus digne eum recipientibus. Vn„de quatenus ministri *CHRISTI* auctoritate pollent proselytos „& conuersos per sacramentum baptismatis admittendi in ec„clesiam, eatenus potestatem quoque habent impertiendi re„missionem peccatorum; quia illud administrant, cuius effe„ctus proprius est peccatorum remissio, sicut est sigillum fœ„deris Dei, & medium conferendi cunctos spirituales fructus „mortis & passionis *CHRISTI* omnibus, qui cum sinceritate a„nimi, & præuia digna sui præparatione, ad recipiendum illud „accedunt.

„IAM certum est, ministros *CHRISTI* potestate præditos „esse non tantum administrandi hoc sacramentum homini„bus, sed etiam per certas regulas probationis diiudicandi, qui„nam ad recipiendum illud idonei sint; & prout eos ad has

(*) Vide sententiam veterum hac de re *Origin. eccles.* lib. XIX. cap. I. §. II. p. 190.

„regulas tamquam obrusam experiundo idoneos vel minus „idoneos inuenerint, vel admittendi vel reiiciendi a baptismi „priuilegio. Quod re ipsa nihil aliud est, quam tribuere eis „vel non tribuere remissionem peccatorum: quia illis tribui„tur vel non tribuitur ordinarium illud medium, quod *CHRI„STVS* sigillum remissionis peccatorum esse iussit. Veteres „hanc potestatem dimittendi vel retinendi peccata in baptismo „ex his ipsis verbis textus nostri vrgent, nec non ex aliis verbis „seruatoris nostri ad *Petrum: Quicquid ligaueris in terra, erit li„gatum in cælis, & quicquid solueris in terra, erit solutum in cælis.* „CYRILLVS, episcopus *Alexandrinus*, explicans verba apud *Io„annem* euangelistam ait [c]: *Remittunt peccata vel retinent spiritu „adflati homines duobus, vt arbitror, modis: vel enim dignos ad bapti„smum vocant, vitæ nimirum grauitate & constantia fidei iam probatos „homines, vel prohibent, & a gratia diuina arcent eos, qui nondum di„gni sunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt & retinent, nempe „quum filios ecclesiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoscunt.* „CYPRIANVS et AMBROSIVS disputantes aduersus *Nouatianos*, „qui ecclesiæ omnem peccata dimittendi potestatem post ba„ptismum negabant, ex hoc communi principio, ab vtraque „parte agnito, argumentantur, quod *CHRISTVS* ministris suis „potestatem dederit dimittendi peccata per baptismum. Nam „*Nouatiani* hoc non negabant; vnde AMBROSIVS [d] cum ma„gno ingenii acumine ad absurdum eos reducit, hanc eis pro„ponens quæstionem: *Cur baptizatis, si per hominem peccata dimit„ti non licet? In baptismo vtique remissio peccatorum omnium est. Quid „interest, vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum sa„cerdotes vendicent?* Quibus verbis perspicue indicat, administratio„nem baptismi esse vnum quemdam modum remittendi peccata. „Et vere quidem dici potest, veteres generatim in hac esse sen-

(c) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. p. 1101. *ἀφιᾶσι ἁμαρτίας, ἤτοι κατέχουσιν οἱ πνευματοφόροι κατὰ δύο τρόπους, κατάγε διάνοιαν ἐμήν· ἢ γὰρ καλοῦσιν ἐπὶ τὸ βάπτισμα τοὺς, οἷς ἂν ἤδη καὶ τοῦτο τυχεῖν ὀφείλετο διὰ τὴν τοῦ βίου σεμνότητα, καὶ τὸ δεδοκιμασμένον εἰς πίστιν, ἢ διακωλύουσί τινας, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐξείργουσι ἔτι οὔπω τέως γεγονότας ἀξίους· ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀφιᾶσί τε καὶ κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦσι δὲ συγγινώσκοντες.*

(d) Ambros. de pœnit. lib. I. c. VII.

ten-

„tentia [e], & forte ad vnum omnes in hoc conſpirare, quod „miniſtri *CHRISTI* ii ſint, per quos in adminiſtratione baptiſmi „peccata dimittantur.

„Eqvidem hæc poteſtas dandi vel negandi hominibus „baptiſmum non mere arbitraria & abſoluta eſt poteſtas, quæ „miniſtris *CHRISTI* auctoritatem impertiat dandi vel negandi „eum ſuo ipſorum arbitratu; ſed, vt dictum eſt, miniſterialis „eſt poteſtas, quæ certis regulis eos adſtringit, ad quas iudi- „care debent, vtrum homines ad baptiſmum recipiendum „idonei ſint, an non, & quæ conſequenter ipſos impellit, vt „eos vel admittant vel reiiciant. Examinare eos oportet, „num homines conditiones, a venientibus ad ſanctum *CHRI-* „*STI* baptiſmum requiri ſolitas, ſincere impleant, hoc eſt, num „profiteantur, fidem ſe habere neceſſariis doctrinæ chriſtianæ „capitibus, quæ eccleſia in ſymbolo ſuo plerumque ſummatim „comprehendit; et num promittant, ſe renuntiare diabolo & „omnibus eius operibus; et num re ipſa ſeruitium eius per ma- „nifeſtam planamque conuerſionem ad Deum deſerant, fœde- „re ſeſe obſtringentes ad viuendum in conſtanti & perpetua „obedientia omnium legum *CHRISTI*. Qui hæc profitentur „& iſtas conditiones re ipſa implent, ii ius habent petendi ba- „ptiſmum; atque miniſtri *CHRISTI* & poſſunt & debent ipſum „eis adminiſtrare, hoc eſt, obſignare remiſſionem peccato- „rum. At vero qui aliquam harum conditionum contumaci- „ter reſpuunt, qui vel diuerſorum fidei chriſtianæ capitum pro- „feſſionem edere, vel veteri domino ſuo renuntiare, & vni- „verſalem *CHRISTI* obedientiam promittere recuſant; vel in „manifeſto aliquo & in vulgus noto flagitio plenaque ſcanda- „li vitæ profeſſione perſeuerant; eos miniſtri *CHRISTI* non „minori iure [f] a baptiſmo reiicere, hoc eſt, peccata eorum „retinere poſſunt, negando illis ordinarium remiſſionis pecca- „torum medium.

(e) Vid. hoc demonſtratum in *Orig. eccleſ.* lib. XIX. c. I. §. II. p. 191.

(f) Praxis primitiuæ eccleſiæ, in reiectione omnium illiuſmodi a baptiſmo, qui vllam ex hic neceſſariis conditionibus recuſarent, fuſe proponitur ab Auguſtino *de fide & operibus* c. XV. XVII. XVIII. cet. & ex eo & aliis in *orig. eccleſ.* lib. XI. c. V. & VI. volum. IV. p. 223. & cap. VII. §. VI. & VIII. ibid. p. 270. & p. 274.

Ea-

„EATENVS planum ad ipsam demonstrationem est, quod „ministri *CHRISTI* potestate instructi sint retinendi vel dimit„tendi peccata, sicut a *CHRISTO* administratores conferendi „baptismatis constituti auctoritatemque adepti sunt iudicandi, „quinam ad illud recipiendum idonei atque adeo admittendi „sint. Quibus enim ordinaria administratio istius mysterii, „quod mortalibus confert vel obsignat remissionem peccato„rum, commissa est, per eos hominum peccata vere retineri „& dimitti posse concedendum est, quia auctoritate pollent „dignos admittendi indignosque ab eius mysterii participatio„ne arcendi.

„EODEM modo res se habet cum potestate eorum in ad„ministrando altero sacramento cœnæ dominicæ. Nam & hoc „medium est conferendi & obsignandi hominibus peccatorum „remissionem. In hoc tantum a baptismo differt; vt baptismus „prima huius beneficii collatio sit, cœna autem dominica am„plior eius confirmatio & crebrior iteratio. Vt adeo, quate„nus ministri ex eo, quod sunt œconomi mysteriorum *CHRI*„*STI*, potestate instructi sunt admittendi dignos ad participa„tionem eucharistiæ, & indignos, hoc est vitam agentes pro„fanam & plenam scandali; ab huius communionis beneficio „repellendi; eatenus potestatem habeant dimittendi vel reti„nendi hominum peccata, vtpote præditi auctoritate diiudi„candi, quinam idonei sint, vt ad illud mysterium, cui in or„dinaria diuinam gratiam tribuendi methodo, peccatorum re„missio annexa est, admittantur, vel digni, qui ab eo reiician„tur.

„ATQVE in hoc primus actus potestatis consistit, quam in „retinendis vel dimittendis peccatis ministri *CHRISTI* exer„cent, applicando hominibus sacramenta ecclesiæ, quorum „in vsu remissio peccatorum omnibus digne ea recipientibus „donatur.

2. „SECVNDVS huius potestatis actus declaratiua est ab„solutio verbi & doctrinæ, quæ consistit in publicatione con„ditionum, sub quibus euangelium veniam & remissionem „peccatorum promittit. Hæc vel generalis est vel specialis. „Generalis absolutio est, qualem ecclesia nostra cuilibet mi-
nistro

„nistro post generalem peccatorum confessionem in quotidi-„ano suo officio pronuntiandam iniungit; vti Deus potesta-„tem & mandatum ministris suis dedisse dicitur declarandi & „adnuntiandi populo suo pœnitenti absolutionem & peccato-„rum remissionem; vi cuius potestatis illi declarant, quod De-„us gratiam & remissionem peccatorum donet omnibus, qui „sinceram pœnitentiam agant sanctoque euangelio suo vere „credant. Hoc re ipsa fit, quando minister publicat siue ad-„nuntiat hominibus verbum euangelii, nomine Dei decla-„rans, quibus conditionibus peccatorum remissio obtineri „possit: Et finis huius rei est, peccatores sub spe misericordiæ „ad pœnitendum & ad Deum se conuertendum excitare, sola-„tiumque impertire omnibus, qui ipso actu sincere ad ipsum „se conuertunt. Qua de caussa ecclesiæ visum est hoc in pu-„blicis suis officiis interponere, locumque ei dare in quotidi-„ana sua liturgia; quæ insignis est publici cultus illius excel-„lentia & commendatio, cuius defectus in aliis quibusdam ec-„clesiis deploratur. CALVINVS [g] enim narrat, voluisse se „ab initio istiusmodi generalem absolutionem liturgiæ *Geneuensi* „inserere, non potuisse autem cum sociis suis efficere, vt hic „mos induceretur.

„AT præter hanc generalem declaratiuam absolutionem, „in nostra liturgia retentam, priuata quædam absolutio in spe-„cialioribus quibusdam casibus singulatim dari præcipitur; hoc „est, quando homines præcipuo quodam dolore animi & an-„goribus conscientiæ conficiuntur ob certa quædam peccata, „de quibus coram ministro cum veris genuinæ pœnitentiæ si-„gnis confitentur. Tali in casu minister auctoritatem habet, „non solum spirituale eis dandi consilium & monitum, sed be-„neficium etiam absolutionis conferendi; hoc est, si, statu eo-

(g) Caluin. epist. de quibusdam ecclesiæ ritibus p. 206. Confessioni publicæ adiungere insignem aliquam promissionem, quæ peccatores ad spem veniæ & reconciliationis erigat, nemo nostrum est, qui non agnoscat vtilissimum esse. Atque ab initio hunc morem inducere volui: sed quum offensionem quidam ex nouitate metuerent, nimium facilis fui ad cedendum. ita res omissa est. Nunc vero non esset opportunum, heic quidquam mutare: quia, antequam ad finem confessionis ventum fuerit, magna pars incipit surgere. Quo magis optamus, dum vobis integrum est, populum vestrum ad vtrumque adsuefieri.

„rum recte examinato, eos vere pœnitentes coram Deo esse „iudicat, tunc non generalem tantum veniæ promissionem eis „declarare, sed in specie etiam firmissime asseuerare potest, „quod, quoad ex externis pœnitentiæ eorum signis & indiciis „de animi illorum statu iudicare sibi liceat, ipsos coram Deo so-„lutos veniamque peccatorum consequutos existimet, adeoque „absolutionem eis declaret adnuntietque. Hoc quidem non „infallibile est iudicium, quia alter alterum callida pœniten-„tiæ simulatione decipere potest: Tanta tamen asseueratio est, „quanta prudens, sagax & pius *CHRISTI* minister erga alterum, „ad animum eius tranquillandum, sine peculiari inspiratione „vti potest.

„Et sane permultum ponderis ac momenti ad tranquil-„landum & consolandum animum adflictum, dubium atque „abiectum habeat, oportet, experti medici habere declaratio-„nem, cui innitatur; habere aliquem qui per officium suum in „talibus casibus scite iudicare, eique suam impertire absoluti-„onem valeat.

„Itaqve ecclesia nostra in talium peccatorum con-„solationem in duobus officiis suis (exhortatione ad communi-„onem, & visitatione ægrotorum) ministro præcepit, vt eius-„modi particularem absolutionem impertiat, dicens in vno „eorum [*]: *Per auctoritatem IESV CHRISTI mihi commissam ab-„soluo te ab omnibus peccatis tuis.* Quæ licet non absoluta sit au-„ctoritas, tamen istiusmodi declaratio voluntatis Dei est, quam „quis alteri, post accuratissime inuestigatum studiosissimeque „consideratum illius statum, facere potest. Similis est decla-„rationi sacerdotis sub lege veteri de leproso, vtrum mundus „an immundus esset. Declaratio eius siue iudicium de tali „homine mundasse eum vel contaminasse; mundum vel im-„mundum fecisse dicitur; tametsi proprie loquendo sacerdos „eum nec leprosum redderet, nec efficeret, vt non esset lepro-„sus, sed tantum post diligenter factam examinationem decla-„raret, vtrum talis esset nec ne. Simili ratione Hieronymvs

(*) *By the Authority of* Jesus Christ *committed unto me, I absolve thee from all thy offences.*

et

„et *Magiſter ſententiarum* aliique plures poſt eos obſeruarunt [*], „quod miniſtri euangelii idem ius ac officium habeant in di- „mittendis vel retinendis peccatis, quod ſacerdotes olim ſub „lege habuerint in curandis leproſis. Quod remittant pecca- „ta vel retineant, dum illa a Deo remitti vel retineri oſten- „dant & declarent. Et quod talis declaratio, ex ore prodi- „ens eorum, qui miniſteriales iudices conſtituti ſunt pœniten- „tiæ hominum, recte exponatur euangelica abſolutio, quæ „ad ſuggerendam pœnitenti peccatori conſolationem eiusque „animum tranquillandum ſatis valeat.

3. „TERTIVS huius miniſterialis poteſtatis actus eſt de- „precatio apud Deum pro peccatoribus ad obtinendam per „merita *CHRISTI* peccatorum remiſſionem; quæ eſt ſic voci- „tata ab eccleſia abſolutio precum, iuncta abſolutioni verbi „ac ſacramentorum. Hæc ſemper vel implicite vel explicite „comitatur reliquos actus abſolutionis [**], tamquam præci- „pua quædam pars officii miniſtri eccleſiæ, quod eſt orare & „precari Deum pro peccatis populi. Sacramenta nonnum- „quam adminiſtrantur ſub formula apprecandi, cuiuſmodi eſt „illa euchariſtica in liturgia noſtra [***]: *Corpus domini noſtri* „*IESV CHRISTI ſeruet corpus & animam tuam ad vitam ſempiter-* „*nam.* Sic [*b*] nonnulli narrant, baptiſmum hodie in eccleſia „*Græca* adminiſtrari ſimili ratione & forma, *Baptizetur ſeruus* „*Chriſti in nomine patris, filii & ſpiritus ſancti*, per modum pre- „candi. Et quamuis, quæ hodie inter nos obtinet, formula, „*Baptizo te*, paullulum ab hac diſcrepet; ſemper tamen oratio- „nem ſibi adiunctam habet, vt Deus baptizatum abſoluere „peccatis ſuis eique omnia regenerationis beneficia conferre „velit. Notatu quoque dignum eſt, quod ſtatim poſt genera- „lem declaratiuam abſolutionem in noſtra liturgia eccleſia o- „rationem dominicam recitari iubeat, vtpote qua generalem „veniam ſiue remiſſionem peccatorum quotidianæ incurſionis

(*) Vide teſtimonia Hieronymi & Petri Lombardi recitata *orig. eccleſ. lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 216. 217.*

(**) Conf. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. I. §. V. p. 197. ſeqq. et cap. II. §. IV. p. 208. ſeqq.

(***) *The Body of our Lord* Jeſus Chriſt *preſerve thy Body and Soul unto everlaſting Life.*

(*b*) Decretum Eugenii ad calcem concil. Florent.

„obtinemus. Et nonnullæ formulæ absolutionis, in ecclesiis „nostris vsitatæ, planæ & directæ preces sunt pro venia & re- „missione culpæ. Qualis illa formula est in officio commu- „nionis post generalem confessionem; vbi rubrica [*] habet: „*Tum sacerdos vel episcopus, qui præsens est, surgat, & conuertens se* „*ad populum hanc pronuntiet absolutionem: Omnipotens Deus, pater no-* „*ster cælestis, qui pro magna misericordia sua peccatorum remissionem* „*promisit omnibus, qui cum sincera pœnitentia & vera fide ad ipsum se* „*se conuertunt, misereatur vestri, absoluat vos & liberet omnibus pecca-* „*tis vestris, confirmet ac corroboret vos in omni pietate, & perducat vos* „*ad vitam æternam per dominum nostrum IESVM CHRISTVM.* Heic „declaratiua absolutio & precatoria in eadem precatione eui- „denter coniunguntur. Nam precatio ista consistit partim „declaratione diuinæ promissionis, qua vere pœnitentibus ve- „nia promittitur, partim deprecatione apud Deum, vt re ipsa „veniam indulgeat istis præcipue peccatoribus, pro quibus „minister preces suas tum quidem ad thronum gratiæ dirigit. „Et sunt multæ aliæ istiusmodi formulæ absolutionis per inte- „gram ecclesiæ nostræ liturgiam obuiæ. Quid? quod nulla „non absolutio in antiqua ecclesia, quum pœnitentes post „excommunicationem & longum disciplinæ cursum in grati- „am & communionem denuo reciperentur, cum manus impo- „sitione & precatione [**] facta est, ad denotandum, ministeria- „lem benedictionem & deprecationem apud Deum pro pecca- „tore esse principalem, etsi non vnum solum, actum sacer- „dotalis potestatis in euangelicæ absolutionis negotio. Et „hoc ipsum regulæ benedictionis conueniebat per *Mosen* datæ „veteris legis sacerdotibus *Num.* VI, 27. *Ponent nomen meum super* „*filios Israelis; Ego autem benedicam illis.* Deus est, proprie lo- „quendo, qui benedicit & absoluit: et tamen, quando sacer-

(*) *Then shall the Priest or the Bishop being present, stand up, and turning himself to the People, pronounce this Absolution: Almighty God, our heavenly Father, who of his great Mercy hath promised Forgiveness of Sins to all them that with hearty Repentance and true Faith turn unto him; have Mercy upon you, pardon and deliver you from all your Sins, confirm and Strengthen you in all Goodness, and bring you to everlasting Life, through* Jesus Christ *our Lord.*

(**) Vide hoc fuse probatum *origin. eccles.* lib. XIX. cap. II. §. IV. pag. 208. seqq.

dotes

„dotes Deo supplicant de his rebus, suo etiam modo benedi-„cere & absoluere dicuntur. Quæ omnia satis euincunt, de-„precationem & orationem esse aliquam ministerialis absolu-„tionis partem, quemadmodum medium est in hominis manu, „per quod Deo placet benedictionem absolutionis suæ in po-„pulum suum deriuare atque demittere.

„QVARTVM aliquod huius potestatis remittendi vel re-„tinendi peccata documentum superest, quod est potestas ex-„sequendi disciplinam & pœnas ecclesiæ in delinquentes. Hæc „consistit in exclusione flagitiosorum & publicorum peccato-„rum a communione ecclesiæ, & restitutione pœnitentium in „communionem, postquam censuræ se submiserunt egerunt-„que pœnitentiam. Hic proprie iudicialis quidam actus est. „Nam vt ministri *CHRISTI* auctoritatem habent diiudicandi, „quinam idonei sint, vt primum admittantur per baptismum „in gremium ecclesiæ, ita auctoritatem quoque habent diiu-„dicandi, quinam digni sint vel indigni, qui in eo perseuerent; „et tamquam dispensatores mysteriorum Dei separare debent „pretiosum a vili, eosque, qui mysteria Dei digne recipiunt, „discernere ab illis, qui ea profanant atque contemnunt. *Non* „*est dandum, quod sanctum est, canibus; nec proiicienda sunt marga-*„*rita ante porcos.* Proinde vbi homines eiusmodi infamem, „propudiosam ac belluinam indolem adsumserunt, non ha-„bent amplius ius & priuilegia communionis christianæ; sed „resecandi sunt tamquam morbida facta membra, partim vt „sanorum membrorum deuitetur contagio, partim vt peccato-„res ipsi pudefiant atque emendentur.

„ATENIMVERO hæc potestas non est arbitraria in mi-„nistris *CHRISTI.* Non adhibenda ab illis est hæc seuerissima „pœna ob quamlibet formidinem & suspicionem mali; nec „propter leue quoduis & facile obrepens vitium, quod aliis „remediis curari potest; nec propter grauiora & odiosiora cri-„mina, sine præuia admonitione & aliorum remediorum vsu, „quæ ad corrigendos peccatores præscripsit *CHRISTVS*; nec „in integros hominum cœtus [*], vbi metuendum est, ne tri-

(*) Vide praxin primitiuæ ecclesiæ illustratam in omnibus hisce casibus, *orig. eccles.* lib. XVI. cap. III. §. VI. volum. VII. pag. 148. seqq.

„ticum vna cum zizaniis eradicetur, & plus detrimenti quam „emolumenti inferatur ecclesiæ, dum insontes cum sontibus „inuoluuntur, vel integræ ecclesiæ interdicto subiiciuntur, vel „pariuntur magna & periculosa schismata, cum manifesto ec„clesiæ discrimine & disturbatione. Huius enim potestatis & „disciplinæ scopus est ædificare & non destruere; mundare & „purificare ecclesiam, non concutere ipsam eius constitutio„nem, & imprudenti ac immoderato zelo pro eius conserua„tione subruere & euertere illius fundamenta. Quapropter si „vlla in re, certe in hac, ministerialis potestas summa cum sa„pientia & prudentia, æque ac caritate & cura pro animabus „hominum & totius communitatis salute, exercenda est. Quo„rum omnium ministri *CHRISTI* constituti sunt periti ac intel„ligentes iudices, præditi potestate examinandi hominum fidem „& mores, & excludendi malam vitam cum aliorum offendi„culo agentes, & restituendi vere pœnitentes, si manifesta „sinceræ conuersionis signa ediderint, fructusque fecerint di„gnos pœnitentia. *CHRISTI* vicarii sunt in ecclesia ipsius, li„gantes & soluentes, aperientes & claudentes regni cælestis „clauibus: Quibus quoad vtuntur secundum præscriptas a „*CHRISTO* regulas, sententia eorum, quantumuis ministerialis „tantum, multum valet in externa communione ecclesiæ in „præsenti, & valere deprehendetur tamquam prælusio atque „præcursio sententiæ, in die nouissimo ferendæ. Nam rebus „sic limitatis, & reseruata, quæ falli nesciæ *CHRISTI* potestati „debetur, prærogatiua, dubium esse nequit, quin quorumcum„que peccata retineant, retenta sint; et quorumcumque pecca„ta dimittant, dimissa illis sint.

Debebamus iam ad tertiam disquisitionem pergere; quatenus omnes homines ministeriali huius potestatis exercitio in omnibus quatuor eius sic explanatis generibus sese submittere oporteat, atque vniuersam hanc considerationem ad praxin reducere. Quoniam vero iusta harum rerum tractatio præsentis sermonis modum excessura esset, hæc duo tantum in fine eius generatim obseruabimus.

I. Quod

1. QVOD necessitas absolutionis in quocumque genere eadem sit, ac necessitas rei, per quam illa efficitur nobisque administratur. Atque adeo, si qua est necessitas recipiendi duo sacramenta, baptismi & cœnæ dominicæ, eadem necessitas est recipiendi sacramentalem absolutionem, quæ per vsum & in vsu horum sanctorum mysteriorum nobis confertur. Si qua est necessitas habendi conditiones euangelii Deique generalem veniæ promissionem nobis declaratam, & applicatam animabus nostris; par omnino necessitas est generalis eiusdem absolutionis declaratiuæ, ad excitandam spem nostram & corroborandam fidem nostram, & ad adducendum nos ad veram resipiscentiam sanctamque obedientiam. Si qua est necessitas afflictæ animæ, sub inexsuperabilibus dubiis & perturbationibus laboranti, vt onere suo leuetur & in statum consolationis & tranquillitatis plenum transferatur; similis necessitas est priuatæ absolutionis declaratiuæ. Si qua est necessitas publicarum precum ecclesiæ ad implorandam Dei misericordiam pro obtinenda publicis pœnitentibus peccatorum remissione; eadem vtique necessitas est absolutionis precatoriæ. Denique si qua est necessitas facinorosis hominibus, de ecclesia proiectis, vt in pacem & communionem ecclesiæ denuo restituantur, in ordine ad faciendam pacem cum Deo; necessitas etiam est iudicialis absolutionis. Quatenus vllum ex his officiis & ministeriis necessarium est in ecclesia, eatenus diuersa absolutionis genera, quæ ab eis pendent, necessaria etiam esse statuenda sunt. Et eatenus reuerentia aliqua eis debetur, tamquam institutis Dei: adeo, vt vbicumque rite haberi possunt, communiter non debeant omitti; multo minus contemni vel negligi; quia hoc, aliis verbis, idem est ac contemnere sacramenta *CHRISTI*, publicas preces & sermones, & disciplinam censurasque ecclesiæ, quæ res ab ipso Deo institutæ sunt.

2. ALTERVM, quod in huius sermonis clausula obseruare habeo, est, quod quantacumque externæ absolutionis necessitas fuerit, maior tamen necessitas sit internarum qualitatum animi hominum in ordine ad eam recipiendam. Hæ qualitates sunt

ſunt vera fides, vera reſipiſcentia & noua obedientia vitæ; quæ ſunt conditiones euangelicæ, ad quamcumque humanam abſolutionem in remiſſionem culpæ noſtræ efficacem reddendam requiſitæ. Soluere Deus poteſt, & interdum, (vbi nullus eſt contemtus) ſoluit hominem a prioris, numquam autem a poſterioris neceſſitatis lege: *Nam ſine ſanctimonia nemo videbit dominum.* Non confeſſio, non attritio, non externa abſolutio cuiuſcumque generis, ſed tantum ſincera conuerſio facit, vt ab eo ineamus gratiam. Et proinde ſi abſolui cupiamus in cælo, de his internis animi qualitatibus ſollicitos nos eſſe oportet, quæ ſolæ ſecuritatem in die iudicii præſtare nobis poſſunt. Deus pro miſericordia ſua nobis omnibus haſce maxime neceſſarias qualitates inſpiret, per deprecationem & merita maximi pontificis confeſſionis noſtræ, *IESV CHRISTI*, benedicti domini ac ſeruatoris noſtri. Cui cum patre & ſpiritu ſancto ſit honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO

SERMO POSTERIOR.

Ioan. XX, 23.

Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

IN priore ſermone in hæc verba triplicem diſquiſitionem de doctrina & exercitio miniſterialis abſolutionis faciendam eſſe diximus.

I. INQVIRENDVM in naturam huius poteſtatis generatim, quatenus competat homini: quia non obſtante, quæ homini data eſt, auctoritate & mandato, ingens adhuc differentia facienda ſit inter poteſtatem remittendi peccata, quæ a Deo exercetur, & quæ exercetur ab homine.

II. INQVIRENDVM ſpecialius in naturam diuerſorum generum abſolutionis, quæ ab homine exerçetur.

III. DISPICIENDVM, quatenus omnes homines exercitio huius poteſtatis in diuerſis eius partibus ſe ſubmittere debeant.

DE duobus prioribus capitibus iam diſſeruimus, nunc ad tertiam progredimur diſquiſitionem. Vbi proderit quæſtionem conſiderare diſtincte, cum reſpectu ad quatuor genera abſolutionis miniſterialis, quæ ſunt: Abſolutio duorum ſacramentorum; abſolutio declaratiua verbi ac doctrinæ; abſolutio precatoria; & abſolutio iudicialis publicæ diſciplinæ. De quibus omnibus iam obſeruauimus generatim, quod quatenus vel ſacramenta, vel prædicatio verbi, vel publicæ preces, vel diſciplina publica, vllum vſum & vim habent in eccleſia; eatenus abſolutiones admitti debeant, quæ vlli harum diuinarum inſtitutionum adnexæ ſunt. Iam in ſingularum neceſſitatem inquiremus paullo curatius.

1. ORDIMVR a neceſſitate abſolutionis ſacramentalis. De qua adfirmari oportet, quod, quanta neceſſitas eſt recipiendi ſacramenta baptiſmi & cœnæ dominicæ, impoſita omnibus, qui ea recipiendi habent opportunitatem; tanta quoque ne-

neceſſitas ſit recipiendi ſacramentalem abſolutionem, quæ ab eis pendet; quia res ſunt ita intime vnitæ & concatenatæ, vt ſeparari nequeant; neque Deus defectum ſacramentalis abſolutionis vllo in caſu excuſatum habet, niſi vbi ipſorum ſacramentorum defectum habet excuſatum. Ignoſcere quidem Deus poteſt & ſæpius ignoſcit ſacramentorum defectui, eumque extraordinaria gratia ſua ſupplet, vbi illa ob miniſtrorum ſuorum moroſitatem vel negligentiam, vel ob improuiſum aliquem caſum, vel naturalem ἀδυναμίαν [*] recipi haud poſſunt. At enim vero ſi homines inſtitutiones ipſius negligunt vel contemnunt, hoc ſine vllo dubio illis dabitur crimini, de quo ſummo harum inſtitutionum auctori coram magno eius tribunali reddere cogentur rationem. Ita in ſimilibus caſibus, ſi qui ob ineuitabilem neceſſitatem abſolutione deſtituuntur, quæ in hiſce duobus ſacramentis exhibetur, Deus hunc defectum ſupplere, & per extraordinariam ſuam gratiam alia quadam ratione eis abſolutionem impertire poteſt. At ſi qui per miniſtros Dei ſacramentali abſolutione, ſiue remiſſione peccatorum, ad hæc ſacramenta pertinente, iuſte prohibentur, non per vllam neceſſitatem, ſed tantum ob contumaciam ſuam, dum conditiones, a digne recepturis requiſitas, implendo ſeſe rite præparare renuunt; hoc in caſu actio miniſtri, retinentis eorum peccata, negantiſque eis hanc ſacramentalem abſolutionem, vtpote ad quam recipiendam eos minime idoneos, ſed manifeſto illa indignos iudicat, ſine dubio rata habebitur ac confirmabitur a *CHRISTO*, tamquam ſupremo iudice & adſertore datæ ſuæ hominibus auctoritatis retinendi peccata & negandi abſolutionem iis, qui conditiones manifeſto deſpiciunt ac contemnunt, ſub quibus eam obtulit. Atque hoc plane oſtendit, quæ ſit neceſſitas abſolutionis, quatenus hæc primo loco ſignificat abſolutionem duorum ſacramentorum, quæ dignis, nec (quantum humanum iudicium perſpicere poteſt) vllis aliis præter hoſce, qui digni ſunt, impertienda eſt. Quocirca homines ad hanc abſolutionem præparandi ſunt ex iisdem rationibus, ob quas præparandi ſunt ad recipienda duo

(*) Vid. ſententiam veterum hac de re *origin. eccleſ.* lib. X. cap. II. §. XX. XXI. volum. IV. pag. 44.-51.

illa

illa sacramenta, quæ in ordinaria methodo ac ratione dispensandi diuinam gratiam necessaria salutis media facta sunt.

2. Proximo iam loco sequitur declaratiua absolutio verbi ac doctrinæ. Quam necessaria est efficax veritatis promissorum Dei ad hominum animas adplicatio, ad efficiendum in illis fidem & spem, resipiscentiam & nouam obedientiam: tam necessaria quoque est hæc vniuersalis declaratiua absolutio, siue primum ad gignendum & excitandum; siue postea ad fovendum & sustentandum hasce bonas qualitates, a quibus peccatorum remissio pendet. *Fides*, inquit scriptura, *ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.* Neque vero homines ordinarie *audiunt absque prædicante, nec prædicant, nisi missi fuerint.* Quemadmodum igitur necesse est, vt homines *credant & resipiscant obediantque euangelio*; ita quoque necesse est, vt generales veniæ declarationes audiant, quas Deus in euangelio suo fecit ex vna parte, & declarationes iræ reuelatæ de cælo ex altera parte, vt ad conformandum se hisce conditionibus commoueantur, sub quibus euangelium remissionem peccatorum pollicetur. Et sicut præconum euangelii est, prædicare & declarare mentem Dei erga pœnitentes & impœnitentes peccatores; ita vniuscuiusque hominis est, *audire & metuere, nec quidquam facere insolenter*, si gratiam & misericordiam Dei in die iudicii se consequuturum speret. Hæc necessitas est & vsus declaratiuæ absolutionis ad gignendam alendamque fidem, quæ prima scaturigo & fundamentum vitæ christianæ est. Verbum Dei est, quo *regeniti sumus in spem viuam per euangelium.* Et cum ratione credere possumus, fidem non diutius, quam prædicationem euangelii, duraturam in hoc mundo. Quum antichristus confirmatam ætatem attigerit regnumque stabiliuerit suum; quum veritatis euangelicæ loco mentes hominum erroribus impleuerit, *per signa ac prodigia mendacia & omnem seductionem iniustitiæ*; tunc implebuntur, quæ prædixit seruator noster, *Filius hominis quum venerit, num reperturus est fidem in terra?* Fieri nequit, vt fides generatim conseruetur inter mortales, sine iugibus euangelii declarationibus ad eam sustentandam. Et hoc, si quidpiam aliud, conuincere nos potest de necessario vsu vere euangelici ministerii, siue talis ordinis hominum, qui auctorita-

 tem

tem habeant & mandatum declarandi voluntatem Dei, ad fidem ipsam sustentandam, vt nulla in re deficiat.

Enimvero praeter generales euangelii declarationes non numquam paullo specialior declaratiua absolutio necessaria est ad refocillandam adflictam & vulneratam conscientiam, & ad expediendum desperatum & dubitantem peccatorem ex pauoribus & inextricabilibus retibus peccati. Et ipsa necessitas consolandi perterrefactam mentem tali in casu satis argumentum est pro necessitate istiusmodi absolutionis. Quo enim anxia & adflicta mens se recipiat nisi ad eos, quos Deus aptos iudices & adiutores in tali casu constituit? Quorum officium aliquam eis dat auctoritatem, & quorum sanctiora studia & experientia aptos eos reddunt ad inquirendum in spiritualium morborum naturam, & iudicandum postea de apta curandi methodo, applicandumque accommodata eis remedia. Num talis anima nemine mortalium consulto vnice ad Deum confugiat, oportet? Bene quidem, si satis fidei, firmitatis animi ac fiduciae ei sit ad ipsum accedendi. Iam vero hic ipse est, quem illa offendit, et iam dies & noctes nihil nisi iram eius cogitat atque indignationem. Num ad filium Dei, magnum illum deprecatorem & mediatorem Dei & hominum? Recte omnino, si cum plena loquendi libertate ad ipsum accedere potest, tamquam misericordem & fidelem pontificem, qui & potest & vult seruare omnes, qui sincere ad ipsum se conuertunt. Verum haec magna eius calamitas est & ipse morbus, quod non audeat tam fidenter accedere ad thronum gratiae, vt gratiam inueniat in auxilium opportunum. Vel si venit cum precibus & lacrimis ad *CHRISTVM*, veretur, vt accepta sit; quia iam difficulter ipsum tamquam seruatorem suum adspicere potest, sed potius tamquam offensum iudicem metuit. Depressa est & pudefacta ingrati animi sui foeditate, quando considerat, olim se similem fuisse angelo lucis, puram & immaculatam in sanguine *CHRISTI*; iam vero stationem suam deseruisse & excidisse gratia. Fuisse se olim illuminatam, gustasse donum illud caeleste, & participem factam esse spiritus sancti, gustasse bonum Dei verbum ac virtutes futuri saeculi: iam vero prolapsam, rursum crucifixisse sibi filium Dei & ignominiae exposuisse, conculcasse filium Dei, & sanguinem foederis, per quem fue-

fuerat sanctificata, profanum duxisse & spiritum gratiæ contumelia adfecisse. Et quomodo ad *CHRISTVM* confugiet, erga quem tam indigne se gessit? Quid ergo? Num in subsidium & consilium sanctos angelos vocabit? Sunt quidem hi ministerii munere fungentes spiritus, qui ministerii caussa emittuntur, propter hæredes salutis futuros: at ministerium eorum prorsus spirituale est & inuisibile. Non est eis iam visibile aliquod cum hominibus negotium. Illi autem visibili consolatore opus est, cui ægritudinem patefaciat, & quem in mediis ærumnis suis adhibeat in consilium; & hic ex rebus creatis visibilibus, eamdem cum illa naturam a creatore sortitis, hoc est hominibus, sit oportet. Quis autem ex his tam idoneus est, quam quos ipse Deus ad hanc rem constituit? Homines priuati amorem suum istiusmodi languenti animæ declarare possunt, quousque sua eos cognitio & ἱκανότης dirigit: sed tamen post hæc omnia maius quoddam auxilium necessarium fuerit. Vnde autem æquius & rectius exspectari illud potest, quam ex ore eorum, quorum labia custodire debent scientiam? Quorum studia sunt scripturæ sacræ; quorum negotium est eas explanare mortalibus? soluere eorum dubia, & eximere eis scrupulos; examinare pœnitentiam eorum, eamque comparare cum verbi diuini regula; & inprimis eos præmunire aduersus insidias satanæ, & docere, non peruertere scripturas in propriam suam perniciem. Id enim plerumque longe difficillimum in hoc toto negotio cum adflictis mentibus est, corroborare eas aduersus subtiles incursiones satanæ, qui in lucis angelum se transformat, easque docet scripturas contra semetipsas allegare; faciens, vt, quod ad earum salutem & confirmationem spectat, occasio ipsis fiat ruinæ; & priuans eos pace per illud ipsum instrumentum, quod ad erigendas earum spes & firmandam consolationem erat destinatum. Certe hoc summum satanæ artificium in tentando est, vt dialecto scripturæ & lingua angeli nos adgrediatur & tentet. Neque vmquam tam conuenienter sibi, hoc est tam artificiose, subtiliter & diabolice loquitur, quam vbi apud nos loquitur lingua vtens cælesti. Sic ipsum seruatorem nostrum tentauit; dicens, Ita atque ita scriptum est. Quid igitur mirum, si eodem armorum ge-

 nere

nere vtatur aduersus alios homines, qui ei resistere minus valent? Quo autem infirmiores sunt homines, & quo magis obnoxii tentationi, eo magis necesse illis est, habere perfugium ad aliquem magis expertum, qui & auxilium & consilium ipsis dare valeat; qui verbum Dei animabus eorum recte applicare possit & dare illis veram Dei & sui ipsorum cognitionem; qui quemlibet scripturæ locum, quo satanas abutitur, in luce ponere sua possit; atque ita omnia argumenta illius destruere, omnesque insidias eius euertere eodem illo instrumento, quo ad decipiendum homines prosternendumque abutitur.

Bene quidem haberet, si omnes homines gladio spiritus, hoc est verbo Dei, tam dextre vti callerent, vt (perinde ac seruator noster, quum tentaretur) omnibus satanæ sophisticationibus falsisque sacri textus interpretationibus per se ipsi respondere possent, easque rectioribus commentationibus magisque idoneis allegationibus retundere. Verum si hoc ab infirmioribus exspectari nequit, necesse est, in eiusmodi casibus auxilium quærant eorum, qui vsu peritiores sunt sensusque habent magis exercitatos ad discretionem boni & mali.

Commvnis sensus & vtilitatis ratio homines docet, quidnam agendum sit, si quibus difficultatibus affecti sunt in aliis caussis quibuscumque. Qui de titulo suo ad possessiones temporales dubitat, adeundum sibi ducit aliquem iurisperitum, illiusque consiliis & monitis vtendum; & qui quodam morbi genere tentatur, is doctum & peritum medicum adhibet. Atqui heic eadem ratio in spiritualibus morbis suadet, vt homines spiritualem ducem consulant, qui æque doctus & peritus in professione sua haberi potest, ac vterque istorum. Officium eius iubet eum generalius & exactius tractare studium scripturæ; vt peritior sit & accuratior in resoluendis casibus conscientiæ, & promtior atque expeditior ad respondendum obiectionibus, dubiis ac scrupulis, quos vel naturalis debilitas cogitationum ipsorum hominum, vel subtilitas satanæ mentibus eorum iniicit. Officium eius est & munus, nosse naturam Dei, nosse eius religionem & leges, nosse amplitudinem misericordiæ illius & conditiones reconciliationis, pœnitentibus peccatoribus oblatas. Idcirco hominum peccata examinare, deque eorum

eorum resipiscentia & statu animi melius illis ipsis iudicare potest. Accedit, quod a Deo minister heic in terra hunc ipsum in finem constitutus sit; non tantum vt *CHRISTI* loco eos studeat Deo reconciliare, viamque reconciliationis eis ostendat, & pro illis oret; sed vt in conditionem quoque eorum studiose inquirat, &, si vere pœnitentes eos deprehendat, a Deo absolutione impertitos ipsiusque misericordiam consequutos esse, declaret. Negotii, quod datum ei est, ratio postulat, vt omni eis adseueratione adfirmet, quod, quidquid satan in contrarium suggerat, nulla peccata tanta sint, vt Deus veniam eis dare non possit, dummodo conditionem veniæ, hoc est veram pœnitentiam, adferant. Potest is etiam iudicare, etsi non infallibili iudicio, morali tamen certitudine, num pœnitentia eorum sincera sit & perfecta; & suppeditare monita ad supplendam eam, vbi deficit; et liberare eos omnibus iniquis scrupulis, qui mentes eorum confundere & perturbare valent. Quæ omnia non possunt non insigni fructui & vtilitati esse istiusmodi hominibus, tutissimumque eis præbere perfugium & maximam, quæ sine specialiore reuelatione ex cælo exspectari potest, adferre consolationem.

Atque ita vsus & emolumentum spiritualium ducum in tali casu satis superque ostendit, quam æquum & quam necesse sit eos consulere in ordine ad obtinendum beneficium & solatium priuatæ declaratiuæ absolutionis.

Et hanc ob caussam ecclesia nostra, etsi hominibus non imponit necessitatem peccata sua ministris *CHRISTI* confitendi in omnibus casibus, sapienter tamen ab eis requirit, vt in hoc vno speciali casu in suum ipsorum beneficium & consolationem id faciant. [*] *Si quis vestrum est, qui hoc modo conscientiam suam tranquillare non potest*, (videlicet *confessione soli Deo facta*) *sed plus solatii quærit & consilii, is prudentem aliquem & doctum adeat verbi diuini ministrum, eique animi sui aperiat dolorem; vt sancti verbi Dei ministerio absolutionis recipiat beneficium vna cum spirituali con-*

(*) Verba linguâ Anglicana ita habent: *If there be any of you, who by this means cannot quiet his own Conscience* (viz. *by Confession to God alone*) *but required farther Comfort & Counsel, let him go to some discreet, and learned Minister of God's Word, & open his Grief; that by the Ministry of God's Holy Word he may receive the Benefit of Absolution, together*

filio

filio & monito ad tranquillandam conscientiam suam, & deuitandum omnem scrupulum & dubitationem. Ita, reor, res vere se habet cum necessitate priuatæ confessionis & priuatæ declaratoriæ absolutionis. Non simpliciter necessaria omnibus hominibus est, sed iis tantum, quorum conditio est talis, vt pacem & tranquillitatem animæ sine ea habere nequeant. Et proinde ecclesia *Romanensis* summopere vituperanda est, quæ absolutam necessitatem priuatæ confessionis & priuatæ absolutionis omnibus & singulis hominibus, respectu omnium mortalium peccatorum, sub pœna damnationis imponit. Ecclesia nostra regulam scripturæ & veteris ecclesiæ praxin pressius sequitur [*], priuatam absolutionem iis tantum necessariam faciens, quibus ipsius rei necessitas eam talem facit. Hactenus de necessario vsu generalis vel specialis absolutionis declaratiuæ.

3. PROXIMA disquisitionis nostræ pars est necessitas absolutionis precatoriæ: Et huius quidem eadem est necessitas, quæ precum ecclesiæ pro condonatione peccatorum. Antea obseruauimus, quod preces reliquis absolutionis generibus omnibus adnexæ, & quorumdam ex illis quasi forma sint. Sacramenta communiter cum precibus administrantur; et preces proxime semper sequuntur declarationem diuinæ voluntatis & intentionis condonandi pœnitentibus peccatoribus, in publica nostra liturgia; et preces communiter medium sunt, quo quis, qui cum publico scandalo peccauit, & propter crimina sua iudicialiter ecclesia eiectus, iam vero ad pacem & communionem denuo admittendus est, reconciliatur. Vt adeo, quam necessaria vlla istarum absolutionum est, tam necessaria quoque sit absolutio precum, quam istarum quæque tam necessario sibi adnexam habet. Si cui necesse est initio leuari onere peccatorum per sacramentum baptismi; non minus necesse ei sit oportet recipi tamquam membrum *CHRISTI* per preces, quas istius sacramenti administratio vel includit vel supponit. Si absolutionem habere cupit per eucharistiam; cum vsitata precum formula, quam ecclesia in distributione eius præscripsit,

with ghostly Counsel and Advice, to the quieting of his Conscience, and avoiding of all Scruple and Doubtfulness.

(*) Vide praxin ecclesiæ primitiuæ respectu confessionis auricularis *orig. eccles.* lib. XVIII. cap. III. §. I. &c.

eam

eam recipiat oportet. Si generalem vel particularem diuinæ voluntatis condonandi peccatoribus delicta declarationem cum effectu ad sui ipsius consolationem habere cupit, cum ministro *CHRISTI*, Deo pro obtinenda ipsi peccatorum venia supplicante, se debet coniungere. Et si, posteaquam ob publicam quamdam offensionem excommunicatus est, in communionem ecclesiæ solemniter restitui desiderat, Dei misericordiam, per publicum ministerium & preces sacerdotum ipsius implorare debet, quia hic ritus & hæc cærimonia [*] est istius admissionis.

4. ATQVE hinc vltimo loco sequitur, vt, quum homines potestate clauium, ob admissa cum publica offensione crimina, formaliter & iudicialiter ecclesia proiecti sunt, necesse sit, ipsos vinculis & censuris per iustam auctoritatem laxatos, formaliter & iudicialiter absolui, atque ita in pacem & priuilegia communionis ecclesiasticæ restitui. Si enim excommunicatio iusta est & ad regulas euangelii *CHRISTI* facta; aut absolutionem modo, quem ille præscripsit, petere debent, aut vincula eis imposita plenum aduersus eos robur retinebunt; eorumque excommunicatio & expulsio de ecclesia in terra, regno cælorum illos excludet. Si, inquam, excommunicatio eorum iusta est & legitima. Aliud enim est, quando homines iniuste pelluntur ecclesia & sine ratione excommunicantur per præpoperum mere tyrannicæ & arbitrariæ potestatis exercitium; Et aliud, quando legitimo modo censuræ ecclesiæ subiiciuntur ob impœnitentiam suam & perseuerantiam in grauibus & publicis criminibus, cum scandalo ecclesiæ & sanctæ religionis *CHRISTI* opprobrio. In priore casu nihil periculi ab excommunicatione metuendum est, quia iniusta est: In posteriore autem casu maxime terribilis sententia est, quæ in terra aduersus homines ferri potest; quia quod in terra factum est, in cælo ratum habebitur, hominemque ad diem vsque iudicii persequetur, nisi tempestiua & sincera pœnitentia & reconciliatio ad retractandam sententiam interueniat. Quod ipsum huiusmodi absolutionis omniumque rerum, quæ ad eam obtinendam necessario ante requiruntur, necessitatem abunde osten-

(*) Vid. *orig. eccl.* lib. XIX. cap. II. §. IV. pag. 208. seqq.

ostendit. Oportet homines vere pœnitere criminum, quæ scandalum dederunt; oportet facere submissam & publicam peccatorum suorum confessionem coram ecclesia; oportet modeste sese submittere eius disciplinæ, & dare signa sinceri doloris ac tristitiæ de eo, quod Deum & homines offenderunt: Et tunc oportet post istiusmodi satisfactionem, vt ecclesiæ veram suam resipiscentiam, edendo fructus ea dignos, testatam faciant, ab illis ipsis admissionem sui in communionem suppliciter & demisse petere, per quos, vi acceptæ a *CHRISTO* potestatis, ea ipsis ademta fuit. Et hi ex eadem auctoritate, qua eos de ecclesia proiecerunt, denuo recipient; faciendo preces & deprecationes ad Deum pro illis, & declarando eos omnibus vinculis, quibus antea erant constricti, solutos, & iam in christianæ religionis priuilegium plene restitutos. At vero sine tali idonea satisfactione, qualis hæc est, si homines in peccatis suis, in secura impœnitentia, in superbo censurarum ecclesiæ neglectu vel contemtu pertinaciter perseuerant; persuasum eis esse debet, rationem hujus mirificæ improbitatis, quam reliquis peccatis suis addunt, illo die requisitum iri, vbi *CHRISTVS* seruorum suorum auctoritatem in omnibus recte factis vindicaturus, sententiamque eorum immutabili approbatione confirmaturus est.

QVA indulgentia Deus ob quorumdam hominum infirmitatem vel ignorantiam hac in re vti velit, nostrum non est definire. Neque cum christiana caritate consisteret, si condemnare vellemus, quotquot moriuntur excommunicati in foro externo, nec dum vinculis suis solemniter soluti, quando vere pœnitentes fuerunt & ecclesiæ cupierunt reconciliari; casus autem aliquis improuisus & necessitas ineuitabilis bonum eorum consilium anteuenit. Rebus sic se habentibus, ecclesia generatim desiderium reconciliationis æqui bonique faciebat, talesque re vera in communione secum esse [*] post mortem declarabat: non secus ac illi, qui sine baptismo vel eucharistia, non per contemtum sed per ineuitabilem quamdam necessitatem decedunt, non iniuste creduntur mori in gratia Dei per fidem suam & resipiscentiam, quia præscriptum

[*] Vid. *Origin. eccles.* lib. XIX. cap. II. §. XI. p. 227. seqq.

a Deo

a Deo ordinem non contemnunt, ſed illius ſunt cupidiſſimi. Aliter autem cum illis comparatum eſt, qui in contemtu diſciplinæ & cenſurarum eccleſiæ viuunt pariter & moriuntur. Si tales pereunt, id ſibi ipſis acceptum ferant oportet. Eccleſia non habet poteſtatem abſoluendi eos, qui abſolui nolunt. Si peccata ſua in terra retineri ſinunt, in cælo retenta erunt, eosque ſequentur ad diem iudicii.

ATQVE ita tertiam diſquiſitionem fecimus, quatenus omnes homines ſeſe ſubmittere oporteat legitimo miniſterialis poteſtatis retinendi vel remittendi peccata exercitio: Siue, quænam neceſſitas ſit abſolutionis in diuerſis iſtis, quos vidimus, caſibus.

„ILLVD ſolum ſupereſt, vt totam hanc conſiderationem „reducamus ad praxin & oſtendamus, ad quid hæc doctrina „proſit, quatenus tum ad miniſtros *CHRISTI* tum ad populum „illius ſpectat.

„QVOD ad miniſtros *CHRISTI* attinet, nulla doctrina in „vniuerſa chriſtianitate eſt, quæ eos magis adigat, vel primo, „ad puritatem & ſanctitatem vitæ; vel ſecundo, ad diligentiam „in ſtudiis & laboribus; vel tertio, ad fidelitatem in diſpen„ſandis *CHRISTI* myſteriis, & curam in ſua agendi cum pœni„tentibus vel impœnitentibus peccatoribus ratione.

I. „COMMISSA miniſtris *CHRISTI* poteſtas retinendi & „dimittendi aliorum hominum peccata, quocumque eam acci„piamus ſenſu, magna ipſorum incitatio eſt ad agendam ſan„ctam & puram vitam. Abſurdum enim in praxi videtur, & „ſæpiſſime re vera ita creditur, quod homines facti eſſe exiſti„mentur idonei ad remittenda aliorum peccata, qui ipſi culpa „& impuritate ſunt implicati. Nihil tam pronum & obuium „eſt, quam illud, *Medice, cura te ipſum:* adeoque ſi hoc ipſum „officio eorum non eſt fraudi, certe perſonis eorum ſummo „eſt opprobrio. Si non tenorem deſtruit dati ipſis negotii in „ipſa natura rei, certe auctoritatem & exiſtimationem eorum „in opinione hominum imminuit; ſi profligatus quiſque pec„cator culpam in eos retorquere poteſt & dicere: *Qui doces ali„um, te ipſum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris? Qui „dicis non mœchandum, mœcharis? Qui abominaris idola, ſacrilegium*

„*committis? Qui de lege gloriaris, per legis transgressionem Deum adfi-*
„*cis contumelia?* Multum de reuerentia aduersus sacramentum
„baptismi deroget, necesse est, si is, qui se aliorum peccata ab-
„luere venditat, ipse pollutus sit & profanus; nec minus di-
„minuat oportet reuerentiam, tremendo eucharistiæ mysterio
„debitam, si irreligiosis manibus porrigatur. Non potest pla-
„cere hominibus, si quem minus sanctificatum audiant benedi-
„ctionem impertientem aliis, qui ipse maledictus est; precan-
„tem, vt sanguis *CHRISTI* alios conseruet ad vitam æternam,
„dum damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens cor-
„pus domini. Præcipue autem talis homo haud vlla cum tolerabili
„παῤῥησίᾳ officium reprehendendi & corrigendi alios curare
„potest, qui reprehensionem & censuram ipse multo magis
„commeruit. Qua fronte arcere alios a baptismo vel eucha-
„ristia potest, qui ipse ad hanc vel illum recipiendum minus
„idoneus est? Vel alios ecclesia excludere, qui ipse haud di-
„gnus est, qui eam ingrediatur? Nihil itaque ministros eccle-
„siæ magis incendere ad agendam sanctam & puram vitam pot-
„est, quam consideratio acceptæ a *CHRISTO* potestatis reti-
„nendi aut dimittendi sacramentali, vel declaratiua, vel pre-
„catoria, vel iudiciali ratione aliorum hominum peccata:
„quia sine puritate nullo modo huius officii scopo & naturæ
„depositi respondere possunt, sed mala eius administratio in-
„surget in iudicio aduersus eos & condemnabit eos.

2. „ALTERVM, quod hoc officium retinendi & dimit-
„tendi peccata a verbi diuini ministris requirit, est magna di-
„ligentia in studiis & laboribus, sine qua illud numquam,
„quantum satis est, curare possunt. Ecclesia quidem aliquam
„huius operis partem quodammodo facilem reddidit & tolera-
„bilem, dum plures generaliores & accommodatas absolutio-
„nis formulas sapienter præscripsit; cuiusmodi sunt formulæ
„administrandi absolutionem vtriusque sacramenti, & multæ
„generales formulæ declaratoriæ & precatoriæ absolutionis;
„quibus pro sapientia sua addere poterat aptas formulas ex-
„communicationis & iudicialis absolutionis. At vero, vbi
„hoc factum fuerit, multo plura remanent ad plenam huius
„officii functionem spectantia, de quibus ecclesia sigillatim
præ-

„præcipere non poteſt: adeoque induſtriæ & diligentiæ mini-„ſtrorum in priuatis cuiuſque ſtudiis & laboribus relinquenda „ſunt. Atque hoc ipſum diffuſam cognitionem magnamque „applicationem requirit; vt apti ſint ad intelligendum omnium „diuinarum legum naturam, & cuiuslibet virtutis & vitii con-„finium ac differentiam; vt apti ſint ad reſoluendum omnes „ordinarios caſus conſcientiæ, & ad reſpondendum omnibus „dubiis ac ſcrupulis, qui in hominum animis ſuboriri poſſunt; „ad pernoſcendum ſingulorum ſtatum animi, indolemque, gra-„dus ac ſinceritatem reſipiſcentiæ eorum, vt ita dent illis re-„ſponſum, quod eorum quæſtionibus faciat ſatis, & imperti-„ant vel negent illis diuerſa abſolutionis genera, prout, poſt „fideliter exploratum eorum ſtatum ac conditionem, viſum i-„pſis fuerit. Qui hæc omnia exiſtimat fieri poſſe ſine magno „labore & ſtudio & diligenti ſacræ ſcripturæ, vtpote normæ „& monumenti voluntatis diuinæ; inueſtigatione, is profecto „nec officii ſui naturam, nec hominum neceſſitates videtur intel-„ligere; nec quid ſit, ſtare loco *CHRISTI* & pro eo iudicare in-„ter Deum & homines. Labia ſacerdotis obſeruare debent „ſcientiam: Et qui conſiderauerit, quam late pateat iſthæc ſci-„entia, vna cum magna varietate caſuum & perſonarum, qui-„bus eam applicandi forte habiturus eſt occaſionem, is potius „adigetur exclamare cum apoſtolo, *Quis ad hoc idoneus eſt?* Et „ſi hoc non eſt argumentum excitandi aliquem ad induſtriam „in ſpiritualis medici officio, difficile dictu eſt, quid demum „illud ſit.

3. „Vti autem hæc conſideratio argumentum eſt pro pu-„ritate & induſtria, ita non minus incitamentum eſt ad fideli-„tatem. *Requiritur in diſpenſatoribus*, inquit *Paulus* apoſtolus, *vt* „*quis fidus inueniatur:* maxime in iis hoc requiritur, qui ſunt diſ-„penſatores myſteriorum Dei, quia hoc negotium eſt omni-„um longe maximum. *Moſis* argumentum erat ad iudices tem-„porales *Deut. I, 17. Ne ſuſcipite perſonam in iudicio, nam iudicium* „*ipſum Dei eſt.* Atqui hoc argumentum multo magis ſtringit in „iudicio ſpirituali, quia effectus & conſequentia huius deciſi-„onis plus ponderis & momenti habet. Heic itaque medium „ſemper tenendum eſt inter adulationem & imperioſam perti-

 naci-

„naciam & morositatem; inter nimiam indulgentiam ab vna „parte, & nimiam feueritatem ab altera parte. Iudicium Dei „est; adeoque homines nec absoluendi sunt nec condemnandi „ex mere arbitraria voluntate ministri, sed ad regulas a sum-„mo omnium domino præscriptas. Si qui vel in ecclesiam re-„cipiendi vel inde exterminandi sunt, id solum considerandum „est, vtrum conditiones, quas requirit euangelium, impleant „an non impleant. Nulli vere pœnitenti vllius generis abso-„lutio neganda est. Nulli impœnitenti ex vllo fauore vel „gratificandi studio beneficium eius tribuendum est. Si ho-„mines ad baptismum vel eucharistiam idonei sunt, non in „potestate est ministri, proprie loquendo, huius vel illius eis „negare priuilegium. Si prorsus non sunt idonei, non est in „potestate eius, ad illud eos admittere, si negotium sibi datum „recte & fideliter curare velit. Ita neque impœnitentem ab-„soluere, nec peccata pœnitenti retinere æquo iudicio potest. „Hoc enim est, *morte adficere animas, quæ non morerentur, & vi-„Eturas prædicare animas, quæ non sunt victuræ.* Est, *animam iusti „atterere, quem Deus non erat adfecturus dolore; & confirmare manus „improbi, vt non reuertatur a via sua pessima,* vt in vita conserue-„tur; quemadmodum Deus de falsis prophetis queritur per *E-„zechielem* prophetam cap. XIII, 19. 22. Id omne manifestus po-„testatis ministerialis abusus est, ad impediendum recti veri-„que studium, & ad aperiendam portam vitiis recta via ten-„dens. Omniaque istiusmodi iudicia ipse Deus subuertet ma-„lamque perfidorum œconomorum suorum administrationem „puniet. Nam vti in omnibus casibus, ita in hoc maxime, „qui absoluit improbum & qui condemnat iustum, abomina-„tioni domino sunt æque ambo. Nihil itaque magis necessa-„rium in dispensatoribus mysteriorum Dei est, quam vt fidi in-„ueniantur: dantes suum cuique; pacem iustis & terrorem im-„probis. Alias Deus eis minitatur, fore, vt portionem suam „habeant cum hypocritis, vbi erit fletus & eiulatus & stridor „dentium. Supercilium pharisaicum in episcopis vel presby-„teris, obseruante HIERONYMO [*], est, quando sub obtentu „creditarum sibi clauium regni cælestis potestatem sibi sumunt

(*) Hieron. comment. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49. Vid. loc. cit. *orig. ecclef.* lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 216. 217.

„soluendi noxios & damnandi innocentes. Qui hoc facit, „dato sibi negotio abutitur, Deoque malæ suæ administratio„nis reddet rationem.

„Ita videmus, quantopere hæc doctrina dispensatores „mysteriorum Dei obliget, vt sint primum sancti, secundo di„ligentes, tertio fidi in officio suo. Videamus nunc, quem in„fluxum eadem doctrina habere debeat in omnem Dei popu„lum.

„Atqve heic haud vlli personali reuerentiæ, sacerdoti„bus tamquam nuntiis & legatis *CHRISTI* debitæ, immorabi„mur, sed tantum quatenus religiosa ratio diuersarum partium „diuinitus demandati illis officii habenda est. Si Deus eos in„strumenta remissionis peccatorum per diuersos hosce quatuor „absolutionis modos effecit; ad minimum vnusquisque caue„at, fas est, ne per voluntarium neglectum vel contemtum vl„la harum methodorum expiationis ipse se priuet.

„Si baptismus ordinarium remissionis peccatorum medi„um est, & tam necessarium ex diuino mandato, vt nisi quis, „cui est opportunitas, genitus fuerit ex aqua & spiritu, non „possit introire in regnum Dei: omnium hominum nondum „baptizatorum quam maxime interest, se suosque liberos san„ctæ *CHRISTI* institutioni offerre, vt promissam peccatorum „remissionem & spiritualem regenerationem recipiant. Quam„quam enim martyres, magno christianæ religionis studio du„cti, piique catechumeni extraordinaria quadam via ad salu„tem sempiternam possunt pertingere, cum contemtoribus ta„men res ita se non habet.

„Item si eucharistia aliud remedium absolutionis est, æ„qualiter hominum officium est, non viuere in manifesto san„ctæ huius institutionis neglectu vel contemtu, sed quantum „possint, frequenter eam recipere, nisi gratia & venia, quæ in „sancta illa institutione exhibetur & obsignatur, priuare se ipsi „velint.

„Si preces ecclesiæ itidem medium sunt deriuandi bene„dictionem Dei in populum suum; argumentum id esse con„cedendum est, quo homines ad constanter illis adsistendum „commoueantur. Et quilibet lætabundus exclamet, oportet: „*Cogitamus, o Deus, benignitatem tuam in medio templo tuo!* (Psalm. „XLVIII, 10.),

„Si absolutio declaratiua vllum vsum habet & consola-
„tionem apud pœnitentes; id homines excitet oportet, vt
„inter primos in cultu Dei esse studeant, & potius ad postes
„ianuarum præstolentur, antequam sacra capiant exordium,
„quam vt postea irrepant, quasi in conspectum Dei rapti, quan-
„do & confessionis suæ & absolutionis ipsius perdiderunt bene-
„ficium.

„Si absolutio declaratiua, quæ fit priuatim, quidquam
„prodest afflictæ conscientiæ & animo scrupulis agitato; hoc
„eos, qui conscientiam suam tranquillare ipsi non possunt,
„sed vberiorem consolationem & consilium requirunt, indu-
„cat oportet, vt ad prudentem & doctum verbi diuini mini-
„strum adeant eique animi sui aperiant dolorem; vt sancti Dei
„verbi ministerio absolutionis recipiant beneficium vna cum
„spirituali consilio & monito, ad tranquillandam conscienti-
„am & euitandum omnem scrupulum & dubitationem.

„Denique, si necesse est, homines, propter grandia cri-
„mina excommunicatos & proiectos de ecclesia, operam dare,
„vt Deo ipsiusque ecclesiæ per iudicialem absolutionem recon-
„cilientur; id omnino ostendit, quæ reuerentia disciplinæ &
„pœnis ecclesiæ, quæ illis iuste infliguntur, debeatur; & quod
„voluntarius reconciliationis neglectus ac contemtus tali in
„casu periculosior, quam quidem sibi persuadent, eis fieri, & in
„iusto *CHRISTI*, ministrorum suorum sententiam confirmantis,
„iudicio a regno cælorum eos excludere tandem possit.

„Verum enim vero si quis vel maximam reuerentiam
„hisce institutionibus externe exhibuerit, vnum tamen super-
„est ad reddendum eas validas & efficaces; quod si deest, ne-
„quidquam eos vel millies repetita iuuabit absolutio: Et hoc
„est interna cordis & animæ conditio, per veram pœnitenti-
„am sinceramque obedientiam sese prodens; sine qua reliqua
„omnia meræ formæ sunt, quæ plene operari non possunt,
„dum homines illis obicem ponunt. Omnis enim absolutio
„conditionalis est & pœnitentiam ac obedientiam supponit,
„antequam beneficium peccatori re ipsa conferat. Minister
„*CHRISTI* os tantum suum vel manum commodare ad exter-
„num alicuius absolutionis actum potest: interne autem ab-
„soluere non valet, multo minus peccatorem impœnitentem.
Ipse

„Ipſe *CHRISTVS* nobis confirmat, quod, niſi quis reſipiſcat, „pereat neceſſe ſit; & quod, niſi homines debita ſibi mutuo „dimittant, pater eorum cæleſtis non dimiſſurus ſit eis ipſorum „debita. Iam ergo abſurdum foret cogitare, quod peccator, „iſtas conditiones minime implens, veniam nihilo minus a „Deo obtenturus ſit, etiamſi in animi ſui obſtinatione perſi-„ſtat; et quod, quum ſurreptitie per errorem vel fraudem in „terra ſolutus ſit, idcirco certo futurum ſit, vt in cælo etiam ſol-„vatur. Hoc foret rem ſtolidiſſimam ſibi perſuadere, quod *CHRI-„STVS*, ad ſacerdotis ſui verba vera efficienda, ſua ipſius verba „facere velit falſa & mendacia: qualia ſint oportet, ſi qua exter-„na abſolutio, ab homine errori & deceptioni obnoxio data, „peccatorem impœnitentem in regnum cæleſte transferre poſſet.

„NON eo hoc dico, vt reuerentiam vlli ante memora-„torum generum abſolutionis debitam imminuam, ſed vt in-„ſtitutiones Dei ſuam in nobis efficaciam habeant, dum exter-„ni & interni actus coniunguntur ad efficiendum perfectum o-„pus abſolutionis; et vt ne *CHRISTVS* in nouiſſimo die nobis „dicere neceſſe habeat: *Hæc oportebat vos feciſſe, illa non omiſiſſe.* „Qui aliquam abſolutionem diuinitus inſtitutam, cuiuſcumque „illa ſit generis, contemnit, ille quidem inſtitutionem Dei con-„temnit: Qui autem ſine pœnitentia & obedientia eam recipit, „*τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου*, quæ grauiora ſunt legis, contemnit, & per-„colat culicem, vt camelum deglutiat. Talis homo ne cogitet, „ſe vllam a domino abſolutionem obtenturum, qui inſtitutio-„nem eius mutilat; qui, quod Deus coniunxit, ſeiungit ſibique „ſecuritatem audet promittere, quando Deus non niſi perniciem „& interitum minatur. Si ſecuri de exitio eſſe volumus, inſtitu-„tionibus Dei ex ipſius præſcripto vti debemus, externum & in-„ternum actum coniungentes. Animarum noſtrarum reſipiſcen-„tia & obedientia miniſterio ſacerdotum ipſius viam præparet. Et „tum quæcumque peccata illi dimiſerint in terra, dimiſſa erunt in „cælo; vbi *CHRISTVS* ſeruorum ſuorum verba immutabili ſua „abſolutionis ſententia confirmaturus eſt, dicendo: *Adeſte, benedi-„cti patris mei, poſſidete regnum, paratum vobis a iacto mundi fundamento.* „Quod Deus nobis omnibus donet per merita eiuſdem domini „noſtri *IESV CHRISTI*: cui cum patre & ſpiritu ſancto ſit omnis „honor & gloria in ſæcula ſæculorum, *Amen.*

EPISTOLA PRIOR
AD SVMME REVERENDVM EPISCOPVM VINTONIENSEM
DE
NECESSITATE ABSOLVTIONIS;
OSTENDENS, QVOVSQVE NECESSITAS EIVS PROTENDATVR ET VBI CESSET.

LECTA quæstione tua, DOMINE SVMME REVERENDE, de inevitabili necessitate absolutionis in quibuscumque casibus, non potui, quin hoc ad eam responsum, (quantum per tempus licuit) ex iis, quæ cogitanti mihi sine tædiosa disquisitione succurrerunt, deproperarem; vberiore rerum heic suppeditatarum expositione & confirmatione paullo diligentiori disquisitioni & considerationi reseruata.

QVAESTIO de absolutione referri potest vel I. Ad eam absolutionem, quæ datur ad priuatam siue auricularem confessionem: vel II. Ad generalem absolutionem, quæ ad generalem datur confessionem, sicut est in quotidiano nostro officio: vel III. Ad absolutionem, quæ in administratione dispensatur sacramentorum, quæ veri nominis [*] indulgentiæ sunt & institutiones Dei ad obtinendam absolutionem & remissionem peccatorum: vel IV. Ad absolutionem, quæ datur per relaxationem censurarum ecclesiæ. Iam absolutam & inevitabilem necessitatem diuersorum horum generum absolutionis in quibuscumque casibus, quantum ego existimo, nec nostra nec primitiua ecclesia vmquam adseruit; tametsi eorum alia aliis sunt magis necessaria.

NAM I. Quod ad absolutionem attinet, quæ datur ad priuatam siue auricularem confessionem; ea nihilo magis necessaria esse potest quam confessio ipsa, quæ (exceptis quibusdam casibus peculiaribus) potius res consilii est, quam rigidi offi-

(*) Vid. *orig. eccles.* lib. XIX. cap. I. §. II. III.

cii,

cii, quod omnibus hominibus ſub pœna damnationis iniunctum ſit; quemadmodum eccleſia noſtra cum primitiua eccleſia aduerſus iugum *Romanenſe*, mortalium conſcientiis hoc in negotio impoſitum, tuetur. Nullis veterum teſtimoniis de hoc argumento Te, DOMINE SVMME REVERENDE, demorabor, niſi quædam a me transſcribi iuſſeris, quod e CHRYSOSTOMO multiſque aliis [*] fieri facile poterit.

II. QVOD ad generalem attinet abſolutionem, ad generalem dari ſolitam confeſſionem, quæ in noſtra liturgia ſupereſt, in ea autem, quam CALVINVS conſtruxit, deficit: Etſi eam vtilem & ſalutarem partem ac formam diuini officii eſſe fatendum eſt, (quam CALVINVS [a] liturgiæ *Geneuenſi* inſertam voluit, obtinere autem non potuit) non poſſumus tamen dicere, eam tam neceſſariam diuini officii partem eſſe, vt nulla eccleſia ſine illa abſolutionis forma in liturgia ſua abſolutionem ſiue remiſſionem peccatorum habere poſſit. Hoc enim iniquiſſima condemnatio foret omnium eccleſiarum, quæ hac ſpeciali formula deſtituuntur, etiamſi eam alio modo ſuppleant, nimirum diuini verbi prædicatione, quæ eſt declaratiua applicatio veniæ, a Deo populo ſuo promiſſæ.

III. NECESSITAS abſolutionis, quæ in adminiſtratione ſacramentorum diſpenſatur, eadem quidem eſt, quæ ipſorum ſacramentorum neceſſitas. Quatenus vna neceſſaria, eatenus & altera neceſſaria eſt. Neceſſitas autem ſacramentorum non ita abſoluta & ineuitabilis eſt, quin Deus multis in caſibus (vbi nulla inſtitutionum ſuarum eſt contemtio) homines ſeruare poſſit ſine externa eorum per ſeruorum ſuorum manus applicatione. Nam in ſummo neceſſitatis caſu, vbi homines baptiſmum deſiderant, habere autem non poſſunt, Deus inuiſibiliter per ſpiritum ſuum ſanctum ſupplet, quod in externa adminiſtratione deeſt. Neque enim vllum auctorem vetuſtum eſſe credo, qui de hoc capite loquutus eſt, quin quaſdam exceptiones admiſerit reſpectu abſolutæ neceſſitatis baptiſmi: maxime in duobus caſibus: 1. In martyrio, quod ſecundum baptiſma

(*) Vid. teſtimonia contra neceſſitatem confeſſionis auricularis, collecta *orig. eccleſ.* lib. XVIII. cap. III. §. I. & II.

(a) Caluin. epiſt. de quibuſdam eccleſiæ ritibus, p. 206. Vid. ſupr. p. 249. (g).

vocabant, & baptiſmum ſanguinis. 2. In caſu veræ fidei & ſanctæ vitæ extra martyrium, ſi quis catechumenus ad baptiſmum ſe præpararet eumque deſideraret, ſubita autem morte eriperetur ante, quam illum recipiendi haberet opportunitatem. In hiſce duobus caſibus illi ſemper ſtatuebant, baptiſmum ſpiritus haberi poſſe ſine externo lauacro aquæ. TERTVLLIANVS loquens de martyrio [b], nominat illud *ſecundum lauacrum* & *lauacrum ſanguinis*, quando ait: *Eſt quidem nobis etiam ſecundum lauacrum, vnum & ipſum, ſanguinis ſcilicet: de quo dominus, Habeo, inquit, baptiſmo tingi, quum iam tinctus fuiſſet.* Et addit: *Hic eſt baptiſmus, qui lauacrum & non acceptum repræſentat, & perditum reddit.* Similem obſeruationem habet CYPRIANVS de catechumenis, qui, antequam baptizarentur, in confeſſione nominis Chriſti apprehenſi, occidebantur: *Sciant*, inquit [c], *huiuſmodi homines ſuffragatores, & fautores hæreticorum, catechumenos illos primo integram fidem & eccleſiæ vnitatem tenere, & ad debellandum diabolum de diuinis caſtris cum plena & ſincera Dei patris, & Chriſti & ſpiritus ſancti cognitione procedere; deinde nec priuari baptiſmi ſacramento, vtpote qui baptizentur glorioſiſſimo & maximo ſanguinis baptiſmo, de quo & dominus dicebat, habere ſe alio baptiſmo baptizari. Sanguine autem ſuo baptizatos, & paſſione ſanctificatos conſummari, & diuinæ pollicitationis gratiam conſequi, declarat in euangelio idem dominus, quando ad latronem, in ipſa paſſione credentem & confitentem, loquitur, & quod ſecum futurus ſit in paradiſo, pollicetur.*

AVGVSTINVS crebram huius argumenti *Cyprianici* facit mentionem, illudque vrget ad oſtendendum, quod non ſolum martyrium locum baptiſmatis nonnumquam ſupplere poſſit, ſed fides etiam & vera conuerſio [d] in articulo neceſſitatis, ſi quis baptiſmum recipiendi non habeat opportunitatem: *Baptiſmi ſane vicem*, inquit, *aliquando implere paſſionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum, Hodie mecum eris in paradiſo; non leue documentum b. Cyprianus adſumit. Quod etiam atque etiam conſiderans, inuenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id, quod a baptiſmo*

(*b*) Tertullian. de baptiſmo c. XVI. p. 263. edit. Rigalt. Pariſ. MDCXLI.

(*c*) Cyprian. epiſt. LXXIII. ad Iubaianum p. 208. edit. Oxon. (p. 312. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

(*d*) Auguſtin. de baptiſm. lib. IV. c. XXII. tom. VII. p. 56. ed. Pariſ. MDCXXXV. (p. 432. edit. Baſil. MDLXIX.)

dee-

deerat, posse supplere, sed etiam fidem conuersionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum; nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credidit. Quantum igitur valeat sine visibili sacramento baptismi, quod ait apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, in illo latrone declaratum est: Sed tunc impletur visibiliter, quum ministerium baptismi non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Alibi ex eodem exemplo latronis [e] argumentatur, multos sanctificari inuisibili gratia sine visibilibus sacramentis: *Hoc & de latrone illo dici potest, cui secum crucifixo dominus ait: Hodie mecum eris in paradiso. Neque enim sine sanctificatione inuisibili tanta felicitate donatus est. Proinde colligitur, inuisibilem sanctificationem quibusdam adfuisse, atque profuisse sine visibilibus sacramentis.* Addit autem paucis interiectis: *Nec tamen ideo sacramentum visibile contemnendum est: nam contemtor eius inuisibiliter sanctificari nullo modo potest.*

VNDE manifestum est, quod secundum doctrinam AVGVSTINI non solus defectus externi illius instituti, sacramentalis videlicet absolutionis, vbi haberi nequit; sed contemtus eius, quum haberi possit, perniciosus sit hominibus salutemque destruat. Deus enim inuisibilem gratiam sine visibilibus mediis in vere credentibus, in istiusmodi necessitatis articulo, supplere valet.

Ex hoc fundamento AMBROSIVS solabatur amicos *Valentiniani* iunioris, qui catechumenus tantum erat, & ad baptismum præparabatur, subito autem proditione *Arbogastis* interficiebatur, antequam ad AMBROSIVM ad recipiendum baptismum venire posset. *Si*, inquit [f], *quia solemniter non sunt celebrata mysteria, hoc mouet: Ergo nec martyres, si catechumeni fuerint, coronantur: Quod si suo abluuntur sanguine, hunc sua pietas abluit & voluntas.*

VT adeo, vrgente istiusmodi aliqua necessitate, baptismus in voto baptismo ipso actu suscepto respondeat. Deus desiderium sacramenti pro ipso eius vsu acceptat, si homines, quod

(e) Augustin. quæst. LXXXIV. in Leuit. (tom. IV. p. 218. edit. Basil. MDLXIX.)
(f) Ambros. orat. de obitu Valentin. tom. III. p. 10. edit. Basil. MDLXVII.

possunt, faciant, nec contemtus sed ineuitabilis quidam casus impediat, quo minus illud recipiant. Iam igitur, si, rebus ita se habentibus, externum baptismatis ministerium non absolute necessarium est, nec externum absolutionis ministerium simpliciter necessarium esse potest. Nam iidem actus in hoc negotio sunt. Et si Deus martyres & fideles sine visibili & externo baptismo saluos facere potest, absoluere etiam eos potest sine visibili & externa absolutione.

SEXCENTA adhuc testimonia [*] in huius adserti gratiam adferri poterunt, si quidem id opus foret.

IV. AD absolutionem quod attinet, quæ per censurarum ecclesiasticarum relaxationem dispensatur: Etsi vere pœnitentes eam in omnibus casibus ordinariis expetant, necesse est; diuersæ tamen exceptiones locum habent in casibus extraordinariis, in quibus venia obtineri potest sine formali absolutione. Quid enim, si quis episcopus iniusto & iniquo consilio vere pœnitentem absoluere recuset, quando & veræ resipiscentiæ signa edit & submisse absolutionem desiderat? An nulla in cælo venia ei futura est, cui tam inique & imperiose ea negatur in terra ab homine, qui limites egreditur potestatis suæ, quæ ei data est ad ædificationem, non ad destructionem? BELLARMINVS [**] quidem id adfirmat, *Negatur*, inquiens, *remissio illis, quibus noluerint sacerdotes remittere.* Sed hoc est, sacerdotis auctoritatem in absolutum dominium & arbitrariam evehere potestatem, quod nullum in scripturis sacris, nullum in vetustis ecclesiæ canonibus, fundamentum habet. Istiusmodi homines ipse GREGORIVS MAGNVS, pontifex *Romanus*, meliora docere poterat, *Episcopus*, inquiens [g], *sæpe in ligandis & soluendis subditis suæ voluntatis motus, non autem caussarum merita sequitur. Vnde fit, vt hac ipsa ligandi & soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subiectorum moribus exercet.* Quod idem est, ac si diceret, iniustum episcopi iudicium nullius valoris esse, & in foro poli rescindi atque abrogari.

(*) Vid. plura huiusmodi testimonia *origin. eccles.* lib. X. cap. II. §. XX. & XXI.
(**) Bellarmin. de pœnitent. lib. III. cap. II. tom. II. pag. 1287. edit. Lugdun. MDLXXXVII.
(g) Gregor. homil. XXVI. in euangel. tom. III. p. 83. edit. Antw. MDCXV.

Hoc

Hoc perinde eſt, ac ſi baptiſmus ei negetur, qui rite ad eum præparatus eiuſque vere cupidus eſt. Ipſa iniuſta ſacerdotis negatio, rebus ita ſe habentibus, magnum crimen eſt; fraudi autem eſſe nequit ei, qui hoc modo inuitus, vel contra parentum ſuorum voluntatem, ſine eo mori cogitur. Quemadmodum HINCMARVS [b], archiepiſcopus *Rhemenſis*, longe ante in conſolationem eorum in *Gallia* obſeruauit, quorum infantes ſine baptiſmo mortui erant, ex peruerſa animi obſtinatione *Hincmari*, epiſcopi *Laudunenſis*, qui eis baptiſma conferre recuſabat, parentibus & patronis ardenter id expetentibus. *Sicut in illo latrone*, (inquit, ſcribens ad iſtum antiſtitem,) *quod ex baptiſmi ſacramento & communicatione corporis & ſanguinis CHRISTI defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non ſuperbia vel contemtu ſed neceſſitate defuerat; & ſicut paruulis naturali, id eſt alieno peccato, obnoxiis, aliorum, id eſt patronorum fides pro eis reſpondentium in baptiſmate ſit ad ſalutem; Ita paruulis, quibus baptiſmum denegari iuſſiſti, parentum vel patronorum corde credentium, & pro paruulis ſuis fideli verbo baptiſma expetentium, ſed non impetrantium, fides & fidelis poſtulatio prodeſſe potuerint, dono eius, cuius ſpiritus, quo regeneratio ſit, vbi vult, ſpirat.* Vnde concludit reſpectu cenſurarum eccleſiaſticarum, quod, ſi pœnitens moriatur ſine abſolutione, ideo tantum quia epiſcopus pro moroſitate ſua vel ex alia quadam iniuſta ratione eum abſoluere recuſet, epiſcopi iniuſtum iudicium & pertinax recuſatio vere pœnitenti obeſſe nequeat, quo minus ſalutem & abſolutionem in regno cælorum conſequatur.

Fieri autem poteſt, vt quis non ſolum deſideret abſolutionem, ſed miniſter etiam pronus promtuſque ſit ad illam ei tribuendam, & tamen ineuitabili quodam caſu ſine ea moriatur. Rebus ita habentibus canones ſtatuunt, defectum abſolutionis ſaluti eius non eſſe detrimento, nec eum tractandum vt excommunicatum, ſed in communionem recipiendum eccleſiæ, & commemorandum inter fideles in officio eccleſiæ, quantumuis ſine abſolutione defunctum. Concilium *Carthaginenſe* quartum [*] & *Vaſenſe* ſecundum plane hanc in rem loquuntur.

(b) Hincmar. opuſc. L. capitulor. cap. XLVIII. p. 572. edit. Pariſ. MDCXLV.

(*) Concil. Carthag. IV. c. LXXIX. Concil. Vaſenſ. c. II. Vid. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. II. §. XI. pag. 228.

Ex

Ex hactenus adlegatis liquido apparet, qualis necessitas sit absolutionis: Quod non merus defectus, sed superbus neglectus & contemtus eius, quando homines cei suris ecclesiasticis subiacent, perniciosus sit. Vbi autem nullus contemtus vel neglectus intercedit, salus obtineri possit sine ea. Adeoque vere poenitens, qui disciplinae ecclesiae se submittit, non possit in illo versari periculo; quia, etiamsi sine absolutione moriatur, siue ex necessitate siue ex obstinata recusatione superiorum, non moriatur in neglectu vel contemtu ecclesiae; et idcirco nullam caussam habeat dubitandi de absolutione diuina in caelo.

OBSERVATIO Tua, DOMINE SVMME REVERENDE, de formula, *Absoluo te*, recte se habet. Noua est, non paullo ante aetatem *Thomae Aquinatis* in ecclesiam inducta. Vetustae formulae omnes precatoriae erant vel declaratiuae, vel in sacramentorum ecclesiae applicatione consistebant. Et formula, *Absoluo te*, ad aliquam ex reliquis formulis reducenda est, quemadmodum antiquiores scholastici eam communiter reducunt. De quibus omnibus ad Te, DOMINE, proxime pluribus scribere cogito, id mihi haud exiguo honori ducens, quod a me huiuscemodi officium expetere voluisti. Vale. Dabam *Vintoniae* ad d. 17. Febr. $17\frac{12}{13}$.

TIBI,

DOMINE SVMME REVERENDE,

deuinctissimus

IOSEPHVS BINGHAMVS.

EPI-

EPISTOLA POSTERIOR AD SVMME REVERENDVM EPISCOPVM VINTONIENSEM DE NECESSITATE ABSOLVTIONIS.

AD supplendas nouissimas litteras meas de quarto absolutionis genere, quod est censurarum ecclesiasticarum relaxatio, obseruaui, opinionem CYPRIANI conformem esse iis, quæ antea scripsi. Quod, si pœnitentes morerentur tempore pœnitentiæ suæ, antequam ab episcopo absolutionem habere possent, de eorum salute non sit desperandum. Nam, *Potens est*, inquit [a] ille, *diuina misericordia medelam dare: properandum tamen non puto, nec incaute aliquid & festinanter gerendum, ne, dum temere pax vsurpatur*, (hoc est, communio pœnitentibus ante completam pœnitentiam redditur) *diuinæ indignationis offensa grauius prouocetur.* Res erat hæc: *Cyprianus* iam in exilio agebat, & nonnulli, qui lapsi fuerant, impatienter desiderabant in communionem ecclesiæ ante ipsius reditum restitui, quam in rem ille consentire recusans, exspectare eos iubebat, donec cum pace ad ecclesiam ipse rediret; et tunc præsentibus omnibus caussam eorum examinatum iri promittebat. Si interea, dum pœnitentiam agerent, morerentur, Dei misericordiam seruare eos posse, monebat, sine formali absolutione, siue receptione in externam ecclesiæ communionem. Eruditus episcopus nostras IOANNES FELLIVS eodem modo locum illum explicat: *Recte*, inquiens, *auctor noster hoc sufflamen opponit lapsis, qui ad pacem festinarent, quod non de eorum salute conclamatum sit, quibus ante pœnitentiæ decursum mori contingeret.*

OBSERVARI porro poterit, quod secundum disciplinam, aliquando in ecclesia antiqua vsitatam, nonnullis magnis & publicis peccatoribus communio & pax ecclesiæ in ipsa mortis

(a) Cyprian. epist. XII. al. XVII. edit. Oxon. p. 39. (p. 196. edit. Fell. Amstelod. MDCC.)

hora negata fuerit. Quæ res non eo ſpectabat, vt ſimpliciter & abſolute cæleſti regno excluderentur: Nam adhuc eos exhortabantur ad reſipiſcendum ſuamque fiduciam collocandam in miſericordia Dei, tametſi expedire credebant, tanta in eos vti ſeueritate in excludendo eos penitus a communione eccleſiæ, vt aliis exemplo & terrori eſſent. Non minus viginti canones in concilio *Illiberritano* [b] exſtant huc referendi, quod, qui horum vel iſtorum criminum rei forent, nec in fine ad communionem admitti debeant. Patres magnæ ſynodi *Sardicenſis* canonem habent eiuſdem argumenti ad reprimendum enormes quorumdam ambitioſorum hominum auſus. *Talis*, inquiunt [c], *nec in fine laica communione dignus habeatur*. Omnes tamen iſtiuſmodi ad reſipiſcendum hortabantur, & conſequenter ad ſtatum publicæ & perpetuæ pœnitentiæ admittebant eodem tempore, quo communionem in fine eis negabant. Quomodo in epiſtola *Innocentii* primi inuenimus, qui, *Conſuetudo prior*, inquit [d], *tenuit, vt concederetur pœnitentia, ſed communio negaretur*. Ita AMBROSIVS [e], ſcribens ad virginem conſecratam, quæ peccarat, in eamdem ſententiam diſſerit: *Inhære pœnitentiæ vſque ad extremum vitæ, nec tibi præſumas ab humano die poſſe veniam dari: Quia decipit te, qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim proprie in dominum peccaſti, ab illo ſolo te conuenit in die iudicii exſpectare remedium.*

EAMDEM obſeruationem AVGVSTINVS facit de eis, qui poſt actam ſemel publicam in eccleſia pœnitentiam in grauia crimina relabebantur. *Quamuis*, inquiens [f], *eis in eccleſia locus humillimæ pœnitentiæ non concedatur; Deus tamen ſuper eos patientiæ ſuæ non obliuiſcitur.* In iſtiuſmodi ergo caſibus omnibus credebant veniam obtineri poſſe a Deo, licet nulla eis abſolutio in eccleſia impertiretur.

(b) Concil. Illiberrit. can. I. II. III. VI. VII. VIII. X. XII. XIII. XVII. XIIX. LXIII. LXIV. LXV. LXVI. LXX. LXXI. LXXII. LXXIII. LXXV. Vid. hoſce canones productos in medium orig. eccleſ. lib. XVIII. cap. IV. §. IV. pag. 166. 167. 168.

(c) Concil. Sardic. can. II. (tom. II. concil. p. 628.) *Τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας.*

(d) Innocent. epiſt. III. ad Exuper. c. II. (tom. II. concil. p. 1255.)

(e) Ambroſ. ad virg. lapſam cap. VIII. tom. I. p. 137. edit. Antuerp. MDLXVII.

(f) Auguſtin. epiſt. XLIV. ad Macedon. tom. II. p. 92. Vide plura hac de re orig. eccleſ. lib. XVIII. cap. IV. §. I. pag. 156. ſeqq.

NEQVE ipsi *Nouatiani* tam duri & difficiles hac in re erant, vt adsererent, Deum non posse veniam indulgere illis peccatoribus, quos ipsi in communionem recipere recusabant, si semel post baptismum essent lapsi. Nam excitabant eos ad resipiscentiam & collocandam spem in Dei misericordia, quantumuis ecclesiam recipiendi eos potestatem habere negarent. Hoc ex iis apparet, quæ *Asclepiades* episcopus *Nouatianorum*, cum *Attico* episcopo *Constantinopolitano* colloquens, dixit (vti historiam narrat SOCRATES [g]) quod laicos tantum tractent, quemadmodum catholici tractare interdum soleant clericos, excludentes eos a communione ad mortem vsque, veniamque eorum relinquentes soli Deo. Hoc de *Nouatianis* narrant IOANNES FELLIVS [h], GVILIELMVS BEVEREGIVS [i], IOANNES BONA [k] cardinalis, GABRIEL ALBASPINAEVS [l] & alii.

(g) Socrat. lib. VII. c. XXV. p. 367. edit. Paris. MDCLXVIII. ἐκτὸς, ἔφη, τῆς ἐπιθύσεως, καὶ ἄλλαι πολλαὶ κατὰ τὰς γραφὰς εἰσὶν ἁμαρτίαι πρὸς θάνατον, δι' ἃς ὑμεῖς μὲν [πρὸς] τοὺς κληρικοὺς, ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀποκλείομεν, Θεῷ μόνῳ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν ἐπιτρέποντες. *Præter idolorum, inquit, sacrificium, sunt & alia multa peccata ad mortem, vt loquuntur scripturæ, propter quæ vos quidem clericos, nos vero etiam laicos communione excludimus*, soli Deo potestatem illis condonandi relinquentes.

(h) Fell. not. in Cyprian. epist. XVII. p. 39. (p. 196. edit. Fell. Amstelod. MDCC.) *Quibus potens est diuina misericordia medelam dare.*] In illa erant sententia etiam Montani & Nouatiani sequaces, grauissimorum flagitiorum compertos, licet ab ecclesia veniam non obtineant, a Deo tamen posse obtinere.

(i) Beuereg. not. in canon. VIII. conc. Nicæn. tom. II. p. 68. Neque enim Nouatiani ea, quæ iis vulgo adscribitur, opinione fuerunt, vt istis, qui lapsi sunt, aut grauiora delicta admiserunt, nullam salutis a domino consequendæ spem superesse existimarent. Namque ipsi eos ad pœnitentiam agendam sæpius hortari soliti fuerunt & admonere, vt se colligerent, & diuinam indulgentiam supplices implorarent. Sed hoc tantum iis persuasum erat & prædicatum, in ecclesiæ potestate non situm esse, vt quosuis post baptismum (quod vnicum pœnitentiæ genus statuerunt) delinquentes ad fidelium communionem admitteret.

(k) Bona rer. liturgic. lib. I. c. XVII. n. III. Quum Nouatiani perperam adsererent, non esse in ecclesia potestatem peccata post baptismum dimittendi, in quo, teste Paciano, eorum hæresis sita erat, non quod simpliciter negarent lapsis pœnitentiam, cetera.

(l) Albaspin. obseruat. lib. II. c. XX. Quo autem minore negotio ex illis difficultatibus emergere possint, aduertant oportet, Nouatianorum errorem non in eo positum, quod dicerent, neque lapsum neque excommunicatum in morte a peccatis liberandum: sed hæreticos ideo habitos, quod opinaren-

VNDE liquet, quod, licet absolutio quibusdam negari possit in terra, vel disciplinæ caussa, vti quandoque in ecclesia factum; vel ex erronea ista opinione, quod ecclesia non habeat potestatem recipiendi peccatores, post baptismum lapsos, vti inter *Nouatianos* obtinuit; nihilo secius ex diuina misericordia gratiam & absolutionem in cælo consequi possint. Omnes isti casus, secundum sententiam veteris ecclesiæ, euidenter id ostendunt.

DE formula illa, *Absoluo te*, viri docti inter se consentiunt, quod in praxi ecclesiæ haud noua fuerit, nisi paullo ante ætatem *Thomæ Aquinatis*, qui inter primos eius defensores fuit scriptoque eam propugnauit circa annum MCCL, contra alium doctorem, qui obiecerat, antiquam formulam absolutionis in ecclesia non esse hanc indicatiuam, sed impetratoriam per modum precationis, siue benedictionis, nimirum, *Absolutionem & remissionem tribuat tibi omnipotens Deus!* Hic doctor testimonia adlegabat GVILIELMI ALTISSIODORENSIS, GVILIELMI PARISIENSIS & HVGONIS cardinalis; nec esse triginta amplius annos dicebat, quando hæc noua formula adhiberi cœpta sit. Hoc ex ipsius AQVINATIS *opusculo XXII.* de forma absolutionis colligitur. Sed vero non habemus istum THOMAE librum in nostra bibliotheca, adeoque TIBI, DOMINE SVMME REVERENDE, tantum mitto, quæ MORINVS scriptor pontificius (vt ne mentionem faciam VSSERII [*m*] vel aliorum scriptorum protestantium) ex eo obseruauit de origine huius formulæ, *Absoluo te.* Fuse probat MORINVS [*n*] ex omnibus vetustis libris ritualibus & patribus, quod veteres formulæ absolutionis vniuersæ fuerint precatoriæ. Et ex cærimonia impositionis manuum id liquet, quæ semper preces sibi adiunctas habebat.

AT ENIMVERO controuersia nobis non est de nouitate huius formulæ, sed de abusibus, quæ ecclesia *Romanensis* ei adfixit. Alias enim legitime adhiberi poterat, quemadmodum ecclesia nostra in officio visitationis ægrotorum eam adhiberi præcipit. Tunc autem hæc potestas absolutionis tantummodo

tur, Deum istum ecclesiæ neque remittendorum, neque retinendorum peccatorum capitalium potestatem copiamque fecisse, cetera.

(*m*) Usher's *Answ. to the Challenge* p. 89. Lond. 1686.

(*n*) Morin. de pœnitent. lib. VIII. c. IX. X. seqq.

mini-

ministerialis est, non proprie, directe & absolute auctoritatiua, vt scriptores nostrates loqui solent. Non dat sacerdoti potestatem aperiendi vel claudendi cælum pro lubitu; absoluendi sine vera contritione per sacramentalem actum, conferendi gratiam ex opere operato, actiue, immediate, & instrumentaliter efficientem gratiam iustificationis, quemadmodum contendit BELLARMINVS; qui eam tam necessariam facit, vt homini remissio denegetur, si sacerdos ei remittere nolit. Potest esse auctoritatiua & iudicialis modo quodam ministeriali, quales sunt omnes ministerii actus sub Deo. Talis est absolutio declaratiua, talis est absolutio impetratoria, talis est absolutio applicatoria per sacramenta, talis denique est rescissio censurarum ecclesiæ. Nam hæ omnes ac singulæ fiunt vi potestatis & auctoritatis, a Deo legatis suis, tamquam ministris reconciliationis, commissæ. Modo in his absolutionibus omnibus certas regulas obseruare necesse habent, quas si non obseruant, absolutio per eos data nihil valet in foro cæli.

IAM VERO hæc formula, *Absoluo te*, intelligenda est non esse alia nisi declaratiua absolutio in speciali quodam & particulari casu; quando sacerdos ei, qui peccata sua confessus est deditque signa & indicia veræ resipiscentiæ, declarat, quod, quoad sibi ad regulam verbi diuini iudicare liceat, resipiscentia eius vera sit; adeoque vi huius denuntiat, quod apud Deum solutus sit. Si qua vero illusio vel fraus in hominis animo lateat, (qua de re nemo mortalium iudicare potest) tum non obstante hac fauorabili sententia & iudicio sacerdotis Deus eum denuo iudicaturus, erroremque clauium infallibi suo iudicio correcturus est.

PETRVS LOMBARDVS inter scholasticos (sequens HIERONYMVM inter veteres) hunc tamquam maxime probabilem sensum huiusce absolutionis reddit. *Hoc sane dicere & sentire possumus*, inquit [o], *quod solus Deus dimittit peccata & retinet: Et tamen ecclesiæ contulit potestatem ligandi & soluendi; sed aliter ipse soluit vel ligat, aliter ecclesia. Ipse enim per se tantum dimittit peccatum, qui & animam mundat ab interiori macula, & a debito æternæ mortis soluit. Non autem hoc sacerdotibus concessit, quibus tamen tribuit pote-*

(o) Lombard. sentent, lib. IV. distinct. XVIII. p. 334. edit. Lugdun. MDXCIV.

ſtatem ſoluendi & ligandi, id eſt oſtendendi homines ligatos vel ſolutos. Vnde dominus leproſum ſanitati prius per ſe reſtituit, deinde ad ſacerdotes miſit, quorum iudicio oſtenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum iam viuificatum obtulit diſcipulis ſoluendum. Quia etſi aliquis apud Deum ſit ſolutus, non tamen in facie eccleſiæ ſolutus habetur, niſi per iudicium ſacerdotis. In ſoluendis ergo culpis vel retinendis ita operatur ſacerdos euangelicus & iudicat, ſicut olim legalis in illis, qui contaminati erant lepra, quæ peccatum ſignat. Vnde HIERONYMVS *ſuper Matth. XVI. vbi dominus ait Petro, Tibi dabo claues &c. Hunc, inquit, locum quidam non intelligentes, aliquid ſumunt de ſupercilio phariſæorum, vt damnare ſe innoxios, vel ſaluare ſe putent noxios; quum apud Deum non ſententia ſacerdotum ſed reorum vita quæratur. In leuitico ſe oſtendere ſacerdotibus iubentur leproſi, quos illi non faciunt Leproſos vel mundos, ſed diſcernunt, qui mundi vel immundi ſunt. Ita & hic aperte oſtenditur, quod non ſemper Deus ſequitur eccleſiæ iudicium, quæ per ſurreptionem & ignorantiam interdum iudicat: Deus autem ſemper iudicat ſecundum veritatem. Et in remittendis vel retinendis culpis id iuris & officii habent euangelici ſacerdotes, quod olim habebant legales ſub lege in curandis leproſis. Hi ergo peccata dimittunt vel retinent, dum dimiſſa a Deo vel retenta iudicant & oſtendunt. Ponunt enim ſacerdotes nomen domini ſuper filios Iſrael, ſed ipſe benedixit, vt legitur in Numeris c. VI.*

MAGISTER *ſententiarum* HIERONYMVM heic citat ſed imperfecte, adeoque teſtimonium illius in ipſis illius verbis plenius recitabimus. *Iſtum locum*, inquit [p], *epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de phariſæorum adſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur: quum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Leuitico de leproſis, vbi iubentur, vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc a ſacerdote immundi fiant: non quo ſacerdotes leproſos faciant & immundos, ſed quo habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere, qui mundus quiue immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & heic alligat vel ſoluit epiſcopus & presbyter, non eos qui inſontes ſunt vel noxii: ſed pro officio ſuo, quum peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quiue ſoluendus.*

(*p*) Hieron. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49.

NON

Nonnihil in grammatica constructione horum verborum, *Non eos qui insontes sunt vel noxii*, deesse videtur, quæ vt cum antecedentibus cohærere faciamus, vocabulum *faciens* vel simile quoddam addendum esse videtur. Reliqua autem omnia plana sunt, quod, vt veteris testamenti sacerdotes non proprie fecerunt aliquem leprosum vel mundum, sed tantum declararunt, vtrum quis talis esset nec ne; ita noui fœderis sacerdotes ligent vel soluant homines peccatis suis, declarando, quinam ligandi quiue soluendi sint.

Ioannes quidem fellivs, singularem notionem formulæ illius *Absoluo te*, habet. Supponit [q] enim, in omni delicto duo spectanda occurrere, offensam aduersus Deum & offensam aduersus ecclesiam; quarum priori a Deo veniam impetrari existimat per preces, posteriori autem per auctoritatiuam illam formulam, *Absoluo te*.

Enimvero hoc, (etsi recte se habere potest respectu criminum, quæ sub publicam cadunt disciplinam) haud potest esse sensus formulæ, vti in nostra adhibetur liturgia, in officio visitationis ægrotorum, quæ vnus solus locus est, quod sciam, vbi ecclesia nostra eam adhiberi præcipit. Nam in priuatis peccatis non est offensa aduersus ecclesiam, & tamen priuata peccata sunt, quæ quis sacerdoti priuatim confitetur, quibus rubrica ista absolutionem dari iubet hac formula, *Absoluo te*. Licet igitur hæc interpretatio bona esse possit respectu publicæ absolutionis ecclesiæ [*] pro grandibus & publicis crimi-

(q) Fell. not. in Cyprian. de lapsis, p. 134. (p. 97. edit. Fell. Amstelod. MDCC.) Notari poterit, in omni delicto duo spectanda occurrere, primo offensam aduersus Deum, de qua Dauid Psalm. LI. *In te, in te solum peccaui*, in cuius remedium precibus & resipiscentia vnice proficitur; iuxta illud D. Petri Act. VIII, 22. ad Simonem Magum, *pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum*: secundo interuenire offensam aduersus fratres, de qua D. Paulus 1 Cor. VIII, 12. *Peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum &c.* Cui amoliendæ venia ab ecclesia ceu parte læsa, & illius nomine ab episcopo, qui eidem præest, omnino expetenda est, iuxta illud Apostoli 2 Cor. II, 10. *Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi.* Et quidem quantum ad forum exterius, siue offensam aduersus fratres, locum fortassis habere poterit illa auctoritatiua, quæ in occidentali ecclesia inualuit formula, qua & vsus fuisse videtur Zepherinus Tertulliani sæculo. *Ego mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia defunctis dimitto.* cetera.

(*) Vid. *orig. eccles.* lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 215. seqq.

nibus

nibus, quibus ſcandalum datum eſt eccleſiæ; admitti tamen eam non poſſe exiſtimo, reſpectu habito ad priuata crimina, quia nulla heic offenſa eccleſiæ eſt. Vnde ſatius eſſe videtur cum HIERONYMO & PETRO LOMBARDO eam reſoluere in formulam declaratiuam, & interpretari exemplo ſacerdotum legis, qui leproſum mundauerunt, mundum eum declarando.

HABES, DOMINE SVMME REVERENDE, quæcumque in hac diſputatione alicuius momenti eſſe obſeruaui. Si quid vero heic omiſſum eſt & deficit, quod ſtudioſius conſiderari velis, præcipias quæſo, & me habebis

TIBI,

DOMINE SVMME REVERENDE,

Vintoniæ d. 24. Febr. 17 12/13

obſequentiſſimum ſeruum

IOSEPHVM BINGHAMVM.

005645980

